AKADEMIA OBRONY NARODOWEJ

WYDZIAŁ STRATEGICZNO – OBRONNY

OBRONA TERYTORIALNA W REALIZACJI ZADAŃ PAŃSTWA GOSPODARZA

KRYPTONIM „GOSPODARZ”

Studium analityczne część I

61049

Biblioteka Główna
Akademii Obrony Narodowej
S/457 [illegible] 2. 1
05-004574-001-0

PNB

WARSZAWA **2000**

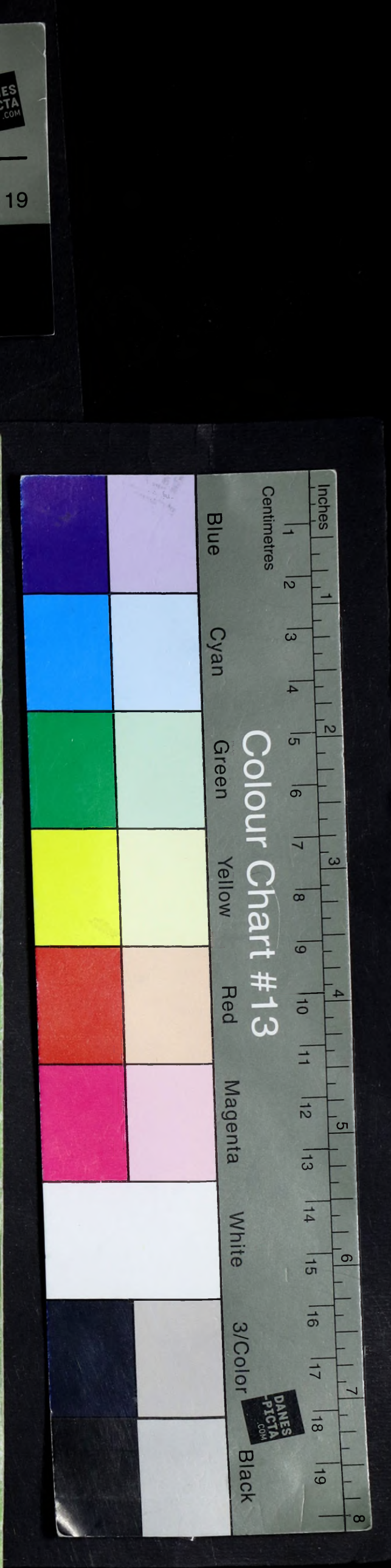

AKADEMIA OBRONY NARODOWEJ

WYDZIAŁ STRATEGICZNO – OBRONNY

BIBLIOTEKA GŁÓWNA - ARCHIWUM
Nr ewid. 61049
II
Akademii Obrony Narodowej

OBRONA TERYTORIALNA W REALIZACJI ZADAŃ PAŃSTWA GOSPODARZA

pk. „GOSPODARZ"

Studium analityczne cz. 1

BIBLIOTEKA GŁÓWNA
Działu Zbiorów Jawnych - Akademii ON
S/4574

WARSZAWA 2000

Zespół autorski:

- płk dr hab. Józef MARCZAK	- kierownictwo naukowe, wprowadzenie metodologiczne, zakończenie
- ppłk dypl. Krzysztof GĄSIOREK	- rozdziały II, III.3, III.4
- ppłk dr Waldemar KITLER	- rozdział IV
- płk dypl. Hieronim SZAFRAN sekretarz zespołu	- rozdziały I, III.1, III.2, III.4, V

SPIS TREŚCI

Wprowadzenie metodologiczne 3

I. Sojusznicze i narodowe pojęcie i treść HNS jako podstawowego elementu integracji z NATO 7

1. Sojusznicze pojęcie i treść HNS 9
2. Narodowy obowiązek i zadania Polski w zakresie HNS 38

II. Doświadczenia z funkcjonowania HNS w innych państwach 56

1. Doświadczenia niemieckie 56
2. HNS w Królestwie Belgii 73
3. System HNS Królestwa Holandii 77

III. Warunki, potrzeby, możliwości i wymogi przygotowania i wykorzystania OT do realizacji HNS 94

1. Okoliczności i warunki zaangażowania OT w HNS 94
2. Terytorialne potrzeby HNS 106
3. Terytorialne możliwości HNS 121
4. Wymogi udziału Obrony Terytorialnej RP w HNS 144

IV. HNS jako element przygotowań i działania układu pozamilitarnego (sektora cywilnego) 155

1. Sektor cywilny (układ pozamilitarny) w działaniach sojuszniczych i w obronie narodowej (totalnej, powszechnej) 156
2. HNS jako element planowania cywilnego na zagrożenia w państwie. Przykłady wybranych państw 162
3. Ogólne założenia realizacji zadań HNS przez sektor cywilny w Polsce 174

V. Ogólne założenia organizacji i funkcjonowania OT w realizacji zadań HNS 195

Zakończenie 210

Wykaz cytowanych publikacji 213

Rangę tej problematyki odzwierciedla treść nowej „Koncepcji strategicznej Sojuszu", ujętej w punkcie 60: „Dla powodzenia operacji realizowanych przez NATO ogromne znaczenie mają również związki między siłami Sojuszu i lokalnymi władzami cywilnymi (zarówno rządowymi, jak i pozarządowymi). Współpraca cywilno-wojskowa jest wzajemnie zależna: władze cywilne coraz częściej potrzebują środków wojskowych, z drugiej strony dla operacji militarnych ogromne znaczenie ma wsparcie cywilne, jak np. logistyka, komunikacja, wsparcie medyczne u poparcie społeczne".

Celem badawczym I etapu badań, którego wyniki zawiera niniejsze opracowanie było: określenie roli i zadań OT w całokształcie realizacji przez państwo funkcji (misji) HNS na obszarze Polski.

Główny problem badawczy zawarty jest w pytaniu: jak w uwarunkowaniach Polski wykorzystać istniejący i przyszły potencjał Obrony Terytorialnej do uczestnictwa w przygotowaniu i realizacji przez nasze państwo funkcji (misji) HNS?

Zadania badawcze zostały skoncentrowane na identyfikacji sojuszniczego i narodowego rozumienia pojęcia i treści HNS, na określeniu warunków, potrzeb, możliwości i wymogów zaangażowania OT do realizacji funkcji (misji) HNS a także na poznaniu rozwiązań HNS w innych państwach NATO.

W końcowej części niniejszego opracowania zawarto pod ocenę Szanownego Recenzenta zarys ostatecznego kształtu wyników badań, który będzie treścią II etapu badań.

Dla osiągnięcia celu badań, rozwiązania problemu badawczego oraz wykonania zadań badawczych zespół autorski oparł się na praktycznych źródłach wiedzy. Poddając analizie i syntezie doświadczenia HNS Republiki Federalnej Niemiec, Belgii i Holandii, doświadczenia z operacji pokojowych NATO na obszarach byłej Jugosławii, oraz doświadczenia wykorzystania naszych linii komunikacyjnych oraz poligonów do ćwiczeń innych armii.

Równocześnie członkowie zespołu: płk Hieronim Szafran i ppłk Krzysztof GĄSIOREK brali udział w ćwiczeniu z zakresu reagowania kryzysowego UZE i NATO „CMX/CRISEX 2000".

Ponadto członkowie zespołu brali udział w pracach zespołu MON uczestniczącego w opracowaniu doktryny HNS, a także w przygotowaniu Pomorskiego Okręgu Wojskowego do ćwiczenia „CRYSTAL EAGLE-2000" z udziałem Wielonarodowego Korpusu Północno-Wschodniego i IV Korpusu Bundeswehry, obejmującego m.in. problematykę udzielania HNS na terytorium RP – po raz pierwszy w skali operacyjnej.

Cennym źródłem wiedzy dla zespołu były gry ogólnowojskowe prowadzone na Wyższych Kursach Obronnych dla urzędników administracji centralnej, wojewódzkiej i powiatowej, w których wprowadzono problematykę HNS. Pozwoliły one wykorzystać olbrzymią wiedzę i doświadczenie środowiska cywilnego dla identyfikacji i rozwiązania licznych problemów HNS.

Zespół badawczy wyraża nadzieję, że uwagi Szanownego Recenzenta oraz dalsze prace badawcze zespołu wykorzystujące doświadczenia praktyczne HNS z ćwiczeń, które zaplanowane są w końcu 2000 r. i na początku 2001 pozwolą na sprawną realizację zadań badawczych II etapu i ostateczne opracowanie wyników badań.

Rozdział I

SOJUSZNICZE I NARODOWE POJĘCIE I TREŚĆ HNS W ŚWIETLE WYMOGÓW INTEGRACJI Z NATO

W języku polskim termin *integracja* oznacza proces tworzenia całości z jakichś części, zespalanie elementów w całość, scalanie, integrowanie wreszcie[1]. *Integrować* zaś – to dokonywać integracji, łączyć w całość, składać, dopełniać, jednoczyć, scalać[2].

Oba pojęcia są obecnie często wykorzystywane w kontekście wymagań, jakie muszą być spełnione przez państwo polskie w związku z przystąpieniem do Sojuszu Północnoatlantyckiego. Zapewnienie bezpieczeństwa państwa zależy bowiem przede wszystkim od nas samych. Polska podpisała kontrakt na bezpieczeństwo, ale odpowiednio silną pomoc w wypadku zagrożenia otrzymamy, jeśli zdobędziemy się na wysiłek przygotowania do jej przyjęcia. **Dlatego osiągnięcie gotowości do przyjęcia na obszarze naszego kraju wojsk NATO przybywających z pomocą i wsparcia ich działań, to WYZWANIE równie ważne, jak przygotowanie własnych wojsk do obrony kraju,** to również wymóg wiarygodności Polski jako partnera – członka NATO.

Wykorzystanie wzmocnienia oferowanego przez Sojusz w ramach zbiorowej obrony w wypadku kryzysu lub zagrożenia wojennego wymaga przede wszystkim operacyjnego i technicznego przygotowania terytorium oraz infrastruktury wojskowej i cywilnej. Równolegle postępować powinna budowa terytorialnego (rejonowego) systemu logistycznego na bazie stacjonarnej infrastruktury wojska z wykorzystaniem potencjału gospodarki narodowej, zdolnego świadczyć usługi zabezpieczenia logistycznego

---

[1] Zob. *Słownik języka polskiego,* Tom pierwszy A-K, PWN, Warszawa 1978, s. 796.
[2] Tamże, s. 797.

i obsługi dla wojsk sojuszniczych. Ważne jest też tworzenie warunków do skutecznej kooperacji w układzie cywilno-wojskowym z partnerami spośród podmiotów gospodarczych i administracji publicznej.

Dopełnieniem przygotowań będzie wyznaczenie określonych elementów struktury sił zbrojnych do wykonywania zadań wsparcia i zabezpieczenia działań wojsk sojuszniczych i spełnienia wymagań standaryzacji i interoperacyjności.

Nasi sojusznicy przez interoperacyjność (wojskową) pojmują *zdolność oddziałów lub wojsk do udzielania wsparcia i przyjmowania wsparcia od innych oddziałów i wojsk,* która powinna dawać efekt synergiczny w zakresie skuteczności działania zintegrowanych sił[3].

Owa zdolność, którą niekiedy nazywa się interoperacyjnością potencjalną, wymaga posiadania przez podmiot mający uczestniczyć we współdziałaniu, określonych standardem interoperacyjności, siły, sprawności i wiedzy[4]. Dlatego działania zmierzające do zintegrowania WP ze strukturami NATO w zakresie przyjęcia i wspierania wojsk sojuszniczych na terytorium RP (osiągnięcia interoperacyjności jako zdolności do wspierania sojuszników) powinny – naszym zdaniem – objąć co najmniej:

- przyjęcie sojuszniczej doktryny (poglądów i założeń):
- dopasowanie strukturalno-funkcjonalne;
- przygotowanie kadr;
- pozyskanie lub wymianę określonego wyposażenia;
- odpowiednie szkolenie wojsk.

Element pierwszy – poglądy naszych sojuszników rozpatrzymy poniżej.

---

[3] *„Interoperability is the ability of units or forcer to provide support and accept support from other units or forces, thereby enhancing mutual effectives" – International Military and Defence Encyclopedia*. Brassey's (US) Inc. Washington, New Work 1993, s. 2540-2541.

[4] Zob. A.Szydłowski, *Interoperacyjność – co to takiego?,* „Myśl Wojskowa 1998, Nr 5, s. 117.

1. Sojusznicze pojęcie i treść HNS

Rozważane w pracy zjawisko występuje w Sojuszu prawie od początku jego istnienia. Początkowo dotyczyło problematyki stacjonowania wojsk sojuszniczych w powojennych Niemczech. Później objęło także sprawy związane z przygotowaniem przyjęcia i wsparcia dla wojsk amerykańskich, które w sytuacji kryzysu grożącego wojną miały przybyć do Europy Zachodniej zza Atlantyku z pomocą. Nowego impulsu dostarczyły doświadczenia uzyskane w działaniach poza Europą – podczas wygaszania konfliktu na Bliskim Wschodzie w początku lat dziewięćdziesiątych. Wzbogacone o kolejne spostrzeżenia wyniesione z użycia wojsk NATO na Bałkanach doprowadziły do rewizji i aktualizacji dotychczasowych poglądów Sojuszu w kwestii zabezpieczenia logistycznego działań wojsk poza krajem ojczystym.

Odwołaliśmy się do genezy zjawiska by unaocznić jego dynamiczną naturę, rozwój i permanentne doskonalenie związanych z nim pojęć, poglądów i rozwiązań praktycznych[5], które doprowadziły do rozwiązań funkcjonujących współcześnie.

Obecnie pojęciem **WSPARCIE PAŃSTWA GOSPODARZA (HOST NATION SUPPORT – HNS)** określa się w NATO – *pomoc cywilną i wojskową okazywaną podczas pokoju, nagłych zdarzeń, kryzysów i wojny (konfliktu) przez państwo goszczące siły i organizacje sojusznicze, które są rozmieszczone, działają lub przemieszczają się tranzytem na jego terytorium.*

Podstawę takiej pomocy stanowią zobowiązania wynikające z Sojuszu NATO albo bilateralnych lub wielostronnych umów zawartych między

---

[5] Na dynamiczny charakter zjawiska zwracają uwagę autorzy nowego (ostatnia wersja projektu pochodzi z maja 2000 r.) dokumentu doktrynalnego, prosząc zarazem o propozycje zmian, poprawki i komentarze, które są „mile widziane" – *Alied Joint Host Nation Support Doctrine & Procedures. AJP-4.5.Draft-26.5.2000,* s.2. Wcześniej, bo w 1992 r. dostrzegli je uczestnicy Konferencji Starszych Logistyków (SNLC), którzy uznali, że interesujące nas poglądy powinny być „żywe" i będą wymagały okresowej modernizacji – *Zasady i polityka NATO odnośnie wsparcia ze strony państwa goszczącego (gospodarza) (Host Nation Support – HNS). MC 334/1,* p.2.

stosownymi władzami państwa gospodarza, państw wysyłających i (lub) NATO[6].

HNS przewiduje dostarczenie przybywającym wojskom wsparcia w postaci materiałów, usług i realizację różnego rodzaju przedsięwzięć ułatwiających im działania – w zakresie ustalonym obowiązującymi porozumieniami i wynegocjowanym.

Celem HNS jest zapewnienie dowódcy NATO oraz państwom wysyłającym swe siły zaopatrzenia w formie materiałowej, instalacji i urządzeń oraz usług włącznie z zapewnieniem bezpieczeństwa rejonu i wsparcia administracyjnego.

HNS ułatwia wprowadzenie sił w obszar operacji przez zapewnienie im właściwego przyjęcia, przebywania oraz wsparcia do dalszych działań. HNS może również zmniejszyć wielkość sił logistycznych oraz środków materiałowych wymaganych dla zapewnienia zdolności do rozwinięcia i gotowości do dalszych działań, które w przeciwnym razie musiałyby zostać realizowane przez kraje wysyłające wojska.

Zakres udzielanego wsparcia

Wsparcie udzielane przez państwo przyjmujące powinno objąć:

- udzielenie pomocy (ułatwień) w czasie przyjęcia na granicy państwa;
- zapewnienie swobody przegrupowania do rejonu operacji, rozmieszczenia wojsk w terenie i działań;
- dostarczenie niezbędnych materiałów, usług i pomocy.

Zgodnie z założeniami logistyki NATO wsparcie realizuje się głównie siłami wojskowymi, z wykorzystaniem zasobów wojskowych. Równocześnie dąży się jednak do maksymalizacji wyzyskania możliwości środków

---

[6] Zob. op.cit.: AJP-4.5 (projekt), s.1-1 i A-1; MC 334/1 p.6 oraz *NATO Logistics Handbook,* Brussels October 1997, p.1204, s. 107. Prezentowane w różnych źródłach definicje różnią się w szczegółach. My przytaczamy wersję najnowszą, z maja 2000 r. Uwzględnia ona reagowanie na nadzwyczajne zagrożenia (zdarzenia) i wzrastającą rolę władz NATO w przygotowaniu HNS spowodowaną zwiększeniem ilości różnych sytuacji i wariantów użycia wojsk.

cywilnych – jeśli jest to celowe, realne, dostępne na czas i korzystne finansowo. Użycie zasobów cywilnych wiąże się bowiem z angażowaniem gospodarki gospodarza (niekiedy z jej mobilizacją) i jest łatwo dostępne raczej w rejonach uprzemysłowionych, przy czym sięganie do cywilnych źródeł zasilania pozwala utrzymywać nienaruszone zasoby własne wojska i obniżać koszty podejmowanych działań.

HNS obejmuje głównie zadania wsparcia logistycznego - podtrzymywanie zdolności bojowej i swobody działania wojsk sojuszniczych, zaspokojenie ich potrzeb oraz uchronienie przed brakami materiałowymi uniemożliwiającymi wykonanie zadań.

Na zabezpieczenie logistyczne sojuszników składa się:

- pozyskiwanie, magazynowanie, transport i rozdział oraz eksploatacja i remonty wszelkich środków zaopatrzenia (w tym sprzętu);
- transport stanów osobowych i materiałów oraz kierowanie ruchem wojsk;
- udostępnienie obiektów i urządzeń infrastruktury;
- świadczenie usług socjalno-bytowych;
- zabezpieczenie medyczne.

Ważne jest przy tym, aby potrzebne zaopatrzenie i urządzenia pomocnicze były dostarczane:

- w potrzebnych ilościach;
- we właściwym czasie;
- we wskazane miejsca;
- w należytej jakości (w stanie użyteczności).

Wykaz zasobów i usług, które dowódcy Sojuszu (i organy państw wysyłających wojska) powinny brać za podstawę do planowania potrzeb a władze państwa przyjmującego do oceny możliwości ich zapewnienia w ramach HNS, zawierają obie doktryny wojsk lądowych NATO – logistyczna i taktyczna[7].

[7] ATP-35(B), op.cit., p.o282; ALP-9(B), op.cit. p.304.

Pokazują one bardziej skalę i zakres potrzeb naszych koalicjantów, niż katalog ich rzeczywistych wymagań, postulatów i żądań. (Wiadomo, że nie będą oni oczekiwali od Polski wszystkiego i od zaraz).

Prezentowane poniżej kategorie potrzeb i ich asortyment należy zatem traktować jako wytyczne ukazujące zalecane przez NATO kierunki oraz problematykę naszych organizacyjnych i materiałowych przygotowań:

- udostępnienie portów, lotnisk, dróg i szlaków kolejowych wraz z towarzyszącą im infrastrukturą, zapewnienia ochrony, usuwania ewentualnych zniszczeń i remontów (napraw);
- kierowanie ruchem wojsk i transportem zaopatrzenia;
- udostępnianie rejonów na rozmieszczenie i pobyt wojsk, wraz z niezbędną stacjonarną infrastrukturą kwaterunkowo-usługową;
- zaopatrywanie przybyłych wojsk w powszechnie stosowane środki: wodę, żywność, benzyny, oleje napędowe i niektóre smary, umundurowanie, uzbrojenie, narzędzia, części zapasowe, pojazdy, środki saperskie i amunicję;
- obsługiwanie i remont sprzętu;
- świadczenie szerokiego zakresu usług, w tym: dostarczanie map, pralniczych, kąpielowych, handlowych, pocztowych, pozyskiwania siły roboczej, pogrzebowych;
- udzielanie ograniczonej pomocy w zabezpieczeniu medycznym (które w NATO realizowane jest zazwyczaj w układzie narodowym);
- pomoc w zawieraniu lokalnych kontraktów z cywilnymi dostawcami środków zaopatrzenia i usług;
- pośrednictwo i pomoc w księgowaniu i finansowaniu dostaw oraz rozliczaniu ewentualnych roszczeń.

Obok tego - w ramach pomocniczych działań bojowych jednostek, które będą towarzyszyć (asystować) siłom sojuszniczym – mogą być realizowane:

- terytorialne rozpoznanie wojskowe i informowanie operacyjne;
- zabezpieczenie inżynieryjne (zwłaszcza przepraw przez przeszkody wodne, torowanie dróg i usuwanie niewybuchów);
- działania porządkowe żandarmerii oraz ochrona wojsk i obiektów w rejonach tyłowych;
- udostępnienie stacjonarnej sieci łączności;
- pomoc w ewakuacji jeńców wojennych.

Doświadczenia innych państw NATO uzmysławiają nie tyle potrzebę, co wręcz konieczność rozszerzenia powyższego zestawu o dodatkowe zadania dla państwa gospodarza, tyle, że tym razem – podejmowane w jego własnym interesie[8].

Naszym zdaniem powinny one obejmować:

- dostarczanie sojusznikom informacji wojskowych, gospodarczych i społecznych o rejonach działań;
- ochronę interesów państwa goszczącego i jego obywateli;
- dążenia do minimalizowania ewentualnych zniszczeń wojennych;
- tworzenie we współpracy z prasą, radiem i telewizją klimatu przychylności dla goszczonych wojsk.

Reasumując, **HNS powinno obejmować nie tylko zaopatrzenie, usługi i infrastrukturę (czyli zabezpieczenie logistyczne), ale także dostarczenie sojusznikom innych „produktów", jakimi są informacje, swoboda działania, bezpieczeństwo i poparcie społeczne** (rys.1)**.**

---

[8] Zwraca uwagę na te aspekty współpracy państwa-gospodarza z sojusznikami (z okazji 40-lecia NATO) G. Rüddennklau: *Ein langer, beschwerlicher Weg. Vertragliche Regelungen über die Aufteilung der Zuständigkeiten und die Zusammenarbeit zwichen Nationalen Befehlshabern und NATO Befehlshabern –auf deutchem Hoheitsgebiet in Krieg. Koncept, Entschehungsgangund Sachstand,* „Truppenpraxis" nr 2 z 1989 r., s. 115 – 120.

Rys. 1. Rodzaje wsparcia dostarczanego w ramach HNS przez sektory cywilny i wojskowy

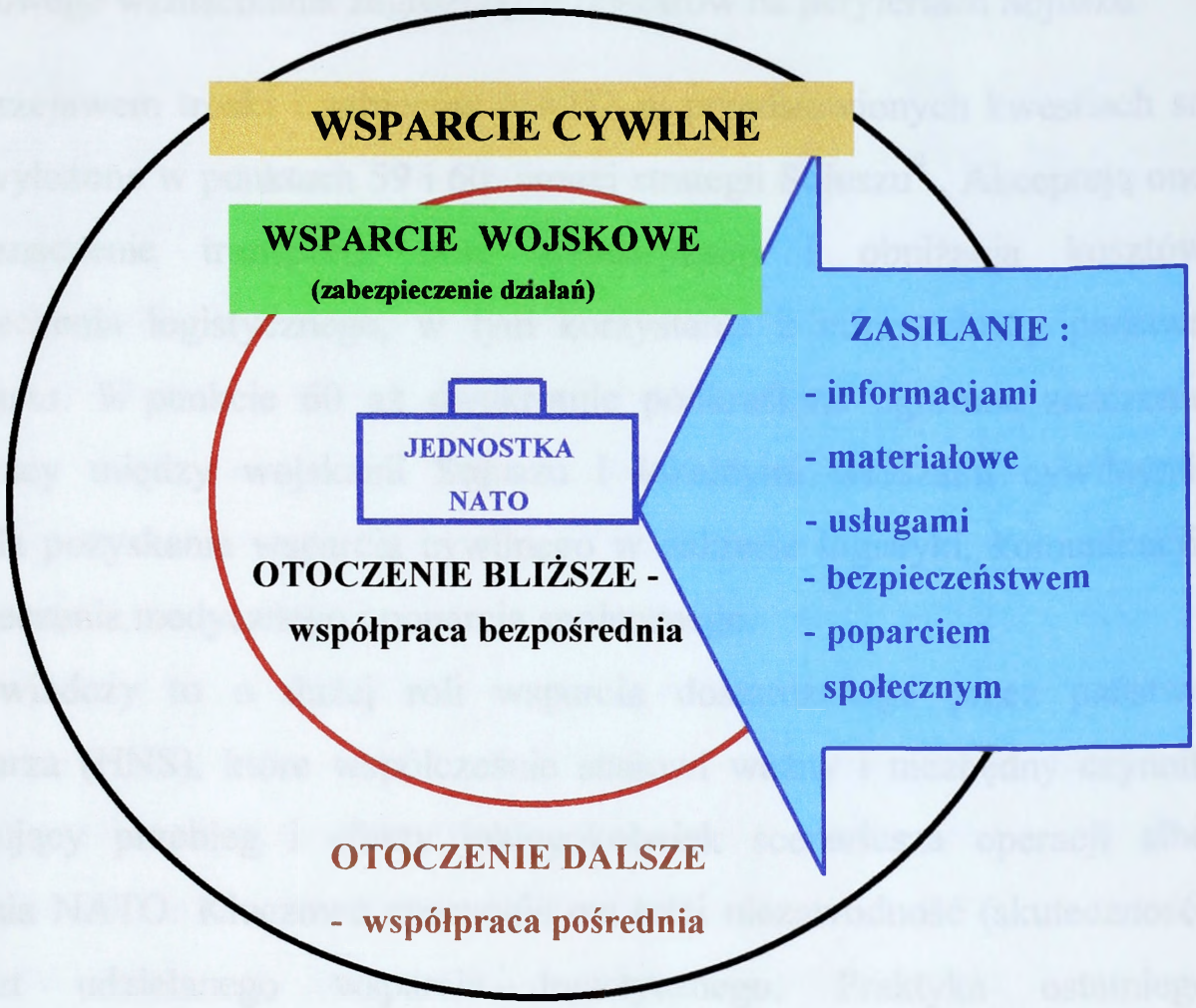

Źródło: opracowanie własne

Solidne przygotowanie wsparcia na terytorium państwa – uczestnika NATO jest wkładem w realizację nowych idei wyłożonych w *Koncepcji strategicznej Sojuszu* z kwietnia 1999 r. spełnieniem dobrowolnie przyjętych obowiązków uczestnika Traktatu, wyrazem gotowości udziału w zapobieganiu konfliktom i rozwiązywania kryzysów oraz dowodem (sprawdzalnym!) sojuszniczej wiarygodności. Zadanie HNS wynika wprost z podziału ról, zagrożeń i obowiązków w NATO. Stanowi też warunek konieczny i niezbędny dla osiągnięcia korzyści wynikających z kolektywnej obrony. Będzie ona bowiem niezawodna i efektywna, jeśli państwo osiągnie gotowość do przyjęcia sił sojuszniczych i udzielenia im zakładanego minimalnego wsparcia.

NATO, utrzymując wojska na możliwie najniższym poziomie gotowości musi bowiem zachować niezbędną swobodę działania i mobilność do czasowego wzmacniania zagrożonych obszarów na peryferiach Sojuszu.

Przejawem troski i zabiegów NATO w przedstawionych kwestiach są uwagi wyłożone w punktach 59 i 60 nowej strategii Sojuszu[9] . Akceptują one duże znaczenie transportu oraz standaryzacji i obniżania kosztów zabezpieczenia logistycznego, w tym korzystania z infrastruktury państwa gospodarza. W punkcie 60 aż dwukrotnie podkreślono ogromne znaczenie współpracy między wojskami Sojuszu i lokalnymi władzami cywilnymi, także dla pozyskania wsparcia cywilnego w zakresie logistyki, komunikacji, zabezpieczenia medycznego i poparcia społecznego.

Świadczy to o dużej roli wsparcia dostarczanego przez państwo gospodarza (HNS), które współcześnie stanowi ważny i niezbędny czynnik warunkujący przebieg i efekty jakiegokolwiek scenariusza operacji albo ćwiczenia NATO. Kluczowe znaczenie ma tutaj niezawodność (skuteczność) i koszt udzielanego wsparcia logistycznego. Praktyka ostatniego dziesięciolecia pokazuje, że ogólne koszty ćwiczeń albo działań mogą być zmniejszone, przy jednoczesnym zachowaniu a nawet wzroście efektywności zabezpieczenia logistycznego[10], przez zastosowanie wspólnej, wielonarodowej logistyki. Wymaga ona jednak koordynacji planowania i realizacji HNS, stąd ważne jest udatne negocjowanie i przygotowanie międzynarodowych umów w zakresie HNS zadowalających wszystkie strony. Koordynacja ze strony dowódców NATO powinna zapewnić uwzględnienie potrzeb i wymogów formułowanych przez państwa wysyłające wojska

---

[9] *Koncepcja strategiczna sojuszu. Przyjęta przez Szefów Państw i Rządów uczestniczących w spotkaniu Rady Północnoatlantyckiej w Waszyngtonie w dniach 23 i 24 kwietnia 1999 r.* Przegląd NATO – Dokumentacja, Lato 1999, s. D-12, D-13.

[10] *Zabezpieczenie logistyczne* to całokształt przedsięwzięć organizacyjnych mających na celu zapewnienie potrzeb logistycznych wojsk (por. *Słownik języka polskiego,* Tom trzeci, op.cyt., s. 884-885), natomiast *wsparcie logistyczne* stanowi tutaj część zabezpieczenia udzielaną w formie pomocy przez państwo goszczące.

(Sending Nations – SN), zbilansowanie ich z aktywami[11] (możliwościami) gospodarza oraz wspólne i racjonalne ich wykorzystanie.

Duże wyzwanie dla planistów logistycznych stwarza obecnie zapewnienie uniwersalności przygotowywania HNS, jego przydatności w różnych sytuacjach – od operacji reagowania kryzysowego po obronę kolektywną (w ramach artykułu 5) włącznie.

Przed przyjęciem przez NATO nowej koncepcji strategicznej HNS planowano i realizowano w kontekście obrony cywilnej (General Defence Planning – GDP), na wypadek wojny z państwami Układu Warszawskiego. Plany HNS precyzyjnie określały „z góry" siły, ich rozmieszczenie i zakres wsparcia. Obecnie – wobec dużej nieprzewidywalności sytuacji i zdarzeń mogą one mieć jedynie charakter ogólny (to właśnie cechuje współczesne Contingency Operation Plans – COP) i nie precyzują zawczasu przynależności narodowej przybywających wojsk. Jednocześnie charakter współczesnych zagrożeń powoduje, że rozwijanie sił sojuszu w ramach reagowania kryzysowego może wymagać uruchomienia wsparcia zagwarantowanego w umowach HNS dużo wcześniej niż kiedyś, już w okresie pojawienia się pierwszych symptomów możliwego konfliktu.

Powoduje to współcześnie wzrost roli dowódców NATO, którzy są odpowiedzialni za planowanie i przeprowadzenie operacji, we współpracy z państwami wysyłającymi wojska i państwem gospodarzem. Dowódcom strategicznym NATO (Strategie Commands - SCs) przyznaje się kompetencje i prawo negocjowania porozumień dotyczących HNS w imieniu państw wysyłających i za ich aprobatą, zawierania odpowiednich umów. Ponadto mogą oni scedować te uprawnienia na podwładnych dowódców.

---

[11] **Aktywa:** „ogół środków gospodarczych (nieruchomości, materiałów, towarów, należności itp.), którymi dysponuje ... jednostka gospodarująca" (*Słownik języka polskiego,* op.cit., Tom I A-K, s.26.

Podstawy i zasady HNS

Proces przygotowania HNS w NATO jest obecnie wysoce sformalizowany. Reguluje go szereg dokumentów, z których część, stosunkowo niedawno, zastąpiła obowiązujące wcześniej.

Dla teorii i praktyki HNS ważne jest zrozumienie intencji (ducha) dokumentów normujących proces planowania i realizacji wsparcia i upowszechnienie (wdrożenie) zawartych w nich procedur. Równie istotne jest respektowanie rangi (hierarchii) tych dokumentów. Dlatego podejmiemy próbę krótkiego przeglądu dokumentów o charakterze prawnym normujących działalność w zakresie HNS w SZ NATO, zarówno w ujęciu ogólnym jak i na poszczególnych szczeblach dowodzenia (zał.1 i 2).

Najbardziej ogólne (ściślej: koncepcyjne) znaczenie ma MC 334/1: *Zasady i polityka NATO odnośnie wsparcia ze strony państwa goszczącego (gospodarza) (Host Nation Support – HNS),* zaakceptowany przez Komitet Wojskowy NATO w dniu 7.03.1994 r. Dokument określa zasady i główne założenia (kierunki) planowania i realizacji HNS. Ustala jego cele i – ogólnie – zakres świadczeń oraz relacje HNS z współpracą cywilno-wojskową.

Ponadto określa (identyfikuje) role stron zaangażowanych w planowanie i realizację HNS – państw wysyłających wojska, państwa gospodarza i dowódców NATO. Zawarte w dokumencie wytyczne wskazują na potrzebę elastycznego podejścia do procesu negocjowania umów, unikania (o ile to możliwe) wsparcia organizowanego doraźnie (ad hoc) oraz korelowania planowania HNS z planowaniem operacyjnym.

Dokument cechuje duży stopień uogólnienia treści, dzięki czemu może obowiązywać przez dłuższy czas.

Podstawowym dokumentem normatywnym SZ NATO w zakresie HNS, rozwijającym treści MC 334/1, jest opracowany w br. AJP-4.5 (projekt): *Wspólna doktryna i procedury Sojuszu w zakresie wsparcia*

państwa gospodarza. Rozwija on (a raczej uzupełnia) treści „operacyjnego" AJP-1(A)[12] z września 1997 r.

AJP-4.5 wyjaśnia sojusznicze pojęcie HNS, daje ogólne wytyczne do jego planowania i realizacji, ustala kompetencje stron oraz normuje proces planowania i organizacji wsparcia. W szczególności regulamin formalizuje podstawowe dokumenty dotyczące przygotowania wsparcia[13].

Specyficznym rozwinięciem AJP są zwykle publikacje ALP. Taką rolę spełniał pochodzący z czerwca 1993 r. ALP-12: *Poradnik planowania i przygotowania umów / porozumień w sprawie wsparcia ze strony kraju gospodarza (HNSA).* Obecnie te same treści, ale znowelizowane, zawiera stojący wyżej w hierarchii AJP-4.5. Można nawet powiedzieć, że łączy on funkcje AJP i ALP. Dlatego sądzimy, że częściowo zdezaktualizowany ALP-12 zostanie wkrótce wycofany (albo już został wycofany, o czym autorzy jeszcze nie wiedzą). Podobny los, z tych samych powodów, czeka zapewne wskazany przez nas (w zał.2) dokument Bi-MNC.

Pochodną omówionych wyżej dokumentów i regulaminów narodowych są *porozumienia standaryzacyjne,* czyli STANAG-i *(sandarization agreements)*. Szereg z nich wiąże się (dotyczy, normuje) problematykę HNS. Zestawiliśmy je w załączniku 2.

Ostatnią, najbardziej szczegółową grupę dokumentów stanowią metodyki, instrukcje i podręczniki oraz poradniki. Do kategorii tej należy *NTC Guidelines for the provision of Host Nation Support (NTC-Model)* – dokument wypracowany przez Komitet Narodowych Dowódców Terytorialnych (NTCC) dziewięciu państw członkowskich. Każde państwo dołącza do niego – jako tzw. załącznik narodowy – własne, krajowe procedury planowania i realizacji HNS. **Wkrótce trzeba będzie go**

---

[12] *NATO ....,* AJP-1(A): *Doktryna operacyjna wielonarodowych połączonych sił sojuszu.*

[13] Liczne załączniki do AJP-4.5 ustalają formę i układ (strukturę) dokumentów roboczych zapewniając, że znajdą się w nich potrzebne treści. Natomiast to, czy zostaną w nich wyjaśnione potrzebne idee i rozwiązania zależy od wiedzy, doświadczenia, umiejętności, wykonawców dokumentów i stanowi – nie wahamy się użyć tego określenia – **sztukę organizowania HNS.**

opracować także w Polsce. Może w tym dziele pomóc wysiłek podjęty w niniejszej pracy, zwłaszcza zaś rezultaty planowanego II etapu badań.

Dostępny (i wykorzystany przez autorów niniejszej pracy) *NATO Logistics Handbook* traktuje sprawy HNS bardzo ogólnie.

Polityka Sojuszu w zakresie HNS – wyłożona w omówionych dokumentach – opiera się na ośmiu wiodących zasadach. Zostały one wypracowane na podstawie doświadczenia wyniesionego z operacji i ćwiczeń realizowanych zarówno z mocy artykułu 5 Traktatu, jak i scenariuszy nim nie objętych. Włączenie tych zasad w proces przygotowania HNS nie gwarantuje jeszcze sukcesu, niemniej tworzy solidne podstawy i racjonalizuje planowanie i dostarczenie wsparcia.

Nowy AJP-4.5, rozwijający politykę wyłożoną w dokumencie 334/1 wyjaśnia **zasady HNS** w sposób następujący:

Odpowiedzialność. Władze państw członkowskich oraz NATO ponoszą wspólną odpowiedzialność za HNS w zakresie całego spektrum operacji przeprowadzanych pod przewodnictwem NATO. Jednakże, każde państwo ponosi wyłączną odpowiedzialność za zapewnienie wsparcia swoim wojskom wydzielonym do NATO.

Zaopatrzenie. Państwa muszą zapewnić, indywidualni lub w drodze uzgodnień kooperacyjnych, które mogą obejmować porozumienia HNS (HNSA – *HNS Agreement),* zabezpieczenie swoim wojskom wydzielonym do NATO właściwych sił i zasobów – w czasie pokoju, kryzysu lub konfliktu. HNS stanowi fundamentalny element wsparcia rozwijanych wojsk a państwo przyjmujące zabezpieczy to świadczenie w możliwie najszerszym zakresie, przy uwzględnieniu krajowych przepisów prawnych, priorytetów narodowych oraz faktycznych możliwości państwa przyjmującego.

Kompetencje / uprawnienia. Dowódca NATO powinien otrzymać odpowiednie upoważnienie w zakresie planowania, wypracowywania oraz realizacji HNS. Jednakże, upoważnienie to nie będzie ograniczać prawa

państw wysyłających do prowadzenia samodzielnych negocjacji i zawierania dwustronnych umów w zakresie HNS.

Współpraca. Współpraca pomiędzy organami państwa przyjmującego a państwami wysyłającymi i władzami NATO odgrywa zasadniczą rolę w zabezpieczeniu oraz stosowaniu HNS. Dobra współpraca pozwoli na wyeliminowanie przypadków konkurowania między sobą państw wysyłających o ograniczone zasoby, a także przyczyni się do poprawy zaopatrzenia wojsk z punktu widzenia całości sił.

Koordynacja. Koordynowanie planowania i realizacji HNS pomiędzy władzami NATO a organami krajowymi ma kluczowe znaczenie dla skuteczności i efektywności operacyjnej oraz unikania konkurowania o zasoby. Musi ona być dokonywana na właściwych szczeblach a tam, gdzie to konieczne, może obejmować państwa nie będące członkami NATO, ONZ, UZE (Unii Zachodnioeuropejskiej), OBWE (Organizacji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie) i organizacji pozarządowych.

Oszczędność. Planowanie oraz realizacja HNS muszą uwzględniać najbardziej skuteczny i ekonomiczny sposób wykorzystania sił i środków zasobów przeznaczonych do wykonania postawionych zadań. Przykładowymi rozwiązaniami są koncepcje: państwa wiodącego oraz specjalizacji w ramach logistyki wielonarodowej. Ponadto, konieczne jest przeprowadzenie oceny, mającej na celu zapewnienie zgodności pomiędzy porozumieniem HNSA dotyczącym danej operacji lub ćwiczeń, a potrzebami tychże operacji i ćwiczeń. Może to uprościć niektóre elementy procesu planowania oraz wykonywane dokumenty.

Przejrzystość / dostępność informacji. Informacje dotyczące porozumień HNS (HNSA) dla wsparcia wojsk i organizacji sojuszniczych muszą być udostępnione właściwemu dowódcy NATO oraz państwom wysyłającym. Pozwala to ogarnąć całość zasobów oraz upraszcza zadania planistom logistyki.

Zwracanie kosztów. Zwrot poniesionych kosztów, dokonywany albo z funduszy krajowych, udziałów międzynarodowych lub funduszy wspólnych, będzie przedmiotem porozumienia pomiędzy państwem przyjmującym a, w zależności od potrzeby, państwami wysyłającymi i/lub władzami NATO. Korzystne jest dokonanie uzgodnień finansowych w planowaniu HNS przed rozmieszczeniem sił[14].

Planowanie HNS[15]

HNS jest ważnym uzupełnieniem organicznych (autonomicznych) możliwości przybywających wojsk i jest udzielane przez państwo gospodarza (gwarantowane przez jego władze) w możliwie najszerszym zakresie, w oparciu o narodowe prawo gospodarza, z uwzględnieniem jego narodowych priorytetów i możliwości.

Podstawę dla udzielenia wsparcia stanowi odpowiednia umowa (i towarzyszące jej dokumenty), wynegocjowana i zawarta między państwem gospodarzem i desygnowanym dowódcą NATO. Poszczególne kraju wysyłające wojska są zachęcane do wyrażenia zgody na umowę jako warunku otrzymania wsparcia. Dopuszczalne są też bezpośrednie, indywidualne negocjacje – dodatkowe lub uzupełniające - państw wysyłających wojska z gospodarzem, choć normalnie stosuje się umowy wielostronne.

Wsparcie będzie skuteczne i nie wywoła opóźnień i perturbacji finansowych absorbujących czas i wysiłek logistyków, prawników i finansowców, jeśli zawczasu zostaną przewidziane różne, możliwe sytuacje. W szczególności proces planowania powinien unikać lub wyprzedzać ewentualne działania wymuszające pospieszne negocjacje.

Na podstawie wieloletnich doświadczeń z planowania wspólnych działań i ćwiczeń w NATO zidentyfikowano (ustalono i zgodnie przyjęto) pięć etapów stanowiących szkielet planowania HNS (rys. 2).

---

[14] AJP-4.5, op.cit.,p. 1.6, s.1.2 – 1.3.

[15] Opracowano na podstawie AJP-4.5, op.cit. s. 1-4, 1-5, 1-9, 1-10 (tł. H.Szafran) oraz wniosków z praktyki HNS przekazanych przez ppłk SZ Królestwa Holandii J.A.von Rooijen'a podczas „warsztatów" nt. „Wsparcie ze strony państwa gospodarza (HNS)", które odbyły się w dniach 27-29.09.2000 r. w Gdyni.

Rys. 2. Pięć etapów planowania HNS – wg ustaleń AJP – 4.5

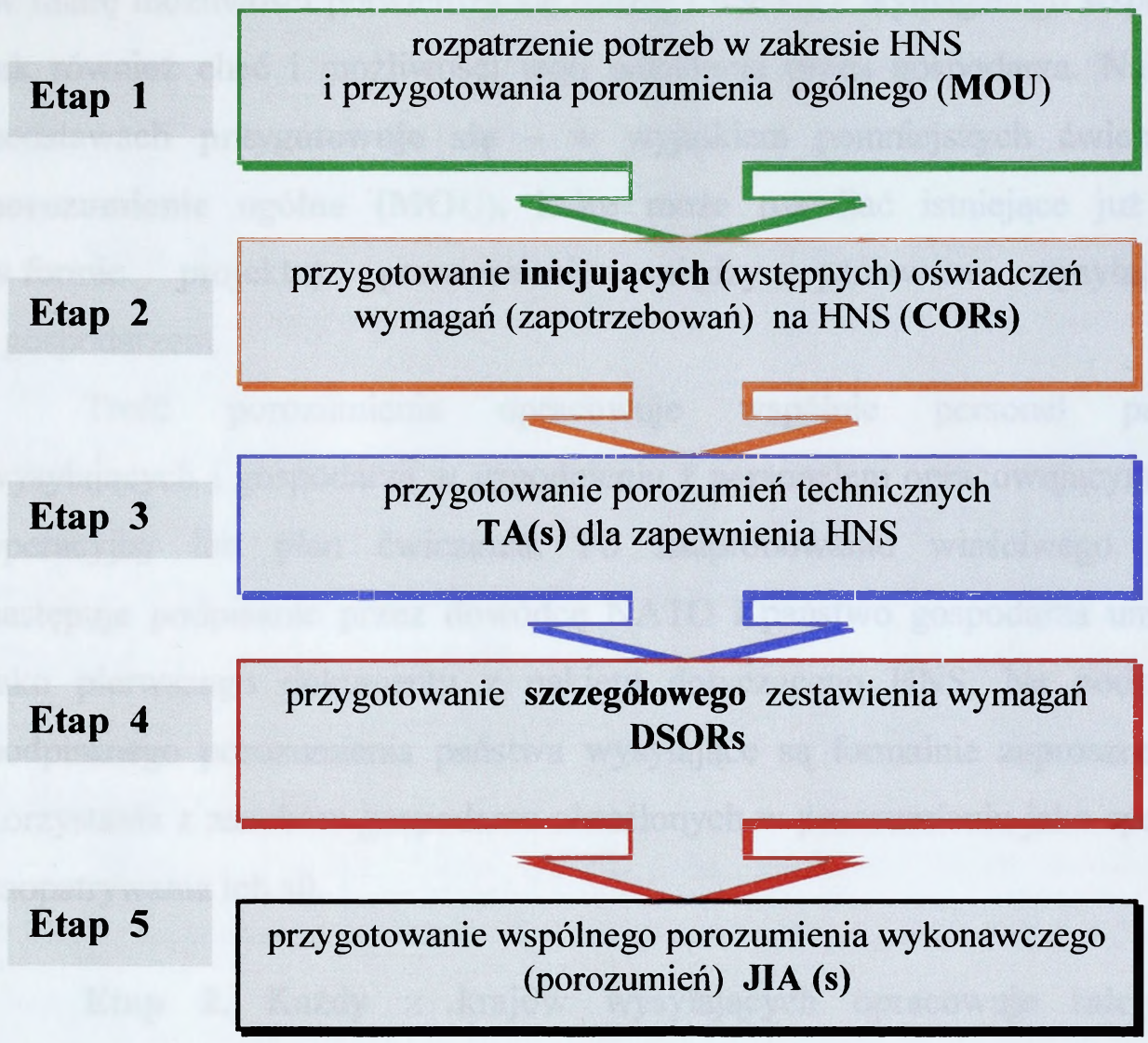

Etap 1. Jest produktem analizy misji przez dowódcę NATO, który po rozpatrzeniu ogólnych warunków przyszłych działań identyfikuje potrzeby odnośnie wsparcia ze strony państwa gospodarza, biorąc pod uwagę także specyficzne oczekiwania państw wysyłających wojska, jeśli zostały one określone (zał. 3). Na ich podstawie dowódca NATO przesyła **zapotrzebowanie na HNS** (HNS Request – HNS REQ) do przewidywanego gospodarza jako pierwsze zawiadomienie o wymaganiach[16]. Następnie dowódca i gospodarz (ich przedstawiciele) spotykają się by przedyskutować

---

[16] **Wymaganie:** „zwykle norma, warunek lub zespół warunków, którym ktoś lub coś musi odpowiadać; postulat, żądanie" – *Słownik języka polskiego,* op.cit., Tom III R-Z, s. 818.
Zapotrzebować: „zamówić , zlecić dostarczenie czegoś sobie".
Zapotrzebowanie: (od zapotrzebować): „pismo, dokument wyrażający decyzję kupna i zlecający dostarczenie towaru; zamówienie" – tamże, s. 946.

BIBLIOTEKA GŁÓWNA
Dział Zbiorów Języcz. Akademii

i wyrazić zgodę na udzielenie wsparcia oraz ustalić reguły jego realizacji. W miarę możliwości potwierdza się rodzaj i wielkość wymaganego wsparcia, jak również chęć i możliwości jego udzielenia przez gospodarza. Na tych podstawach **przygotowuje się** – w wyjątkiem pomniejszych ćwiczeń – **porozumienie ogólne (MOU),** które może rozwijać istniejące już (np. w formie projektu) porozumienie między państwem wysyłającym i gospodarzem.

Treść porozumienia opracowuje wspólnie personel państw wysyłających i gospodarza w uzgodnieniu z personelem opracowującym plan operacyjny lub plan ćwiczenia. Po zaaprobowaniu właściwego planu następuje podpisanie przez dowódcę NATO i państwo gospodarza umowy, jako pierwszego dokumentu z pakietu dotyczącego HNS. Na podstawie podpisanego porozumienia państwa wysyłające są formalnie zaproszone do korzystania z zasobów gospodarza określonych w porozumieniu jako sposobu zaopatrywania ich sił.

Etap 2. Każdy z krajów wysyłających opracowuje **inicjujące (wstępne) oświadczenie wymagań** *(Initial Statements of Requirements),* zwane też koncepcją wymagań *(Concept of Requirements – COR),* których zestaw przesyła się do państwa gospodarza. COR są jeszcze bardzo ogólne i dają jedynie ogólne pojęcie o tym, co będzie wymagane od gospodarza. Kraje wysyłające mogą poprzedzić ich opracowanie rozeznaniem sytuacji na terenach gospodarza w formie rekonesansów.

Etap 3. Następuje **powołanie Wspólnego Komitetu Sterującego HNS** *(Joint HNS Steering Committee – JHNSSC),* który będzie kształtować reguły finansowania wsparcia oraz generować procedury (wspólne dla wszystkich uczestników, stosowne do warunków w rejonach rozmieszczenia) i ustalić wymagania odnośnie wsparcia dostarczanego przez gospodarza. Z reguły w skład Komitetu (JHNSC) oprócz przedstawicieli gospodarza w jego kierownictwie, wchodzą komisje lub grupy robocze rodzajów wojsk i służb,

które kształtują warunki i sposoby udzielania poszczególnych rodzajów wsparcia. W skład komitetu włącza się także **przedstawicieli dowództw terytorialnych gospodarza**[17]. Wspólnie przygotowują one **projekty porozumień technicznych** *(Technical Agreement – TA).*

Etap 4. W miarę rozwijania (dopracowania) planu operacyjnego i wyznaczania (przydzielania) konkretnych jednostek sił narodowych, Komitet (JHNSC) – a dla mniejszych ćwiczeń właściwy dowódca regionalny (RC) lub dowódca połączonego dowództwa podregionalnego (JSRC) – w uzgodnieniu z gospodarzem **ustala rejony rozwinięcia (rozmieszczenia) wojsk.** Umożliwia to **opracowanie szczegółowego zestawienia wymagań** *(Detailed Statement of Requirement – DSOR),* co pozwala opracować porozumienia dotyczące szczegółów realizacji (wykonania) wsparcia przez państwo gospodarza.

Dowódca NATO zbiera DSOR poszczególnych wojsk narodowych w jedno wspólne zestawienie. To swojego rodzaju „lista zakupu usług". Uwzględnia się w niej poszczególne etapy działania wojsk (przekroczenie granicy, rozładunek, przemieszczenia, zajęcie rejonów, kwaterowanie, zaopatrywanie, ochrona) i potrzeby konkretnych jednostek. Rekonesanse w terenie pozwalają uniknąć konkurencji i znaleźć rozwiązania kompromisowe dla wykorzystania ograniczonych zasobów.

Etap 5. Państwo gospodarz rozważą możliwości realizacji szczegółowych wymagań (DSOR) i we współpracy z personelem logistycznym dowódcy NATO i krajów wysyłających wojska aktualizuje (uzupełnia) DSOR – czas, miejsce, wykonawcę, rozmiar i sposób wsparcia oraz informacje o cenach. Na tej podstawie opracowuje się **(wspólne porozumienie wykonawcze** *(Joint Implementation Agreement – JIA)* z załącznikami.

JIA opracowuje się w sposób scentralizowany, dwoma sposobami:

---

[17] AJP-4.5, op.cit., p.3-4a 1), s.3-5.

- pod kierunkiem jednego lub więcej specjalnie tworzonych Wspólnych Komitetów Wykonawczych (Joint Implementation Committes – JICs) i działają pod kierunkiem Komitetu Kierującego HNS (JHNSC);
- lub pod bezpośrednim kierunkiem organów państwa gospodarza, wspólnie z dowódcą NATO i Komitetem Kierującym (JHNSC), pod warunkiem, że wyznaczają one kierunki i wspierają rozwiązywanie powstających problemów.

Drugie rozwiązanie jest stosowane zwykle podczas ćwiczeń i działań, gdzie ograniczony czas wyklucza bardziej metodyczne podejście.

Końcowym produktem jest jedno lub więcej porozumień wykonawczych (JIA) (wspólne lub/i narodowe) dla każdego wariantu rozwinięcia i rozmieszczenia wojsk.

JIA jest zasadniczym, końcowym dokumentem wykonawczym rzutującym na przebieg wsparcia. Dlatego musi szczegółowo i dokładnie (co przychodzi z mozołem) określać faktyczną realizację wymaganego wsparcia, pod warunkiem, że zostaną wskazane (określone) siły, którym wsparcie będzie udzielane.

Indywidualne (narodowe) aneksy do wspólnego porozumienia wykonawczego adoptują je do konkretnych, narodowych potrzeb i zawierają wyraźną zgodę na dodatkowe wsparcie. Wszystkie autoryzuje dowódca NATO.

W przygotowaniu wsparcia duże znaczenie ma zespalanie wysiłków logistyków, prawników i finansowców – wojskowych i cywilnych – w składzie jednego, dwustronnego zespołu (przedstawicieli państwa gospodarza i krajów wysyłających wojska) oraz sztabu zainteresowanego dowódcy NATO. Dowódca NATO powinien koordynować negocjacje między uczestnikami, organizując pracę **Wspólnego Komitetu Sterującego HNS.** Pracuje on równolegle z zespołem przygotowującym plan operacyjny i zapewnia przygotowanie HNS dla jego zabezpieczenia.

W przypadku uruchomienia misji wojsk NATO personel monitoruje realizację wsparcia i zapewnia kierowanie nim stosownie do zmieniającej się sytuacji.

Rodzaj i zakres udzielonego wsparcia mogą być zróżnicowane, zależnie od okoliczności, które skłaniają do zgłoszenia zapotrzebowania. Wymaga to za każdym razem odmiennego podejścia do planowania HNS.

Niezależnie od okoliczności należy jednak zachować następujące reguły postępowania:

- struktura zarządzania powinna objąć wszystkich zainteresowanych przygotowaniem umowy w sprawie dostarczenia wsparcia:
- podstawę do planowania stanowią zapotrzebowania (oświadczenia wymagań) HNS (SOR);
- należy przygotować dokument zawierający podstawowe koncepcje pozyskania wsparcia. Zwykle przybiera on postać porozumienia ogólnego – MOU – między państwami wysyłającymi wojska i gospodarzem, ale wformie, na którą mogą w przyszłości wyrazić zgodę także inne państwa, które mogą dołączyć do misji. Małe ćwiczenia nie wymagają aż tak rozbudowanych dokumentów i mogą ograniczać się do procedur ujętych w stanagach 3113 i 3381 (który ma być zastąpiony przez 2034);
- państwo gospodarz określa warunki dostarczenia wsparcia (środków i pomocy) w oparciu o umowę HNS w formie porozumień technicznych;
- potrzebne są dokumenty pojaśniające realizację HNS (włącznie ze sposobem naliczenia kosztów) i uszczegóławiające procedury wsparcia odpowiednie do konkretnej dyslokacji goszczonych wojsk w granicach państwa gospodarza (zwykle stanowią one wspólne porozumienie wykonawcze – JIA).

W najmniej złożonym i najczęściej spotykanym scenariuszu planowania w warunkach pokoju uwagę koncentruje się na pierwszych trzech etapach procesu, z uszczegółowieniem zapotrzebowań (SOR) i wspólnego

porozumienia wykonawczego (JIA). Etapy 4 i 5 realizuje się jedynie w wypadku zapowiedzi uruchomienia rozważanego planu kontyngentu.

Z kolei w niektórych sytuacjach nie będzie celowe i praktyczne planowanie wg kolejności etapów, nie zawsze będzie też można uzupełniać proces kolejnym etapem.

Potrzebne może okazać się upraszczanie lub przyspieszanie zarządzania HNS, np. przez ponowne rozważenie założeń i treści etapu już zrealizowanego lub równoległe planowanie etapów.

Koordynowanie procesu planowania

Planowanie HNS do działań w wypadku zagrożenia lub ćwiczeń jest procesem wielostronnym i wymaga wspólnego rozumienia sytuacji i stanu dostępnych zasobów. Potrzebne jest zaangażowanie wysokich przełożonych (poziomu strategicznego i operacyjnego), którzy dysponując określonymi danymi znajdą właściwe podejście do problemów i będą koordynować zarządzanie HNS. Częste będą też przypadki zwracania się do gospodarza o wsparcie przez szereg państw wysyłających wojska. Także i z tej przyczyny planowanie HNS musi być koordynowane, by uniknąć niepotrzebnego powielania wysiłku, jak również dla wprowadzenia mechanizmu aktualizowania planów w oparciu o doświadczenia z ich zastosowania.

Dla efektywności HNS ważne jest zaangażowanie sztabów wszystkich szczebli i reprezentantów wszystkich zaangażowanych państw. Jednocześnie doświadczenia NATO podpowiadają konieczność ograniczenia liczby *punktów kontaktowych (Point of Contact – POC)* między gospodarzem, państwami wysyłającymi i dowódcami NATO, zwłaszcza we wczesnym stadium planowania i realizacji HNS.

W zasadzie każdy kraj powinien posiadać jeden – główny – POC dla całości spraw HNS. Musi on jednak dysponować wystarczającymi

kompetencjami by pośredniczyć w kontaktach ze wszystkimi zainteresowanymi[18].

Staranna koordynacja zapewni harmonizację wysiłków i przejrzystość procesu planowania. Efektem powinna być ekonomizacja wykorzystania zasobów oraz czasu wydzielonego (będącego w dyspozycji) na planowanie.

Planowanie HNS odbywa się jednocześnie i w koordynacji z planowaniem operacyjnym. Zastosowanie planowania długoterminowego (przydatnego na dłużej) zapewnia, że porozumienie (MOU) i porozumienia techniczne (TAs) mogą wykorzystywać dowódcy strategiczni (SCs) NATO w pracach nad ogólnymi planami obrony. Planowanie dla konkretnych działań może (wtedy) wykorzystać istniejące, aktualne porozumienie HNS (porozumienia) albo aktualizować jej (ich) przydatność dla podejmowanej misji. Jeśli potrzebne są dodatkowe porozumienia, to muszą one zapewnić zarządzanie HNS przez dowódcę NATO i wspierać misję.

Łączenie planowania operacyjnego i logistycznego (w tym HNS) jest bardzo ważne. Koncepcje zabezpieczenia logistycznego wpływają bowiem także na koncepcje operacyjne zawarte w planie działań lub ćwiczenia. Także i to wymaga dobrej koordynacji między planistami sztabu NATO, państw wysyłających wojska i gospodarza. Realizuje się ją przez serię planistycznych konferencji logistycznych (zwykle: wstępnej, głównej i końcowej), poprzedzających działania. Współpraca jej uczestników pozwoli zaplanować HNS w zgodzie z planem operacyjnym.

Struktury zarządzania realizacją HNS

Realizacja wsparcia następuje po zakończeniu procesu planowania. Punktem wyjścia są zawarte porozumienia, w szczególności *wspólne porozumienie wykonawcze (JIA),* stanowiące odpowiedź na zgłoszone zapotrzebowanie.

---

[18] AJP-4.5, op.cit., p.1-11, s. 1-4.

JIA (jedno lub kilka) zawiera się możliwie najpóźniej, nawet równocześnie z faktycznym rozwijaniem sił krajów wysyłających w obszarze operacyjnego przeznaczenia lub ćwiczeń. **Gospodarz przedstawia w JIA architekturę (organizację) zarządzania systemem HNS, którego szczegóły zostały ustalone w porozumieniach technicznych (TAs).** W przypadku, gdy nie było czasu na sfinalizowanie tych dokumentów (podpisanie), to zawarte w nich informacje należy zakomunikować właściwym dowódcom NATO i państwom wysyłającym wojska.

Istotne znaczenie odgrywa współpraca między państwem gospodarzem i desygnowanym dowódcą NATO podczas realizacji porozumień HNS.

Zdaniem sojuszników najlepiej jest powołać w tym celu kluczową (główną) komórkę HNS *(HNS Cell – HNSC),* która może znajdować się przy dowództwie NATO, które rozmieści się w kraju gospodarza. Przy tej organizacji będzie ona identyfikowana jako **Komórka Koordynacyjna HNS** *(HNS Co-ordination Cell – HNSCC)* (zał.4)[19].

Zwykle HNSCC będzie tworzony jako komórka w obrębie wspólnego wielonarodowego centrum logistycznego *(Multinational Joint Logistic Centre – MJLC)*[20].

Wielkość i skład komórki koordynacyjnej HNS zależna będzie przede wszystkim od zakresu (rozmiarów) wsparcia zapotrzebowanego przez NATO i poszczególne państwa[21].

Komórka (HNSCC) koordynuje wsparcie między wojskami NATO i gospodarzem. Jej zadania obejmują:

– przedstawianie i koordynowanie z gospodarzem nowych wymagań (potrzeb) państw wysyłających i NATO;

---

[19] AJP-4.5, op.cit., p.4-3, s. 4-1.

[20] Zakres kompetencji MJLC zależy od sytuacji. W mniej złożonych operacjach zadania koordynacji może realizować sztab logistyki kontyngentu wielonarodowego – AJP-1(A): *Doktryna operacyjna wielonarodowych połączonych sił sojuszu*, p.2016.

[21] Dopuszczalne jest tworzenie – stosownie do lokalnych potrzeb – podległych jej regionalnych oddziałów (Regional Detachements) – AJP-4.5, p.4-8, s. 4-2.

- pośredniczenie między wojskami i miejscowymi władzami, zapewnienie elastyczności i reagowania;
- kontrola realizacji porozumień HNS ułatwiających rozwinięcie wojsk i ich zasilanie;
- w porozumieniu z właściwym państwem wysyłającym i gospodarzem – rozpatrywanie zmian w porozumieniach oraz zmian w priorytetach HNS – tam, gdzie konieczne;
- identyfikowanie dodatkowych potrzeb wymagających aktualizacji porozumień oraz powiadamianie o nich i o jakichkolwiek trudnościach stosownych władz;
- kontrola (monitoring) kontraktów i spłaty zobowiązań za HNS; powiadamianie właściwych władz o jakichkolwiek trudnościach.

Zdaniem specjalistów NATO państwa wysyłające wojska powinny **wydzielić oficerów łącznikowych** *(Liaison Officers – LOs)* do tej komórki (HNSCC), jak również do portów załadunku i portów wyładunku (POE/POD) i innych punktów o znaczeniu kluczowym dla ruchu i rozmieszczenia wojsk NATO na terytorium gospodarza.

Także państwo gospodarz będzie potrzebowało przedstawicieli dla łączności i pośredniczenia. Powinno wyznaczyć punkty kontaktowe (POC) lub oficerów łącznikowych (LOs) w miejscach ważnych dla tranzytu i rozmieszczenia sił państw wysyłających.

Z reguły każdy element narodowego wsparcia (*National Support Element – NSE)* państw wysyłających będzie korzystał z koordynacji (pomocy) ze strony własnych, narodowych oficerów łącznikowych HNS. Jednakże w pewnych sytuacjach personel gospodarza koordynujący HNS może potrzebować odrębnych kanałów dla uzgadniania spraw HNS z elementami logistyki przybywających wojsk.

Przedstawiony wyżej ogólny kształt struktur HNS przyjętych w NATO może podlegać zmianie stosownie do konkretnych potrzeb w zakresie

dowodzenia logistyką i wojskami **oraz wymagań gospodarza**[22], ujętych w porozumieniach.

Jest oczywistym, że jasne procedury realizacyjne dotyczą potrzeb zgłoszonych wobec gospodarza przez państwo wysyłające i określonych w szczegółowym oświadczeniu wymagań (DSOR) i zarejestrowanych we wspólnym porozumieniu wykonawczym (JIA). **Dodatkowe potrzeby** poza zgłoszonymi wyżej, są dopuszczalne – jeśli zostało to przewidziane w porozumieniach, ze względu na specyfikę sytuacji w rejonie rozmieszczenia wojsk. Dowódca NATO powinien odgrywać wiodącą rolę w przygotowaniu takich porozumień, aby były praktyczne (przewidujące) i ogólnie satysfakcjonujące.

Państwo gospodarz zachowa (utrzyma) kontrolę nad własnymi zasobami HNS, jeśli nie przekaże tych uprawnień dowódcy NATO[23].

W wypadku kolidowania różnych potrzeb, dowódca NATO określa priorytety i rozmiary zaopatrzenia, w uzgodnieniu z państwem gospodarzem.

Relacje między HNS i CIMIC

Współpraca cywilno-wojskowa *(Civil Military Co-operation – CIMIC)* jest pojmowana obecnie w NATO jako: *koordynacja i współpraca, w celu wspierania zadania (misji), między dowódcą NATO i ludnością cywilną, włącznie z narodowymi i lokalnymi władzami*[24].

CIMIC jest pojęciem szerszym od HNS[25] i różni się od niego, ale też i jest jego uzupełnieniem[26].

Rolą CIMIC w sprawach HNS jest ułatwienie dostępu do zasobów cywilnych i zapewnienie, ze korzystanie z nich nie zaszkodzi miejscowej

---

[22] To zastrzeżenie zasługuje na podkreślenie – AJP-4.5, op.cit., p.4-6, s. 4-1.
[23] AJP-4.5, op.cit., p. 4-10, s. 4-2.. Por. MC 334/1, op.cit., p. 13e.
[24] Wersja robocza proponowanej nowelizacji dokumentu MC 411.
[25] *NATO Civil-Military Co-operation (CIMIC) Policy,* listopad 2000.
[26] Zob. *MC 334/1,* op.cit., p. 7: AJP-4.5, p. 4-11, s. 4-2 i 4-3.; AJP-9: *NATO Civil.Military Co-operation (CIMIC) Doctrine* (fourth draft), TBP 2000, p. 401, s.XXII.

ludności. „Rola ta wypełnia większą część rdzenia funkcji wsparcia dla wojsk”[27].

Dodatkowo CIMIC pomaga w bilansowaniu (równoważeniu) wykorzystania zasobów cywilnych przez NATO, ludność i organizacje – międzynarodowe i pozarządowe. Funkcja ta nazywana jest cywilno-wojskowym zarządzaniem zasobami *(Cvil-Military Resonrce Management – CMRM).*

CIMIC powinna też szacować wpływ obecności wojskowej na miejscową gospodarkę i sugerować ich racjonalne wykorzystanie przez stronę wojskową i cywilną dla zgodnego zabezpieczenia potrzeb obu stron. W krytycznych sytuacjach konieczne może być poszukiwanie przez dowódców odpowiednich władz cywilnych dla racjonowania towarów miejscowych niezbędnych dla prowadzenia działań wojskowych i bytowania ludności. W tej sytuacji zadaniem personelu CIMIC będzie monitorowanie dystrybucji tych zasobów.

Wspólne cywilno-wojskowe zarządzanie zasobami (CMRM) powinno zrealizować następujące zadania:

- nawiązanie i utrzymanie stosunków z dostawcami środków cywilnych;
- zapewnienie wyważonego korzystania z zasobów przez wojska, ludność i wszystkie organizacje cywilne w obszarze działań, by misja spełniana była bez nadmiernej niewygody dla ludności. Wymaga to zapobieżenia konkurowania o zasoby;
- dostarczenia niezbędnych danych potrzebnych w procesie planowania HNS przy opracowaniu porozumienia (MOU), porozumień technicznych (TAs), oświadczeń wymagań i kontraktów;
- ochronę zasobów przed przeciwnikiem;
- oceny (szacunkowe) dostępnych na miejscu środków.

---

[27] AJP-9, p.401, s.XXII.

CMRM spełnia funkcje pomocnicze, kontrolne i doradcze i nie wiąże się z bezpośrednim kierowaniem zasobami, albo kontraktami. To drugie leży w kompetencjach logistyki przybywających wojsk (zazwyczaj: MJLC).

W rejonie misji NATO mogą działać różne cywilne organizacje zajmujące się działalnością w zakresie: pomocy humanitarnej, praw człowieka, ochrony mniejszości narodowych, uchodźców i emigrantów, pomocy prawnej, opieki medycznej, odbudowy, rolnictwa, edukacji i innych.

Według poglądów NATO – **współpraca z organizacjami cywilnymi w zakresie HNS powinna być w pełni konsultowana ze stosownymi władzami wojskowymi i cywilnymi państwa gospodarza.**

Personel CIMIC wojsk NATO może spełniać przy tym znaczącą rolę.

Rola CEP

Cywilne planowanie na stany nadzwyczajne *(Civil Emergency Planning – CEP)* jest zasadniczo związane z ochroną i pomocą dla lokalnej ludności, zwykle w kontekście klęsk żywiołowych, katastrof lub wojny, a w niektórych okolicznościach obejmuje koordynację pomocy władz narodowych dla sił NATO. Choć nie jest ściśle związana z logistyką, to wywiera jednak określony wpływ na planowanie logistyczne. Zajmuje się głównie zachowaniem kierowania funkcjonowaniem państwa, utrzymaniem bezpieczeństwa i porządku, mobilizacją gospodarki i wykorzystaniem zasobów narodowych (m.in. energii, systemów transportu, możliwości produkcyjnych, zasobów i rezerw surowców i żywności itp.). Także ochroną ludności i ratownictwem.

Z organami CEP uzgadnia się (bilansuje) możliwości wykorzystania zasobów cywilnych dla potrzeb HNS.

Kontraktowanie dostaw i usług

W tym zakresie różne kraje NATO mają różne wymagania obowiązujące przy nawiązywaniu bezpośrednich kontaktów z dostawcami.

W kilku krajach[28], od państw wysyłających wojska oczekuje się korzystania z usług władz wojskowych gospodarza. Ma to – wg poglądów NATO – sens, jeśli gospodarz potrafi to robić dobrze i potrzeby państw wysyłających będą traktowane na równi z siłami zbrojnymi gospodarza. W innych krajach, państwa wysyłające i/lub dowódca NATO będzie upoważniony do bezpośredniego zawierania kontraktów.

Ważne jest tu zastosowanie systemu, który zapewni równorzędne traktowanie potrzeb różnych państw i pozwoli uniknąć konkurowania o rzadkie zasoby między siłami państw wysyłających i ludnością.

Należy dostrzegać różnice pomiędzy HNS i **lokalnym kontraktowaniem.** Nie jest ono oparte na tak sformalizowanych podstawach jak HNS, które zawsze odwołuje się do *Umowy między stronami Traktatu Północnoatlantyckiego dotyczącej statusu ich sił zbrojnych (SOFA),* zawartej 19.06.1951 r. w Londynie[29]. Kontraktowanie lokalne dotyczy pozyskania potrzebnych środków drogą nabycia ich **bezpośrednio** z gospodarki lokalnej. Natomiast **HNS obejmuje formalne gwarancje rządu państwa gospodarza, że wsparcie zostanie udzielone[30],** w tym kontraktowania za pośrednictwem państwa gospodarza, a więc nie bezpośrednio.

Zasady kontraktowania cywilnych dostaw i usług

Przyjęte przez NATO koncepcje kontraktowania dostaw i usług logistycznych u kontrahentów cywilnych oparte są na wieloletnich doświadczeniach Sojuszników z organizowania HNS na terytorium RFN oraz w czasie misji realizowanych na Bałkanach. Główne znaczenie ma jednakże dorobek praktyki kontraktowania dostaw i usług przez amerykańskie siły

---

[28] Niestety, AJP-4.5 nie wymienia ich, ale wiemy, że dotyczy to np. RFN. Trudno, bez przestudiowania doświadczeń obcych ocenić rolę narodowego, pośrednictwa państwa przy zawieraniu kontraktów. Nie mniej intuicyjnie dostrzegamy potrzebę pomocy (doradztwa) właściwych władz wojskowych dla rodzimych kontraktorów przy ich zawieraniu.

[29] DzU Nr 21 z 2000 r., poz. 257.

[30] *NATO Ligistics Handbook,* op.cit, p. 1211, s. 112-113.

zbrojne, które z grona naszych koalicjantów wydają się być w tej dziedzinie najbardziej doświadczone[31].

Za **podstawowe rodzaje kontraktów** uważa się:

- kontrakty doraźne;
- kontrakty zawierane zawczasu (w sposób planowy).

Kryterium podziału stanowi znajomość składu, zadań i rejonu przyszłych działań kontyngentu NATO oraz (a z naszego punktu widzenia – przede wszystkim) orientacja w zakresie i miejscu potrzebnych świadczeń oraz możliwości (pewności) ich pozyskania na rynku lokalnym.

Kontrakty planowane zawczasu stosuje się w sytuacjach słabego rozeznania w przyszłych działaniach oraz zaledwie szacunkowego określenia potrzebnych świadczeń. Za pomocą zaliczek opłaca się wybranych kontrahentów, którzy utrzymują określony potencjał (obiekty, urządzenia i zasoby) w gotowości do udzielenia przewidywanych dostaw i usług. Stosuje się przy tym tzw. opłaty podstawowe, stanowiące minimalne sumy rekompensujące nakłady poniesione przez dostawcę, gdyby nie doszło do realizacji kontraktu z przyczyn losowych (wynikających z rozwoju sytuacji) oraz opłatę bodźcową (uznaniową) za dobre wykonanie dostawy lub usługi.

Kontrakty doraźne są uznawane za bardziej skuteczne, wydajne i oszczędne. Znajdują zastosowanie, gdy znane są zakres, wymagania i miejsce potrzebnych świadczeń.

W celu obniżenia kosztów kontraktów dąży się do wywołania konkurencji między kontrahentami drogą ogłaszania przetargów, co jest możliwe jeśli istnieje lokalny rynek, oraz unikania zawiązywania kontraktów z wielkimi organizacjami i producentami, którzy mogą eliminować konkurencję i zawyżać koszty kontraktów.

W NATO wypracowano trzy (niekiedy mówi się o czterech) możliwe **modele kontraktacji cywilnych dostaw i usług.**

---

[31] Zob. W.Drążczyk, *Założenia i zakres kontraktów wojskowo-cywilnych w logistyce Sił Powietrznych NATO (Tired Party Logistic Support Services),* AON, Warszawa 1999.

W pierwszym, centralną rolę głównego kontraktatora spełnia Agencja NATO ds. Zabezpieczenia Technicznego i Zaopatrzenia *(NATO Maintenance & Supply Agency – NAMSA),* która jest organem wykonawczym Organizacji ds. Eksploatacji i Zaopatrzenia NATO (NAMSO). Zbiera ona od zainteresowanych zapotrzebowania na dostawy i we współdziałaniu z władzami państwa-gospodarza, które udzielają rekomendacji zainteresowanym firmom[32], organizuje kontrakty na zasadach rynkowych, gdzie zawarcie kontraktu zależy od konkurencyjności, terminowości dostaw i najniższych cen za produkty w żądanej jakości.

Warto odnotować, że obecnie w bazie danych NAMSA jest zarejestrowanych ok. 10 tysięcy potencjalnych dostawców z całego świata i ok. 2,5 mln dostępnych artykułów[33].

Rola państwa-gospodarza polega w tym wariancie na sprawowaniu nadzoru nad kondycją firm uczestniczących w kontraktach (służy temu udzielanie i cofanie rekomendacji) oraz ogólnym zarządzaniu zasobami cywilnymi, których część tylko można wydzielić na potrzeby NATO.

Drugi model kontraktacji przewiduje organizowanie (wydzielanie) przez sztab szczebla MNC[34] specjalnego zespołu ekspertów ds. przygotowania kontraktów i nadzoru nad ich realizacją.

W ocenie praktyków wariant ten zapewnia dobre i szerokie współdziałanie z kontrahentami, ale jest stosunkowo kosztowny.

Ostatni z modeli – interesujący nas szczególnie - przewiduje powierzenie procesu kontraktacji dostaw i usług dla przybywających jednostek NATO władzom państwa-gospodarza.

Proces kontraktacji wiąże się z przygotowaniem szeregu dokumentów.

---

[32] Tzw. deklarację uprawnienia wydaje w Polsce Ministerstwo Gospodarki, zaświadczając, że firma jest przygotowana technicznie, finansowo i profesjonalnie do udziału w przetargach.

[33] E.Benedykt, S.Kosieliński, *NATO spółka akcyjna. Generała-menedżera zatrudnimy od zaraz,* „Polityka" nr 42(22150) z 16.10.1999 r., s. 79.

[34] Major NATO Commenders – naczelnego dowódcy wyższego związku operacyjnego NATO. W przypadku HNS przygotowywanego przez Polskę zespół wydzieli Naczelny Dowódca Połączonych Sił Zbrojnych NATO w Europie (SACEUR).

Podstawowy, tzw. „zakres (zestawienie) potrzeb" opracowuje zainteresowany sztab NATO oraz organy wojskowe państw wysyłających wojska. Z kolei „wykaz źródeł pozyskania" – dostawców poszczególnych asortymentów zaopatrzenia i usług – ustalają (wskazują) władze państwa gospodarza[35].

Na podstawie kalkulacji prowadzonych w oparciu o dane zamieszczone w tych dokumentach zespoły planistów opracowują „zakres świadczeń kontrakcyjnych" zawierający wykaz ofert oraz warunki zawierania i realizacji kontraktów, w tym terminy oczekiwanych dostaw.

Kontrakty finansowane są z budżetu wojskowego NATO i budżetów państw wysyłających wojska.

Ze środków NATO (budżetu wojskowego lub funduszy na cele bezpieczeństwa) pokrywane są tzw. „wydatki ogólne (ogólnie uznawane)", tj. opłaty za przygotowanie oraz zabezpieczenie funkcjonowania dowództwa sił wzmocnienia (kontyngentu)m za przygotowanie, utrzymywanie i użytkowanie obiektów infrastruktury oraz sprzętu i urządzeń wykorzystywanych do wspólnych celów całego kontyngentu NATO.

Poszczególne państwa wnoszą opłaty za dostawy i usługi wykorzystywane na zabezpieczenie ich jednostek – np. w paliwa, żywność, prace załadowcze i inżynieryjno-budowlane itd.

Dodatkowo opłacane są wydatki za przygotowanie kontraktów, pośrednictwo w pozyskaniu poddostawców oraz przygotowanie kontrahentów do specyficznych, parawojskowych zadań, wymagających specjalistycznego sprzętu i dodatkowego szkolenia personelu.

Przedstawione wyżej poglądy i wymogi NATO w zakresie przygotowania HNS wskazują wyraźnie miejsce i rolę oraz wyznaczają poważne zobowiązania[36] Polski jako potencjalnego państwa gospodarza.

---

[35] W.Drążczyk, op.cit., s. 35.

[36] **Zobowiązanie** (od zobowiązać): „... to, do czegoś ktoś jest zobowiązany, co kogoś zobowiązuje; obowiązek ... np. zobowiązania wobec sprzymierzeńców" – *Słownik języka polskiego,* op.cit., Tom III, s.1052.

Dostrzegają to obie strategie RP przyjęte przez Rząd – *Strategia bezpieczeństwa* oraz *Strategia obronności.*

Pierwsza – podkreśla, że **współpraca cywilno-wojskowa obejmująca współdziałanie** struktur pozamilitarnych (cywilnych) **z wojskami sojuszniczymi operującymi na terytorium kraju** jest „istotnym warunkiem skutecznego funkcjonowania całego systemu obronności państwa". Za **jeden z podstawowych elementów tej współpracy** uważa realizację świadczeń cywilnej pomocy w ramach **HNS** dla sił Sojuszniczych i organizacji NATO, które są rozmieszczone lub pokonują tranzytem terytorium Rzeczypospolitej Polskiej[37].

Druga – współpracę cywilno-wojskową, w której szczególną uwagę zwraca się na odpowiednio wczesne **planowanie zadań** w ramach **wsparcia udzielanego wojskom sojuszniczym** uznaje za jedną z zasad polskiej strategii obronności[38].

Szczegółowe zadania państwa gospodarza omówimy poniżej.

2. Narodowy obowiązek i zadania Polski w zakresie HNS

Obowiązek – to konieczność zrobienia czegoś wynikająca z nakazu wewnętrznego (moralnego), administracyjnego, prawnego; to, co należy zrobić z powodu tej konieczności; powinności, lub – inaczej - zobowiązanie[39]. Natomiast termin *zadanie* określa to, co należy wykonać lub osiągnąć w związku z otrzymanym poleceniem albo z obowiązku[40].

Wyjaśnienie obu pojęć pozwala podjąć próbę zdefiniowania *„obowiązku HNS"* dla Polski, wynikającego nie tylko z nakazów sojuszniczej doktryny HNS, ale także z bardziej ogólnych zobowiązań „wyższego rzędu", płynących z podpisanego *Traktatu Północnoatlantyckiego.* Mamy na myśli

---

[37] *Strategia bezpieczeństwa Rzeczypospolitej Polskiej* (przyjęta na posiedzeniu Rady Ministrów w dniu 4.1.2000 roku), p.4.7.
[38] *Strategia obronności Rzeczypospolitej Polskiej* (przyjęta na posiedzeniu Rady Ministrów w dniu 23.5.2000 roku), p. 20.
[39] *Słownik języka polskiego,* Tom II, op.cit., s. 418.
[40] *Słownik* ...., Tom III, op.cit., s. 898.

jego artykuł 3, który zobowiązuje kraj członkowski do „utrzymania i rozwijania" indywidualnej zdolności do przyjęcia zbiorowej pomocy dla odparcia zbrojnej napaści.

„Obowiązek HNS" *jest to część (element) przygotowań obronnych państwa członkowskiego NATO do realizacji szeregu – przygotowanych zawczasu – zadań logistycznych, zabezpieczenia bojowego i administracyjnych zapewniających sprawne przyjęcie i wydolne wsparcie działań sił wzmocnienia oraz organizacji wysłanych przez Sojusz dla spełnienia na obszarze kraju określonej misji".*

Narodowy *obowiązek HNS* wynika wprost z przyjętej przez NATO **strategii wzmocnienia w przypadku kryzysu,** polegającej na prewencyjnym rozwijaniu wydzielonych sił wzmocnienia (reagowania) w zagrożonym obszarze.

Jako członek NATO Polska będzie opierać swoje plany obronne na założeniu pozyskania wzmocnienia NATO. Zwiększa to jednak wymagania wobec niej w zakresie interoperacyjności i wydolności infrastruktury.

Pozyskanie wzmocnienia będzie możliwe, jeśli spełnione zostaną przez Polskę **podstawowe wymogi zabezpieczenia przyjęcia i pobytu wojsk NATO,** polegające na przygotowaniu i wdrożeniu:

- systemu zabezpieczenia przyjęcia wsparcia;
- stosownych regulacji prawnych i administracyjnych;
- infrastruktury stanowiącej bazę dla działań wojsk sojuszniczych;
- interoperacyjności sił, służb i procedur.

Zasadnicze znaczenie będzie miało spełnianie wymogów logistycznych w zakresie wsparcia materiałowego, remontowego, usług, zabezpieczenia medycznego i transportu.

Ewentualna niewydolność krajowej logistyki może stanowić **główne ograniczenie** wielkości i potencjału wojskowego (bojowego) przybywających

z pomocą wojsk NATO. Zmusi to bowiem NATO do zwiększenia liczebności logistyki w składzie kontyngentu[41].

Dlatego przygotowania kraju w sferze logistyki i uzyskanie potrzebnych w tej dziedzinie zdolności ma **kluczowe znaczenie.** Należy więc nadać im wysoki priorytet.

Uwzględniając potrzeby także z innych – poza logistyką – dziedzin, **minimalne** (jak uważamy) **wymagania** wobec kraju otrzymującego wzmocnienie postulują:

- opracowanie koncepcji i wydanie wewnętrznych wytycznych do przyjmowania wojsk i zaopatrzenia;
- interoperacyjności systemów, służb i procedur;
- ustalenie zasad przekraczania granicy;
- odpowiednie przygotowanie portów rozładunkowych (POD) i związanych z tym urządzeń;
- ustalenie procedur udzielania wsparcia;
- zapewnienie przewozów, dostaw, usług i pomocy;
- szkolenie sił przeznaczonych do towarzyszenia (wspierania) wojskom NATO po ich przybyciu;
- opracowanie procedur i przepisów administracyjnych;
- umiejętność posługiwania się językami NATO.

Oznacza to kontynuowanie, a nawet zintensyfikowanie stworzonych już przez MON RP planów dostosowania do wymogów NATO.

Doświadczenia uzyskane w trakcie zabezpieczenia pobytu i ćwiczeń wojsk NATO w Polsce – choć siłą rzeczy jeszcze skromne – obnażają nasze słabości i wskazują kierunki i potrzeby dalszego doskonalenia polskich rozwiązań i umiejętności[42]. W szczególności **musimy:**

---

[41] Analizy sojuszników wykazują, że do zaopatrywania i transportu nawet skromnego kontyngentu potrzebny jest wysoki procent sił logistycznych (około 50 % składu).

[42] Wśród licznych ćwiczeń o charakterze komercyjnym (odpłatne korzystanie z poligonu) szczególne znaczenie w dziele przygotowania przez Polskę systemu HNS miało ćwiczenie Wielonarodowego Korpusu Północ-Wschód ze Szczecina pk. *„Cristal Eagle – 2000”*, które odbyło się w listopadzie 2000 r. W trakcie ćwiczenia rozpatrywano m.in. problematykę organizacji zabezpieczenia przyjęcia na obszarze kraju sił

- dostosować ustawodawstwo, procedury i przepisy w taki sposób, aby **usunąć bariery administracyjne;**
- dostosować procedury zapewniające dostęp i wykorzystanie cywilnych środków transportu (firm!) i innych usług logistycznych;
- zapewnić sprawne koordynowanie przemieszczeń wojska i ludności cywilnej;
- przygotować porty lotnicze i morskie, zapewniając odpowiednią ich przepustowość i standardy obsługi okrętów i samolotów;
- inwestować w poprawę dróg i kolei dla osiągnięcia standardów NATO;
- ustalić możliwości, utrzymać i rozwijać zdolności do zakwaterowania wojsk, remontu i usług;
- wypracować narodową koncepcję terytorialnego zaopatrywania wojsk;
- stworzyć interoperacyjność taboru transportu i kontenerów, w tym sprzętu do przeładunku;
- prowadzić regularne szkolenia wojsk i ćwiczenia sztabów we współpracy z NATO.

Osiągnięcie zdolności[43] do realizacji obowiązku HNS będzie zapewne procesem długotrwałym, wymagającym wysiłków wszystkich struktur i instytucji państwa, wymuszającym zaangażowanie na wielu poziomach zarządzania obronnością i w wielu jej obszarach.

Strategia bezpieczeństwa RP omawiając kwestię procesu integracji Polski z Sojuszem Północnoatlantyckim podkreślał **kompleksowość i wieloaspektowość** procesu, co odnosi się także do przygotowań w zakresie obowiązku HNS[44].

Przygotowania muszą być komplementarne. Powinny objąć działania w sferze koncepcyjnej, prawnej, stosunków cywilno-wojskowych,

---

Sojuszu w ramach wypełnienia funkcji i roli państwa gospodarza. Dodajmy, że Korpus po raz pierwszy koordynował własne działania z władzami polskimi. Wnioski z ćwiczenia wykorzystamy, szerzej w II etapie badań.

[43] **Zdolność:** „potencjalna sprawność, możność robienia czegoś, zdatność do czegoś". *Słownik języka polskiego,* Tom III, op.cit., s. 993.

[44] *Strategia bezpieczeństwa ...,* op.cit., p. 3.2.2.

organizacyjnej, ekonomiczno-finansowej i technicznej. Ostatnia dotyczy rozbudowy i przygotowania infrastruktury wojskowej i cywilnej niezbędnej do przyjęcia i wsparcia na terytorium kraju wojsk NATO, w szczególności tzw. *punktów przyjęcia wojsk* – lotnisk i portów.

Szczegółowe zadania dla Polski jako strony przyjmującej (państwa gospodarza) formułuje – na podstawie doświadczeń praktyki (co uważamy za godne podkreślenia) - sojusznicza doktryna AJP-4.5.[45]

Określa ona obowiązki wynikające z pełnienia roli państwa – gospodarza w sposób następujący:

a) powinno **doradzać państwom wysyłającym oraz właściwemu dowódcy NATO** w zakresie swojej zdolności do zabezpieczenia wsparcia HNS zarówno szczegółowych, jak i ogólnych wymogów, np. poprzez opublikowanie katalogu zdolności (możliwości);
b) powiadamia państwa wysyłające oraz właściwego dowódcę NATO o zaistniałych istotnych zmianach jego zdolności;
c) **zapewnia** w najwyższym możliwym stopniu **koordynację i współpracę pomiędzy własnymi wojskowymi i cywilnymi podmiotami** w celu najlepszego wykorzystania ograniczonych zasobów HNS;
d) w możliwie najszerszym zakresie **dokonuje przeglądu i weryfikacji swoich przepisów** odnośnie planowania i legislacji, aby umożliwić jak najwcześniejsze wykorzystanie cywilnych zasobów podczas kryzysu;
e) **zabezpiecza** właściwy **personel łącznikowy** z Komitetem Koordynacyjnym HNS przy Wielonarodowym Wspólnym Centrum Logistyki – MJLC HNSCC *(Multinational Joint Logistics Centre HNS Co-ordinationg Committee)*, zawsze gdy taka komórka zostaje utworzona;
f) w odniesieniu do negocjacji i zawarcia porozumienia – MOU *(Memorandum of Understanding)* z dowódcą NATO, państwo-gospodarz będzie:

---

[45] AJP-4.5, op.cit., p.2,4, s.2,3-2,4.

- rozpatrywać zgłoszone przez dowódcę NATO zapotrzebowanie w zakresie HNS, rozpoczynając tym pięciofazowy proces planowania HNS;
- prowadzić negocjacje MOU z dowódcą NATO;
- w porozumieniu z dowódcą NATO powoła Wspólny Komitet Sterujący HNS – JHNSSC *(Joint HNS Steering Committee),* który przygotowuje projekty porozumień technicznych – TA *(Technical Agreement)* oraz wspólnego porozumienia wykonawczego – JIA *(Joint Implementation Agreement);*
- **wypracuje krajowe stawki (normy cen)** oraz udostępni je dowódcy NATO.

Naszym zdaniem komentarza wymaga pkt.c). Analiza jego treści prowadzi do wniosku, że dla realizacji określonego w nim zadania państwo gospodarz musi zbudować własną, narodową (czyli wewnętrzną) strukturę zarządzającą HNS, i odpowiednie relacje, gdyż stanowi to warunek niezbędny i konieczny dla zapewnienia wymaganej koordynacji i współpracy sektorów wojskowego i cywilnego.

Struktura ta będzie niezbędna i użyteczna także przy spełnianiu kolejnych zadań gospodarza, na które wskazują inne jeszcze dokumenty i publikacje NATO. Przede wszystkim dla sprawowania władzy (kontroli) nad **własnym** (te prawo własności uważamy za godne podkreślenia) potencjałem przewidzianym do realizacji HNS[46], chyba że władza ta zostanie przekazana dowódcy NATO. Potrzebna jest też dla kierowania przemieszczaniem wojsk i transportem. Sojusznicza doktryna operacyjna AJP-1(A) do zadań państwa gospodarza w tym zakresie zalicza:

- kontrolę i koordynację przemieszczania sił Sojuszu na ich terytorium;
- dokonywanie niezbędnych uzgodnień i koordynacji z państwami sąsiednimi w zakresie przekraczania granic;

---

[46] Zapis tej treści funkcjonował w MC 334/1 (z 1994 r.) i w ALP-35(B): *Regulamin działań taktycznych sił lądowych,* p.0279 c 4/. Naszym zdaniem ostatnio wyraźna staje się w NATO tendencja do przejmowania tej władzy przez dowódców NATO.

- kontrolę i kierowanie wykorzystaniem narodowych, cywilnych i wojskowych zasobów transportowych;
- dokonywanie analizy zdolności i stanu prawnego w sprawach wykorzystania środków i infrastruktury transportowej;
- oceny korzystania z narodowych zasobów transportowych przez wojska Sojuszu[47].

Ponadto państwo gospodarz powinno posiadać stosowną komórkę organizacyjną do koordynacji przemieszczania wojsk i transportu z dowództwami NATO i państwami wysyłającymi wojska.

Powyższe zadania AJP-1(A) jednoznacznie przypisuje dowództwom terytorialnym[48], zastrzegając jednakże, że w wypadku niesprawnego ich funkcjonowania zadanie przejmie Centrum Koordynacji Ruchu Teatru *(Theatre Morement Coordinate Centre – TMCC).*

Kolejne, i dodajmy, że niezmiernie nas interesujące, zadania znajdziemy w dokumencie ALP-9(B)[49]. Podkreśla on znaczenie koordynacji wszelkich sfer działalności dowódcy NATO z władzami państwowymi gospodarza. Koordynację należy prowadzić zgodnie z wytycznymi zawartymi w dokumencie MC 36/2 z 20.5.1960 r.[50]. Przewiduje on m.in. przygotowanie stosownych umów między dowódcami NATO i dowódcami narodowymi (terytorialnymi).

ALP-9 dostrzega potrzebę podjęcia przygotowań w sferze HNS, CIMIC i CEP już w czasie pokoju, rozróżniając **obowiązki (zadania) czasu pokoju i czasu wojny.**

Do zadań czasu pokoju zalicza opracowanie najważniejszych planów i zapewnienie ich realizacji w regularnie organizowanych ćwiczeniach.

---

[47] AJP-1(A): *Doktryna operacyjna wielonarodowych połączonych sił Sojuszu,* p.2013.
[48] Tamże.
[49] ALP-9(B): *Doktryna logistyczna sił lądowych,* rozdz. 10.
[50] NATO MC 36/2: *Podział odpowiedzialności w czasie wojny pomiędzy dowódcami sił narodowych a MSCs.*

W czasie kryzysu i wojny – realizowane zadania mają na celu **wykorzystanie wszystkich możliwości** dla pozyskania potrzebnych środków materiałowych i usług od sfery cywilnej w obszarze działań.

Doktryna logistyczna wyróżnia trzy (a pośrednio – cztery) funkcje spełniane przez wojskowe i cywilne władze gospodarza – rządowe, ekonomiczne, społeczne i wojskowe.

W zakresie funkcji rządowych wyróżnia trzy zadania:

- ochronę ludności i mienia w strefie działań bojowych zgodnie z Protokołem I do Konwencji Genewskiej z 1949 r. i innymi zasadami prawa międzynarodowego i prawa państwa gospodarza. Działania podejmują dowódcy narodowi w koordynacji z dowódcami NATO;
- przestrzeganie (bądź ustanowienie) prawa oraz porządku publicznego w obszarze operacji – zgodnie z umową NATO SOFA i prawami państwa gospodarza;
- zapewnienie bezpieczeństwa i ochrony ludności cywilnej przez niezbędne, wspólne działania żandarmerii wojskowej i policji. Podejmują – dowódcy narodowi w koordynacji z dowódcami NATO[51].

Zadania wynikające z funkcji ekonomicznych w strefie działań bojowych realizują organy państwa gospodarza:

- zabezpieczenie logistyczne ludności jest powinnością państwa gospodarza. Pilne potrzeby ludności zgłasza się dowódcom NATO. Zagadnienie HNS omówiliśmy wcześniej;
- lokalna działalność gospodarcza (obejmująca produkcję rolną, przemysłową i handel) podlega kontroli odpowiednich władz państwa gospodarza. Należy przy tym pamiętać o zabezpieczeniu potrzeb ludności, kontroli cen i utrzymaniu transportu publicznego;
- za funkcjonowanie i ochronę instytucji (banków, agencji ubezpieczeniowych, rejestrów (w tym notariatu) odpowiada państwo gospodarz;

---

[51] ALP-9(B), op.cit., p. 1005.

– znalezienie i zatrudnienie pracowników cywilnych przez wojska Sojusznicze musi być prowadzone w koordynacji z władzami państwa gospodarza[52].

Spełnienie funkcji społecznych obejmuje realizację przez państwo gospodarza następujących zadań:

– ogólnospołecznych: edukacji, służby zdrowia i opieki społecznej, transportu, łączności i pracy zakładów użyteczności publicznej;
– ochronę dziedzictwa narodowego – dzieł sztuki, pomników kultury i archiwów;
– kontrolę migracji (przemieszczania się) ludności. Nadzór sprawują władze gospodarza. Uzgadnianie ruchów ludności z dowódcami NATO jest pożądane, jeśli migracje ludności mogą zagrażać bezpieczeństwu lub będą przeszkadzały wojskom NATO[53]. Priorytet mają ruchy wojsk, przy czym działania – w celu uniknięcia trudności ze strony ludności – dowódcy NATO powinni uzgadniać z dowódcami narodowymi. W szczególności w zakresie:
  - porządkowania migracji uchodźców;
  - zastosowania polityki *Stay Put,* jeśli dowódcy NATO uznają za konieczne powstrzymanie ruchów ludności, by nie przeszkadzały działaniom militarnym[54];
  - wysiedlenia ludności z określonego rejonu z powodów bezpieczeństwa.

Plany ewakuacji i przemieszczania ludności opracowują właściwe władze państwa gospodarza i koordynują z dowódcami NATO, by nie zakłócić sojuszniczych planów przegrupowania i transportu[55].

Ostatnia funkcja – nazwijmy ją wojskową – dotyczy *de facto* realizacji terytorialnych zadań wojskowych:

---

[52] Tamże, p. 2006.
[53] Instrukcje NATO dotyczące nadzoru nad migracją ludności zawiera publikacja AC/23-D/83: *Nadzór nad przemieszczaniem ludności.*
[54] Jednakże należy wziąć pod uwagę narodowe plany i pryncypia państwa gospodarza. Podstawę stanowi tu dokument C-M(77)52: *NATO Stay-Put Policy.*
[55] ALP-9(B), op.cit., p.1007.

- państwo gospodarz jest zobowiązane do informowania (wymiany informacji) przybywających wojsk o sytuacji na miejscu, w tym o stanie bezpieczeństwa i przeciwdziałaniu sabotażowi i szpiegostwie (działaniach kontrwywiadu)[56];
- zapewnienie bezpieczeństwa w strefie (rejonie) tyłowym jest obowiązkiem państwa gospodarza. Dowódcy NATO przedstawiają potrzeby w tym zakresie do dowódców narodowych, którzy podejmują określone działania wspólnie z właściwymi, narodowymi ogniwami pozamilitarnymi. Zasady postępowania reguluje STANAG 2079: *Ochrona rejonu tyłowego*[57].

W rozdziale próbowaliśmy wyjaśnić pojęcie, treść i wymogi sojuszniczej koncepcji HNS oraz zidentyfikować wynikające zeń – narodowy obowiązek i zadania Polski jako państwa gospodarza.

Przeprowadzona analiza najnowszych poglądów NATO oraz studium zadań wskazanych przez Sojusz i innych, zidentyfikowanych na podstawie doświadczeń praktyki oraz – przyznajmy – także intuicyjnie, pozwalają sformułować następujące **w n i o s k i:**

1. Sojusz dysponuje przemyślaną, opartą na doświadczeniach praktyki przejrzystą koncepcją pozyskiwania potrzebnego wsparcia od państwa podejmującego wojska NATO na swoim terytorium (państwa gospodarza).
2. Przyjęła ona postać doktryny, uporządkowanego systemu poglądów i założeń, zaakceptowanych przez władze Sojuszu, które – w świetle doświadczeń historycznych i regularnego weryfikowania przyjętych rozwiązań podczas ćwiczeń, powinny spełnić oczekiwania NATO – zapewnić otrzymanie zapotrzebowanych materiałów, usług i pomocy. Zabezpieczeniem są tutaj gwarancje dostarczenia wsparcia udzielane przez rząd państwa gospodarza.

---

[56] Zgodnie z wymogami:
- STANAGu 2149: *Zapotrzebowanie na informacje rozpoznawcze;*
- STANAGu 2936: *Zasady ogólne rozpoznania;*
- STANAGu 2363: *Doktryna bezpieczeństwa;*
- STANAGu 2844: *Procedury kontrwywiadowcze.*

[57] ALP-9(B), op.cit., p. 1008.

3. Przyjęte aktualnie rozwiązania odpowiadają nowym uwarunkowaniom strategicznym, które zwiększają wymogi w zakresie zabezpieczenia mobilności i potrzeb logistycznych wojsk, w warunkach dużej nieprzewidywalności rejonu rozwijania wojsk, w stosunkowo krótkim czasie, do realizacji szerokiego spektrum możliwych misji:
   - udzielania pomocy w usuwaniu klęsk żywiołowych;
   - innych cywilnych działań ratunkowych;
   - wspierania misji humanitarnych;
   - prowadzenia wspólnej operacji obronnej;
   - operacji reagowania kryzysowego nie pozostającej w związku z Artykułem 5 *(Crisis Reaction Operations – CRO)*.
4. Ponieważ trudno dziś wskazać z dostateczną pewnością i dokładnością rejony rozwinięcia wojsk i ich szczegółowy, narodowy skład – planowanie ma charakter ogólny i wielowariantowy, raczej wstępny, a udokładnienie podejmowanych przedsięwzięć następuje po podjęciu decyzji o realizacji konkretnej misji.
5. W tej sytuacji wzrasta współcześnie rola dowódców NATO w przygotowaniu HNS. Ich przewidywania potrzeb muszą być głębsze, a przygotowywane rozwiązania – uniwersalne i przyszłościowe, wychodzące naprzeciw specyficznym potrzebom niektórych krajów członkowskich. Dowódcy NATO mają większe niż kiedyś prerogatywy w zakresie planowania przygotowania HNS, w tym – umów i porozumień, aby nie wydłużyć ponad miarę przygotowań do rozpoczęcia misji.
6. Sojusznicza doktryna HNS znacząco formalizuje wewnątrzsojusznicze procedury i dokumenty HNS. Dąży by znalazły się w nich potrzebne treści oraz przeciwdziała ewentualnym zakłóceniom w dostarczaniu wsparcia, w szczególności dla zapobieżenia konkurowaniu przez różne państwa o trudno dostępne towary i usługi.

7. Ustala też ogólną architekturę wewnątrzsojuszniczych struktur zarządzania HNS, która powinna zabezpieczyć obieg informacji i sterowanie realizacją wsparcia pod kontrolą dowódców NATO.
8. Doktryna określa podstawowe ogólne obowiązki państwa gospodarza w zakresie zapewnienia współpracy z właściwymi organami NATO i państw wysyłających wojska, niezbędne dla racjonalnego i sprawnego przygotowania oczekiwanego wsparcia.
9. Jednocześnie – żądając zapewnienia koordynacji i współpracy między wojskowymi i cywilnymi podmiotami państwa gospodarza – wymaga przez to zbudowania określonych wewnętrznych struktur i relacji łączących działania obu sektorów.
10. Do zidentyfikowanych zasadniczych zadań państwa gospodarza należą:
    - zapewnienie realizacji HNS;
    - utrzymanie współpracy z Sojusznikami;
    - zarządzanie posiadanymi zasobami materiałowymi i potencjałem usługowym i transportowym;
    - koordynowanie przemieszczania wojsk NATO i ruchów (migracji) własnej ludności;
    - utrzymanie funkcjonowania państwa w obszarach działań wojsk NATO;
    - zapewnienie warunków bytowania i ochrony ludności oraz bezpieczeństwa i porządku publicznego w strefie działań bojowych oraz w strefie komunikacji;
    - prowadzenie rozpoznania terytorialnego oraz zapewnienie bezpieczeństwa wojskowego, w tym zwalczanie sabotażu i szpiegostwa.
11. Jest oczywistym, że właściwe i zdolne do realizacji powyższych zadań we współpracy z sektorem cywilnym są jedynie struktury terytorialne sił zbrojnych, w Polsce – obrona terytorialna.

Dla prac koncepcyjnych i zbudowania w ich rezultacie polskiego, narodowego systemu HNS konieczne i przydatne będzie zapoznanie się z doświadczeniami i rozwiązaniami praktyki naszych Sojuszników.

Jest to przedmiotem rozwiązań następnego rozdziału.

Załącznik 1

Wykaz dokumentów normatywnych NATO dotyczących HNS

MC 334/1: NATO Principles and Policies for Host Nation Support Planning.

MC 319/1: NATO Principles and Policies for Logistics.

MC 336/1 : Movement and Transportation Concept for NATO.

MC 411: NATO Civil-Military co-operation (CIMIC) Policy

AJP-4.5: Allied Joint Publication Allied Joint I-INS doctrine and procedures.

AJP-4: Allied Joint Logistic Doctrine.

AJP-4.6: Multinational Joint Logistic Centre Doctrine.

AJP-4.10: Allied Joint Medical Support Doctrine.

ALP-9: Land Forces Logistics Doctrine

ALP-l1: Multinational Maritime Force Logistics

ALP-13: Air Logistics Doctrine (DRAFT)

Bi-MNC: Procedures for NATO HNS Planning for Multinational Operations.

STANAG 2034 LOG: Land forces procedures for allied supply transactions

STANAG 2135 LOG: Procedures for emergency Logistic assistance

STANAG 2456 M&T: Movements and Transport Documents; and Glossary of Terms and Definitions.

STANAG 2952 INT: Procedures for providing restricted areas for

NATO military aircraft while using military airfields of other NATO nations.

STANAG 3113: Provision of support to visiting personnel, aircraft and vehicles.

STANAG 3381 LOG: NATO standard procedures for compensation and form for request and receipt of support in the form of supplies and services.

STANAG 3430 ACS: Responsibilities for Aircraft cross-servicing

Guidelines for Operational Planning (GOP).

NTC Guidelines for the provision of Host Nation Support (NTC - Model)

Ż r ó d ł o: AJP-4.5, op.cit.,s.D-11, I-1.

Załącznik 2

Hierarchiczność dokumentów normatywnych NATO w zakresie HNS (stan na 31.10.2000 r.)

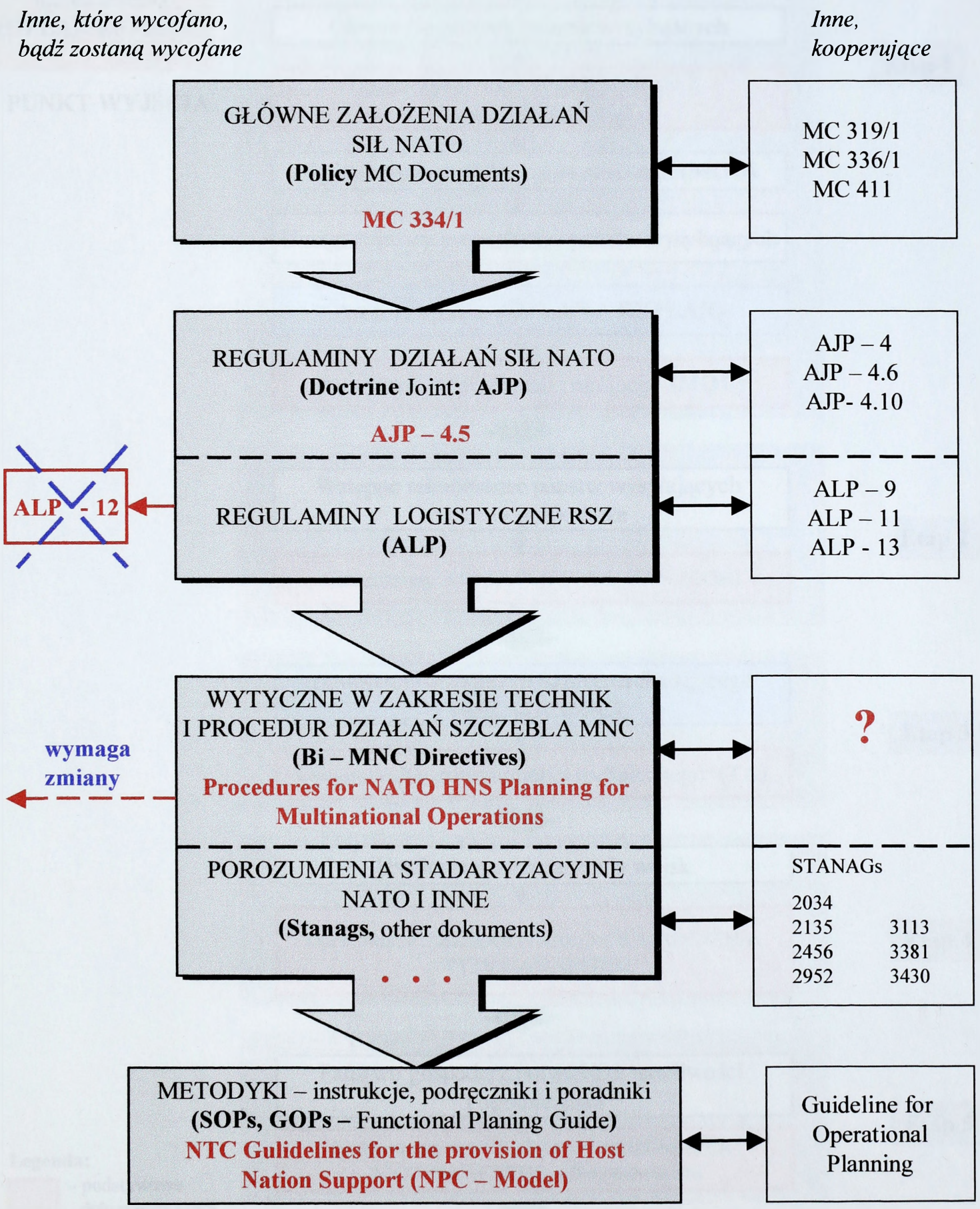

Źródło: opracowanie własne z wykorzystaniem *NATO Logistics Handbook,* Brukssels, October 1997, s. 64; AJP-4.5: *Allied Joint Host Nation* w *Support Doctrine & Procedures* (DRAFT – 26 MAY 2000), zał.I

Procedury planowania HNS i wykonywane dokumenty

Załącznik 3

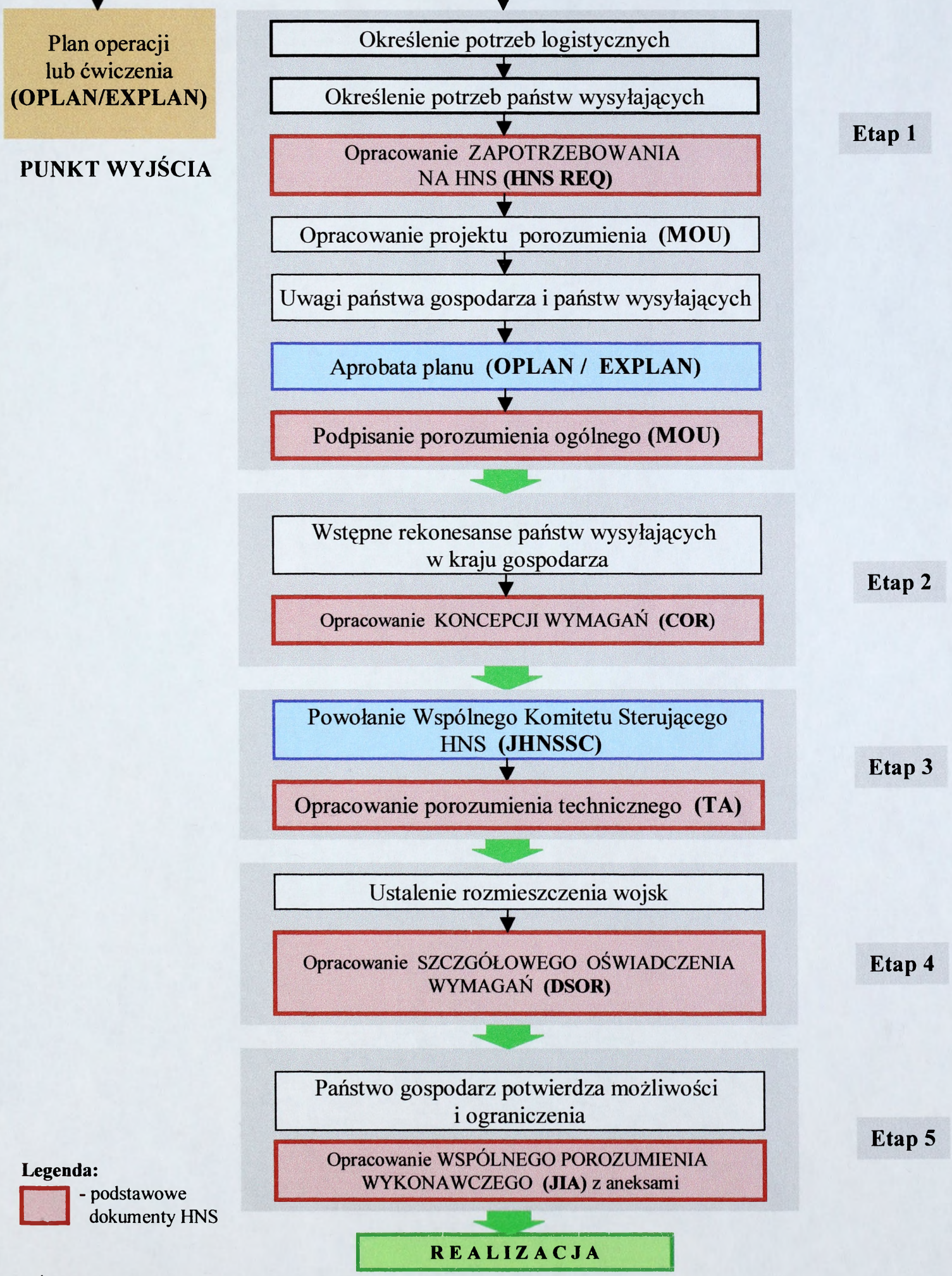

Źródło: opracowanie własne na podstawie AJP – 4.5, op.cit., s.1-11, 1-12

Załącznik 4

Architektura zarządzania HNS
(wymogi podstawowe wg AJP-4.5)

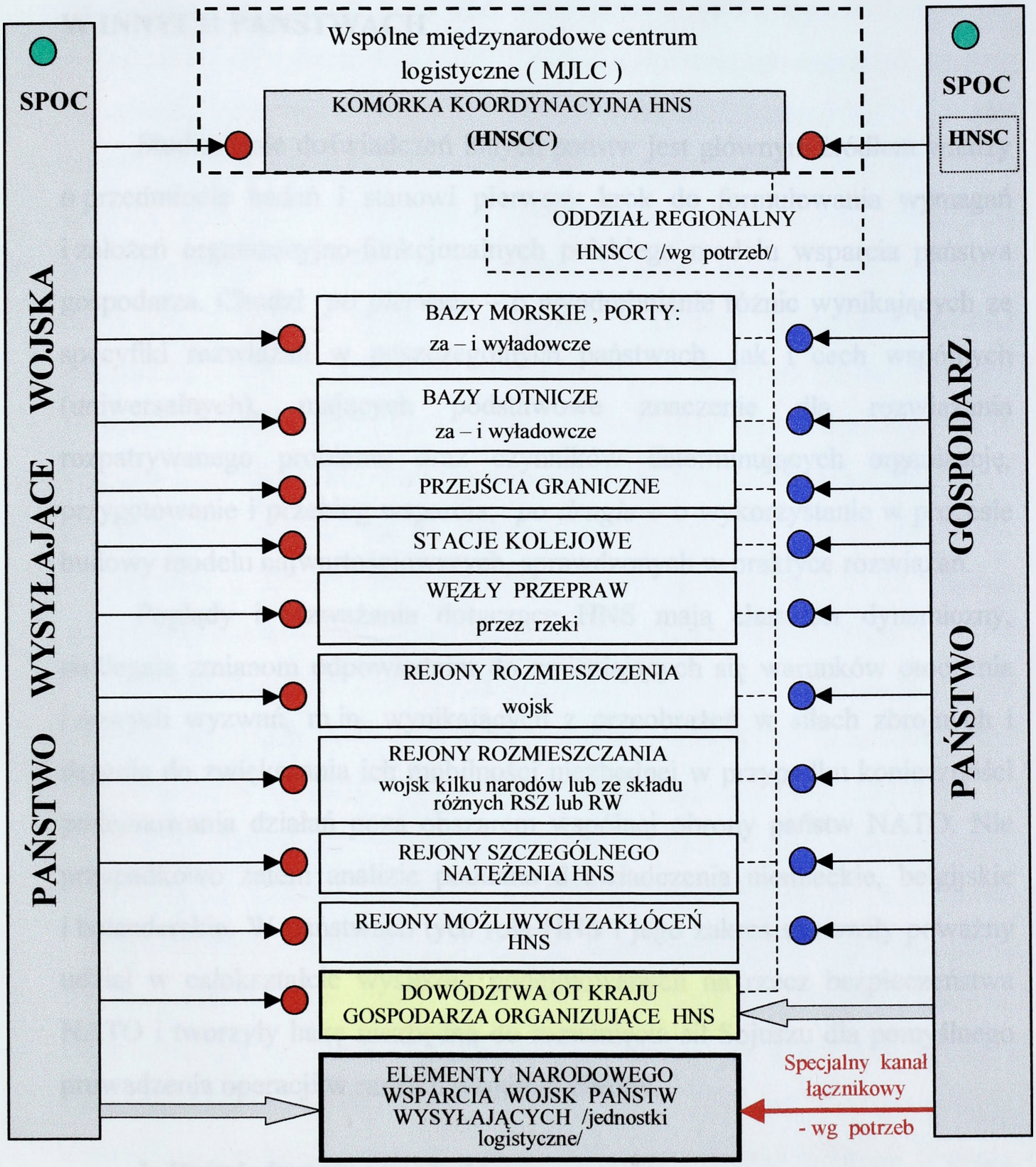

Legenda:

- punkt kontaktowy (POC) lub oficer łącznikowy (LO)
- oficer łącznikowy (LO)
- Główny Punkt Kontaktowy (Single Point of Contact – SPOC)

Źródło: opracowanie własne na podstawie AJP-4.5, op.cit., p.4-3 – 4-5, s. 4-1.
Punkty kluczowe – wymagające koordynacji HNS – ustalił autor

Rozdział II

DOŚWIADCZENIA Z FUNKCJONOWANIA HNS W INNYCH PAŃSTWACH

Studiowanie doświadczeń innych państw jest głównym źródłem wiedzy o przedmiocie badań i stanowi pierwszy krok do formułowania wymagań i założeń organizacyjno-funkcjonalnych polskiego modelu wsparcia państwa gospodarza. Chodzi *po pierwsze* – o wyodrębnienie różnic wynikających ze specyfiki rozwiązań w poszczególnych państwach, jak i cech wspólnych (uniwersalnych), mających podstawowe znaczenie dla rozwiązania rozpatrywanego problemu oraz czynników determinujących organizację, przygotowanie i przebieg wsparcia; *po drugie* – o wykorzystanie w procesie budowy modelu najwartościowszych, sprawdzonych w praktyce rozwiązań.

Poglądy i rozważania dotyczące HNS mają charakter dynamiczny, podlegają zmianom odpowiednim do zmieniających się warunków otoczenia i nowych wyzwań, m.in. wynikających z przeobrażeń w siłach zbrojnych i dążenia do zwiększania ich mobilności niezbędnej w przypadku konieczności podejmowania działań poza obszarem wspólnej obrony państw NATO. Nie przypadkowo zatem analizie poddano doświadczenia niemieckie, belgijskie i holenderskie. W państwach tych rola HNS i jego zakres stanowiły poważny udział w całokształcie wysiłków podejmowanych na rzecz bezpieczeństwa NATO i tworzyły bazę niezbędną do rozwinięcia sił Sojuszu dla pomyślnego prowadzenia operacji w ramach wspólnej obrony.

1. Doświadczenia niemieckie

Tradycje HNS w Bundeswehrze sięgają połowy lat pięćdziesiątych, tj. daty włączenia RFN, jako 15. członka, w struktury Północnoatlantyckiego Sojuszu Obronnego NATO. Już od wiosny 1956 r. następuje dynamiczny

proces tworzenia niemieckich sił zbrojnych, których trzon stanowiły szybko rozwijające się wojska lądowe i siły powietrzne. Mimo ewolucji koncepcji strategicznych sojuszu Bundeswehra ponosiła główny ciężar obrony na centralnym obszarze europejskiego dowództwa NATO i wydzieliła w skład połączonych sił sojuszu największy, po USA, kontyngent wojskowy liczący 12 dywizji. Zasadnicze kierunki rozwoju niemieckich sił zbrojnych i systemu przygotowań obronnych RFN ustaliły się w wyniku przyjęcia i wdrożenia w życie *koncepcji strategicznej wysuniętych rubieży.* Pod względem geostrategicznym Republikę Federalną Niemiec można było wówczas porównać do wąskiej szarfy, rozciągniętej z północy na południe wzdłuż wschodniej granicy i podzielonej poprzecznie na dziewięć pasów działania korpusów armijnych (zał. 1). Lądowe siły RFN były odpowiedzialne za trzy korpuśne pasy działania, które ze sobą nie sąsiadowały. Odpowiedzialność za pozostałe pasy spoczywała na Amerykanach, którym powierzono dwa pasy, Brytyjczykach, Holendrach i Belgach – po jednym pasie[1]. Za obronę pozostałego obszaru RFN odpowiedzialność ponosili wyłącznie Niemcy.

Dla europejskich państw NATO, począwszy od Norwegii aż po Turcję działania w ramach HNS były codziennością. Opierały się na dokumentach bazowych, jak „Traktat Północno-Atlantycki", Umowie z 19.6.1951 r. dotyczącej statusu sił zbrojnych NATO („SOFA") oraz „Dodatkowym Porozumieniu do NATO SOFA", a także na porozumieniach bilateralnych i multilateralnych, mówiących o wzajemnym wsparciu stron porozumienia. Regulują one do dziś zasady zamawiania i zgłaszania potrzeb w zakresie usług cywilnych w czasie kryzysu i wojny. Niemcy, jak żadne inne państwo członkowskie NATO, spełniały szczególną rolę w HNS już w czasie pokoju, z uwagi na realizację usług dla ponad 400 tys. żołnierzy z Belgii, Francji, Wielkiej Brytanii, Kanady, Holandii i USA[2].

---

[1] H.Hopf, *Wartime Host Nation Support – WHNS*, Unterrichtsblätter für die Bundeswehrverwaltung 1985 Nr 10, s. 346.
[2] Tamże.

Zakres zadań wsparcia wojsk sojuszniczych wyznaczały założenia wspomnianej *Koncepcji wysuniętych rubieży*, skonkretyzowane w porozumieniach dwustronnych. Najważniejsze ustalenia dotyczyły:

1. Wzmocnienia w wypadku kryzysu lub wojny stacjonujących na terytorium RFN czterech dywizji USA i przerzucenia drogą powietrzną i morską w ciągu 10 dni sześciu kolejnych dywizji pancernych i zmechanizowanych oraz trzydziestu eskadr lotniczych.
2. Zdeponowania na terytorium Niemiec sprzętu i uzbrojenia, po to by wojska przerzucone z kontynentu amerykańskiego mogły natychmiast osiągnąć gotowość bojową.
3. Doskonaleniu przebiegu wzmocnienia wojsk amerykańskich w ramach prowadzonych ćwiczeń „REFORGER".
4. Stworzenia szerokiej bazy wsparcia wojskowego i cywilnego dla amerykańskich jednostek wzmocnienia.

Zasady wsparcia określone zostały w porozumieniu z dnia 15.06.1982 roku. Zgodnie z tym porozumieniem **wsparcie sił wzmocnienia obejmowało dwie sfery, tj. wsparcie wojskowe i wsparcie cywilne**. Do wsparcia wojskowego angażowano zarówno wojska lądowe, lotnictwo jak i marynarkę wojenną, przy czym **główny wysiłek wsparcia spoczywał na wojskach lądowych** i obejmował[3]:

a) ochronę lotnisk wyznaczonych dla sił zbrojnych USA stacjonujących na terytorium RFN oraz urządzeń lotniskowych dla amerykańskich sił wzmocnienia;
b) transport sanitarny;
c) ochronę elementów systemu dowodzenia i zaopatrywania oraz obiektów wojsk rakietowych i artylerii;
d) zabiegi sanitarne wojsk oraz specjalne wyposażenie i uzbrojenie a także zadymianie;
e) transport i magazynowanie środków materiałowych i ciężkiego sprzętu;

[3] Tamże, s.349.

f) budowę mostów;
g) budowę i utrzymywanie sieci telefonicznej;
h) usuwanie zniszczeń.

Natomiast wojskom lotniczym i marynarce wojennej powierzono zadania wsparcia specjalistycznego amerykańskich sił wzmocnienia oraz świadczenia usług na lotniskach, w portach wojskowych i cywilnych.

Ważną rolę w procesie HNS spełniała również **administracja Bundeswehry,** której działania obejmowały trzy główne obszary: sprawy finansowe (obliczanie kosztów) uzupełnianie stanu osobowego i sprzętu oraz usługi informatyczne świadczone przez Centra Obliczeniowe Bundeswehry.

Wsparcie cywilne, zgodnie z cytowanym porozumieniem, obejmowało świadczenie następujących usług:

a) przewóz ludzi, środków materiałowych, amunicji i MPS przy wykorzystaniu wszystkich rodzajów transportu;
b) przeglądy, remonty sprzętu oraz inne usługi, np. pranie, usługi krawieckie itp.;
c) budowę obiektów zabezpieczających stacjonowanie wojsk wraz z urządzeniami telekomunikacyjnymi;
d) zabezpieczenie środków materiałowych do użytku bieżącego oraz żywności;
e) zabezpieczenie potrzeb dla pracowników cywilnych;
f) wydzielanie środków materiałowych, pojazdów i maszyn na potrzeby uzupełniania mobilizacyjnego wojsk.

Dla realizacji zadań wsparcia amerykańskich sił wzmocnienia **utworzono dodatkowe sztaby i jednostki wojskowe** oraz wzmocniono pozostałe komendy, sztaby i jednostki. Podstawę tego procesu stanowiły plany organizacyjne Federalnego Ministra Obrony dotyczące powstania tzw. komórek mobilizacyjnych. Organa te to jednostki lub sztaby zajmujące się własnym rozwijaniem oraz alarmowaniem i mobilizacją innych jednostek narodowych, a także wskazanych jednostek sił sojuszniczych, zgodnie

z wcześniej opracowaną i na bieżąco aktualizowaną dokumentacją osiągania gotowości bojowej, alarmowania i mobilizacji. W czasie pokoju w instytucjach tych łącznie zatrudnionych było ponad 1000 żołnierzy i 750 pracowników cywilnych. Stanowiło to szkielet kadrowy umożliwiający rozwinięcie jednostek HNS do etatu wojennego liczącego 92 000 żołnierzy i 3500 pracowników cywilnych. Taki stan osobowy odpowiada wielkości korpusu i daje świadectwo dużego znaczenia, jakie przywiązywano w Niemczech do problemu wsparcia sił sojuszniczych.

W celu zapewnienia obrony wojskowej całego terytorium państwa oraz odciążenia wojsk operacyjnych od zadań wsparcia i zabezpieczenia działań, równolegle z formowaniem jednostek operacyjnych rozpoczęto tworzenie sił obrony terytorialnej, które miały zapewnić jednostkom NATO **swobodę operacyjną w strefie tyłowej.** Wiązało się to główne z zabezpieczeniem wojsk operacyjnych pod względem komunikacji i zaopatrzenia. **W przeciwieństwie do wojsk operacyjnych siły OT pozostawały pod dowództwem narodowym.**

Zasadnicze funkcje organizacyjne związane z zabezpieczeniem swobody operacyjnej powierzono terytorialnym organom dowodzenia. Struktura dowodzenia obejmowała **dowództwa terytorialne**[4] (jako wyższe terytorialne organy dowodzenia), dowództwa okręgów wojskowych, obwodowe i powiatowe dowództwa obrony. Dowództwu Terytorialnemu „Północ" podlegały II i III okręgi wojskowe, na obszarze których przewidywano rozwinięcie wojsk wchodzących w skład Południowej Grupy Armii. Natomiast Dowództwo Terytorialne „Południe" obejmowało IV, V i VI okręgi wojskowe, których obszary pokrywały się ze strefą rozwinięcia i działania Centralnej Grupy Armii. Dowództwo Terytorialne „Szlezwik – Holsztyn" było zarazem dowództwem I okręgu wojskowego. Podstawowe zadania dowództw terytorialnych polegały na uzupełnianiu rezerwami osobowymi wojsk operacyjnych oraz realizacji zadań związanych

[4] *W służbie pokoju. Bundeswehra 1955-1993,* Warszawa 1993, s.59

z zabezpieczeniem medycznym i materiałowym wojsk niemieckich rozmieszczonych na podległych im obszarach. **Jednocześnie reprezentowały one interesy narodowe kierownictwa politycznego RFN wobec dowództw połączonych sił zbrojnych NATO.**

Dowództwom okręgów wojskowych podlegały obwodowe dowództwa obrony, jednostki bojowe – brygady i pułki OT (BOT, pOT)[5], rodzajów wojsk i służb oraz wojskowe komendy łączności i komendy poligonów. **Dowództwa okręgów reprezentowały siły zbrojne wobec administracji i rządów krajów federalnych, współpracowały z organami obrony cywilnej i sztabami korpusów armijnych NATO oraz przygotowywały podległe im obszary do działań wojennych.**

Na niższym szczeblu dowodzenia funkcjonowało 29 obwodowych dowództw OT. Odpowiadały one za całość przedsięwzięć obronnych na terenie obwodu, tj. za ochronę i obronę obiektów i rejonów, zabezpieczenie przegrupowania wojsk sojuszniczych i własnych oraz usuwanie zniszczeń.

Najniższymi, a zarazem podstawowymi szczeblami dowodzenia terytorialnego były **powiatowe dowództwa obrony** odpowiedzialne za bezpośrednie wykonawstwo zadań związanych z ochroną obiektów (wojskowych i cywilnych) oraz współpracę z cywilnymi władzami powiatowymi (miejskimi).

Struktura przestrzenna systemu dowodzenia OT Niemiec została dostosowana do administracyjno-wojskowego podziału terytorium państwa. Obszary odpowiedzialności poszczególnych dowództw na ogół pokrywały się z obszarami administracyjnymi, podległymi władzom cywilnym. Terytorialne organy dowodzenia stanowiły ogniwo pośrednie między siłami zbrojnymi, a cywilnymi władzami administracyjnymi, będąc

---

[5] Warto zaznaczyć, że w każdym OW przewidywano utworzenie po dwie BOT (jako jednostki dyspozycyjne, które mogły być użyte w strefie działań bojowych), dwa – trzy pułki OT. Łącznie – uwzględniając pododdziały podporządkowane niższym terytorialnym organom dowodzenia – stan liczbowy OT stanowił ekwiwalent 20 dywizji piechoty. Dla porównania – w skład połączonych sił zbrojnych NATO Niemcy wydzielały 12 dywizji. Por. Wojskowy Przegląd Zagraniczny. Wydanie jubileuszowe, 1987, Nr 5-6, s. 211.

jednocześnie ogniwami bezpośredniej współpracy z odpowiednimi dowództwami NATO (zał. 2).

„Funkcja pośrednicząca, jaką spełniają dowództwa terytorialne stanowi środek realizacji polityki militarnej RFN, zapewnienia jej suwerenności i zabezpieczenia interesów w przypadku konfliktu na obszarze tego państwa – z jednej strony, z drugiej zaś spełnia rolę regulatora na płaszczyźnie sporów i napięć między wymaganiami wojskowych w odniesieniu do decyzji politycznych, działań i postanowień administracji, a potrzebami sfery cywilnej"[6].

Oprócz organów i wojsk obrony terytorialnej zadania HNS powierzono, jak wcześniej wspomniano, administracji Bundeswehry. Zadania te były realizowane w ramach istniejącej organizacji, zarówno przez organy centralne jak i terytorialne, bez wydzielenia odrębnej do tego celu struktury. Administracja odpowiada do dziś m.in. za całość spraw związanych z zakwaterowaniem sił zbrojnych w czasie pokoju oraz za planowanie i poczynienie niezbędnych przygotowań w zapewnieniu odpowiedniej liczby obiektów zakwaterowania na wypadek mobilizacyjnego rozwijania i na okres wojny, zarówno dla sił narodowych jak i sojuszniczych. W jej gestii znajduje się również cała **infrastruktura wojskowa.**

W skład infrastruktury wojskowej wchodzą obiekty i urządzenia stałe, a także tereny zabudowane i nie zabudowane. W infrastrukturze wojskowej RFN wyróżnia się:

– infrastrukturę narodową, obejmującą obiekty i urządzenia oraz tereny niezbędne do wypełniania przez Bundeswehrę swych zadań; jej utrzymanie i rozbudowa finansowane są z budżetu Ministerstwa Obrony i innych resortów;

---

[6] Struktura organizacyjna oraz zadania sił lądowych Bundeswehry. Streszczenie artykułu: *Das Heer der Bundeswehra,* Wehrtechnik 1988, Nr 4, [cyt.za:] Wojskowy Przegląd Zagraniczny 1989, Nr 1.

– infrastrukturę NATO służącą przede wszystkim siłom zbrojnym sojuszu; jest utrzymywana i rozbudowywana ze wspólnych środków finansowych państw sojuszniczych.

W rezultacie olbrzymich nakładów finansowych w okresie od 1956 do 1985 r. infrastruktura wojskowa na terytorium RFN rozbudowana została do niespotykanych w innych państwach członkowskich NATO rozmiarów, zarówno jeśli chodzi o część narodową, jak i sojuszniczą[7]. Na rozbudowę infrastruktury narodowej wydatkowano w tym okresie ponad 30 mld marek, natomiast 20 mld marek rząd niemiecki wyasygnował na rozbudowę infrastruktury NATO.

Integralną częścią administracji Bundeswehry jest Federalny Urząd Języków Obcych, którego powstanie wynikało z członkostwa Niemiec w NATO, stacjonowania wojsk obcych na terytorium RFN i ścisłego współdziałania z tymi wojskami, a także udziału kadry w pracach dowództw i sztabów NATO. Do głównych zadań tego urzędu należało: zapewnienie odpowiedniej liczby tłumaczy konferencyjnych, tłumaczenie dokumentów i innych tekstów obcojęzycznych, nauczanie języków obcych kadry zawodowej i pracowników cywilnych Bundeswehry oraz opracowywanie fachowej terminologii wojskowej. W terenie zadania w zakresie zabezpieczenia tłumaczy i tłumaczeń oraz nauczania języków obcych wykonywały referaty języków obcych przy oddziałach socjalnych okręgowych urzędów administracji.

Dla potrzeb utrzymywania stałych kontaktów z dowództwami państw NATO oraz delegowania personelu wojskowego do pracy w zintegrowanych dowództwach i sztabach **utworzono stałe placówki administracji w niektórych państwach europejskich oraz w Stanach Zjednoczonych**

---

[7] Wg danych z początku lat osiemdziesiątych w skład narodowej infrastruktury wojskowej RFN wchodziło m.in. 430 kompleksów koszarowych, 125 szkół, akademii i ośrodków szkolenia, 50 baz lotniczych i lotnisk zapasowych, 127 obiektów obrony powietrznej, magazynów i składów amunicji, uzbrojenia, sprzętu wojskowego, materiałów pędnych, lekarstw i sprzętu medycznego, 213 poligonów i przykoszarowych placów ćwiczeń, 11 dużych poligonów użytkowanych przez Bundeswehrę i wojska innych państw NATO. Ogółem na terytorium RFN do celów wojskowych wykorzystano 430 000 ha gruntów, z czego ok. 160 000 było użytkowanych wyłącznie przez siły zbrojne innych państw NATO. Zob. *Administracja Wojskowa Bundeswehry. Zadania i organizacja.* Sztab Generalny WP, Warszawa 1987, s. 31.

i Kanadzie. Zajmowały się one przede wszystkim sprawami wyżywienia, umundurowania, rozliczaniem szkód, zapewnieniem zakwaterowania i infrastruktury, zapewnieniem tłumaczy i tłumaczeń oraz rozliczeniami finansowymi. Placówki te utworzone zostały na podstawie specjalnego statusu sił zbrojnych NATO (NTS)[8].

Podczas kryzysu lub wojny administracja Bundeswehry, oprócz stałych, rutynowych zadań, przygotowana była do przyjęcia dodatkowych, dotychczas nie realizowanych zadań, jak np. wspomaganie w określonych dziedzinach sił zbrojnych innych państw członkowskich NATO, przede wszystkim poprzez wykorzystanie do tego celu cywilnych źródeł zaopatrzenia materiałowo-technicznego i cywilnego potencjału remontowo-usługowego.

Współpraca między Bundeswehrą a wojskami sojuszniczymi w zakresie HNS opierała się na wypracowanych wspólnie i powszechnie akceptowanych zasadach. Określały one m.in., że:

- wojska WHNS wspierające siły sojusznicze są częścią Bundeswehry;
- dowodzenie tymi wojskami realizowane było zgodne z zasadami obowiązującymi w siłach zbrojnych Niemiec oraz regulaminami i zarządzeniami obowiązującymi w wojskach lądowych, lotnictwie i marynarce wojennej;
- plany użycia wojsk WHNS opracowywane były przez odpowiednie dowództwa niemieckie w ścisłym współdziałaniu z dowództwami amerykańskich sił wzmocnienia;
- wszystkie jednostki WHNS były zintegrowane ze swoimi rodzajami wojsk i podporządkowane dowództwom lub jednostkom Bundeswehry;
- jednostki WHNS wojsk lądowych podporządkowane były Dowództwom Terytorialnym lub dowództwom wsparcia WHNS;
- w wypadku kryzysu lub wojny wszystkie siły wsparcia miały być alarmowane w ramach zintegrowanego systemu alarmowania NATO.

---

[8] Chodzi tu o porozumienie między państwami NATO w sprawie statusu prawnego ich sił zbrojnych z 1961 r. Zgodnie z tym porozumieniem państwo wysyłające swe wojska za granicę zachowuje nad nimi pełnię władzy i własnego prawodawstwa cywilnego i wojskowego. Tamże, s. 63.

Ze względu na szczególną rolę USA w sojuszu NATO oraz duży zakres zadań HNS na rzecz wojsk amerykańskich, współpracę wojskową między Niemcami a Stanami Zjednoczonymi określano jako – *obligatory cooperation.* Porozumienia między tymi państwami określały nie tylko ogólne zasady ale również szczegóły planowania i realizacji wsparcia. Przyjmowano, że amerykańskie dowództwa i jednostki wzmocnienia przerzucane na terytorium RFN będą współdziałać z niemieckimi siłami zabezpieczenia wg **niemieckiej instrukcji współpracy.** W myśl tej instrukcji dowódcy, którzy nie zostali sobie podporządkowani mogli współpracować ze sobą na podstawie rozkazu – w sytuacjach wymagających wspólnego działania. Współpraca ta obejmowała wspólne szkolenie, doradztwo oraz wzajemne wspieranie w każdych warunkach służby.

W wojskach lądowych powołano **Dowództwa Wsparcia WHNS**[9], których głównym zadaniem była współpraca z dowództwem amerykańskim w zakresie planowania i realizacji zadań w czasie pokoju, podczas kryzysu i wojny. Dowództwa te były rozmieszczone na terytorium Niemiec, tak aby zapewnić współpracę z podmiotami zabezpieczającymi usługi dla wojsk sojuszniczych dyslokowanych w odpowiednim obszarze. Przydział zasobów materiałowych i osobowych Dowództwa Wsparcia był zależny od wykonywanych zadań. Np. Dowództwo Wsparcia w Mannheim dowodziło podporządkowanymi jednostkami i odpowiedzialne było za utrzymanie łączności ze wspieranymi dowództwami amerykańskimi oraz realizację usług transportowych, przerzut zaopatrzenia oraz rozbudowę inżynieryjną. Do realizacji tych zadań dowództwo posiadało w dyspozycji, po mobilizacyjnym rozwinięciu – sześć batalionów transportowych, dwa bataliony saperów. Po mobilizacyjnym rozwinięciu stan osobowy sił podległych Dowództwu Wsparcia wynosił ok. 9 000 żołnierzy, co odpowiadało wielkości brygady

---

[9] Rozwinięto częściowo w czasie „P" pięć Dowództw Wsparcia oraz powołano jedno skadrowane dowództwo. rozwijane w okresie kryzysu lub wojny. Zob. H.Hopf, *Wartime* ..., op.cit., s.399-400.

piechoty. Dlatego też stanowisko dowódcy przyznano dla stopnia generała brygady. W czasie pokoju natomiast na czele dowództwa stał pułkownik[10].

Dowództwo Wsparcia, podporządkowane Dowództwom Terytorialnym PÓŁNOC i POŁUDNIE lub obwodowym Dowództwom Obrony II – VII, współpracowały z Siłami Zbrojnymi USA w następujący sposób:

- Dowództwa Wsparcia 3,4,5 współdziałały z Corpus Support Commands i odpowiedzialne były za wsparcie logistyczne korpusów amerykańskich;
- Dowództwo Wsparcia 7 współpracowało z 13. Supply Commands i odpowiadało za wsparcie wojsk lądowych na obszarze 3. KA (USA) oraz innych podporządkowanych sił;
- Dowództwo Wsparcia 8 współpracowało z Theatr Area Commands (TACOM) i odpowiadało za zaopatrywanie w tyłowej strefie walki lub w strefie komunikacji;
- Dowództwo Wsparcia 9 współpracowało z Transportaction Commands (TRNSCOM) i odpowiadało za kierowanie ruchem wojsk amerykańskich oraz transport w tyłowej strefie i strefie komunikacji.

Usługi cywilne, świadczone w ramach WHNS w czasie kryzysu i wojny, realizowane miały być zgodnie z art. 3 cytowanego porozumienia. Podstawę świadczenia usług stanowił plan opracowany na podstawie zapotrzebowań. Zgłaszane potrzeby usług miały być realizowane wg stopnia ich ważności, z uwzględnieniem wymogów bezpieczeństwa społecznego, gotowości bojowej Bundeswehry, a także priorytetów określonych przez dowódców NATO. Zauważyć należy, że świadczenie usług obwarowane było pewnymi ograniczeniami. Np. szczególnemu sprawdzeniu podlegały zapotrzebowania na usługi, które mogły szkodliwie oddziaływać na gospodarkę niemiecką. Ponadto możliwe było odrzucenie zapotrzebowania na usługi cywilne, które miały być wykonywane na obszarze prowadzenia działań bojowych lub istniało niebezpieczeństwo dostania się do niewoli personelu cywilnego.

---

[10] Tamże, s.399.

Procedury zgłaszania oraz realizacja usług cywilnych opierały się na postanowieniach art. 4 porozumienia, zgodnie z którym strona amerykańska w czasie pokoju zobowiązana była do pisemnego zgłoszenia drogą służbową zapotrzebowań adresowanych do odpowiedniego (właściwego terytorialnie) Dowództwa Terytorialnego. Dowództwo Terytorialne sprawdzało zapotrzebowanie pod względem wojskowym, uzgadniało szczegóły ze zgłaszającymi i kierowało do administracji OT, której podlegali wykonawcy zgłaszanych potrzeb (np. administracja garnizonowa /Adm.G lub powiatowy urząd uzupełnień /PUU – zał. 3). Jednocześnie zgłoszenia te były powielane i rozsyłane do odpowiedniego okręgu wojskowego, który z kolei powiadamiał właściwe Obwodowe Dowództwo Obrony lub Powiatowy Urząd Obrony – jako organ odpowiedzialny za prowadzenie „planu mobilizacyjnego". Zadaniem tych organów w ramach WHNS było wprowadzenie wszystkich zgłoszeń dotyczących usług cywilnych do „kalendarza alarmowego". W razie potrzeby, przy ścisłej współpracy z jednostkami amerykańskimi zgłaszającymi zapotrzebowania, w wypadku alarmu można było daną usługę odwołać.

Podstawę realizacji zapotrzebowań stanowiły podpisane umowy wg wymogów określonych w Federalnym Prawie o Usługach i przepisów prawa (ustaw) o zabezpieczeniu i wsparciu sił zbrojnych[11].

Odpowiedzialni za realizację zapotrzebowań sprawdzali przez administrację wojskową zgłoszenia pod względem możliwości ich zaspokojenia. W razie potrzeby prowadzili rozmowy z odpowiednimi władzami federalnymi co do zgodności zobowiązań z obowiązującym prawem. Zakładano również, że w razie konieczności istniała możliwość podpisania nowych umów z siłami zbrojnymi USA.

---

[11] Chodzi głównie o: prawo (ustawę) o zabezpieczeniu usług wodnych z dnia 24.08.1965 r., prawo o zabezpieczeniu usług komunikacyjnych z dnia 8.10.1968 r., prawo o zabezpieczeniu gospodarki z dnia 3.10.1968 r., prawo o zabezpieczeniu pracowników i wykonywanych robót z dnia 9.07.1968 r. oraz prawo o zabezpieczeniu żywnościowym z dnia 4.10.1968 r. Por. H.Hopf, *Wartime*..., op.cit., s. 401.

Ważną część porozumienia, oprócz zasad i procedur wykonawczych, stanowił rozdział dotyczący kosztów wsparcia. Zgodnie z art. 3 zakres finansowania podzielono na: inwestycje jednorazowe i roczne koszta eksploatacyjne. Do kosztów inwestycyjnych zaliczano jednorazowe wydatki na uzbrojenie osobiste, materiały i zapasy zużycia grupowego oraz niezbędną infrastrukturę. Natomiast koszty eksploatacyjne to: koszty osobowe personelu wojskowego i cywilnego, koszty materiałowe eksploatacji i utrzymania środków materiałowych, zużycia MPS, amunicji dla celów szkoleniowych, koszty eksploatacji i utrzymania obiektów infrastruktury, koszty ogólne, np. materiały biurowe, opłaty pocztowe i telefoniczne.

Podział kosztów odbywał się wg następujących zasad:

1) Niemcy ponosiły koszty osobowe i uzbrojenia osobistego żołnierzy jednostek wojskowych WHNS, a także koszty inwestycji dotyczące organizacji dowodzenia, zaopatrywania i szkolenia;
2) USA zapewniały pokrycie części kosztów inwestycji, które nie były związane z organizacją wojsk, dowodzeniem, zaopatrywaniem i szkoleniem;
3) USA ponosiły koszty utrzymania personelu cywilnego i opłacały wszystkie dostawy i usługi realizowane podczas kryzysu i wojny.

Odpowiedzialność za centralne obliczanie kosztów usług świadczonych w ramach WHNS dla wojsk amerykańskich ponosił Urząd Administracji Bundeswehry, natomiast nadzór fachowy sprawowało Federalne Ministerstwo Obrony.

Zgodnie z art. 4 porozumienia utworzono Wspólną Komisję (Joint Committee), którą informowano o wszystkich powstałych problemach czy rozbieżnościach między stroną amerykańską i niemiecką. Jej zadaniem było rozwiązywanie, w ramach wspólnych posiedzeń z udziałem specjalistów, pozostałych problemów. O randze tej komisji świadczy fakt, że kierowanie jej pracami powierzono ze strony niemieckiej – zastępcy Inspektora Generalnego

Bundeswehry, natomiast ze strony amerykańskiej – Naczelnemu Dowódcy SZ USA w Europie.

Reasumując dotychczasowe rozważania należy stwierdzić, że doświadczenia niemieckiego WHNS dotyczyły realizacji wsparcia wojskowego i cywilnego sił sojuszu w ramach art. 5. traktatu waszyngtońskiego, tzn. odnosiły się do sytuacji wspólnej obrony prowadzonej na terytorium RFN[12]. Tymczasem po zakończeniu „zimnej wojny", po rozpadzie dwubiegunowego układu sił w Europie, po rozwiązaniu Układu Warszawskiego i połączeniu obydwu państw niemieckich przed sojuszem NATO pojawiły się nowe wyzwania w świetle nowych zagrożeń porządku europejskiego i światowego. Siły zbrojne sojuszu muszą być zdolne nie tylko do kolektywnej obrony terytorium narodowych członków NATO, ale również do podejmowania działań w obszarach konfliktów (o czym świadczy interwencja w Kosowie) poza terytoriami narodowymi. Ponadto siły NATO muszą podejmować działania zmierzające do likwidacji kryzysów nie tylko o charakterze militarnym, ale również wtedy gdy ich podłożem jest eskalacja zagrożeń niemilitarnych, np. rozległe klęski żywiołowe.

W odróżnieniu od z góry zaplanowanych wzmocnień okresu zimnej wojny, *w przyszłości wzmocnienie skoncentruje się na użyciu mniejszych, wysoce mobilnych sił o wysokiej jakości technologicznej i będzie przeznaczone do uzupełniania brakującej zdolności militarnej, czynników pomnażających siły i wsparcia logistycznego wyższego szczebla dla sojuszników w przypadku kryzysu i wojny*[13]. Planiści wojskowi NATO muszą uwzględniać ten fakt podczas projektowania przyszłych struktur narodowych sił zbrojnych.

---

[12] Wg opinii międzynarodowego zespołu eksperckiego, niemiecki system WHNS nadal przeznaczony jest do wsparcia działań na dużą skalę – zgodnie z wymogami okresu zimnowojennego. Mimo to, w dalszym ciągu jest on użyteczny, ponieważ obszar Niemiec jest traktowany jako „rozdzielnia" skąd wysyłane są wojska sojuszu (np. wojska USA do Bośni). Zob. *Raport końcowy z badań prowadzonych w ramach trójstronnego projektu badawczego MON RP-RAND-IABG nt.: Polska polityka obronna oraz struktury sił zbrojnych RP w warunkach rozszerzania NATO.* 1997, s. 20.

[13] Por. *Raport końcowy z badań ...*, op.cit., s. 23.

Te czynniki rzutują również na współczesną organizację i przebieg HNS w warunkach ograniczonych lub niedostatecznych zasobów miejscowych, bez możliwości wcześniejszego ich zbadania i oceny pod kątem przydatności do wsparcia wojsk. W warunkach tych nieprzydatne są dotychczasowe czasochłonne i bardzo skomplikowane procedury uzgodnień, zważywszy chociażby na fakt, że warunkiem skutecznej pomocy w sytuacjach nagłych klęsk żywiołowych jest krótki czas podjęcia działań ratowniczych i pomocowych. Nieprzewidywalność sytuacji kryzysowych co do czasu, miejsca i rozmiarów wymusza stosowanie uproszczonych procedur, dążenie do osiągnięcia samodzielności logistycznej oraz konieczność opracowywania alternatywnych planów użycia wojsk i ich wsparcia. Chodzi o przygotowanie HNS zawczasu i wielowariantowo, nawet w postaci ogólnej, bez wskazania państw, które wyślą swoje wojska. Takie, nowe podejście NATO do HNS, powinno zapewnić sojuszowi dużą swobodę działania.

Od 1990 r. w Niemczech przystąpiono do zakrojonej na szeroką skalę reorganizacji połączonych sił zbrojnych przy jednoczesnej ich **redukcji.** Proces ten objął także system obrony terytorialnej, w tym wojska i struktury dowodzenia odpowiedzialne za HNS. Zgodnie z programem „wojskowa struktura „5" nastąpiło połączenie wojsk operacyjnych i obrony terytorialnej w jednolitą strukturę"[14]. Utworzono siedem zintegrowanych dowództw okręgów wojskowych, których dowódcy są jednocześnie dowódcami dywizji oraz dwadzieścia siedem obwodowych dowództw obrony[15] i zlikwidowano – z uwagi na drastyczne ograniczenia personelu wojskowego – powiatowe dowództwa obrony. W centrum uwagi znalazły się dowództwa OW traktowane jako „trzon przyszłej obrony"[16] . Podstawą do podziału obszaru kraju było założenie, że „każdy okręg wojskowy powinien posiadać określoną

---

[14] Por. *W służbie pokoju ...,* op.cit., s. 117.

[15] Są one odpowiednikiem polskich *wojewódzkich sztabów wojskowych.* W 1999 r. utworzono dodatkowo Dowództwo Garnizonu Berlin w randze dowództwa obwodowego. Por. K.P.Witzke, *Niemiecka obrona terytorialna u schyłku XX w.* Wykład wygłoszony 6.11.1997 r. w AON podczas seminarium nt.: Współczesna obrona terytorialna Polski i sąsiadów. Skrypt wykładu – w zbiorach Katedry Obrony Terytorialnej i Cywilnej.

[16] Por. W.Gülich, *Gra w puzle. Po zjednoczeniu Niemiec: rozważania na temat podziału terytorium kraju na okręgi wojskowe.* Truppenpraxis 1991, Nr 1.

głębokość operacyjną dla skoordynowanego kierowania operacjami sił wojskowych i cywilnych, a także cechować się autarkią logistyczną, przez którą należy rozumieć możliwość wydzielenia cywilnych zasobów i świadczeń dla potrzeb wojska”[17]. Połączone sztaby dowództw OW zostaną rozdzielone na okres wojny. Oznacza to, że sztab okręgu czasu pokoju musi być zdolny do utworzenia dwóch oddzielnych sztabów – do kierowania okręgiem i do dowodzenia dywizją. Dowództwa okręgów będą posiadały tylko nieliczne jednostki. Dotyczy to głównie jednostek dowodzenia i łączności, żandarmerii, saperów i medycznych oraz jednostek zapasowych. Oznacza to, że zrezygnowano z utrzymywania wielu wcześniej funkcjonujących jednostek WHNS zorganizowanych specjalnie do wsparcia wojsk amerykańskich. W związku z powyższym zakłada się, że do dyspozycji dowódcy okręgu mogą być skierowane inne jednostki nie podporządkowane NATO, a w ostateczności – wojska operacyjne podlegające dowództwu połączonych sił koalicyjnych[18].

Niższy szczebel dowodzenia wojskowej organizacji terytorialnej stanowią obwodowe dowództwa obrony. Każde dowództwo posiada do dwóch batalionów OT oraz jeden batalion zapasowy. Jednostki te mogą być wykorzystywane jedynie do ochrony obiektów lub obrony zawczasu przygotowanych rejonów. Wynika to z ich wyposażenia – posiadają lekką broń piechoty i samochody. Przyjęto, że niektóre zadania OT, również w ramach HNS, będą realizowali dowódcy garnizonów, którym podlegają jednostki operacyjne. W zakresie zadań OT dowódcy garnizonów podlegają dowództwom obwodowym[19]. Dowództwa terytorialne zapewniają bezpośrednią współpracę z władzami wojewódzkimi, powiatowymi i miejskimi (szczebla powiatowego). Ponieważ w wielu województwach nie istnieją garnizony wojskowe, utworzono dodatkowo 50 dowództw

---

[17] Tamże.

[18] Por. K.P.Witzke, *Niemiecka* ..., op.cit., s. 9.

[19] Ta podwójna podległość – terytorialna i operacyjna powoduje wiele utrudnień w działalności bieżącej; nakłada bowiem na dowódców operacyjnych dodatkowe zadania nie związane z dowodzeniem podległymi wojskami. W związku z powyższym planuje się sukcesywne odtwarzanie dowództw szczebla powiatowego, których obszary odpowiedzialności będą obejmowały po kilka powiatów.

łącznikowych podporządkowanych dowództwom obwodowym, które odpowiadają za współpracę z władzami szczebla powiatowego. Ponadto w okresie wojny w każdym mieście powiatowym będzie rozwijany wojskowy sztab łącznikowy.

Zakres zadań niemieckiej obrony terytorialnej w zasadzie nie zmienił się (zał. 4), choć zostały inaczej sformułowane i zgrupowane. W dalszym ciągu podstawowym zadaniem w okresie wojny jest **zapewnienie swobody operacyjnej.** Zdecydowanie jednak uległy przewartościowaniu zadania OT realizowane w czasie pokoju. Pierwszoplanowym zadaniem jest tutaj wsparcie obrony cywilnej[20]. Wynika to ze zmiany charakteru zagrożeń związanych z rozwojem cywilizacyjnym, katastrofami przemysłowymi, klęskami żywiołowymi, okresowym obniżaniem poziomu porządku i bezpieczeństwa publicznego. Dominującą zatem funkcją terytorialnych organów dowodzenia jest pośredniczenie między siłami zbrojnymi a sferą cywilną. Oznacza to zgrywanie ze sobą potrzeb sił zbrojnych z interesami ludności cywilnej. Przy czym nie chodzi tu wyłącznie o wyzyskanie zasobów na potrzeby wojsk, ale również odwrotnie – działanie sił zbrojnych na rzecz społeczeństwa i władz cywilnych. Jest to podstawowe zadanie sił zbrojnych „ponieważ ostatecznie to społeczeństwo tworzy powyższe siły zbrojne aby być bronionym”[21]. Zasady użycia jednostek wojskowych do zadań wewnętrznych zostały określone w konstytucji RFN, gdzie sprecyzowano kompetencje poszczególnych organów władzy w warunkach wyższej konieczności. Na uwagę zasługuje fakt, że w przypadku katastrofy (klęski żywiołowej) decyzję o użyciu wojsk może podjąć rząd kraju związkowego samodzielnie. Na szczeblu lokalnym wzajemne świadczenia są uregulowane

---

[20] Obrona cywilna w rozumieniu niemieckim obejmuje nie tylko ochronę ludności cywilnej przed zagrożeniami wojennymi, ale również zabezpieczenie funkcjonowania państwa i rządu, zaopatrywanie wojsk własnych i sojuszniczych w niezbędne środki materiałowe oraz świadczenia na rzecz sił zbrojnych, wsparcie wojsk w utrzymaniu i odtwarzaniu zdolności oraz zapewnieniu swobody operacyjnej. Uogólniając – zadania te obejmują całość działań niemilitarnych w obronie powszechnej państwa realizowanych przez wszystkie organy władzy, instytucje i społeczeństwo.

[21] Por. K.P.Witzke, *Niemiecka* ..., op.cit., s.12.

porozumieniami dwustronnymi między terytorialnymi organami dowodzenia a władzami samorządowymi.

O wysokim poziomie **instytucjonalizacji** rozwiązań HNS świadczy wydanie w 1997 r. Regulaminu OT RFN[22]. Dokument uwzględnia zmiany w położeniu geostrategicznym Niemiec, nową rolę w NATO – już nie jako państwa frontowego ale państwa, którego terytorium stanowi strefę komunikacji NATO, a także strefę wsparcia wojsk narodowych wysyłanych w misje NATO poza terytorium narodowe. W rozdziale trzecim regulaminu zawarto szczegółowe procedury planowania i realizacji HNS (zał. 5) oraz organizacji ćwiczeń wojsk sojuszniczych na obszarze RFN.

2. HNS w Królestwie Belgii

Doświadczenia belgijskie[23] sięgają początku lat dziewięćdziesiątych, tj. od czasu utworzenia w ramach restrukturyzacji sił zbrojnych – systemu OT. Pomimo, iż belgijska OT jest strukturą młodą, zadnia jej powierzone mają bardzo duże znaczenie dla funkcjonowania całych sił zbrojnych i wypełniania przez nie misji HNS.

Najwyższym terytorialnym organem dowodzenia jest Dowództwo Obrony Terytorialnej podległe bezpośrednio Szefowi Sztabu Generalnego. Należy podkreślić, że ranga dowódcy OT jest wyższa niż szefów sztabów RSZ z uwagi na pełną samodzielność i możliwość gospodarowania środkami finansowymi w ramach przydzielonego limitu. Dowódca OT ma zatem większe możliwości planowania i programowania rozwoju podległych mu wojsk i organów.

W **skład Dowództwa OT**, oprócz dowódcy i jego zastępcy ds. koordynacji wchodzą:

– sztab w składzie sekcji G-1 do 5, sekcja HNS i sekcja budżetowa;

---

[22] Tytuł oryginału: *HDv 100/500 Nationale Territoriale Aufgaben.*

[23] Opracowano na podstawie: J.Komański, *Sprawozdanie z wyjazdu do Królestwa Belgii w dn.26-28.05.1999r.* Maszynopis w zbiorach KOTiC.

– piony funkcjonalne – wsparcia ogólnego, infrastruktury, łączności, wojskowej obrony terytorium, pozostałych usług.

Dowództwu OT podlegają następujące jednostki:

– batalion dowodzenia;
– dziewięć dowództw OT Prowincji;
– jedenaście batalionów OT (po jednym batalionie na prowincję, batalion rezerwy narodowej i batalion ochrony pałacu i parlamentu);
– dwa bataliony inżynieryjne;
– grupa kontroli przegrupowania;
– kompania żandarmerii;
– batalion likwidacji materiałów wybuchowych;
– jednostka bezpieczeństwa wewnętrznego;
– jednostka ds. wykorzystania psów;
– ośrodek selekcji i rekrutacji;
– jednostki łączności – dwa bataliony łączności i grupa sieci telefonicznych;
– jednostki infrastruktury (siedem batalionów).

Wymienione siły przygotowane są do realizacji zadań **w trzech podstawowych obszarach zadaniowych**, tj. wsparcia sił zbrojnych, pomocy krajowi i zabezpieczenia operacji.

Wsparcie realizowane jest na rzecz rodzajów sił zbrojnych w zakresie łączności, infrastruktury, przegrupowania i kontroli ruchu wojsk, zabezpieczenia inżynieryjnego, ochrony przeciwdywersyjnej, wsparcia logistycznego i ochrony środowiska. *Pomoc krajowi* obejmuje wypełnianie zobowiązań prawnie nałożonych na siły zbrojne, dotyczących pomocy w czasie klęsk żywiołowych i zakłóceń porządku publicznego oraz wsparcia w innych dziedzinach, sprowadzającego się zazwyczaj do: likwidacji min i niewybuchów, ochrony środowiska, pomocy logistycznej. Natomiast *zabezpieczenie operacji* polega na wsparciu funkcjonowania Sztabu

Generalnego, Dowództwa OT, działań HNS i operacji pokojowych poza granicami kraju.

Z punktu widzenia przedmiotu badań w dalszej części niniejszego rozdziału omówiono zadania realizowane w ramach zabezpieczenia operacji oraz wsparcie przegrupowania i kontrolę ruchu wojsk, mieszczące się w pierwszym obszarze zadaniowym sił OT.

HNS realizowane jest na rzecz sił zbrojnych państw NATO czasowo stacjonujących lub przegrupowujących się przez terytorium Belgii i obejmuje działania zarówno podmiotów wojskowych jak i cywilnych. W rozumieniu belgijskim **HNS sprowadza się do** następujących przedsięwzięć:

- realizacji porozumień;
- przygotowania, organizacji i nadzoru uzgodnionego wsparcia;
- realizacji kontraktów (umów);
- sporządzania faktur;
- koordynacji ćwiczeń i operacji;
- utrzymywania punktu kontaktowego.

Koordynacja wsparcia państwa-gospodarza należy do zadań sekcji HNS sztabu Dowództwa Obrony Terytorialnej (zał. 6), w skład której wchodzą komórki: planowania, ćwiczeń i operacji oraz współpracy cywilno-wojskowej (CIMIC). Z sekcją HNS utrzymują bezpośrednią współpracę oficerowie łącznikowi sił zbrojnych USA i Wielkiej Brytanii w zakresie planowania i realizacji przemieszczania wojsk z wyznaczonych portów i lotnisk. Sekcja HNS odpowiedzialna jest za współpracę z Grupą Kontroli Ruchu (MCG) oraz, za pośrednictwem komórki CIMIC, utrzymuje stałą współpracę z organami władzy państwowej i samorządowej.

Działania cywilno-wojskowe obejmują przede wszystkim:

- wsparcie dowództw wojskowych w procesie wypracowania decyzji;
- udzielanie pomocy podmiotom cywilnym;
- koordynację działań z ogniwami pozamilitarnymi;
- udział w procesie negocjacji;

– wspomaganie informacyjne dowództw w operacjach;
– wsparcie przemieszczania oraz przygotowanie cywilnej infrastruktury dla potrzeb wojska.

Organem nadrzędnym w zakresie działań cywilno-wojskowych jest Biuro CIMIC usytuowane w sekcji HNS Dowództwa Obrony Terytorialnej, które utrzymuje współpracę ze Sztabem Operacyjnym, wojskami, administracją cywilną, a także z dowództwami NATO oraz Komisją Spraw Obronnych Rady Ministrów.

Zakres zadań Biura CIMIC w ramach działań cywilno-wojskowych dotyczy:

A. *W czasie pokoju:* usuwania skutków klęsk żywiołowych, utrzymania porządku publicznego, świadczeń władz cywilnych, usuwania niewybuchów, prac budowlanych, wsparcia medycznego, ochrony środowiska, wykorzystania infrastruktury wojskowej i personelu wojskowego, dostaw towarów i usług.

B. *W okresie wojny:* wprowadzenie jurysdykcji władz wojskowych, kierowania ruchem wojsk, problemów uchodźców, jeńców wojennych, wymiany informacji, zwalczania szpiegostwa, sabotażu i dywersji, infrastruktury, wzajemnego wsparcia logistycznego, stosunków z mediami, użycia narodowych systemów łączności.

Ze względu na położenie Belgii i jej znaczenie w planach operacyjnych NATO zadaniem OT, szczególnie ważnym w ramach HNS jest zapewnienie ciągłości funkcjonowania systemu kierowania ruchem wojsk. Głównym organem odpowiedzialnym za realizację tego zadania jest Grupa Kontroli Ruchu funkcjonująca w składzie Dowództwa Obrony Terytorialnej. Do zasadniczych jej zadań należy:

– organizacja i koordynacja przegrupowania wojsk drogą lądową oraz wykorzystania portów dla sił lądowych;
– kontrola ruchu wojsk na ciągach drogowych;
– regulacja procedur celnych dla wojsk belgijskich i NATO;

– współdziałanie z organami transportu NATO i wojsk sojuszniczych.

Zasadnicze ogniwa Grupy Kontroli Ruchu, to sześć Lokalnych Biur Transportu, dwa Biura Eksploatacji Portów. Biura transportu odpowiedzialne są za organizację i koordynację ruchu (przewozów), kontrolę i regulację ruchu, współpracę z administracją cywilnych agend transportu na podległym obszarze. Natomiast Biura Eksploatacji Portów przeznaczone są do zabezpieczenia przeładunków morskich i spraw celnych dla wojsk własnych i sojuszniczych.

Ogólne planowanie przegrupowania wojsk realizuje oddział operacyjny Zarządu Operacyjnego Sztabu Generalnego. Wydział transportu opracowuje plany przegrupowania wojsk – przy wykorzystaniu Sojuszniczego Systemu Rozwijania i Przegrupowania „ADAMS", które przekazuje do realizacji Grupie Kontroli Ruchu. Ta natomiast opracowuje szczegółowe plany i grafiki ruchu, organizuje i koordynuje ruch wojsk – poprzez podległe Biura.

Za bezpośrednią praktyczną realizację zadań kierowania ruchem wojsk odpowiada Żandarmeria Wojskowa, która wydziela do tego celu kompanię żandarmerii. Pododdział ten organizuje w newralgicznych punktach kolizyjnych posterunki ruchu (średnio co 40 km), wystawia konwoje do pilotowania kolumn wojskowych oraz oznakowuje wydzielane i nadzorowane ciągi drogowe. W realizacji tych zadań nadzór nad posterunkami kierowania ruchem sprawuje sztab regulacji ruchu podległy bezpośrednio Grupie Kontroli Ruchu.

Reasumując należy stwierdzić, że belgijska OT przejmuje główny ciężar działań organizacyjnych i koordynacyjnych w zakresie HNS posiadając do tego celu wyspecjalizowane organy sztabowe i wykonawcze – specjalistyczne jednostki wojskowe.

3. System HNS Królestwa Holandii

Holandia zajmuje znaczącą pozycję w NATO, przede wszystkim ze względu na swoje położenie i bardzo dobrze rozwiniętą infrastrukturę. Jej

terytorium stanowi część strefy komunikacji Sojuszu Północnoatlantyckiego, przez którą będą przerzucone – w wypadku konfliktu zbrojnego – siły wzmocnienia ze Stanów Zjednoczonych, Wielkiej Brytanii i Kanady oraz ponad połowa środków zaopatrzenia dla sił zbrojnych NATO na Europejskim Teatrze Wojny[24].

Polityka wojskowa Holandii jest formułowana i realizowana na gruncie ścisłej współpracy i integracji z NATO. Jej dyrektywnym założeniom są też ściśle podporządkowane zadania i struktura organizacyjna narodowych sił zbrojnych – zarówno wojsk operacyjnych, jak i obrony terytorialnej. Wojska obrony terytorialnej Holandii stanowią integralną część sił lądowych i podlegają na równi z wojskami operacyjnymi – dowódcy sił lądowych, którymi kieruje za pośrednictwem podporządkowanego mu Narodowego Dowództwa Terytorialnego.

Narodowe Dowództwo Terytorialne ponosi pełną odpowiedzialność za całokształt działań o charakterze wojskowym podejmowanych w czasie wojny na terytorium Holandii oraz zabezpieczenie w sposób ciągły funkcjonowania obrony terytorium narodowego i kieruje podległymi siłami i środkami. Do jego podstawowych zadań należy:

- przygotowanie i prowadzenie mobilizacyjnego rozwinięcia wojsk operacyjnych i obrony terytorialnej;
- zabezpieczenie tras komunikacyjnych na terytorium Holandii;
- wsparcie logistyczne wojsk operacyjnych;
- zabezpieczenie przyjęcia i przerzutu amerykańskich, kanadyjskich i brytyjskich sił wzmocnienia;
- ochrona i obrona ważnych rejonów oraz obiektów wojskowych i cywilnych;
- zwalczanie grup rozpoznawczych oraz dywersyjno-sabotażowych, a także walka z desantami przeciwnika;

---

[24] Por. C.J.Stein, *Home Guard Forces in NATO.* Military Review 1990, Nr 2, [cyt.za:] *Wojska obrony terytorialnej europejskich państw NATO,* Wojskowy Przegląd Zagraniczny 1990, Nr 2, s.90.

– wsparcie działań obrony cywilnej, m.in. poprzez udzielanie pomocy ludności.

W czasie pokoju stan liczebny wojsk podległych Narodowemu Dowódcy Terytorialnemu wynosi ok. 10 000 żołnierzy i pracowników cywilnych, a po mobilizacyjnym rozwinięciu ma on osiągnąć liczbę blisko 50 000 osób. Są oni zorganizowani w jednostkach bojowych, wsparcia bojowego i ochrony (mobilizowane na okres wojny), przy czym podstawowe struktury organizacyjne tych wojsk to brygady piechoty, bataliony, samodzielne kompanie i plutony ochrony, batalion przeciwdesantowy i dywizjony artylerii przeciwlotniczej. W określonej sytuacji polityczno-wojskowej część wyszczególnionych jednostek może być wydzielona do dyspozycji dowódców wojsk operacyjnych[25].

Za realizacje zadań HNS w Holandii odpowiedzialność ponoszą wojska lądowe, natomiast **koordynację** ich **działań w ramach Wspólnego Planu HNS powierzono Narodowemu Dowódcy Terytorialnemu**, który został upoważniony do określenia ogólnych zadań w zakresie planowania operacyjnego, koordynacji i realizacji HNS podczas rozmieszczania sił sojuszniczych i wsparcia logistycznego ich działań[26].

Niższymi organami terytorialnymi o charakterze wykonawczym są **Dowództwa Regionalne**[27], którym podlegają bezpośrednio dowództwa garnizonów – główni wykonawcy HNS.

Na podstawie wymagań HNS określonych w porozumieniu, Dowódcy Regionalni będą ponadto formować **lokalne Komórki Sztabowe HNS** (oddziały HNS) w określonych (wydzielonych) rejonach lub miejscach wsparcia, nazywanych *punktami węzłowymi HNS.* Na czele tego organu stoi dowódca, który w imieniu Dowódcy Regionalnego koordynuje wsparcie na

---

[25] Tamże, s. 91.

[26] *Wskazówki do zabezpieczenia wsparcia państwa gospodarza. Holenderski narodowy aneks do modelu HNS-NATO (Model NTC)*, maszynopis w zbiorach Katedry OTiC.

[27] Obecnie obszar Holandii podzielony jest na trzy obszary odpowiedzialności Dowództw Regionalnych. Po 2000 r. planuje się utworzenie dodatkowych dwóch dowództw. Tamże, s. 5.

rzecz wojsk sojuszniczych w wymiarze lokalnym. Dowódca ten jednocześnie pełni funkcję Punktu Kontaktowego (POC) dla dowódców NATO.

W składzie Komórki Sztabowej HNS tworzy się zazwyczaj następujące elementy:

- **ds.dowodzenia,** w którym znajduje się przedstawiciel państwa wysyłającego;
- **ds.środków zaopatrzenia** - głównie w zakresie żywności i paliw;
- **ds.ruchu wojsk i transportu** – odpowiedzialny za kontrolę ruchu, utrzymanie dróg i organizację transportu;
- **medyczny** – organizujący wsparcie medyczne, punkty zbiórki;
- **ds.ochrony** – odpowiedzialny za organizację określonych w porozumieniu jednostek specjalnych (grup), np. ochrony, minerskich, pożarniczych - oddawanych do dyspozycji dowódców NATO.

Do monitorowania realizacji zadań HNS i kompleksowej oceny sytuacji na podległym obszarze odpowiedzialności Dowódca Regionalny tworzy **Centrum Operacyjne**, które w sytuacji kryzysowej (nagłych niebezpiecznych zdarzeń) zapewnia dostarczenie i wymianę informacji w systemie całodobowym. W centrum tym pracują również oficerowie łącznikowi (zespoły) oddelegowane przez dowódców wojsk NATO rozmieszczonych w granicach rejonu. Ponadto do utrzymywania stałych kontaktów z sojuszniczymi wojskami dowództwo holenderskich wojsk lądowych wydziela **zespoły łącznikowe** do:

- dowództwa niemieckiego w Koblencji;
- dowództwa belgijskiego w Brukseli;
- dowództwa brytyjskiego w Wilton;
- dowództwa amerykańskiego w Kaiserlautern

oraz jeden zespół - w razie potrzeby wysłania do innego dowództwa. Przy czym zasadą jest, że państwa wysyłające oddelegowują z kolei swoich przedstawicieli do odpowiednich dowództw holenderskich.

Oprócz wymienionych organów i jednostek **w procesie HNS angażowane są inne siły wojskowe**. Najważniejsze z nich to:

- Organizacja Obrony Ruchu i Transportu (DMTO), która zabezpiecza potrzeby Narodowego Dowództwa Terytorialnego podczas *wsparcia operacji* w zakresie transportu;
- Agencja Wsparcia Medycznego zapewniająca 80 % wsparcia medycznego w ramach *wsparcia operacji;*
- 1. Korpus Niemiecko-Holenderski wydzielający niezbędne siły wsparcia wojskowego na potrzeby Narodowego Dowództwa Terytorialnego;
- Narodowe Dowództwo Wsparcia, które w ramach *wsparcia operacji* zapewnia wsparcie logistyczne, łącznie ze świadczeniem doraźnych usług zgłaszanych przez Dowództwa Regionalne;
- Telekomunikacja Narodowa zabezpieczająca, zgodnie z porozumieniem, łączność wojskową podczas *wsparcia operacji* na zapotrzebowanie Dowództw Regionalnych;
- Zespół Zarządzania Składami Wojskowymi (MTPOMS) odpowiedzialny za magazynowanie wyposażenia i zapasów materiałowych przeznaczonych dla wojsk amerykańskich, przerzucanych do Europy;

oraz Centrum Kontroli Ruchu (MCC), Komórki Kolejowe HNS, Lokalne Zespoły Obsługi Portów.

Dowódca Regionalny bezpośrednio lub pośrednio poprzez dowódców lokalnych Komórek Sztabowych HNS, zobowiązany jest do koordynacji usług cywilnych na rzecz wojsk sojuszniczych.

W zakresie **łączności** wydziela się wojskowe i cywilne linie telefoniczne (analogowe i cyfrowe), oraz zapewnia się korzystanie z cywilnej łączności satelitarnej i radiowej, usługi pocztowe – obsługę kurierska i karty telefoniczne.

W zakresie **wsparcia medycznego** poprzez Komórki Sztabowe HNS zapewnia się: pierwszą pomoc, pomoc ambulatoryjną, lekarską, pomoc

specjalistyczną w cywilnych szpitalach oraz pomoc stomatologiczną i pomoc w utrzymaniu właściwego stanu higienicznego.

Terytorialne organy dowodzenia w Holandii uczestniczą czynnie nie tylko w fazie planowania i realizacji HNS ale są również ważnymi ogniwami koordynującymi proces przygotowania i wdrażania HNS. Po podjęciu decyzji w sprawie HNS, na szczeblu rządowym uczestniczą w procedurach negocjacji określonych wymagań i możliwości ich zaspokajania oraz opracowywania zasadniczych dokumentów, stanowiących bazę wyjściową do planowania szczegółowego (rys. 1).

Rys. 1. Poziomy organizacyjne procesu HNS w Holandii.

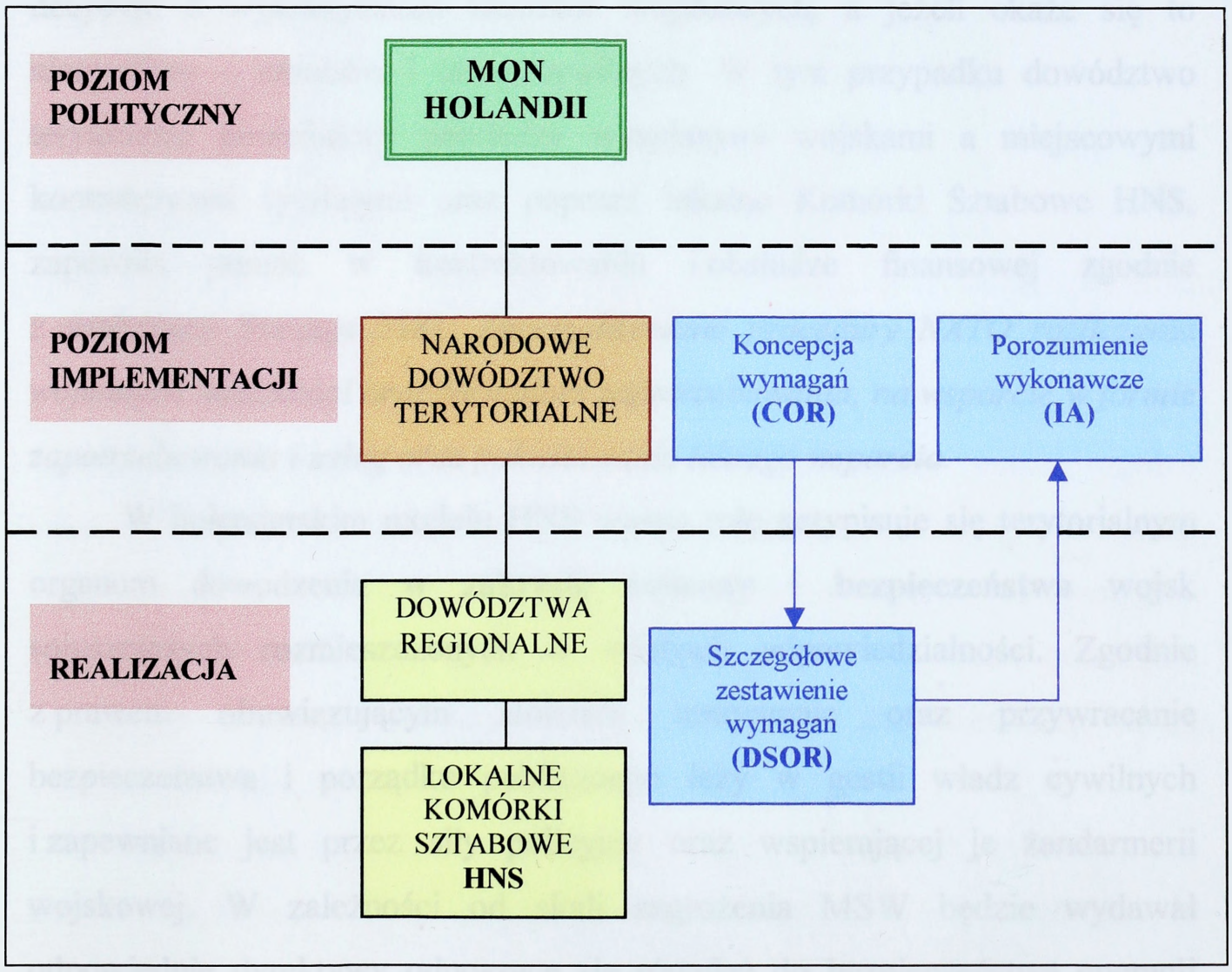

Źródło: Wskazówki do zabezpieczenia wsparcia państwa gospodarza ..., op.cit., s.8.

Proces HNS obejmuje dwie fazy – planowanie i realizację. Jego podstawę stanowi przyjęta **polityka HNS** zawarta w różnych dokumentach

np. porozumieniach dwustronnych *(Memorandum porozumienia i/lub Porozumieniu wsparcia)* lub porozumieniu wielostronnym. Koncepcję implementacji (wdrażania) HNS opracowuje się na podstawie planu kontyngentowego i wymagań (potrzeb DSOR) zgłaszanych przez zainteresowanych wsparciem, co kończy się zawarciem *Porozumienia wykonawczego (IA).* Na podstawie IA i planu operacji narodowy dowódca terytorialny opracowuje plan realizacji HNS, w którym ujmuje się zadania dla jednostek przeznaczonych do wsparcia w zakresie określonym w szczegółowym oświadczeniu wymagań (DSOR)[28] (rys. 2). Narodowe dowództwo terytorialne po zapoznaniu się ze szczegółowymi wymaganiami decyduje o wykorzystaniu zasobów wojskowych, a jeżeli okaże się to niemożliwe – zasobów i usług cywilnych. W tym przypadku dowództwo terytorialne pośredniczy pomiędzy wysyłanymi wojskami a miejscowymi kontrahentami cywilnymi oraz poprzez lokalne Komórki Sztabowe HNS, zapewnia pomoc w kontraktowaniu i obsłudze finansowej zgodnie z ustaleniami Stanagu 3381: *Znormalizowane procedury NATO rozliczania wojennych należności oraz formularz zapotrzebowania, na wsparcie w formie zapotrzebowania i usług oraz pokwitowanie takiego wsparcia.*

W holenderskim modelu HNS ważną rolę przypisuje się terytorialnym organom dowodzenia **w zakresie ochrony i bezpieczeństwa** wojsk sojuszniczych rozmieszczonych w rejonach odpowiedzialności. Zgodnie z prawem obowiązującym Holandii utrzymanie oraz przywracanie bezpieczeństwa i porządku publicznego leży w gestii władz cywilnych i zapewniane jest przez siły policyjne oraz wspierającej je żandarmerii wojskowej. W zależności od skali zagrożenia MSW będzie wydawał odpowiednie dyrektywy odnoszące się również do bezpieczeństwa operacji HNS. Do koordynacji działań tworzone będzie Narodowe Centrum

---

[28] Opracowanie i przedłożenie DSOR poprzedzone jest sformułowaniem przez państwo wysyłające wstępnego dokumentu COR – Koncepcji wymagań. Dla potrzeb opracowania tego dokumentu strona wysyłająca często korzysta z *Podręcznika wsparcia (vademecum)*, w którym zawarto podstawowe informacje o możliwościach wsparcia miejscowego w rejonach planowanych działań. Zob. Tamże, s. 9-10.

Rys. 2. Proces HNS w Holandii

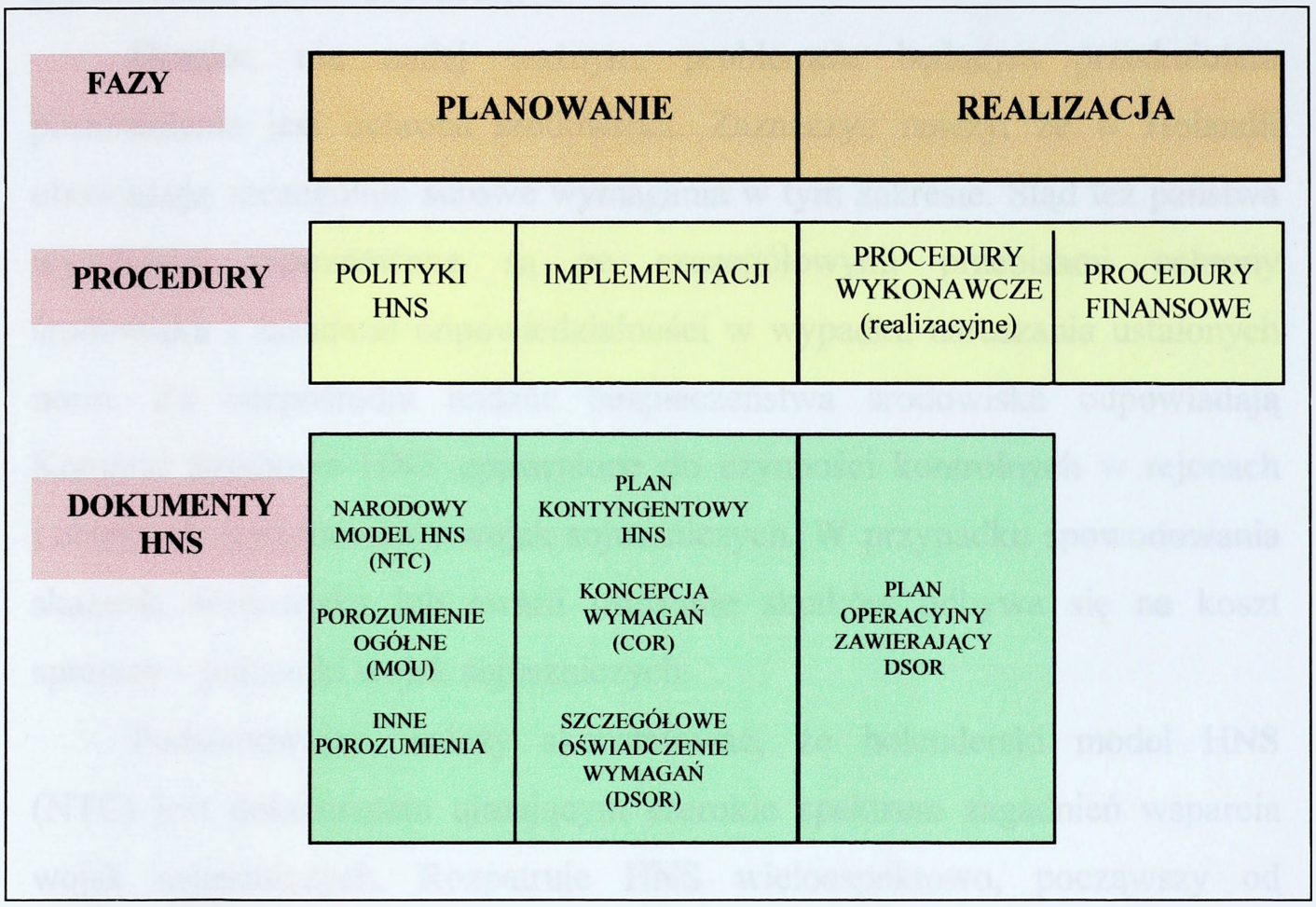

Źródło: Wskazówki ....., op.cit., s.9.

Koordynacji. Natomiast Narodowe Dowództwo Terytorialne ponosi ogólną odpowiedzialność w zakresie koordynacji ochrony obiektów i urządzeń wojskowych oraz Punktów Węzłowych HNS w oparciu o dyrektywy otrzymane z Narodowego Centrum Koordynacji. Siły wojskowe ochraniają obiekty na zewnątrz, natomiast wojska sojusznicze odpowiedzialne są za ochronę wewnątrz rejonów i obiektów.

Przyjęto zasadę, że w przypadku zwykłych zdarzeń zakłócających porządek publiczny wojska obcych państw nie mogą użyć siły. Mają jedynie obowiązek informowania organów policyjnych i holenderskich dowódców terytorialnych o zaistniałych zdarzeniach. Użycie siły przez wojska sojusznicze jest dopuszczalne jedynie w ramach samoobrony, tj. w warunkach zagrożenia życia w razie nagłego bezpośredniego ataku. *„Ogólnie jakiekolwiek użycie siły musi mieścić się w granicach rozsądku*

i umiarkowania. Personel obcych wojsk jest zobowiązany do świadomego ograniczania ryzyka użycia siły".

Drugim, nie mniej ważnym, problemem będącym przedmiotem porozumienia jest ochrona środowiska. Zaznaczyć należy, że w Holandii obowiązują szczególnie surowe wymagania w tym zakresie. Stąd też państwa wysyłające zapoznawane są ze szczegółowymi przepisami ochrony środowiska i zasadami odpowiedzialności w wypadku naruszania ustalonych norm. Za bezpośredni nadzór bezpieczeństwa środowiska odpowiadają Komórki Sztabowe HNS uprawnione do czynności kontrolnych w rejonach i obiektach stacjonowania wojsk sojuszniczych. W przypadku spowodowania skażenia środowiska lub awarii usuwanie skutków odbywa się na koszt sprawcy – jednostki wojsk sojuszniczych.

Podsumowując, należy skonstatować, że holenderski model HNS (NTC) jest dokumentem ujmującym szerokie spektrum zagadnień wsparcia wojsk sojuszniczych. Rozpatruje HNS wieloaspektowo, począwszy od procedur planistycznych i wdrożeniowych, skończywszy na aspektach ochrony środowiska i finansowania dostaw i usług i procedur odszkodowawczych.

Przeprowadzona analiza rozwiązań dotyczących HNS w tezach naszych sojuszników i ich porównanie dla zidentyfikowania cech wspólnych i odrębnych, pozwalają wygenerować następujące **w n i o s k i,** dające uogólnienie doświadczeń praktyki:

1. Nasi partnerzy z NATO posiadają ugruntowane tradycje HNS i duże doświadczenie. Wypracowane rozwiązania mieli okazję sprawdzić podczas ćwiczeń i operacji NATO prowadzonych w latach 90. Ich narodowe modele HNS mają liczne, zunifikowane w NATO cechy wspólne, ale i rozstrzygnięcia odrębne, przystające do warunków poszczególnych krajów.
2. Szczególnie bogate doświadczenia zgromadziła RFN.

3. Minione – dotyczą systemu WHNS z okresu „zimnej wojny", gdy znano zawczasu potrzeby HNS i miejsce ich wystąpienia. Dotyczyły one głównie strefy działań bojowych, gdzie zakres zadań był tak duży, że wystąpiła potrzeba zorganizowania dodatkowych jednostek specjalnie dla HNS. Wsparcie w poszczególnych obszarach organizowano w układzie bilateralnym: dowódca państwa wysyłającego wojska – niemiecki dowódca terytorialny.
4. Niemcy uzyskali dużą suwerenność i uprawnienia dowódców terytorialnych w organizowaniu HNS, ale wydłużało to czas przygotowania wsparcia i reagowania na zakłócenia w jego realizacji. Dziś NATO dąży do uproszczenia procedur i skrócenia czasów oraz zwiększenia uprawnień dowódcy NATO do organizowania HNS dla kontyngentów narodowych w składzie połączonych sił międzynarodowych (AJF).
5. W strefie działań bojowych występowała konieczność koordynowania działań wojskowych i cywilnych dla rozważnego, korzystnego dla obu stron wyzyskania zasobów cywilnych, koordynowania ruchów wojsk i ludności oraz zwiększonej troski o jej los. Zwiększało to rolę organów OT jako pośrednika między dowódcami NATO i sferą cywilną.
6. Współcześnie – w związku z wykorzystywaniem AJF wystąpiła konieczność wypracowania rozwiązań zmodyfikowanych. Tereny trzech państw mieszczą się w strefie komunikacji, gdzie potrzeby są mniejsze a warunki ich spełnienia mniej skomplikowane. Nie potrzeba więc dużych sił HNS.
7. W analizowanych rozwiązaniach organizowanie i koordynowanie HNS spoczywa na terytorialnych organach dowodzenia. Integrują one terytorialne wysiłki różnych rodzajów wojsk i służb w kompleksowej realizacji trzech zadań głównych HNS: zabezpieczenia swobody działania wojsk, wsparcia logistycznego z wykorzystaniem zasobów cywilnych oraz współpracy cywilno-wojskowej. Ważną rolę odgrywa rozpoznanie

i wymiana informacji oraz zapewnienie bezpieczeństwa (ochrony). W tych trzech krajach stworzono więc terytorialne systemy wsparcia, przystające w możliwie największym zakresie do organizacji ich administracji publicznej.

8. Określono, zinstytucjonalizowano i sformalizowano narodowe formy i zasady współpracy w zakresie HNS między wojskami narodowymi, sferą cywilną i wojskami NATO w czasie ich przebywania na terenie danego kraju.
9. Ustalono poziomy (szczeble) współpracy – okręgu wojskowego (dystryktu), województwa (prowincji, rejencji) oraz grupy powiatów – i wskazano partnerów właściwych w załatwianiu określonych spraw.
10. Specjalnie dla potrzeb HNS organizuje się: centra wymiany informacji i koordynacji przedsięwzięć, przedstawicielstwa w innych krajach, zespoły łącznikowe i punkty kontaktowe. Rozwija się je w miejscach o węzłowym znaczeniu dla realizacji HNS.

Załącznik 1

Wojska lądowe Bundeswehry oraz siły NATO

w obronie wysuniętej w obszarze przygranicznym

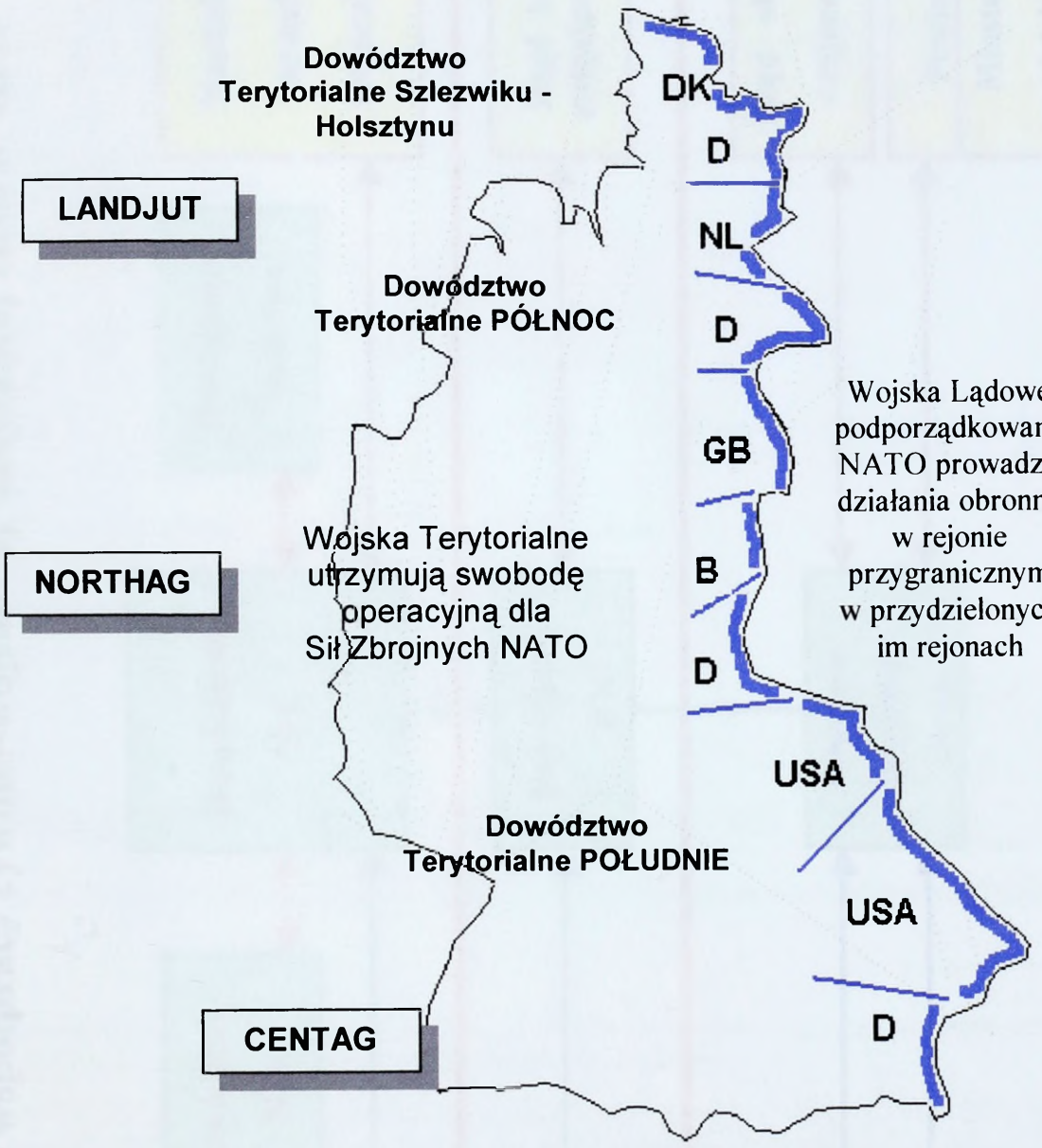

Ź r ó d ł o: H. Hopf, Wartime Host Nation Support – WHNS, *Unterrichtsbläter für die Bundewehrverwaltung 1988, Nr 10, s.346.*

Załącznik 2

Szczeble współpracy cywilno-wojskowej dotyczącej HNS w RFN

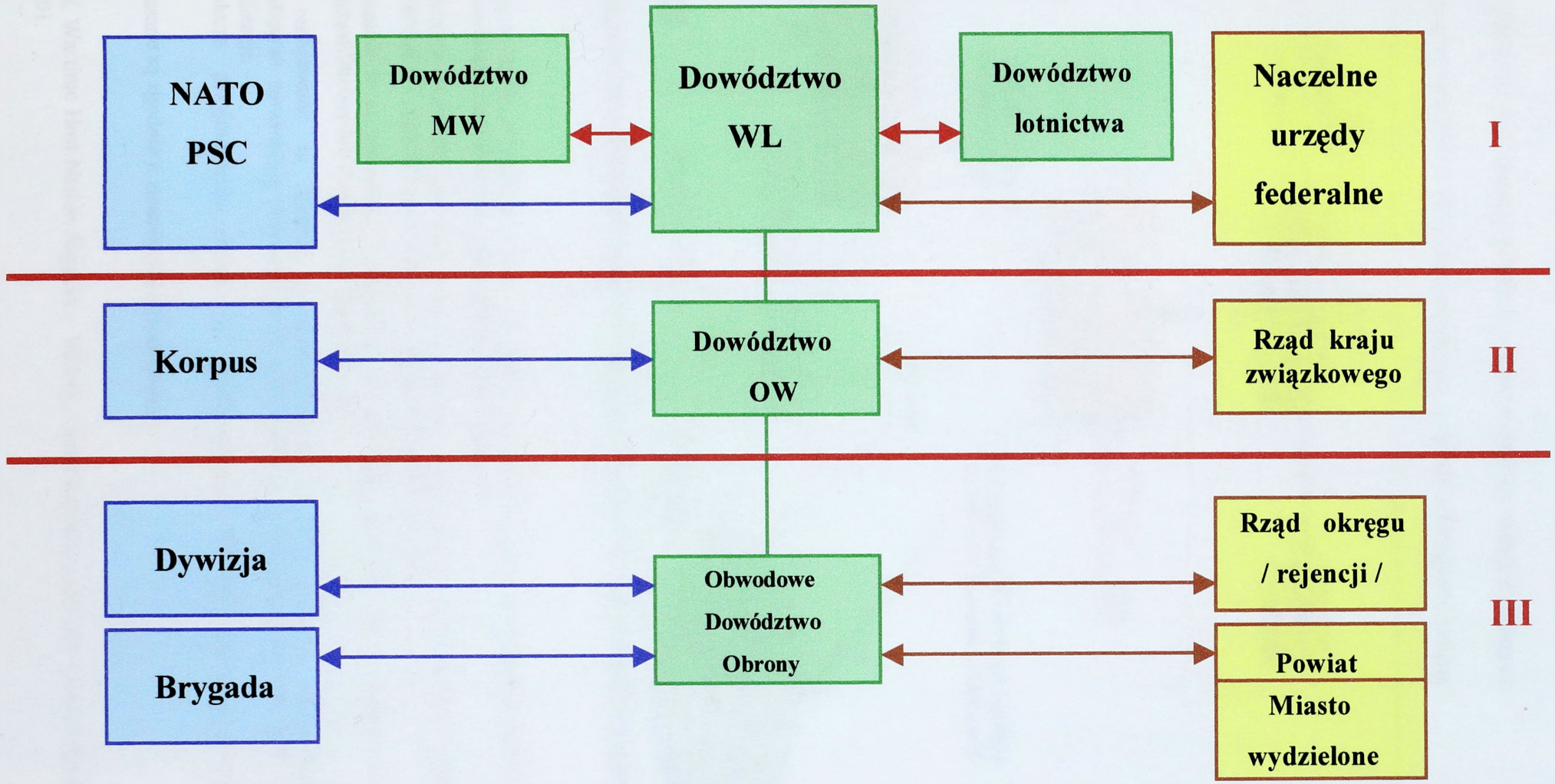

Źródło: materiały z VII OW Bundeswehry

Załącznik 3

Model WHNS RFN (z okresu „zimnej wojny")

- zgłaszanie i realizacja potrzeb przez podmioty usług cywilnych

dla amerykańskich sił wzmocnienia w wypadku kryzysu i wojny

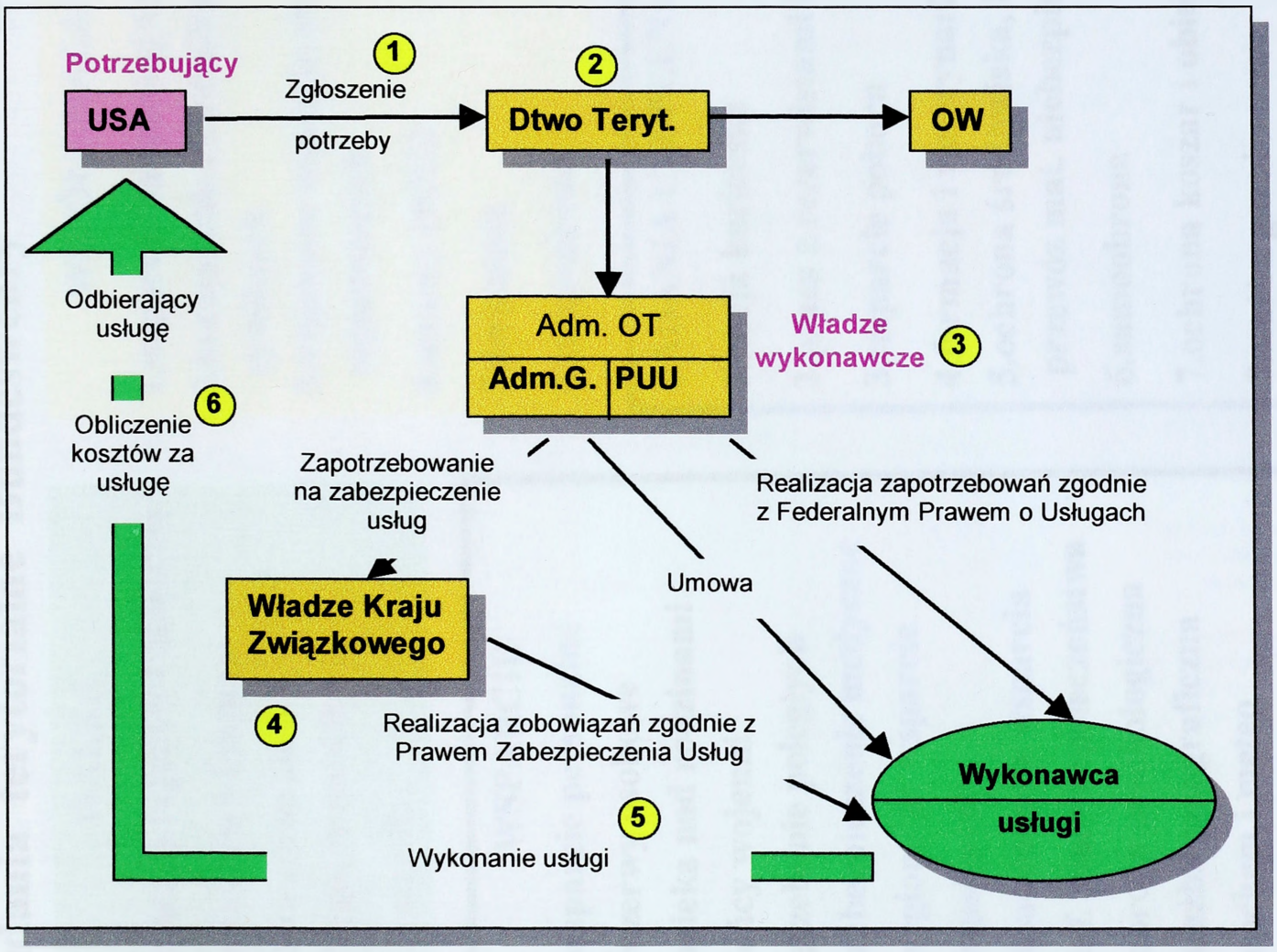

1. Strona amerykańska w czasie „P" musi wcześniej i w sposób zaplanowany zgłaszać potrzeby, pisemnie, drogą służbową do odpowiedniego na tym terenie Dowództwa Terytorialnego.
2. Dowództwo Terytorialne sprawdza zgłoszenia z punktu widzenia wojskowego, uzgadnia je ze zgłaszającymi i kieruje do administracji OT, która kieruje wykonawcami zgłoszonych potrzeb.
3. Jednocześnie zgłoszenia te są powielane i kierowane do odpowiedniego OW, które z kolei powiadamia Obwodowe Dowództwa Obrony lub Powiatowe Urzędy Obrony.
4. Zapotrzebowania realizowane są zgodnie z obowiązującym w RFN prawem . Odpowiedzialni za realizację zapotrzebowań sprawdzają przysłane przez administrację wojskową zgłoszenia pod względem możliwości ich realizacji.
5. Usługodawca podczas przyjmowania usługi od przedstawiciela SZ USA otrzymuje .potwierdzenie zlecenia usługi.
6. Koszta usługi obliczane są zgodnie z zawartym porozumieniem.

Ź r ó d ł o: H. Hopf, Wartime Host Nation Support – WHNS, *Unterrichtsbläter für die Bundewehrverwaltung 1988, Nr 11*, s. 401.

Załącznik 4

Narodowe zadania terytorialne Bundeswehry

FUNKCJA POŚREDNICZĄCA WSPÓŁPRACA CYWILNO - WOJSKOWA

DOWODZENIE

1. zarządzanie przestrzenią
2. kierowanie ruchem i transportem wojskowym
3. utrzymanie porządku wojskowego (ŻW)
4. łączność

POZYSKIWANIE WIADOMOŚCI I ROZPOZNANIE

1. pozyskiwanie i wymiana informacji
2. kontrwywiad wojskowy
3. stan bezpieczeństwa regionu

Źródło: Nationale Territoriale Aufgaben. HDv 100 /500. (regulamin OT Bundeswery)

WALKA

1. ochrona rejonów i obiektów
2. przeprawy i zapory
3. informowanie o operac. przygotowaniu terenu
4. niszczenia

WSPARCIE

1. wsparcie personalne
   - rezerwy osobowe
   - opieka nad rodzinami
   - jeńcy wojenni
   - grzebanie poległych
2. zabezpieczenie medyczne
3. regionalne wsparcie logistyczne
4. inne rodzaje wsparcia
   - inf. prasy i społeczeństwa
   - obrona psychologiczna
   - służba topograficzna
   - opchem i meteo
   - usuwanie zniszczeń i niewybuchów

WSPÓŁDZIAŁANIE

1. wsparcie narodowej OC
2. korzystanie ze świadczeń cywilnych
3. wojskowe wsparcie sił sojuszniczych
4. umowy (HNS)
5. ćwiczenia
6. ratownictwo

ZADANIA UZUPEŁNIAJĄCE

1. akcja kurierska
2. praca z rezerwistami i młodzieżą
3. wsparcie poboru
4. farmacja i weterynaria
5. ochrona środowiska, BHP, ppoż, przewóz mat. niebezpiecznych
6. samoobrona
7. ochrona koszar i obiektów
8. służba garnizonowa

Organizacja i realizacja wsparcia państwa gospodarza (HNS) w RFN /model współczesny/

MON RFN: przygotowanie wsparcia

Naród potrzebujący wsparcia przedstawia Concept of Requirement (COR) a

odrzucenie

nie

ocena wojskowo-polityczna b

tak

zasadnicza zgoda

czy istnieje przydatna MOU? e

nie

tak

ustalenie POC i placówki rozliczeń c

ustalenie POC i placówki rozliczeń d

czy istnieje przydatne TA?

nie

negocjacje umowy pod względem narodowych stanowisk

ustala się, kto wypracuje TA - dowództwo czy MON ?

FEDERALNY URZĄD ADMINISTRACJI WOJSKOWEJ: rozliczenia

ODPOWIEDZIALNE DOWÓDZTWO: realizacja, częściowa ocena

-Jakie wsparcie
- kiedy
- gdzie
- miejsce kontaktowe
-szczegóły

konkretne zapotrzebowania wsparcia (DSOR) są kierowane do POC f

POC sprawdza czy: g

wojsko może realizować wsparcie

Czy istnieją podstawy poza polityczne dla wsparcia :

- jest prawnie dopuszczalne
- wsparcie jest potrzebne
- nie ma innych możliwości
- istnieją wojskowe zasoby /możliwości/
- jest wojskowe uzasadnienie korzystania z zasobów

tak

nie

pośrednictwo w sprawie cywilnych świadczeń dla

jednostki potrzebującej wsparcia

zlecenie dla jednostki realizującej wsparcie - przez upoważnione dowództwo

meldunek o realizacji

wojskowe świadczenia wsparcia

potwierdzenie świadczenia h

placówka rozliczeń

po realizacji lub częściowej realizacji wsparcia

j

ocena zostaje skierowana do MON

MON: ocena ogólna

rozliczenia i

wszystkie informacje o wykonanych przez armię świadczeniach wsparcia zostają skierowane do placówki rozliczeń

tak

za zwrotem

nie

tak

ogólne bilansowanie - statystyka

- rozmiar udzielonych świadczeń
- udział świadczeń za zwrotem
- umowna wartość ogólna świadczeń bezzwrotnych
- odrzucone COR
- pośrednictwo dla świadczeń cywilnych
- doświadczenia - zależnie od rodzaju świadczeń

Ź r ó d ł o: Rubin, Idealtypischer Ablauf HNS, VII OW Bundeswehry 1997.

Załącznik 6

Naczelne organy HNS w Królestwie Belgii

		FUNKCJE	ZADANIA
NATO	**Konferencja Dowództw Obrony Terytorialnej / NTCC /**	**Forum współdziałania krajów członkowskich w obszarze wsparcia HNS**	- **wypracowuje decyzje polityczne** - **zapewnia ratyfikację porozumień** - **zapewnia wzajemne kontakty**
BELGIA	**Sekcja HNS** / odpowiednik G / **w sztabie Dowództwa OT** **komórki:** - **planowania** - **ćwiczeń i operacji** - **CIMIC**	**Przygotowuje i koordynuje realizację wsparcia w zakresie:**	- **udział w przygotowaniu porozumień** - **przygotowanie i nadzór nad udzielaniem wsparcia** - **realizacja kontraktów / umów /** - **sporządzanie faktur** - **koordynacja ćwiczeń i operacji** - **utrzymywanie punktu kontaktowego**
		- **HNS**	
		- **działań cywilno – wojskowych / CMO /**	- **wsparcie dowództw wojskowych w procesie wypracowania decyzji** - **udzielanie pomocy podmiotom cywilnym** - **koordynacja działań z ogniwami pozamilitarnymi** - **udział w procesie negocjacji** - **wspomaganie informacyjne dowództw w operacjach** - **przygotowanie cywilnej infrastruktury dla potrzeb wojsk**
	Grupa Kontroli Ruchu / MCG /	**Nadzorowanie ruchów wojsk**	- **organizowanie i koordynowanie ruchów wojsk drogą lądową oraz wykorzystania portów** - **kontrolowanie ruchów wojsk** - **regulacja spraw celnych dla wojsk sojuszu** - **współdziałanie z organami transportu Soiuszu**

Źródło: *Sprawozdanie z wyjazdu do Królestwa Belgii*, Zarząd OT SG WP, bez daty.

Rozdział III

WARUNKI, POTRZEBY, MOŻLIWOŚCI I WYMOGI PRZYGOTOWANIA I WYKORZYSTANIA OBRONY TERYTORIALNEJ DO REALIZACJI HNS

Z przedstawionej dotychczas sojuszniczej doktryny HNS (jego wizji), zadań państwa gospodarza i - przede wszystkim - doświadczeń praktyki naszych koalicjantów[1] wyłania się pewien dość wyraźny obraz przyszłej roli polskiej Obrony Terytorialnej (struktur narodowej, terytorialnej organizacji Sił Zbrojnych RP) w zabezpieczeniu przyjęcia i działań wojsk NATO na terytorium Polski, a także możliwych sposobów realizacji zadań z nią związanych. Zadania i sposoby ich wykonania trzeba zidentyfikować zrozumieć po to, aby **otworzyć się** na nie i **wykorzystać posiadane możliwości i rysujące się szanse.** Zarazem należy zapobiec różnym niebezpieczeństwom, które mogą zakłócić przebieg wsparcia i spożytkowanie będącego w dyspozycji potencjału, co podważyć może naszą wiarygodność w oczach Sojuszników (pamiętajmy, że **HNS gwarantują władze Państwa!).**

1. Okoliczności i warunki zaangażowania OT w HNS

Przygotowanie i przebieg procesu HNS uzależnione są od szeregu czynników, determinujących zapotrzebowanie na wsparcie, warunki jego udzielania oraz osiągane efekty. Omówimy te, których oddziaływanie na realizację funkcji OT jest szczególnie wyraźnie widoczne.

Niewątpliwie do głównych czynników – determinantów należy kluczowe **położenie geostrategiczne Polski** określające rolę wojskową terytorium kraju w działaniach NATO.

---

[1] Podkreślamy **ogromne** znaczenie doświadczenia, albowiem każda opracowana teoria powinna być praktyczną (użyteczną), a to zapewnić można **jedynie** przez wyprowadzenie jej z historii lub porównanie koncepcji własnych z praktyką obcą - C.v.Clausewitz, *O wojnie,* op.cit., s. 107.

Położona na znaczącym kierunku strategicznym Sojuszu[2] jest dziś Polska krajem granicznym NATO, które **jest pomostem**[3] do ewentualnych działań na wschodnich przedpolach NATO, ale – znajdując się w pobliżu obszarów zwiększonego ryzyka – **może stać się też państwem frontowym.**

Można więc przyjąć, że w czasie przygotowania (rozwijania wojsk), wspierania działań lub zakończenia („zwijania") operacji NATO terytorium Polski może być (zał. 1):

- **strefą wsparcia** – źródłem zasilania dla wojsk zaangażowanych na przedpolu RP;
- **strefą komunikacji** – podczas obrony kraju i sojuszu w Europie Środkowo-Wschodniej;
- **strefą działań** (niekoniecznie bojowych!) podczas obrony kraju i Sojuszu na terytorium RP lub – wspierania przez siły NATO – prowadzonych w Polsce działań ratowniczych albo humanitarnych[4].

W strefie wsparcia – zagrożenia będą podobne jak ryzyko w czasie pokoju, choć wypadki i inne nieszczęśliwe zdarzenia, przestępczość kryminalna i akty terroru mogą występować częściej i przybrać większe rozmiary. Raczej wykluczyć należy działalność sabotażową i dywersyjną zbrojnego podziemia.

Jednostki polskiej obrony terytorialnej zostaną prawdopodobnie użyte do wsparcia sił sojuszu – w ramach wolnych mocy i na podstawie umów – podczas przemieszczania, zabezpieczając transport zaopatrzenia i usługi oraz działań na rzecz bezpieczeństwa dla przebywających w Polsce jednostek

---

[2] Generał Balcerowicz twierdzi, że jest to kierunek główny – B.Balcerowicz, *Sojusz a obrona narodowa,* Warszawa 1999, s. 140.

[3] Zauważmy, że ziemie leżące miedzy Sudetami i Karpatami Zachodnimi a Bałtykiem **zawsze** zapewniały komunikację na osi wschód – zachód z pomocniczym odgałęzieniem na Pragę i Wiedeń.

[4] **Strefa wsparcia:** obszar znajdujący się w pobliżu obszaru działania lub teatru wojny, z którego wspierane są wojska prowadzące działania. Strefa wsparcia nie jest objęta działaniami wojennymi – M.Wiatr, *Słownik niemiecko-polski. Terminy wojskowe,* Toruń 1997, s.189.

Strefa komunikacji: obszar między tylną granicą strefy działań (bojowych) i tylną granicą teatru działań wojennych. Na obszarze tym wyznacza się drogi zaopatrywania i ewakuacji oraz rejony rozmieszczenia służb tyłowych odpowiedzialnych za logistyczne wsparcie SZ – tamże, s. 191.

Strefa działań (bojowych): część obszaru działań wojennych znajdująca się przed strefą komunikacji; nie jest ograniczona z przodu – tamże, s. 113.

i wykorzystywanej przez nie infrastruktury (skąd będą zasilane wojska prowadzące operację poza Polską).

Zadania HNS realizowane będą na „pokojowych" podstawach prawnych i umowach dotyczących tego okresu, raczej siłami czasu „P".

Strefą komunikacji – może zostać Polska podczas operacji reagowania kryzysowego i obrony wspólnej państwa należącego do NATO – sąsiada Polski.

Należy wtedy liczyć się z uderzeniami rakietowo-lotniczymi przeciwnika na wojska przemieszczające się po liniach komunikacyjnych lub rozmieszczone w kraju i na ważne obiekty infrastruktury cywilnej oraz z działaniami sił specjalnych i dywersyjnych, także zbrojnego podziemia, które mogą:

- utrudniać działania administracji publicznej;
- zwalczać wybrane elementy ugrupowania wojsk;
- przerywać linie komunikacyjne[5];
- niszczyć ważnie obiekty oraz dobra gospodarki narodowej;
- nękać wojska i społeczeństwo i utrzymywać je w niepewności.

Potrzebne będzie zmobilizowanie – w niezbędnym zakresie – wojsk OT i rozwinięcie wojennego systemu dowodzenia OT (WSyDOT), terytorialnego systemu rozpoznania i systemu wsparcia terytorialnego (logistyki terytorialnej).

Siły podległe terytorialnym organom dowodzenia uczestniczyć będą w obronie powszechnej przede wszystkim przez:

- ochronę linii komunikacyjnych;
- terytorialne wsparcie wojsk, w tym zabezpieczenie logistyczne;
- wspieranie działań obrony cywilnej.

Zadania OT realizowane będą w różnych miejscach z różną intensywnością. Z odpowiednim wyprzedzeniem należy rozwinąć określone siły i uruchomić realizację HNS, wspierając – zgodnie z zawartymi wcześniej

[5] Drogi przemieszczania wojsk oraz dowozu zaopatrzenia.

umowami – wojska NATO przybywające i rozmieszczone na obszarze RP lub przemieszczające się przez kraj tranzytem.

Należy też zapewnić współdziałanie z właściwymi jednostkami NATO i narodowymi organami sektora cywilnego, także z organami państw sąsiednich, w tym ze służbami granicznymi, i koordynować realizację HNS.

Jednostki NATO w Polsce (siły wzmocnienia, dowodzenia i wsparcia) będą podlegały ich narodowym dowódcom i NATO. Ale celowym wydaje się – wzorem RFN – zintegrowanie (podporządkowanie) ich działania w zakresie ochrony wykorzystywanych przez nie urządzeń i obiektów – polskiej obronie terytorialnej[6].

Terytorium Polski może zostać **strefą działań bojowych** w całości lub części gdy dojdzie do agresji na RP jako kraj graniczny NATO albo gdy przeniesione zostaną tu działania zbrojne rozpoczęte w innym regionie lub kraju.

Część strefy działań bojowych (terytorium kraju) zostanie wtedy przydzielona dowódcom NATO jako **obszar operacyjny**[7] **NATO** i będą oni odpowiedzialni za jego obronę. Polscy dowódcy OT (dowódcy terytorialni) będą tam kierować OT do czasu przejścia w podporządkowanie dowódców NATO, a następnie kontynuować realizację zadań OT – już w ramach operacji NATO. Rozmiar i granice obszaru operacyjnego NATO powinni uzgodnić wyżsi dowódcy NATO i Rząd RP.

Pozostała część terytorium RP, będzie stanowiła **narodowy obszar operacyjny, w** którym polscy dowódcy terytorialni będą realizować zadania OT bez ograniczeń (w pełnym wymiarze).

W obszarze operacyjnym NATO wysiłek dowódców OT należy naszym zdaniem skupić na pośredniczeniu między dowódcami NATO

---

[6] Zob. HDv 100/500: *Nationale Territoriale Aufgaben* (regulamin OT RFN), maj 1997, p.425.

[7] **Obszar operacyjny:** w NATO – obszar stanowiący część teatru działań wojennych, na którym toczone są działania bojowe, przemieszczają się wojska lub prowadzona jest inna działalność wojskowa. Jego granice wyznacza się w celu określenia zakresów odpowiedzialności oraz wykluczenia wzajemnych zakłóceń – M.Wiatr, *Między strategią a taktyką,* Toruń 1999, s. 233.

i polskim sektorem cywilnym, głównie w zakresie ochrony ludności i jej interesów oraz realizacji HNS (zał. 2 i 3).

Dowództwa terytorialne będą przyjmowały zapotrzebowania na HNS i **jako pośrednik** przekażą je dalej do cywilnych i wojskowych służb wspierających, aby te wspomogły odtworzenie lub utrzymywanie gotowości wojsk do działania. Dowództwa terytorialne sprawdzają możliwość pokrycia zapotrzebowań w środowisku wojskowym i cywilnym. Jeżeli zgłoszone potrzeby mogą być pokryte siłami i środkami wojska i jest to opłacalne, to uruchamia się wojskowe siły i środki wykorzystując ich możliwości. Są to najczęściej siły logistyki wojskowej i jednostki rodzajów wojsk OT. Jeżeli zgłoszone potrzeby mogą być pokryte tylko cywilnymi siłami i środkami, to dowództwa terytorialne kierują je do właściwych organów administracji publicznej określając priorytety i sektor cywilny wykonuje te zadania usługami cywilnymi.

Pozostałe zadania OT, w tym przedsięwzięcia utrzymania swobody operacyjnej będą realizowane w obszarze związków NATO i pod kierownictwem dowódców NATO.

W narodowym obszarze operacyjnym realizację zadań OT należy łączyć z utrzymaniem swobody operacyjnej wojsk NATO, we współdziałaniu z pozamilitarnymi ogniwami obronnymi oraz jednostkami rodzajów wojsk OT (głównie wojsk inżynieryjnych).

Determinantą mającą istotny wpływ na przygotowanie i realizację HNS jest **charakter i skala zagrożenia,** z którymi łączą się czynniki kolejne – **wielkość kontyngentu NATO i jego skład,** a także **czas** – na aktywizacje (uruchomienie) HNS i długotrwałość udzielanego wsparcia (czas trwania misji NATO). Rozpatrzymy je komplementarnie, ale w aspekcie wpływu na działania organów i sił OT.

W zasadzie rozważyć należy dwie zagregowane kategorie: zagrożenia polityczno-militarne (wojenne) oraz pozamilitarne zagrożenia kryzysowe (tab. 1).

Tabela 1. Różnice w warunkach przygotowania i realizacji HNS w sytuacji zagrożeń wojennych i pozamilitarnych

Kryterium różnicujące	**Cechy wyróżniające warunki przygotowania i realizacji HNS**		
	Zagrożenia wojenne	**Zagrożenia pozamilitarne**	
	obrona wspólna RP	**działania ratownicze i ewakuacyjne**	**działania humanitarne**
Reagowanie	Prewencyjne	Po fakcie	
Czas na przygotowanie HNS	Długi (kilka miesięcy)	Skrajnie ograniczony (godziny – dni)	Ograniczony (godziny – tygodnie)
Czas realizacji HNS	Długi	Krótki (dni)	Bardzo długi (tygodnie – lata)
Wielkość kontyngentu NATO	Duży	Mały	Ograniczony
Skala i zakres przygotowań HNS	Duże	Ograniczone	Bardzo małe (duża samodzielność kontyngentu NATO)
Stopień rozwinięcia sił realizujących HNS	Duży (po zmobilizowaniu)	Bardzo mały (siły cz."P")	Ograniczony (częściowo zmobilizowane)
Zakłócenia procesu HNS	Duże	Małe	Małe
Poziom zapotrzebowania na HNS	Wysoki	Niski	

Źródło: opracowanie własne

W obrębie zagrożeń wojennych dla Polski *Strategia obronności RP* liczy się z możliwością lokalnego konfliktu zbrojnego lub wojną na dużą skalę. Zapobieganie obu scenariuszom łączy się z prewencyjnym rozwijaniem sił wzmocnienia NATO, a więc i koniecznością uruchomienia dla nich HNS. Z jednej strony będzie to ułatwione, gdyż dla odparcia agresji w obu

przypadkach **potrzebne jest mobilizacyjne rozwinięcie SZ**[8], w tym także **dowództw i jednostek OT dla realizacji HNS,** z drugiej jednak – realizacja wsparcia może być zakłócana przez przeciwnika uderzeniami rakietowo-lotniczymi, blokowaniem przez niego lotnisk i portów morskich, dewastacją baz zaopatrywania wojska i infrastruktury cywilnej, w tym komunikacyjnej oraz desantami z powietrza i dywersją.

Organizacja HNS musi więc przewidywać zakłócenia i zapobiegać możliwym skutkom, np. przez zwiększanie i rozśrodkowanie zapasów i potencjału usługowego (także zwiększenie ilości potencjalnych dostawców cywilnych) oraz podjęcie dodatkowych przedsięwzięć czasu wojny związanych z zabezpieczeniem bojowym sił realizujących HNS.

Duży będzie **zakres i skala HNS** (większy niż w wypadku kryzysów pozamilitarnych) – odpowiedni do wielkości kontyngentu wzmocnienia z NATO i jego potrzeb, powiększony o zasoby liczące się ze stratami poniesionymi na skutek oddziaływania przeciwnika.

Stosunkowo długi będzie **czas na** pełne, pięcioetapowe **przygotowanie i uruchomienie HNS** w wypadku zagrożeń wojennych, na które wg poglądów niemieckich potrzeba co najmniej 6.miesięcy[9]. Z drugiej strony należy mieć świadomość, że Sojusz będzie dążył do możliwie wczesnego rozwinięcia wojsk prewencyjnego wzmocnienia, na długo przed wybuchem konfliktu, a to może spowodować, że HNS trzeba będzie uruchomić siłami czasu „P" (po ewentualnie niedużym ich wzmocnieniu) i wcześniej niż podano.

Trudniejsze warunki wystąpią w przypadku uruchamiania HNS na potrzeby reagowania na **kryzysy pozamilitarne** – w sytuacji przybycia do Polski wojsk NATO z pomocą do działań ratowniczych i ewakuacyjnych (zbrojnych) lub działań humanitarnych (niezbrojnych).

---

[8] Decyzja polityczna o mobilizacji pozwoli też zastosować szczególne przepisy prawne ułatwiające realizację HNS w okresie mobilizacji i wojny.

[9] HDv 100/400: *Einsatzunterstützung im Heer* (regulamin logistyczny Bundeswehry), październik 1998, p. 10 001.

Warto zauważyć na początek, że **działania ratownicze i ewakuacyjne** dla uwolnienia zakładników są niezależne od napięcia międzynarodowego i spraw obronnych, choć mogą i zapewne będą przewidziane i ujęte w planach NATO. Prowadzi się je w ściśle określonym celu, siłami proporcjonalnymi do skali zagrożenia i możliwości ich uruchomienia. Celem działań będzie **ochrona i ratowanie obywateli przed bezpośrednim niebezpieczeństwem zagrażającym zdrowiu i życiu,** np. uwolnienie zakładników z rąk terrorystów lub przestępców kryminalnych albo ewakuacja z rejonu katastrofy lub klęski żywiołowej oraz ze strefy działań zbrojnych[10]. Podmiotem działań ratowniczych i ewakuacyjnych mogą być obywatele państwa – sojusznika z NATO lub obywatele krajów trzecich, szczególnie z Unii Europejskiej.

Pomoc będzie potrzebna i możliwa, jeżeli rząd polski uzna, że nie jest w stanie opanować kryzysu środkami narodowymi, a użycie siły (broni!) nie będzie zagrażało obywatelom i chronionych prawem dobrom obywateli polskich i państw obcych. Działania (ściślej: akcja) podjęte zostaną zatem w imię solidarności sojuszniczej dotyczącej wzajemnej pomocy.

Cechą charakterystyczną podejmowanych działań będzie skrajnie ograniczony czas na ich przygotowanie i przeprowadzenie – **kilka dni a nawet godzin.** Powodzenie misji będzie uzależnione od możliwie wczesnego wykrycia sytuacji kryzysowej, od dostępnych informacji oraz od uzyskania zaskoczenia i szybkości przeprowadzenia akcji. Powyższe wymaga uzgodnień między władzami zainteresowanych narodów, zdobycia informacji, przeprowadzenia rozpoznania (rekonesansu), oraz tajemnicy przygotowań. Potrzebna jest krótka droga dowodzenia mimo konieczności podejmowania decyzji na najwyższych szczeblach władzy.

Zakres wsparcia ze strony państwa gospodarza nie będzie duży, ale potrzebne będą przygotowania obejmujące:

- obszerne, wczesne i ciągłe rozpoznanie i pełną ocenę sytuacji;
- zorganizowanie sieci łączności i dowodzenia;

---

[10] Mamy tu do czynienia z zakładnikami w rękach przestępców oraz z „więźniami niebezpiecznej sytuacji".

- przygotowanie lotniska lub portu z niezbędną infrastrukturą;
- zapewnienie odpowiednich połączeń drogowych lub kolejowych z lotniskiem lub portem;
- przedsięwzięcia walki elektronicznej;
- wysoko kwalifikowaną opiekę medyczną;
- przygotowanie miejsca rozmieszczenia (zbiórki) dla uwolnionych i ewakuowanych przed dalszym transportem.

W sferze organizacji HNS potrzebna będzie tutaj współpraca:

- organów resortów spraw wewnętrznych i obrony narodowej;
- pomiędzy organami HNS obrony terytorialnej, rodzajów sił zbrojnych i rodzajów wojsk;
- kooperacja międzynarodowa;
- przygotowanie rozwiązań alternatywnych.

Ostatni rodzaj omawianych scenariuszy reagowania na kryzysy pozamilitarne obejmuje **działania humanitarne,** gdy na skutek gwałtownego, nadzwyczajnego rozwoju sytuacji wywołanej przez siły natury lub katastrofą wystąpi potrzeba udzielenia Polsce pomocy ze strony wojsk NATO.

Przyczyną podjęcia działań może np. być:

- susza i głód:
- powódź;
- zasypanie regionów śniegiem;
- pożary lasów;
- zagrożenia chemiczne, biologiczne lub radiologiczne;
- katastrofa przemysłowa lub komunikacyjna;
- katastrofa wycieku ropy;
- akcja łagodzenia lub usuwania możliwych następstw działań zbrojnych.

Według poglądów Bundeswehry nie można wcześniej przewidzieć rodzaju, rozmiaru i następstw katastrofy. Dlatego szybkie dostosowanie się do

zaistniałych okoliczności jest lepsze od realizowanych z wielkim nakładem przygotowań na każdą sytuację[11].

Siły przeznaczone do prowadzenia działań humanitarnych określa się zawczasu. Nie przewiduje się dodatkowego specjalnego szkolenia dla zebranego stanu osobowego kontyngentu.

Działania humanitarne – z reguły niespodziewane – muszą być przygotowane (także pod względem HNS) w krótkim czasie i nie można ich wcześniej **dokładnie** przygotować[12]. W Bundeswehrze rozróżnia się:

- natychmiastową pomoc dla ratowania życia trwającą od kilku godzin do kilku dni;
- pomoc w przeżyciu i zabezpieczeniu egzystencji trwającą od kilku tygodni do kilku miesięcy;
- pomoc normalizującą w celu odbudowania stanu pokoju trwającą od kilku miesięcy do kilku lat[13].

Powyższe dane pozwalają – jak sądzimy – określić czas będący w dyspozycji na przygotowanie HNS dla kolejnych stadiów działań humanitarnych.

Zakres i skala wsparcia udzielanego dla wojsk NATO w ramach HNS będą tutaj wysoce ograniczone – bo to gospodarz potrzebuje pomocy, gdyż ma problemy z zabezpieczeniem własnych potrzeb!

Dlatego wojska przybywające z pomocą humanitarną będą wysoce samodzielne i autonomiczne w zakresie zabezpieczenia logistycznego. W ich składzie znajdą się – obok sił logistyki – jednostki wojsk inżynieryjnych, obrony przeciwchemicznej, łączności, lotnictwa, wojsk lądowych i żandarmerii, które będą realizowały zadania podwójne – zabezpieczą kontyngent NATO i udzielą pomocy podmiotom państwa gospodarza.

---

[11] HDv 100/700: *Nationale Aufgaben des Heeres bei Auslandseinsätzen* (regulamin działań Bundeswehry poza granicami kraju), październik 1998, p. 806.

[12] Natomiast możliwe i potrzebne wydaje się planowanie kontyngentowe takich działań, w tym – planowanie HNS.

[13] HDv 100/700, op.cit., p.806.

Najczęściej gospodarz ograniczy się do wskazania rejonów wymagających pomocy (które są punktami ciężkości działań humanitarnych) oraz niezbyt odległych od nich rejonów rozmieszczenia wojsk NATO wyznaczonych do działań humanitarnych. Wskazane rejony rozmieszczenia (rozwinięcia) powinny zapewnić co najmniej minimalne, elementarne standardy przestrzeni i infrastruktury wystarczającej do bytowania żołnierzy i parkowania sprzętu, bezpieczeństwa, łączności i odpoczynku. Gospodarz powinien zapewnić także informowanie o sytuacji ogólnej. Ochronę i przestrzeganie porządku wojskowego kontyngent z reguły organizować będzie siłami własnymi.

W zależności od zakresu potrzeb zabezpieczenia działań kontyngentu, czasu trwania misji i sytuacji ogólnej we wskazanych rejonach, ale zapewniających wyższe standardy wymagań logistycznych, kontyngent NATO może zorganizować w uzgodnieniu z krajem gospodarzem główną (i zapasowe) **bazę obszaru (rejonu) działań.** Powinna ona posiadać dobre połączenia drogowe i kolejowe z pobliskim portem i/lub lotniskiem.

Przeprowadzone rozważania pokazują, że w organizowaniu HNS należy przewidzieć dwa poziomy zapotrzebowania na HNS: stan niski oraz **stan wysoki.**

Pierwszy dotyczy przygotowania systemu o ograniczonej wydajności dla zabezpieczenia stosunkowo niedużych potrzeb wojsk NATO podczas ćwiczeń, tranzytu lub w działaniach uwalniania zakładników albo działaniach humanitarnych. Powinien on opierać się na lokalnych możliwościach wojskowej logistyki terytorialnej oraz kontraktowaniu dostaw i usług na rynku lokalnym.

Poziom drugi – dotyczy zagrożeń wojennych. Wymaga przygotowania dużych możliwości (sił i zasobów) logistyki wojskowej i sektora cywilnego, zdolnych sprostać wielokrotnie większym potrzebom czasu wojny i pracy w warunkach udziału w HNS administracji rządowej i samorządu terytorialnego.

Czynnikiem o kapitalnym znaczeniu są krajowe **podstawy prawne** organizacji i realizacji HNS. Fundament stanowi ratyfikowana przez RP *Umowa między stronami Traktatu Północnoatlantyckiego z 19 czerwca 1951 roku dotycząca statusu ich sił zbrojnych*[14]. Rozwija ja i uzupełnia *Ustawa z 23 września 1999 r. o zasadach pobytu wojsk obcych na terytorium RP oraz zasadach ich przemieszczania się przez to terytorium*[15]. Oba dokumenty tworzą jednak zaledwie zręby regulacji prawnych niezbędnych dla legalnej realizacji funkcji państwa gospodarza. Niestety w praktyce występują poważne utrudnienia, a niekiedy i bariery, wynikające z **zaszłości.** Obok niskiego poziomu świadomości proobronnej i prawnej, a także słabej organizacji logistyki wojskowej, w tym jej komórek prawnych, największe kłopoty sprawiają **zapóźnienia w budowie podstaw prawnych** dotyczących realizacji zadań obronnych.

Regulacje prawne HNS powinny normować rolę terytorialnych organów dowodzenia w HNS i zasady narodowej współpracy cywilno-wojskowej, tryb planowania HNS w ramach narodowego planowania obronnego, kompetencje i zadania obronne organów cywilnych, tryb pozyskiwania cywilnych towarów, usług i pomocy w czasie pokoju i wojny oraz zasady rozliczeń finansowych, zwłaszcza odstąpienie od naliczania niektórych podatków i akcyzy. Rozważenia wymaga ocena przydatności świadczeń rzeczowych i osobistych wobec jednostek NATO a także wprowadzenie obok rozwiązań czasu pokoju oraz „w razie ogłoszenia mobilizacji i w czasie wojny" dodatkowej kategorii prawnej: „w warunkach kryzysu"[16].

---

[14] Opublikowana w DzU Nr 21 z 2000 r., poz. 257. Nazywana jest w skrócie „NATO SOFA".
[15] Opublikowana w DzU Nr 93 z 2000 r., poz. 1063.
[16] Por. *Koncepcja wykonywania przez Ministra Obrony Narodowej oraz inne organy administracji rządowej i samorządowej zadań wynikających z obowiązków Państwa – Gospodarza w zakresie wsparcia wojsk sojuszniczych na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (HNS),* DSO MON, Warszawa-listopad 2000. Maszynopis w zbiorach Katedry OTiC.

2. Terytorialne potrzeby HNS

W długim szeregu potrzeb[17], których zaspokojenie jest nieodzowne dla osiągnięcia celu działań przybywających do Polski wojsk NATO można wyróżnić grupę potrzeb o charakterze terytorialnym, w związku z konkretnym rozmieszczeniem wojsk na terytorium kraju. Uznajemy, za nie *ten rodzaj potrzeb, które mogą i powinny być spełnione w określonych granicach administracyjnych przez miejscowe siły i środki kierowane przez współpracujące ze sobą terenowe władze wojskowe i cywilne.* Podejmują one wysiłek zapewnienia potrzeb, gdyż należy to do ich obowiązków wynikających z organizacji administracji publicznej w Polsce i podziału kompetencji w wykonywaniu zadań publicznych na podstawie ustaw i innych norm prawa administracyjnego państwa gospodarza, które przybywające wojska NATO są zobowiązane przestrzegać.

Powstaje jednak pytanie, czy powyższe dotyczy również sfery wojskowej? I dalej – jak podzielone będą (mogą lub powinny być) kompetencje między władzami wojskowymi gospodarza i Sojuszu w rejonach wspólnego działania?

W związku z przyjęciem doktryny operacyjnej AJP-1(A) **potrzeba terytorialnego podziału kompetencji** nabiera kluczowego znaczenia. Konieczne jest wypracowanie i uzgodnienie z Sojuszem aktualnych poglądów na miejsce, rolę i zadania narodowych dowódców terytorialnych w obszarze operacyjnym NATO. Dotychczas podział odpowiedzialności w tym obszarze nie jest jeszcze przez dowództwa regionalne i podregionalne NATO ustanowiony. Interesujące wydają się tu poglądy przedstawicieli Bundeswehry[18]. Niemcy uważają, że **narodowa odpowiedzialność powinna rozciągać się na strefę komunikacji oraz przyległą część obszaru**

---

[17] **Potrzeby:** „to, co jest potrzebne, okoliczności zmuszające do [określonego postępowania]"..., „rzeczy bez których trudno się obejść, nieodzowne, konieczne, niezbędne" – *Słownik języka polskiego,* op.cit., Tom III, s. 859.

[18] Zob. T.Deckert, *Wesentliches Element. Nationale Territoriale Aufgaben in Übungen,* Truppenpraxis/ Wehrausbildung 2000, Nr 1, s. 9-13, materiał w zbiorach Katedry OTiC.

operacyjnego NATO – tyłową strefę działań bojowych (zał. 4). Obok realizacji innych zadań dowódcy terytorialni powinni tu spełniać rolę pośrednika *(flexible responde)* między NATO i miejscowym społeczeństwem. Dowódca NATO nie będzie wtedy potrzebował przesadnie dużych sił CIMIC do współpracy z władzami miejscowymi. Dowództwa terytorialne będą też regulować potrzeby wojska i strony cywilnej oraz organizować i koordynować HNS. W stosunku do NATO są to przedsięwzięcia usługowe; z narodowego punktu widzenia – działania ważne dla podkreślenia (zapewnienia) suwerenności państwowej[19].

Zgodnie z przyjętymi w NATO procedurami **granice** teatru działań wojennych oraz związane z tym granice strefy działań bojowych i strefy komunikacji zostaną ustalone w uzgodnieniach podczas przygotowywania wspólnych działań obronnych Polski i NATO.

Wydaje się, że w sytuacji **gdy Polska znajdzie się w strefie komunikacji** dowodzenie nad realizowanymi operacjami sprawować będzie dowódca narodowy i strefa ta będzie w zasadzie narodowym obszarem operacyjnym. Jeżeli **Polska** będzie **częścią strefy działań bojowych,** to część terytorium kraju – w wyniku uzgodnień z NATO – stanie się obszarem operacyjnym NATO. Obejmie on pasy działania związków (korpusów) połączonych sił sojuszu (AJF) jako przednią strefę działań bojowych (zał. 5). Operacjami w jej obrębie dowodzić będą dowódcy NATO.

W tyłowej strefie działań bojowych polscy dowódcy terytorialni będą odpowiedzialni za realizację narodowych zadań OT i zobowiązań – jednocześnie – do wykonywania zadań stawianych przez dowódcę NATO.

Kompetencje i zadania OT podczas kryzysu i działań wojennych należy ustalić w porozumieniach/umowach z dowódcami strategicznymi Sojuszu. **Obecność i aktywność dowódców terytorialnych może być ograniczona tylko tam, gdzie zadania realizowane przez OT są częścią operacji prowadzonej przez NATO.** Zawsze jednak wykonanie ważnych zadań przez

---

[19] Tamże, s. 11-12.

OT i NATO w tym samym rejonie wymaga wzajemnego informowania się oraz uzgadniania problemów[20].

Potrzeby wynikają z podejmowanych działań. Każda operacja Sojuszu zazwyczaj składa się z kilku etapów. Wg *doktryny operacyjnej* AJP-1(A) typowe etapy (które zresztą w zależności od sytuacji i rodzaju misji mogą zachodzić na siebie) to przede wszystkim: planowanie; przygotowanie sił (zebranie, doposażenie, szkolenie); rozwinięcie bazy logistycznej w państwie gospodarza; przegrupowanie; prowadzenie operacji; zakończenie operacji i wycofanie sił[21]. Zbliżony podział przeprowadza niemiecki regulamin użycia Bundeswehry w misjach zagranicznych[22]. Przyjmujemy za nim dla uproszczenia, **trzy etapy operacji: rozwinięcie, działania i zakończenie,** na bazie których będziemy identyfikować potrzeby terytorialne HNS.

Etap pierwszy – rozwinięcie wojsk NATO do operacji z reguły poprzedzi **wysłanie grupy rekonesansowej** (grup), w celu rozpoznania zaplanowanego rejonu rozmieszczenia i przygotowania go – o ile to możliwe – na przyjęcie wojsk. Ponadto grupa z reguły otrzyma zadanie zdobycia informacji potrzebnych do podjęcia misji i prowadzenia rozpoznania legalnymi środkami i metodami, a jeżeli wymaga tego sytuacja – także rozpoznania agenturalnego.

W tym celu grupa rekonesansowa musi **możliwie najwcześniej nawiązać współdziałanie z właściwymi, wojskowymi i cywilnymi**

---

[20] Warto zauważyć, że **Bundeswehra nie przewiduje podporządkowania dowództw i jednostek OT dowódcom NATO.** Wyjątek stanowią sytuacje konieczne w czasie działań wojennych lub wynikające z potrzeby zabezpieczenia jednoosobowego (jednolitego) dowodzenia. Sprawy te są uregulowane w dokumencie NATO MC 36/2, **gdzie dowództwa OT RFN uczyniono łącznikiem i głównym wykonawcą** zawartych **porozumień.** "Dokumentują one niemiecką suwerenność na wszystkich szczeblach dowodzenie w stosunku do organów NATO. Podporządkowanie niemieckich dowództw terytorialnych organom dowodzenia i dowódcom NATO nie jest możliwe"- G.Rüddenklau, *Ein langer, beschwerlicher Weg. Vertragliche Regulungen über die Aufleilung der Zuständigkeiten und die Zusammenarberi zwischen Nationalen Befehlshabern und NATO – Befehlshabern auf dentschem Hoheitsgebiet in Krise und Krieg. Konzept, Entstehungsgang und Sachstand,* Truppenpraxis 1989, Nr 2, s. 115-116.

Nowa *Strategia obronności Rzeczypospolitej Polskiej* **dopuszcza** czasowe podporządkowanie poszczególnych formacji polskich wojsk OT operacyjnym dowództwom NATO **w strefie bezpośrednich działań wojennych** – *Strategia obronności ...,* op.cit., p. 50.

[21] *NATO AJP-1(A),* op.cit., p. 0301.

[22] *HDv 100/700*, op. cit.

organami terytorialnymi gospodarza w obszarze operacji. Z reguły będzie miała następujące **potrzeby wstępne**:

- poinformowania miejscowych władz wojskowych i cywilnych o otrzymanym zadaniu, siłach i planowanych działaniach;
- wymiany informacji o sytuacji w rejonie działań;
- weryfikacji wybranych rejonów rozmieszczenia wojsk (w tym bazy logistycznej)[23];
- potwierdzenia warunków korzystania ze wsparcia logistycznego państwa gospodarza (HNS);
- weryfikacji warunków na punktach przyjęcia na terytorium gospodarza (w portach, na lotniskach i na przejściach granicznych);
- sprawdzenia stanu dróg, szlaków kolejowych i przepraw wyznaczonych do przemieszczenia wojsk;
- uzgodnienia ochrony rejonów i obiektów oraz współpracy z żandarmerią wojskową i policją;
- przygotowania systemu łączności dla potrzeb dowodzenia;
- pozyskania potrzebnych map i planów;
- przygotowania współpracy z siłami i organizacjami wojskowymi i cywilnymi, w tym nawiązania dobrych stosunków z władzami lokalnymi i społeczeństwem.

Do Polski wojska NATO mogą przemieszczać się drogą lądową (marsz i przewóz wojsk koleją) lub transportem morskim albo/i powietrznym. Zasadnicze sposoby przemieszczania i przyjęcia wojsk na terytorium państwa gospodarza przedstawia zał. 6.

W punktach przyjęcia – na przejściach granicznych, na lotniskach lub w portach morskich przemieszczane wojska powinni przejąć oficerowie

---

[23] Rejony ustalają: dowódca NATO w uzgodnieniu z dowódcami państw wysyłających wojska i przedstawicielami państwa gospodarza. Rejon powinien posiadać infrastrukturę możliwie najlepszą dla zakwaterowania i obsługi wojsk, spełniać warunki bezpieczeństwa, posiadać korzystne połączenia komunikacyjne do portów lotniczych i morskich.

łącznikowi i przewodnicy gospodarza, którzy doprowadzą jednostki do rejonów rozmieszczenia.

W trakcie przemieszczania potrzebne będzie monitorowanie ruchu wojsk i zajmowania wyznaczonych rejonów oraz reagowanie na powstające zakłócenia. Konieczne jest współdziałanie dowódców przemieszczanych wojsk i dowódcy NATO z narodowymi organami kontroli i koordynowania ruchu wojsk podlegającymi dowódcom terytorialnym państwa gospodarza[24]. Kierują oni także działaniami odpowiednich wojskowych i cywilnych sił gospodarza, przeznaczonych do zabezpieczenia bezkolizyjnego przebiegu przemieszczania wojsk.

Rozwinięcie kończy się rozmieszczeniem wojsk w wyznaczonych rejonach, zakwaterowaniem stanów osobowych w obiektach stałych lub obozowiskach, zaparkowaniem pojazdów, nawiązaniem współdziałania, łączności i wymianą oficerów łącznikowych z organami gospodarza, zorganizowaniem – we współdziałaniu z jego wydzielonymi siłami – zabezpieczenia bojowego i uruchomieniem zabezpieczenia logistycznego, w tym HNS. Fakt zajęcia rejonu należy zameldować właściwemu terytorialnemu organowi dowodzenia.

W etapie drugim – w czasie działań wojsk NATO państwo gospodarz powinno podjąć maksymalne wysiłki dla zapewnienia **zasadniczych potrzeb** przybyłych wojsk. Będą one zapewne oczekiwały od terytorialnych organów dowodzenia gospodarza:

- zdobywania i wymiany informacji;
- swobodnego dostępu do określonych rejonów, dróg i obiektów (zarządzania przestrzenią);
- utrzymania linii komunikacyjnych, w tym przepraw;
- kierowania przemieszczeniami wojsk i transportem (wojskowym i cywilnym);
- ochrony rejonów i obiektów, zwalczania dywersji;

---

[24] Zob. *NATO. AJP-1(A),* op.cit., p.21013.

- zabezpieczenia porządku publicznego i wojskowego;
- oczyszczania terenu z niewybuchów oraz usuwania zniszczeń;
- monitorowania sytuacji skażeń i zakażeń, ochrony przeciwpożarowej i ratownictwa;
- udostępnienia stacjonarnej sieci łączności;
- dostaw, usług i pomocy administracyjnej w ramach Host Nation Support (HNS);
- komunikatów meteorologicznych;
- pośrednictwa we współpracy z władzami cywilnymi, organizacjami pozarządowymi i ludnością;
- współpracy z mediami dla informowania i pozyskania poparcia.

Skala potrzeb, ich natężenie i rejonizacja będą zmienne i zależne od sytuacji i przebiegu działań wojsk. Będzie to wymagało określonych reakcji ze strony terytorialnych organów dowodzenia gospodarza. Obok rutynowych działań opierających się na niezawodnej łączności i ciągłości dowodzenia oraz manewrze taktycznym odwodów potrzebne może okazać się skupianie wysiłków oraz manewr operacyjny sił OT i cywilnych, a także zasobów dla tworzenia taktycznych i operacyjnych punktów ciężkości wsparcia państwa gospodarza w rejonach zwiększonych potrzeb wojsk NATO.

Etap trzeci – zakończenie działań i wycofanie wojsk może charakteryzować się dużą niepewnością i zakłóceniami. Ta przejściowa faza misji NATO wymaga ciągłości informowania o sytuacji oraz przedsięwzięć zabezpieczających i porządkowych do czasu osiągnięcia pełnej stabilizacji sytuacji.

Potrzeby i realizowane przedsięwzięcia wsparcia zależne będą od następujących czynników:

- rodzaju dotychczasowych działań;
- sytuacji w obszarze operacji i zagrożeń;
- sposobu zakończenia misji lub jej przerwania względnie luzowania wojsk przez inne jednostki NATO albo inne siły międzynarodowe;

- kolejnych zadań wojsk w obszarze operacji lub w innych regionach;
- wielkości, dyslokacji i możliwości wojsk NATO, szczególnie logistycznych;
- odległości do krajów wysyłających;
- konieczności wydzielenia grupy likwidacyjnej, rozliczenia kosztów wsparcia udzielanego przez gospodarza i szkód.

Zakończenie operacji i wycofanie wojsk planuje się naprzód, z określonym wyprzedzeniem. Stosowane plany opracowuje sztab dowódcy we współpracy z dowódcami kontyngentów narodowych i przedstawicielami państwa gospodarza.

Dowódcy NATO mogą zgłaszać **potrzeby końcowe** dotyczące:

- uzgodnienia rejonów zbiórki wojsk do wycofania;
- wskazania dróg marszu i linii kolejowych, stacji, lotnisk i portów załadowczych;
- sił i środków pomocnych przy ładowaniu transportów;
- wymiany dokumentacji dotyczącej zapór minowych;
- oczyszczenia terenu z niewybuchów i wskazania miejsc składowania niewykorzystanej (zebranej) amunicji;
- sprawdzenia skażenia terenu;
- wymiany zatrzymanych osób cywilnych, jeńców wojennych, rannych i poległych, poszukiwania zaginionych.

Część wojsk NATO może być wydzielona dla pomocy gospodarzowi w usuwaniu zniszczeń, oczyszczaniu terenu oraz odbudowie ważnej dla bytowania ludności infrastruktury; wystąpi potrzeba uzgodnienia tych działań.

Odpowiednio wcześniej dowódca NATO i przedstawiciel państwa gospodarza powinni **ustalić jakie materiały nie będą zabrane przez wojska NATO** przy powrocie do krajów wysyłających. Sprzęt i zapasy pozostające na miejscu należy przekazać przedstawicielom państwa gospodarza (przejąć) albo wycenić i sprzedać, podarować lub zniszczyć.

Może zostać uzgodnione pozostawienie jednostek medycznych NATO, oraz przekazanie urządzeń szpitalnych i materiałów sanitarnych jako pomocy humanitarnej.

Wojska NATO mogą wycofać się marszem lub odwrotem do rejonów zbiórki, z których zostaną przemieszczone do krajów skąd przybyły z zastosowaniem sposobów jak przy przyjeździe. Ich potrzeby w tym zakresie będą podobne jak przy rozwinięciu wojsk. Większe mogą być potrzeby ochrony miejsc ładowania transportów.

Równolegle będzie postępowało zwijanie sił OT gospodarza, ocena zrealizowanego HNS, zbieranie i opracowanie doświadczeń z operacji.

Jednostki OT należy przemieścić do miejsc pokojowej dyslokacji. Ich dowódcy ponoszą odpowiedzialność za stan osobowy i sprzęt do czasu rozwiązania jednostki. Konieczne jest zorganizowanie przyjęcia jednostek w garnizonach. Sprzęt należy wyremontować. Pojazdy i środki pozyskane na zasadzie świadczeń rzeczowych należy oddać komisyjnie właścicielom. Za sprzet, który został zniszczony właściwe władze powinny wypłacić odszkodowania.

Dla stanów osobowych należy:

- przeprowadzić badania lekarskie. W razie konieczności zapewnić dalszą opiekę medyczna lub potwierdzić uszczerbek na zdrowiu ze względu na służbę wojskową;
- zapewnić opiekę psychologiczną i duszpasterską;
- udzielić porad prawnych, socjalnych i administracyjnych;
- przyznać urlopy;
- zorganizować ogólną opiekę.

Powyższe uwagi dotyczą zarówno działań HNS realizowanych z mobilizacyjnym rozwijaniem wojsk, jak i bez mobilizacji.

Z przedstawionej analizy wyłaniają się – po zagregowaniu – **trzy grupy potrzeb wojsk NATO** wobec terytorialnych organów dowodzenia gospodarza:

1) zabezpieczenie swobody operacyjnej;
2) udział HNS w zabezpieczeniu logistycznym;
3) wymiana informacji oraz pośrednictwo w koordynowaniu współpracy ze sferą cywilną (CIMIC)

które zostaną omówione.

Potrzeba zabezpieczenia swobody operacyjnej wojsk NATO

Potrzeba zabezpieczenia swobody operacyjnej uwarunkowana będzie sytuacją, zadaniami i ugrupowaniem wojsk NATO. Znaczenie zabezpieczenia swobody operacyjnej wojsk NATO polega głównie na poważnym odciążeniu Sojuszników od wykonywania zadań drugorzędnych i pomocniczych.

Swoboda operacyjna *to warunki umożliwiające dowódcy NATO prowadzenie operacji w oparciu o informacje, dostępność dróg manewru i bezpieczeństwo zaplecza. Utrzymanie swobody operacyjnej jest zadaniem narodowym państwa gospodarza, realizowanym przez jego OT przy wsparciu pozamilitarnych ogniw obronnych*[25].

Od dowódcy NATO wymaga się zainicjowania, zaplanowania i wprowadzenia w życie przedsięwzięć niezbędnych do przejęcia i utrzymania inicjatywy i swobody w interesie realizowanej misji[26]. Będzie on decydował o koncepcji działań, w tym o użyciu odwodu, ustanawiał priorytety i określał zapotrzebowanie na wsparcie kierowane do terytorialnych organów dowodzenia gospodarza.

Zadania OT związane z zabezpieczeniem swobody operacyjnej należy ustalić i realizować w uzgodnieniu z dowódcą NATO, stosownie do planowanego przebiegu operacji. Obejmą one przede wszystkim:

- terytorialne rozpoznanie i informowanie operacyjne;
- zarządzanie przestrzenią;
- ochronę rejonów i obiektów;
- kierowanie ruchem wojsk i transportem;

---

[25] Zob. M.Wiatr, *Słownik* ...., op.cit., s. 154.
[26] *NATO AJP-1(A),* op.cit., p. 0207 b/.

– utrzymanie przepraw przez przeszkody wodne;
– ochronę środowiska (obronę przeciwchemiczną i gaszenie pożarów);
– usuwanie zniszczeń;
– oczyszczanie terenu z zapór minowych i niewybuchów;
– bezpieczeństwo i porządek publiczny oraz wojskowy (zał. 7).

Szerszego omówienia wymagają zagadnienia terytorialnego rozpoznania i informowania operacyjnego oraz zarządzania przestrzenią, z reguły traktowane marginalnie przez literaturę przedmiotu oraz nierozwiązane w polskiej praktyce.

Pełne i wczesne informacje są podstawą dla działań wojsk NATO.

Terytorialne organy dowodzenia gospodarza powinny zdobywać je przez wymianę informacji i prowadzenie własnego rozpoznania organizując **terytorialny system rozpoznania (TSR).**

Analiza poglądów naszych sojuszników pozwala sądzić, że dla potrzeb oceny sytuacji w obszarze operacji będą ich interesowały zapewne następujące informacje o:

– działaniach przeciwnika i wojsk gospodarza oraz ich oddziaływaniu na warunki życia ludności;
– skutkach działań środków bojowych przeciwnika;
– sytuacji i zachowaniu się społeczeństwa;
– funkcjonowaniu administracji gospodarza;
– stanie bezpieczeństwa wewnętrznego i porządku publicznego;
– wsparciu ze strony władz i organizacji cywilnych;
– stanie infrastruktury, szczególnie portów, lotnisk, dróg oraz możliwości zakwaterowania;
– stanie infrastruktury łączności;
– zdolności gospodarki gospodarza;
– warunkach etnicznych, kulturalnych i religijnych, tradycjach i obyczajach miejscowej ludności;

– wpływie narodowych mediów na ludność[27].

Zarządzanie przestrzenią polega na kontroli rozmieszczania wojsk i ludności w terenie oraz przydziale – na zapotrzebowanie – dróg dla wojsk i ludności oraz rejonów i infrastruktury dla ich rozmieszczenia. W świetle doświadczeń praktyki NATO i wspólnych ćwiczeń w Polsce – stanowi zarządzanie przestrzenią jedno z najważniejszych, ale – niestety – niedocenianych, zadań OT gospodarza.

W obszarze operacyjnym NATO podziału rejonów i dróg będą dokonywali dowódcy NATO, kierując się potrzebami misji oraz normami międzynarodowego prawa konfliktów zbrojnych. Narodowi dowódcy terytorialni gospodarza powinni spełniać tu funkcję pośredniczącą i przekazywać potrzeby gospodarza i decyzje dowódcy NATO zainteresowanym.

W narodowym obszarze operacyjnym zarządzanie przestrzenią należy powierzyć w pełni terytorialnym organom dowodzenia. Muszą one przy tym uwzględniać zarządzenia i priorytety otrzymane od wyższych dowódców NATO, przełożonych narodowych, uzgodnienia z organami rodzajów sił zbrojnych i potrzeby zgłaszane przez dowódców wojsk własnych i władze cywilne.

Wszystkie jednostki wojskowe – zgodnie z procedurami praktyki NATO – należy zobowiązać do składania meldunku obecności *(Presence Report)*[28] o zajęciu lub opuszczeniu jakiegoś rejonu bezpośrednio we właściwym terytorialnym organie dowodzenia.

Potrzeby w zakresie kierowania ruchem wojsk i transportem wynikają z zadań, położenia i wyposażenia wojsk NATO. Czynniki te będą determinowały wybór sposobu przemieszczania wojsk i rodzaju środków

---

[27] Por. *HDv 100/700,* op.cit., p. 306.

[28] Meldunek powinien zawierać informacje o przynależności (podporządkowaniu), rodzaju, wielkości, zadaniach oraz stanie jednostki i przypuszczalnym czasie pobytu w rejonie. Stanowi on podstawę włączenia jednostki w terytorialny system zabezpieczenia organizowany przez gospodarza (informacje, ochrona, OPChem, ratownictwo, działania porządkowe żandarmerii itp.) – zob. doświadczenia niemieckie , *HDv 100/500,* op.cit., p. 606.

transportu. Ważną rolę może odgrywać czas przygotowania i organizacji przemieszczania wojsk oraz zdolności za- i rozładunku wojsk na obiektach infrastruktury państwa gospodarza.

Należy zauważyć, że konieczne może okazać się rozdzielanie stanów osobowych (personelu) od materiałów (w tym pojazdów), a także zamiana sposobu przemieszczania i rodzaju środków transportowych.

Zgodnie z przyjętymi w Sojuszu procedurami zapotrzebowania dotyczące korzystania z dróg i transportu kolejowego, dowódcy NATO będą kierowali do właściwych (w zakresie szczebla i granic administracyjnych) terytorialnych organów dowodzenia, którym podlegają (lub z którymi współdziałają) organy kierowania ruchem wojsk i transportem. Do ich kompetencji powinno należeć zatwierdzanie zapotrzebowań, planowanie, nadzór, kierowanie i koordynowanie korzystania z infrastruktury komunikacyjnej i środków transportu. Są one właściwym organem merytorycznym dla doradzania narodowym dowódcom terytorialnym podczas uzgadniania wspólnych przedsięwzięć komunikacyjnych i transportowych z cywilnymi organami oraz przedsiębiorstwami komunikacji i transportu. Uzgodnienia powinny dotyczyć także koordynacji lub rozdzielania ruchu i transportu wojskowego z komunikacją cywilną oraz przewozu materiałów niebezpiecznych.

Niezbędne będzie uzgodnienie przedsięwzięć regulacji ruchu, pilotowania i zabezpieczenia porządkowego z właściwymi organami żandarmerii, policji i strażami gminnymi państwa gospodarza oraz żandarmerią przybywających wojsk NATO.

W wypadku przemieszczeń i przewozów związanych z przekraczaniem granicy państwowej należy dokonać odpowiednich uzgodnień z zagranicznymi, wojskowymi organami ds. komunikacji i transportu oraz cywilnymi służbami granicznymi.

W obszarze operacyjnym NATO ruchem wojsk i transportem będą kierowali dowódcy NATO za pośrednictwem podległych im organów, które

powinny współdziałać z wojskowymi organami komunikacji i transportu państwa gospodarza, pośredniczącymi w kontaktach z organami i przedsiębiorcami cywilnymi. Mogą być tworzone dodatkowe organy o składzie mieszanym – z przedstawicieli NATO i państwa gospodarza.

Potrzeba udziału HNS w zabezpieczeniu logistycznym wojsk NATO.

Wojska NATO uczestniczące w misji mogą korzystać z zabezpieczenia logistyki narodowej (własnego kraju) lub wsparcia logistyki wielonarodowej, co jest regułą w międzynarodowych związkach operacyjnych. W obu rozwiązaniach możliwe jest częściowe zabezpieczenie prostych potrzeb przez korzystanie ze wsparcia państwa gospodarza (HNS), a w logistyce wielonarodowej ponadto w formie wzajemnego wsparcia logistycznego, podziału zadań lub zgromadzenie sił wsparcia szczebla operacyjnego w jednej wielonarodowej strukturze, której usługi dzielone są między poszczególne kontyngenty narodowe.

Począwszy od dywizji w dół zabezpieczenie logistyczne realizowane jest najczęściej w strukturach narodowych.

Doświadczenia NATO pokazują, że z reguły w obszarze operacji **organizuje się** w rejonie bezpiecznym i mającym dobre połączenia komunikacyjne z portami i lotniskami, siłami brygady logistycznej z wojsk Sojuszu i jednostek medycznych, **bazę obszaru operacyjnego** (zał. 8) – jedną, wspólną lub kilka, narodowych. Koncentruje się w niej posiadane zasoby i urządzenia niezbędne dla zabezpieczenia działań wojsk. Stanowi ona punkt oparcia (bazę właśnie) dla przybywających wojsk. Stosownie do potrzeb, zwłaszcza w sytuacji dużego oddalenia bazy od rejonu działań może być tworzona **baza wysunięta.**

W ramach wsparcia państwa gospodarza (HNS) dowódca NATO będzie chciał uzgodnić z właściwym dowódcą terytorialnym gospodarza rejon rozmieszczenia bazy, udostępnienie występującej w nim infrastruktury,

kwaterunkowej, magazynowej i usługowej, dostawy środków materiałowych, usług i zatrudnienie cywilnej siły roboczej. Podobne zapotrzebowanie może wystąpić w rejonie działań wojsk.

Kolejne potrzeby mogą dotyczyć udostępnienia i utrzymania w stanie przydatności portów morskich i lotniczych oraz połączeń kolejowych i drogowych między nimi i bazą oraz między bazą i rejonem działań.

Na drogach dowozu i ewakuacji należy organizować kierowanie ruchem wojsk i transportem, zgodnie z zasadami już omówionymi.

Realizację przedstawionych potrzeb, na podstawie zawieranych umów i kontraktów powinny podjąć właściwe terytorialne organy logistyki wojskowej, administracji publicznej i producenci cywilni gospodarza.

W szczególności zharmonizować należy zarządzanie HNS przez określone organy realizujące:

- **funkcje rzeczowe HNS:** weryfikowanie potrzeb, określenie źródeł ich zaspokojenia (dostawców), dostawy i usługi, księgowanie, finansowanie i naliczanie roszczeń (i szkód);
- **funkcje zarządzania HNS:** planowanie, organizowanie przygotowanie kadr, kierowanie HNS, kontrolę i informowanie.

Koordynowanie HNS **w narodowym wymiarze** cywilno-wojskowym należy do zadań terenowych organów wykonawczych Ministra Obrony Narodowej (terytorialnych organów dowodzenia – OW i WSzW), które w tej roli są niezastępowalne.

Dowódca NATO posiada kompetencje koordynowania HNS **w wymiarze międzysojuszniczym,** w tym do zawierania porozumień w sprawach HNS, planowania potrzeb, kontroli przygotowania wsparcia meldunków o przebiegu, zakresie i jakości udzielanego wsparcia oraz stawiania zadań dotyczących HNS. Zwłaszcza w zakresie podjęcia decyzji o krótkotrwałych usługach w celu pokrycia nagle występującego zapotrzebowania i zabezpieczenia niedostrzeżonych braków.

Potrzeby w zakresie wymiany informacji oraz pośrednictwa w koordynowaniu współpracy ze sferą cywilną (CIMIC).

Dowódca przybywających do Polski wojsk wzmocnienia NATO będzie dążył do nawiązania i utrzymania współpracy z organami cywilnej i wojskowej administracji publicznej odpowiednich szczebli oraz organizacjami międzynarodowymi i pozarządowymi, gdyż jest to jego obowiązkiem, ale i warunkiem niezbędnym dla osiągnięcia celów misji. Szczególnie ważna będzie współpraca cywilno-wojskowa w operacjach reagowania na pozamilitarne zagrożenia kryzysowe, głównie w działaniach humanitarnych[29].

Celem podejmowanej współpracy będzie tworzenie warunków sprzyjających realizacji zadań wojskowych, troska o warunki bytowe ludności (jako obowiązek dowódcy wynikający z międzynarodowego prawa konfliktów zbrojnych) oraz pozyskanie poparcia ludności.

Dla potrzeb dowodzenia konieczne będą ponadto aktualne informacje o sytuacji cywilnej, stanie infrastruktury, zasobach pozostających w dyspozycji cywilnej i potrzebach ludności. Informacje te są przydatne także dla potrzeb HNS.

Z reguły wojska NATO przybędą do Polski z pododdziałami CIMIC. Będą one poszukiwały kontaktu z terytorialnymi organami dowodzenia gospodarza, które są wewnętrznymi, narodowymi organami współpracy cywilno-wojskowej. Mogą one i powinny realizować zadania CIMIC określone przez dowódcę NATO, służące celom misji. Będą więc dowództwa terytorialne pośrednikiem i wykonawcą zadań CIMIC w obszarze operacyjnym NATO. Jednym z zasadniczych zadań CIMIC realizowanych wspólnie przez organy NATO i gospodarza (narodowe) będzie zapewnienie ciągłości i niezawodności HNS.

---

[29] Powodzenie tych działań będzie zależało od zdolności sił NATO do współpracy z władzami i ludnością gospodarza.

Od gospodarza pododdziały CIMIC będą zapewne oczekiwały pomocy w dostarczeniu pomieszczeń (budynków) dla utworzenia Centrów CIMIC, wymiany oficerów łącznikowych, regularnych spotkań, zapewnienia tłumaczy oraz wsparcia środkami łączności i urządzeniami biurowymi. Ponadto mogą mieć potrzeby dotyczące urządzenia Centrów Informacji i Prasy oraz pomocy i doradztwa w kontaktach z prasą i masmediami. Informowanie społeczeństwa miejscowego przez wojska Sojuszu o celach misji i realizowanych zadaniach będzie też wspierało realizację zadań HNS, w tym zrozumienie jego znaczenia i roli przez obywateli gospodarza.

3. Terytorialne możliwości HNS

Za podstawę wyjściową do dokonania przeglądu możliwości wykorzystania szeroko rozumianych zasobów terytorialnych (wojskowych i cywilnych) we wsparciu wojsk sojuszniczych w działaniach na obszarze Polski, przyjęto klasyfikację potrzeb wygenerowaną w poprzednim podrozdziale, obejmującą zapewnienie swobody operacyjnej, wsparcie logistyczne oraz wymianę informacji i współpracę z sektorem cywilnym. Wynika to z założonej konstrukcji pracy badawczej zmierzającej do określenia wymogów i założeń organizacyjno-funkcjonalnych polskiego modelu przygotowania i wykorzystania OT w realizacji zadań HNS.

W katalogu zadań OT **w zakresie zabezpieczenia swobody operacyjnej** na pierwszym miejscu wymieniono: ***terytorialne rozpoznanie i informowanie operacyjne***. Nie ulega wątpliwości, że działania rozpoznawcze są podstawą pozyskania danych do wypracowania decyzji i efektywnego użycia posiadanych sił. Organizacyjnie dane pozyskiwać można z wielu źródeł, w tym także poza wojskowych. Należy zaznaczyć, że budowa terytorialnego systemu rozpoznania (TSR) spoczywa na terytorialnych organach dowodzenia wszystkich szczebli. Muszą one już w czasie pokoju posiadać wydajny terytorialny system rozpoznania. Wynika

to z realizacji zadań organizacyjnych i mobilizacyjnych na potrzeby sił zbrojnych oraz podejmowania szeregu przedsięwzięć o charakterze operacyjnym na potrzeby własne i wojsk operacyjnych (w tym sojuszniczych), a także wymogu (konieczności) precyzyjnego i skutecznego prewencyjnego oraz uprzedzającego zwalczania zagrożeń militarnych (nie dopuszczania do ich eskalacji).

Terytorialny system rozpoznania jest elementem terytorialnego systemu dowodzenia i jako autonomiczny (obok innych występujących w wojsku i sferze cywilnej, np. kolejnictwie, energetyce, leśnictwie, służbach ochrony środowiska itp.), podsystem rozeznania w sytuacji militarnej i pozamilitarnej – zbiera, gromadzi i przetwarza informacje służące aktualnemu zobrazowaniu stanu obronności w ramach systemu bezpieczeństwa państwa[30].

Zadania terytorialnego systemu rozpoznania obejmują:

- zbieranie, gromadzenie, analizowanie i uaktualnianie danych dotyczących zasobów wykorzystywania w systemie mobilizacyjnym na potrzeby budowania i zwiększania potencjału obronnego państwa;
- zbieranie, analizowanie, uaktualnianie i przetwarzanie danych opisujących stan aktualnych zagrożeń wewnętrznych i w pobliżu granicy państwowej, mających bezpośredni wpływ na właściwe rozwinięcie sił zbrojnych w czasie zagrożenia i wojny;
- dostarczanie aktualnych danych wojskom operacyjnym i OT o terenie i jego infrastrukturze oraz zagrożeniach dywersją i desantami powietrznymi przeciwnika w czasie konfliktu i działań wojennych;
- opracowanie pozyskanych danych na potrzeby niesienia pomocy obywatelom w sytuacji zagrożenia ich życiu, jak np. podczas przeciwdziałania skutkom katastrof, klęsk żywiołowych i zachowaniom destabilizującym poczucie bezpieczeństwa obywateli.

Strukturalnie system ten składa się z:

---

[30] *System Obrony Terytorialnej III Rzeczypospolitej Polskiej,* Zeszyty Naukowe AON, Numer specjalny 1998, s. 133.

- komórek analityczno-koncepcyjnych terytorialnych organów dowodzenia funkcjonujących zarówno w czasie pokoju, jak również podczas zagrożenia i wojny – tworzących *banki informacji* o terenie, infrastrukturze, zasobach osobowych i materiałowych – przez uzyskanie danych od różnych instytucji, administracji rządowej i samorządowej, a także organizacji pozarządowych oraz komórek rozpoznawczych wojsk operacyjnych;
- sieci posterunków obserwacyjno-meldunkowych – rozwijanej na obszarze całego państwa w sytuacji zagrożenia lub wojny oraz doraźnie – w wybranych obszarach (województwach, powiatach, gminach) na potrzeby działań humanitarnych wojsk OT – w oparciu o „gminny system" pozyskiwania danych i umiejscowionych w terenie (wsiach, dzielnicach, osiedlach, zakładach pracy, odosobnionych obiektach itp.) obserwatorów terytorialnego systemu rozpoznania;
- systemu rozpoznania jednostek wojskowych OT – tworzonych po rozwinięciu (przynajmniej częściowym) jednostek OT. Z reguły rozwinięcie takie będzie następowało w czasie zagrożenia lub wojny, ale w uzasadnionych przypadkach – częściami lub w ograniczonym zakresie – także na potrzeby działań humanitarnych w czasie pokoju;
- pozawojskowych obiektów – źródeł informacji – tj. komórek analitycznych lub „rozpoznawczych" dyrekcji okręgowych i regionalnych PKP, Dróg Publicznych, Lasów Państwowych[31], energetyki, komend policji, straży pożarnych i Straży Granicznej, urzędów wojewódzkich, powiatowych i gminnych, a także organów administracji niezespolonej.

Sieć posterunków obserwacyjno-meldunkowych rozwija się w okresie zagrożenia i wojny na szczeblu gminy i niżej, zaś na szczeblu jednostek OT – elementy rozpoznawcze, które tworzą system rozpoznania tych jednostek. Sieć ta umożliwia prowadzenie obserwacji terenu, działań wojsk własnych i przeciwnika oraz zadań wpływających na bezpieczeństwo obywateli

[31] Służby leśne dysponują 19 samolotami, 50 śmigłowcami gaśniczymi i 14 innymi śmigłowcami.

i skuteczność systemu obrony, a także obserwację powietrzną śmigłowców i nisko latających samolotów oraz prowadzenie wywiadu wśród okolicznej ludności. Przy jego pomocy można „panować informacyjnie" na całym obszarze państwa.

Główny problem tworzenia terytorialnego systemu rozpoznania sprowadza się do **integracji wojskowych i licznych cywilnych źródeł informacji** na poszczególnych poziomach dowodzenia OT i kierowania obronnością państwa w układzie terytorialnym. Okolicznością sprzyjającą rozwiązaniu tego problemu jest budowa wojewódzkich i powiatowych centrów operacyjnych, tworzonych na potrzeby zarządzania kryzysowego. Ośrodki te pozyskują, gromadzą i przetwarzają dane pochodzące z wszystkich podmiotów na obszarze województwa i powiatu, których działalność ma zasadnicze znaczenie dla szeroko rozumianego bezpieczeństwa. W ich sieciach łączności „pracują" w systemie ciągłym służby operacyjne policji, pogotowia ratunkowego, straży pożarnej, Straży Granicznej itp. Oznacza to, że **na poziomie województwa funkcjonuję dwa ośrodki rozpoznania: wojskowy – WSzW i cywilny umiejscowiony w urzędzie wojewódzkim.**

Z punktu widzenia potrzeb pozyskiwania informacji o zasobach cywilnych (środki materiałowe, infrastruktura, usługi) i tworzenia banków danych przez WSzW dużą wagę ma bieżąca i systematyczna współpraca z wydziałami zarządzania kryzysowego, ochrony ludności i spraw obronnych urzędów wojewódzkich. Wydziały te, powstałe w wyniku reformy administracji publicznej, integrują wszystkie działania administracji wojewódzkiej w sferze bezpieczeństwa powszechnego i obronności. Stanowią nie tylko organ sztabowy wojewody w zakresie ochrony ludności i zarządzania kryzysowego, ale również opracowują wspólnie z innymi wydziałami – wojewódzkie plany mobilizacji gospodarki. Są zatem najlepiej zorientowane w możliwościach wykorzystania zasobów cywilnych na potrzeby wojsk własnych i sojuszniczych.

Zarządzanie przestrzenią jest procesem ciągłym, obejmującym zarówno czas pokoju, jak i okres zagrożenia (kryzysu) i wojny. Podczas pokoju jest on realizowany w ramach planowania operacyjnego użycia sił zbrojnych w obronie państwa. Głównym koordynatorem planowania strategiczno-operacyjnego jest sztab Generalny WP i w jego gestii leży określanie rejonów rozmieszczenia wojsk własnych i sojuszniczych zgodnie z myślą przewodnią operacji obronnej. Organami wykonawczymi – bezpośrednio zarządzającymi przestrzenią są dowództwa OW i WSzW w odniesieniu do podległych im obszarów odpowiedzialności. Organy te jako wojskowi gospodarze terenu uczestniczą w procesie planowania rozmieszczenia wojsk, albo także – w razie potrzeby – mogą doraźnie określać rejony stacjonowania wojsk i przeprowadzać na ich korzyść (wspólne z przedstawicielami wojsk sojuszniczych i władz lokalnych) rekonesanse rejonów. Zarządzanie przestrzenią, zarówno w etapie planowania jak i w etapie wykonawczym, wymaga ścisłej współpracy z instytucjami administrującymi określonymi obszarami i obiektami (np. dyrekcje Lasów Państwowych, kierownicy placówek wypoczynkowo-wczasowych itp.) i akceptacji planów przez ich organy decyzyjne lub upoważnionych przedstawicieli (pełnomocników). Dokumenty te również muszą uwzględniać opracowywane przez administrację cywilną założenia planów zagospodarowania przestrzennego.

Ochrona rejonów i obiektów jest zadaniem wymagającym pilnego rozwiązania. Dotychczasowy bowiem system ochrony i obrony obiektów jest pozostałością okresu zimnowojennego[32]. Ochroną wojskową objęte były stacjonarne obiekty gospodarki narodowej pierwszej kategorii, mające zasadnicze znaczenie dla obronności państwa oraz obiekty wojskowe w sytuacji, gdy wojska operacyjne prowadziły działania w składzie Zjednoczonych Sił Zbrojnych Układu Warszawskiego poza terytorium

---

[32] Podstawę prawną ochrony i obrony obiektów stanowi (nadal obowiązująca) *Uchwała KOK nr 09 z dnia 18.06.1984 r. w sprawie szczegółowej ochrony i obrony obiektów gospodarki narodowej w czasie podwyższania gotowości obronnej państwa.*

narodowym (w Europie Zachodniej), a obszar Polski stanowił tzw. *zaplecze frontu.* Należy zgodzić się z opinią specjalistów z Oddziału OT Dowództwa Wojsk Lądowych, że „utrzymywany [w dalszym ciągu – K.G.] system ochrony i obrony obiektów wojskowych i ważnych dla obronności państwa jest mało efektywny, nieelestyczny i nie odpowiada potrzebom prognozowanego zagrożenia. Ponadto nie w pełni uwzględnia aktualne uwarunkowania polityczno-militarne i ekonomiczne”[33].

Według opracowywanych przez WSzW planów, do realizacji zadań ochrony obiektów przeznaczone były pododdziały ochrony i obrony – jako jednostki nowoformawane, które mobilizowano w okresie zagrożenia i wojny. Liczebność tych jednostek po rozwinięciu do etatu „W” wynosiła ok. 25 000 żołnierzy. Należy stwierdzić, że są to jednostki o wątpliwej wartości bojowej z uwagi na ich uzbrojenie, które ogranicza się do broni strzeleckiej(!), brak środków transportowych i sprzętu łączności. Wobec powyższego mogły one spełniać jedynie rolę pododdziałów wartowniczych, wystawiając posterunki stałe i piesze patrole, bez możliwości podejmowania aktywnych działań na podejściach do ochranianych obiektów czy zwalczania nisko lecących samolotów i śmigłowców przeciwnika.

Zgodnie z zatwierdzoną przez ministra Obrony Narodowej *„Koncepcją rozwoju obrony terytorialnej”* (1998 r.) w WP trwa proces weryfikacji zasad funkcjonowania systemu ochrony obiektów z uwzględnieniem standardów NATO. Równocześnie, na podstawie ustawy o ochronie osób i mienia[34], w układzie pozamilitarnym rozpoczęto prace zmierzające do kompleksowego uregulowania problemu ochrony obiektów i działania służb ochrony. Ustawa nakłada *obowiązek ochrony obiektów ważnych dla obronności, interesu gospodarczego państwa, bezpieczeństwa publicznego i innych ważnych interesów państwa przez specjalistyczne formacje ochronne lub odpowiednie zabezpieczenie techniczne.* Oznacza to, że siły wojskowe nie będą

---

[33] *Ochrona i obrona obiektów wojskowych i ważnych obiektów dla obronności państwa w okresie wojny – optymalizacją rozwiązań.* Praca studyjna. Dowództwo Wojsk Lądowych, Warszawa 2000.
[34] *Ustawa z dnia 22 sierpnia 1997 r. o ochronie osób i mienia.*

przejmowały całości spraw związanych z ochroną tych obiektów, a jedynie mogą wzmacniać etatowe formacje ochronne w warunkach zagrożenia lub wojny.

Niezależnie od ostatecznych rozwiązań organizacyjnych przyjętych w odniesieniu do obiektów stacjonarnych – cywilnych i wojskowych, problemem będzie tymczasowa lub doraźna ochrona mobilnych elementów zgrupowań wojsk operacyjnych (własnych i sojuszniczych) i rejonów rozmieszczenia oraz dróg dowozu i ewakuacji. Cytowana *Koncepcja* ... nie przewiduje tworzenia jednostek dyspozycyjnych (odwodowych) podległych szefom WSzW, które można by kierować m.in. do zadań ochronnych na rzecz wojsk operacyjnych. Wobec powyższego ochronę obiektów i rejonów w ramach HNS powinny zapewnić terytorialne organy dowodzenia poprzez podległe siły OT w ich stałych rejonach odpowiedzialności[35], w których rozmieszczone będą wojska sojusznicze. Natomiast dowódcy jednostek OT mogą (i powinny) zapewnić współdziałanie formacji ochronnych i sił policji z dowódcami wspieranych jednostek.

Kierowanie ruchem wojsk i transportem stanowi element dowodzenia wojskami w czasie ich przemieszczania oraz realizacji procesu dowozu i ewakuacji, z wykorzystaniem wszystkich rodzajów transportu. Obejmuje ono: planowanie ruchu, organizację i dyspozytorskie kierowanie ruchem.

Zmiany doktrynalne w systemie obronności RP, nowa koncepcja operacji użycia sił zbrojnych oraz wymogi interoperacyjności wojsk NATO spowodowały potrzebę dokonania reorganizacji systemu kierowania ruchem wojsk (KRW). Podjęte w siłach zbrojnych działania zmierzają do stworzenia jednolitego wojskowego systemu zabezpieczenia ruchu wojsk na obszarze kraju, będącym spójnym układem sił i środków mających na celu zapewnienie bezkolizyjnego i terminowego ruchu wojsk, dowozu

---

[35] Zakres zachowań ochrony obiektów i rejonów w ramach HNS powinien stanowić jedno z zasadniczych kryteriów określania rejonów odpowiedzialności jednostek OT.

zaopatrzenia i ewakuacji na całym terytorium RP w okresie pokoju, zagrożenia i wojny.

Obecnie rozdział zadań i kompetencji w sferze KRW reguluje Zarządzenie Ministra Obrony Narodowej nr PF 22/Org. z dnia 4 czerwca 1997 r. Zgodnie z tym zarządzeniem szef Sztabu Generalnego WP przejął od pionu logistyki zadania związane z organizacją i funkcjonowaniem systemu KRW, powierzając odpowiedzialność merytoryczną Zarządowi OT SG WP. Podkreślić jednak należy, że w układzie wykonawczym elementy systemu KRW znajdują się w podległości funkcjonalnej oddziałów transportu logistyki OW. W skład tego systemu wchodzą: Okręgowe Grupy KRW, Komendy Rejonowe KRW, Posterunki Kontroli Ruchu Wojsk oraz bataliony regulacji ruchu. Komendy KRW rozwijane są przez WSzW, jednak nie są one powiązane funkcjonalnie i informacyjne z nimi. Oznacza to, że w praktyce rola WSzW sprowadza się do udziału – jako jednego z wielu elementów, w planowaniu ruchu wojsk. Pełna integracja systemu kierowania ruchem wojsk z systemem dowodzenia terytorialnego następuje dopiero na szczeblu okręgu wojskowego.

System KRW dowiązany jest do sieci transportowej znaczenia obronnego (zasadniczy układ transportowy kraju)[36], na której rozwijana jest sieć posterunków kontroli (regulacji) ruchu. Ponadto do regulacji ruchu wykorzystuje się:

- w rejonach przepraw i przejść mostowych – pododdziały regulacji ruchu pułków pontonowych;
- w Tymczasowych Rejonach Przeładunkowych (TRP) - ich organiczne kompanie drogowo-eksploatacyjne;
- na drogach przegrupowania nie pokrywających się z zasadniczą siecią transportową kraju oraz w rejonach ześrodkowania (rozmieszczenia) wojsk

[36] Za osłonę techniczną sieci transportowej znaczenia obronnego odpowiedzialność ponoszą organy resortu transportu i gospodarki morskiej. Plan osłony technicznej jest zatwierdzony po uzgodnieniach przez ministra transportu i gospodarki morskiej i szefa Sztabu Generalnego WP.

– pododdziały ochrony i regulacji ruchu we współdziałaniu z jednostkami policji i Żandarmerii Wojskowej.

Istniejący system KRW przewidziany jest do działania w okresie wojny, natomiast nie zabezpiecza potrzeb przemieszczania kolumn wojskowych w okresie pokoju i w warunkach kryzysu. Wynika to z braku rozwiniętych w czasie pokoju organów i sił, co utrudnia ich szkolenie i zgrywanie oraz nie zapewnia odpowiedniej gotowości do doraźnego ich wykorzystania.

Przemieszczanie kolumn wojskowych po drogach publicznych w czasie pokoju zapewniają organiczne pododdziały ochrony i regulacji ruchu maszerujących jednostek, a w sytuacjach koniecznych także siły Żandarmerii Wojskowej[37] we współdziałaniu z policją drogową. Regulacje prawne związane z przemieszczaniem wojsk w czasie pokoju ujęte są w wielu przepisach. Najważniejszym z nich jest ustawa z dnia 20 czerwca 1997 r. prawo o ruchu drogowym i wydane na jej podstawie rozporządzenia i zarządzenia wykonawcze:

- Zarządzenie ministrów Obrony Narodowej, Spraw Wewnętrznych oraz Komunikacji z dnia 5 kwietnia 1984 r. w sprawie warunków poruszania się po drogach pojazdów specjalnych Sił Zbrojnych, Policji i Służby Więziennej oraz innych pojazdów SZ i Policji, poruszających się w kolumnach, jak również warunków technicznych pojazdów specjalnych sił zbrojnych;
- Rozporządzenie Ministra Transportu i Gospodarki Morskiej z dnia 1 lutego 1993 r. w sprawie warunków technicznych i badań pojazdów;
- Rozporządzenie Ministra Obrony Narodowej z dnia 14 maja 1998 r. w sprawie kontroli ruchu drogowego i kierowania tym ruchem przez wojskowe organy porządkowe;

---

[37] Obecnie Żandarmeria Wojskowa organizuje doraźnie regulację ruchu na trasach dojazdowych i w rejonach kompleksów wojskowych w czasie wizyt delegacji państwowych i zagranicznych oraz zabezpieczenia przemieszczania kolumn państw NATO maszerujących do ośrodków szkolenia poligonowego, OSP Żagań, Świętoszów, Drawsko Pomorskie.

- Rozporządzenie ministrów Transportu oraz Spraw Wewnętrznych z 1 lutego 1993 r. w sprawie znaków i sygnałów drogowych;
- Zarządzenie Ministra Transportu i Gospodarki Morskiej z dnia 3 marca 1994 r. w sprawie szczegółowych przepisów określających znaki i sygnały drogowe oraz urządzenia bezpieczeństwa ruchu.

Należy podkreślić, że w świetle ww. dokumentów normatywnych uprawnienia wojskowych organów porządkowych do zarządzania ruchem na drogach publicznych są tożsame z uprawnieniami funkcjonariuszy Policji. Można zatem stwierdzić, że personel systemu KRW posiada kompetencje do sprawnego działania na obsługiwanych ciągach drogowych.

Utrzymanie przepraw przez przeszkody wodne jest warunkiem zachowania ciągłości ruchu wojsk i zaopatrzenia. Należy bowiem spodziewać się, że z uwagi na strategiczne znaczenie mostów stałych na szerokich przeszkodach wodnych, będą one obiektami (celami) pierwszych uderzeń rakietowo-lotniczych, mających na celu paraliżowanie ruchu i manewru wojsk lądowych na zagrożone kierunki.

Przewiduje się, że na drogach przegrupowania będą budowane i utrzymywane następujące przeprawy zapasowe:

- przeprawy na środkach desantowych (PTS, GSP);
- przeprawy promowe (PP-64, banki);
- mosty pontonowe z etatowych parków;
- drewniane mosty niskowodne;
- mosty składane (MS-2280, MS-54, DMS-65) niskowodne na podporach pływających, stałe lub tymczasowe, wysokowodne na podporach składanych lub drewnianych;
- mosty wysokowodne, z prowizorycznymi przęsłami w postaci belek pełnościennych lub kratowych;
- przeprawy kombinowane.

Przeprawami zapasowymi, które najlepiej spełniają warunki w zakresie zabezpieczenia pokonania przeszkód wodnych, są przeprawy pontonowe.

Parki pontonowe, ze względu na ich uniwersalność, umożliwiają szybką wymianę przepraw promowych na mostowe i odwrotnie, a także manewru lądem i wodą na inne osie przepraw. Przeprawy tymczasowe można również urządzać z wykorzystaniem rzecznego taboru pływającego. Nie mniej jednak, z uwagi na szczupłe zasoby barek transportowych, a przede wszystkim niewystarczający stopień regulacji rzek zasadniczym sposobem ich pokonywania pozostaną przeprawy pontonowe urządzane siłami wojsk inżynieryjnych. Chodzi tu głównie o pułki pontonowe OT podporządkowania okręgowego.

Pułki pontonowe OT wyposażone są w parki pontonowe P-64 i stanowią zasadnicze siły przeznaczone do budowy i utrzymania przepraw zapasowych (dublujących), zwłaszcza na Wiśle. Ich struktura organizacyjna i dyslokacja są przystosowane do wykonania stojących przed nimi zadań. Działają one wg następujących zasad:

- rejon odpowiedzialności ppont składa się z batalionowych odcinków odpowiedzialności (przeprawa główna i dwie, trzy zapasowe);
- podstawowymi pododdziałami ppont są bpont, które posiadają środki do budowy mostów oraz przepraw promowych. Bpont mogą działać samodzielnie;
- bpont urządza przeprawy przy wykorzystaniu sprzętu pontonowego składowanego w pobliżu planowanych osi przepraw;
- skład organizacyjny i wyposażenie bpont są ściśle dostosowane do zadań; zapewniają mu samodzielność przy wykorzystaniu istniejącej w pobliżu przeszkody wodnej infrastruktury technicznej.

W ramach osłony technicznej sieci transportowej planuje się, oprócz sił wojskowych, wykorzystanie jednostek organizacyjnych resortów cywilnych. Chodzi głównie o siły podporządkowane ministrom: gospodarki przestrzennej i budownictwa; transportu i gospodarki morskiej; ochrony środowiska, zasobów naturalnych i leśnictwa.

Ministerstwo Gospodarki Przestrzennej i Budownictwa na czas wojny w ramach mobilizacji tworzy zmilitaryzowane oddziały budowy mostów (OBM).

Ministerstwo Transportu i Gospodarki Morskiej w ramach zadań obronnych resortu przygotowuje i utrzymuje ciągi i obiekty komunikacyjne na potrzeby obronne. Gromadzi materiały i konstrukcje do budowy mostów. W ramach militaryzacji formuje następujące jednostki:

- pociągi odbudowy mostów (POM);
- pociągi odbudowy nawierzchni (PON);
- oddziały budowy dróg (OBD);
- tymczasowe rejony przeładunkowe (TRP).

Ponadto w ramach operacyjnego przygotowania obszaru kraju, ministerstwo to realizuje wiele przedsięwzięć mających na celu zabezpieczenie przegrupowania wojsk już w czasie pokoju. Obejmują one:

- przygotowanie podejść do wielkich przeszkód wodnych w miejscach, gdzie mają być rozwinięte przeprawy zapasowe;
- budowę przyczółków mostowych na dużych przeszkodach wodnych;
- przygotowanie, składowanie i konserwację zapasowych mostów typu MS-54 lub DMS-65;
- przygotowanie wiaduktów składanych WD-69, z których można budować mosty oraz wykorzystywać jako mosty towarzyszące.

Ministerstwo Ochrony Środowiska, Zasobów naturalnych i Leśnictwa w ramach przygotowań obronnych formuje na bazie przedsiębiorstw budownictwa wodnego i hydrotechnicznego:

- oddziały przepraw promowych (OPP), wyposażone w tabor wodny (promy przewozowe) o nośności od 110 do 150 t;
- oddziały przepraw mostowych (OPM), z zadaniem budowy i utrzymania pływających mostów kolejowo-drogowych (z barek segmentowych BP-150 M).

Rejonowe dyrekcje lasów państwowych (RDLP) zapewniają utrzymanie i pozyskanie surowca drzewnego do budowy (odbudowy) przepraw. Natomiast okręgowe dyrekcje gospodarki wodnej (ODGW) przygotowują i organizują osłonę techniczną dróg wodnych, która obejmuje przeprawy, budowle hydrotechniczne i szlaki wodne. Ponadto przygotowują i utrzymują nabrzeża przeładunkowe przeznaczone dla przeładowni portowych (w ramach TRP).

Minister OSZNiL jest odpowiedzialny również za obniżanie piętrzenia wody w zbiornikach wodnych do poziomu bezpiecznego, wprowadzania wzmocnionej ochrony i zabezpieczenia technicznego zbiorników wodnych. Wykorzystanie do celów obrony zrzutów wody ze zbiorników wodnych może nastąpić tylko w przypadku ścisłego uzgodnienia miedzy ministerstwem a Siłami Zbrojnymi RP.

Ochrona środowiska i ochrona przeciwpożarowa opiera się na przepisach prawa państwa gospodarza, które określają szczegółowe normy oraz .... w przypadku ich naruszenia. W Polsce prawo w tym zakresie ma charakter zdekoncentrowany, tzn. przepisy prawa zawarte są w wielu ustawach. Najważniejsze akty prawne regulujące sprawy dotyczące ochrony środowiska to:

- ustawa z dnia 31 stycznia 1990 r. o ochronie i kształtowaniu środowiska;
- ustawa z dnia 20 lipca 1991 r. o Inspekcji Ochrony Środowiska;
- ustawa z dnia 24 października 1974 r. Prawo Wodne;
- ustawa z dnia 27 czerwca 1997 r. o odpadach;
- ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. o zagospodarowaniu przestrzennym;
- ustawa z dnia 16 października 1991 r. o ochronie przyrody;
- ustawa z dnia 4 lutego 1994 r. Prawo Geologiczne i Górnicze;
- ustawa z dnia 28 września 1991 r. o lasach;
- ustawa z dnia 3 lutego 1995 r. o ochronie gruntów rolnych i leśnych;
- ustawa z dnia 21 maja 1963 r. o substancjach trujących;
- ustawa z dnia 24 sierpnia 1991 r. o ochronie przeciwpożarowej.

Ustawy te oraz towarzyszące im akty wykonawcze (rozporządzenia Rady Ministrów oraz poszczególnych ministrów) zawierają między innymi regulacje istotne z punktu widzenia przestrzegania prawa przez jednostki organizacyjne sił zbrojnych. Ponadto w resorcie obrony narodowej wprowadzono szereg przepisów i wymagań, ujętych w formie zarządzeń, regulaminów, instrukcji, rozkazów itp. Dokumenty te określają ogólne normy zachowań, a w części również dopuszczalny stopień, z punktu widzenia potrzeb wojska, degradacji zasobów i elementów środowiska oraz konieczne do spełnienia w takich przypadkach warunki. W szczególności nakazuje się zapobieganie degradacji środowiska, minimalizowanie nie dających się wyeliminować oddziaływań, ograniczenie ich do ściśle określonego obszaru oraz w miarę możliwości likwidację spowodowanych szkód i przywracanie środowiska do stanu właściwego. Regulacje te obowiązują zarówno Wojsko Polskie, jak i jednostki wojskowe innych państw, przebywające na terenie Polski, zwłaszcza korzystające z polskiej bazy szkoleniowej.

Na podkreślenie zasługuje fakt, że szczegółowe normy regulujące ochronę środowiska i zasady odpowiedzialności za ich naruszenie w Polsce dla potrzeb wojsk sojuszniczych zostały opracowane i opublikowane przez Narodową Fundację Ochrony Środowiska[38].

Zadania ochrony przeciwpożarowej w siłach zbrojnych RP spoczywają na jednostkach wojskowej ochrony przeciwpożarowej, nad którymi nadzór sprawuje wojskowy inspektorat ochrony przeciwpożarowej. Do zadań wojskowej ochrony przeciwpożarowej należy przede wszystkim[39]:

– organizacja i prowadzenie akcji ratowniczych w czasie walki z pożarami oraz likwidację innych miejscowych zagrożeń na terenach będących w zarządzie (użytkowaniu) sił zbrojnych;

---

[38] *Jak i dlaczego chronić środowisko naturalne. Przewodnik dla sił zbrojnych państwa wysyłającego.* Warszawa 1999.

[39] Rozporządzenie Ministra Obrony Narodowej z dnia 24 sierpnia 1992 r. w sprawie zasad i trybu wykonywania zadań przez Wojskową Ochronę Przeciwpożarową.

- udzielanie pomocy Państwowej Staży Pożarnej w prowadzeniu akcji ratowniczych, a także wykonywanie pomocniczych czynności ratowniczych w czasie klęsk żywiołowych oraz innych miejscowych zagrożeń na rzecz innych służb ratowniczych, poza terenami wojskowymi;
- podejmowanie działań organizacyjno-technicznych usprawniających system alarmowania i współdziałanie z jednostkami PSP oraz innymi służbami ratowniczymi w ramach krajowego systemu ratowniczo-gaśniczego;
- nadzór nad przestrzeganiem przepisów o ochronie przeciwpożarowej na terenach będących w zarządzie (użytkowaniu) sił zbrojnych.

W okresie zagrożenia i wojny wojskowe jednostki pożarnicze są wspierane przez mobilizowane manewrowe jednostki PSP. Do ich głównych zadań należy: zabezpieczenie mobilizacyjnego rozwinięcia sił zbrojnych; osłona przeciwpożarowa koszar, składów, tras przemieszczania wojsk oraz zwalczanie pożarów w strefie zniszczeń wojennych. Przewiduje się mobilizację dziesięciu pułków pożarniczych, 75 batalionów oraz ok. 500 kompanii pożarniczych. Po mobilizacyjnym rozwinięciu siły pożarnicze będą liczyły łącznie ok. 105 tys. strażaków.

Oczyszczanie terenu z zapór minowych i niewybuchów jest zadaniem szczególnie ważnym nie tylko z punktu widzenia zapewnienia przekraczalności terenu wojskom operacyjnym (własnym i sojuszniczym), ale również z punktu widzenia ochrony ludności cywilnej. Należy przyjąć, że zadania te będą realizowały pododdziały saperów jednostek OT w ich rejonach odpowiedzialności w ścisłym współdziałaniu z terytorialnymi organami dowodzenia, dowództwami NATO i władzami lokalnymi. Nie można wykluczyć, że do wykonywania przejść w polach minowych zajdzie potrzeba tworzenia specjalnych grup torujących i okresowego ich podporządkowywania dowódcom operacyjnym. Ważne również jest informowanie przez dowódców operacyjnych terytorialnych organów dowodzenia o rozmieszczeniu zapór inżynieryjnych i przekazywanie ich

planów. Pozwoli to na zapewnienie ochrony pól minowych i sprawne ich oczyszczenie, wówczas gdy okażą się już zbędne.

Bezpieczeństwo i porządek publiczny oraz wojskowy w ramach HNS obejmuje:

- osłonę przeciwdywersyjną tras przemieszczania wojsk;
- ochronę obiektów i rejonów rozmieszczenia wojsk;
- ściganie sprawców przestępstw przeciwko życiu, zdrowiu i mieniu żołnierzy wojsk NATO.

Zadanie to będzie realizowała Żandarmeria Wojskowa, Policja i inne wyspecjalizowane siły cywilne, a także wojska OT, głównie w odniesieniu do działań przeciwdywersyjnych i ochronnych. Należy zaznaczyć, że bezpieczeństwo i porządek wojskowy jest zadaniem wszystkich dowódców w odniesieniu do ich podwładnych. Ponadto zgodnie z art. VII umowy NATO-SOFA *organy wojskowe państwa wysyłającego są upoważnione do wykonywania na terytorium państwa przyjmującego jurysdykcji karnej i dyscypliny określonej na mocy przepisów państwa wysyłającego, wobec wszystkich osób, które podlegają prawu wojskowemu tego państwa.* Oznacza to w praktyce, że organy bezpieczeństwa i porządku publicznego państwa przyjmującego powinny zapewnić bezpieczeństwo na zewnątrz obiektów i rejonów rozmieszczenia (przebywania) wojsk sojuszniczych.

Warto również zaznaczyć, że istnieją porozumienia standaryzacyjne w zakresie bezpieczeństwa i porządku i dotyczą one:

1) Wspólnej Żandarmerii Wojskowej – Military Police (MP) NATO – STANAG 2085. Wspólna Żandarmeria Wojskowa NATO działa w imieniu dowódcy powołanego w ramach struktur NATO, gdy na terytorium któregoś z państw członkowskich stacjonują lub przemieszczają się siły zbrojne jednego lub więcej państw NATO. Dowódca NATO mający pod kontrolą Wspólną Żandarmerię Wojskową NATO odpowiada za jej użycie zgodnie z prawem państwa gospodarza i stosownych umów dwustronnych, o ile takie zostały zawarte.

2) kontroli i poszukiwania osób, które oddaliły się od swych jednostek – STANAG 2067. Celem porozumienia jest określenie sposobów postępowania z osobami należącymi do sił zbrojnych jednego państwa NATO, które oddaliły się z jednostek, przez siły innego państwa. Porozumienie określa: definicję osoby, która się oddaliła bez pozwolenia; kategorie osób, które się oddaliły; zasady ustanowienia kontroli tych osób; zasady postępowania z tymi osobami i udzielanie im pomocy.
3) wspólnego badania wypadków na morzu – STANAG 1179. Przedmiotem porozumienia jest określenie procedur przy prowadzeniu badań wypadków na morzy, ustalenie faktów, wyciąganie wniosków co do przyczyn wypadków, wydanie wytycznych celem zapobieżenia powtórzenia się tego zadania.

Terytorialne wsparcie logistyczne, jako integralna część HNS, obejmuje szerokie spektrum zadań realizowanych zarówno przez organy logistyki wojskowej jak i świadczenia sektora cywilnego. Przekształcenia w logistyce wojskowej rozpoczęły się w 1994 r. i są realizowane na podstawie Zarządzenia szefa Sztabu Generalnego WP nr 82/Sztab z 28.08.1994 r. Proces ten oparty jest na trzech podstawowych założeniach.

Po pierwsze – system logistyczny SZ RP powinien być zbudowany na bazie logistyki stacjonarnej wojska (rejonowe bazy materiałowe – RBM, okręgowe warsztaty techniczne – OWT, rejonowe warsztaty techniczne - RWT, rejony logistyczne, infrastruktura wojskowa).

Po drugie – na okres wojny system logistyczny SZ RP ma być wzmocniony wojskowym potencjałem mobilnym, przy szerokim wykorzystaniu możliwości i zasobów gospodarki narodowej.

Po trzecie – rejony logistyczne mają funkcjonować jako autonomiczne obszary logistyczne, w które wkomponowana będzie w przyszłości również logistyka rodzajów SZ.

Aktualnie realizowany jest proces rejonizowania systemów: materiałowego i technicznego oraz trwają prace nad ostatecznym kształtem

systemu leczniczego. Dotychczasowe bowiem przekształcenia w logistyce spowodowały rozproszenie i zatarcie kompetencji oraz rozdzielenie odpowiedzialności organizacyjnej i nadzoru od możliwości dysponowania środkami finansowymi. Utrudnia to koordynowanie procesów logistycznych w SZ RP i wywołuje zaburzenia w funkcjonowaniu systemu logistycznego. Niezakończony proces restrukturyzacji Sił Zbrojnych (likwidacja i funkcjonowanie dwóch OW) powoduje również to, że dla niektórych oddziałów gospodarczych dysponentem środków finansowych drugiego stopnia jest dowódca OW, a dla niektórych – dowódca WLąd.

Rejon logistyczny – *to określona część terytorium kraju wraz ze stacjonarnym potencjałem logistycznym SZ, którego przeznaczeniem jest zabezpieczenie logistyczne wojsk operacyjnych, OT i pozostałych jednostek RSZ w czasie pokoju, kryzysu lub wojny w zakresie zaopatrzenia materiałowego, technicznego i medycznego oraz świadczenie specjalistycznych usług logistycznych na rzecz własnych lub sojuszniczych wojsk stale lub czasowo przebywających na jego obszarze*[40].

Na czele komendy rejonu logistycznego stoi komendant. Podlega on bezpośrednio Dowódcy Wojsk Lądowych, natomiast w zakresie realizacji zadań specjalistycznych przez podległe jednostki, w tym także na rzecz zabezpieczenia logistycznego jednostek przydzielanych na zabezpieczenie – Zastępcy Dowódcy Wojsk Lądowych – Szefowi Logistyki.

Komendantowi rejonu logistycznego podlegają: stacjonarne i ruchome jednostki logistyczne, w tym rejonowe bazy materiałowe. samodzielne składnice, okręgowe i rejonowe warsztaty techniczne, rejony lecznicze, komendy komunikacji wojskowej oraz nowo formowane jednostki ruchome: zaopatrzenia, transportowe, ewakuacji technicznej i medycznej, medyczne oraz przeładunkowo-transportowe.

---

[40] T.Zajk, *Koncepcja funkcjonowania komend rejonów logistycznych w świetle restrukturyzacji Logistyki SZ RP.* Praca końcowa studium podyplomowego. WAT, Warszawa 1999, s. 17.

Do głównych zadań Komendy Rejonu Logistycznego należy[41]:

- bilansowanie potrzeb i możliwości logistycznych (bieżących, mobilizacyjnych i wojennych) oraz ich zaspokajanie w jednostkach wojskowych będących na jej zabezpieczeniu logistycznym;
- prowadzenie ewidencji i sprawozdawczości zasobów logistycznych (uzbrojenia i sprzętu wojskowego, środków bojowych i materiałowych oraz infrastruktury wojskowej) za jednostki podporządkowane i przydzielone na zabezpieczenie;
- sprawowanie nadzoru nad pozyskiwaniem, przechowywaniem, dystrybucją, rotacją, konserwacją i eksploatacją: uzbrojenia i sprzętu wojskowego, środków bojowych i materiałowych w podległych jednostkach logistycznych;
- utrzymanie w gotowości wydzielonych sił zabezpieczenia logistycznego do wykonywania planowanych zadań zaopatrzeniowych, obsługowo-remontowych, medycznych i transportowych oraz udzielanie pomocy materiałowej, technicznej i medycznej stosownie do zadań wynikających z pełnienia funkcji HNS.

Ostatnie z wymienionych zadań odnosi się do sytuacji, w której jednostki Wojska Polskiego będą wydzielone w skład kontyngentu NATO. Zakłada się, że siły polskie działające poza obszarem kraju wejdą w rejon działań z[42]:

- 60 dniowym zapasem żywności, z tego 30 racji dziennych stanowić będzie zapas doraźny oraz 30 racji – zapas niezniżalny;
- umundurowaniem przewidzianym zestawami należności na stan etatowy oraz zapas umundurowania w oddziale – 1 komplet;
- zgromadzonymi w kontenerach zapasami technicznymi środków materiałowych na 30 dni;

---

[41] *Zakres działania komendy rejonu logistycznego (tymczasowy)*. Dowództwo Wojsk Lądowych, Warszawa 1999, s. 4.
[42] T.Zajk, *Koncepcja ...*, op.cit., s. 86.

- środkami mps zapewniającymi samowystarczalność jednostek średnio od 8 do 15 dni;
- 15 dobowymi normami zaopatrzenia w amunicję i materiały wybuchowe;
- środkami medycznymi na 30 % stanu osobowego.

Natomiast w odniesieniu do wojsk NATO przebywających na terytorium RP lub w czasie tranzytu przewiduje się wydzielenie dwóch portów, kilku linii kolejowych oraz stacji granicznych[43]. Będą również wydzielone siły do konwojowania pociągów, udostępniony sprzęt przeładunkowy i pracownicy do tego rodzaju prac, a także samochody i składy pociągów.

W ramach zabezpieczenia materiałowego i usług logistycznych na potrzeby przegrupowujących się wojsk NATO może być realizowane:

- zabezpieczenie w wodę;
- zaopatrzenie w świeże produkty spożywcze (owoce, warzywa, chleb);
- świadczenie usług kąpielowych i pralniczych, głównie w oparciu o infrastrukturę stacjonarną.

Zabezpieczenie techniczne może być realizowane przede wszystkim w portach przeładunkowych oraz na drogach przemarszu wojsk sojuszniczych w ramach organizowanych punktów pomocy technicznej (PPT).

Dla potrzeb zabezpieczenia medycznego przegrupowujących się wojsk na obszarze Polski udostępnione zostanie 20 szpitali, w których wydzieli się 10 % bazy łóżkowej[44]. Ponadto zostanie udzielona pomoc w zakresie rozpoznania sanitarno-epidemiologicznego oraz nadzoru nad zakładami zaopatrującymi wojska w żywność.

Funkcjonujące w WSzW wydziały logistyki nie posiadają typowych jednostek wykonawczych. Ich rola polega przede wszystkim na utrzymywaniu współpracy z organami administracji rządowej i samorządowej w zakresie wykorzystania infrastruktury cywilnej na potrzeby wojsk własnych

---

[43] Tamże, s. 88.
[44] Tamże, s 99.

i sojuszniczych oraz planowaniu świadczeń gospodarki narodowej na potrzeby wsparcia logistycznego. Do ich głównych zadań należy m.in.[45]:

- zbieranie danych o dyslokacji i potencjale stacjonarnej, wojskowej i cywilnej infrastruktury logistycznej; opracowywanie „banków" informacji;
- planowanie wykorzystania infrastruktury logistycznej dla potrzeb wojsk operacyjnych i obrony terytorialnej;
- nadzór nad procesem utrzymania i eksploatacji sieci komunikacyjnej województwa dla potrzeb sił zbrojnych;
- współdziałanie z pozamilitarnymi ogniwami obronnymi w zakresie zabezpieczenia logistycznego wojsk własnych i sojuszniczych.

W celu odciążenia jednostek operacyjnych od realizacji zadań o charakterze gospodarczo-zabezpieczającym w 1999 roku przeprowadzono eksperyment mający na celu opracowanie założeń organizacyjno-funkcjonalnych dowództw garnizonów[46] jako terytorialnych organów dowodzenia. Eksperyment zakładał podporządkowanie dowódcy garnizonu jednostek wojskowych odpowiedzialnych za funkcjonowanie garnizonu i zabezpieczenie pod względem logistycznym jednostek operacyjnych stacjonujących na obszarze garnizonu oraz realizujących zadania mobilizacyjne na rzecz jednostek nowo formowanych (np. GOM). Jednocześnie jednostki zabezpieczająco-usługowe stanowiłyby oddział gospodarczy dla wszystkich jednostek garnizonu.

Struktura organizacyjna dowództwa garnizonu obejmowałaby następujące komórki: operacyjną, logistyczną, administracyjno-gospodarczą (finansową) i zabezpieczenia. Proponowane zadania obejmowałyby[47]:

a) w zakresie działalności operacyjnej:

- planowanie i organizację służby garnizonowej i ochrony obiektów;

---

[45] *Wybrane elementy organizacji i funkcjonowania RSzW (WKU).* Dowództwo Pomorskiego Okręgu Wojskowego. Bydgoszcz 1994, s. 5.

[46] Na obszarze Polski występują 254 garnizony sił zbrojnych.

[47] *Koncepcja eksperymentu „GARNIZON"*, Sztab Generalny WP, Warszawa 1998, zał. 4.

- współpracę z władzami samorządowymi i organami administracji wojskowej;
- organizację uroczystości garnizonowych;
- koordynację spraw związanych z utrzymywaniem łączności;
- planowanie i organizację przedsięwzięć mobilizacyjnych jednostek garnizonu (GOM);
- planowanie i organizację obrony terytorialnej garnizonu;
- organizację regulacji ruchu wojsk w garnizonie;

b) w zakresie działalności logistycznej:

- organizację zakwaterowania żołnierzy i kadry;
- organizację zbiorowego żywienia;
- organizację gospodarki magazynowej;
- usługi medyczne;
- zabezpieczenie techniczne;
- organizację ochrony przeciwpożarowej;
- zabezpieczenie potrzeb socjalno-bytowych i kulturalnych;

c) w zakresie działalności administracyjno-gospodarczej:

- planowanie i realizację budżetu;
- obsługę kasową jednostek;
- księgowość i operacje bankowe;
- ewidencję majątku trwałego i zapasów;
- rachubę płac i rozliczenia podatkowe;
- przetargi na usługi i zakupy;

d) w zakresie działalności zabezpieczającej:

- obsługę bazy szkoleniowej;
- zapewnienie łączności w garnizonie;
- kontrolę dyscypliny w garnizonie.

Proponowana koncepcja garnizonów wojskowych jest zbieżna i odpowiada wymogom budowy terytorialnego systemu dowodzenia.

Dowództwa (komendy) garnizonów stanowić będą w istocie najniższe, a zarazem podstawowe terytorialne organy dowodzenia odpowiedzialne za przygotowanie i prowadzenie obrony terytorialnej, mobilizację jednostek wojskowych i zabezpieczenie logistyczne w czasie pokoju, kryzysu (zagrożenia) i wojny.

Podsumowując dotychczasowe rozważania należy stwierdzić, że przekształcenia w logistyce wojskowej są zbieżne z rozwiązaniami państw NATO i mogą stanowić dobrą podstawę do rozwiązania problemu kompleksowego zabezpieczenia logistycznego wojsk własnych i sojuszniczych w ramach HNS. Należy również oczekiwać, że stworzenie Inspektoratu Wsparcia Terytorialnego będzie sprzyjało integracji logistyki wojskowej z obroną terytorialną na wszystkich poziomach kierowania i dowodzenia.

Wymiana informacji oraz pośredniczenie w koordynowaniu współpracy ze stroną cywilną (CIMIC) może (i powinno) być domeną terytorialnych organów dowodzenia. W odniesieniu do własnych wojsk operacyjnych i wojsk NATO. Współpracujące na co dzień ze sferą cywilną TOD są sensu stricte organem narodowej współpracy cywilno-wojskowej, natomiast w odniesieniu do wojsk NATO stanowić będą uzupełnienie etatowych komórek CIMIC. Będą one spełniały jako wojskowi gospodarze terenu rolę przewodnicka i informatora po strukturach i zadaniach oraz możliwościach polskiego sektora cywilnego i podwykonawcy części zadań CIMIC zgodnie z oczekiwaniami dowódców NATO. Są to organy szczególnie predysponowane do spełniania tej misji z uwagi na:

- podobne usytuowanie poziomów kierowania jak w administracji publicznej[48];
- stałe kontakty z podmiotami sektora cywilnego;

[48] Obecnie strukturze administracji cywilnej nie odpowiadają okręgi wojskowe z uwagi na przyjęcie odmiennych kryteriów podziału administracyjno-wojskowego. Dowództwa OW powinny zatem zapewnić współpracę z organami administracji niesespolonej o zasięgu ponadwojewódzkim.

- doskonałą znajomość instytucji cywilnych, ludzi, środowiska, mechanizmów i stylów działania;
- współpracę z organizacjami pozarządowymi działającymi w sferze szeroko rozumianego bezpieczeństwa;
- udział szefów (komendantów) terytorialnych organów dowodzenia w pracach zespołów doradczych wojewodów, starostów, burmistrzów (prezydentów i wójtów) w sferze bezpieczeństwa (np. komitetów przeciwpowodziowych).

Zaznaczyć należy, że wymiana informacji między terytorialnymi organami dowodzenia i organami administracji cywilnej oparta jest „na dobrej woli" i nie ma ona charakteru współpracy ustawowej. Należy zatem dążyć do jej sformalizowania w postaci przepisów prawa i szczegółowych instrukcji określających zakres, częstotliwość i sposoby przekazywania informacji.

Przedmiotem współpracy cywilno-wojskowej powinno być, oprócz wsparcia sił zbrojnych, wsparcie władz cywilnych głównie w zakresie ratownictwa i utrzymania bezpieczeństwa i porządku publicznego.

4. Wymogi udziału Obrony Terytorialnej RP w HNS

Analiza potrzeb i warunków działania sił Sojuszu na terytorium RP podczas kryzysów niemilitarnych lub (i) w ramach obrony wspólnej, a także możliwość ich zaspokojenia przez siły zbrojne i sektor cywilny, dają podstawy do sformułowania następujących wymogów przygotowania i realizacji zadań HNS przez polską obronę terytorialną:

1. Powierzenie obronie terytorialnej funkcji głównego organizatora i wykonawcy HNS oraz pośrednika w angażowaniu sfery cywilnej do uzupełniania możliwości sił zbrojnych w procesie wsparcia wojsk NATO.

2. Scentralizowane zarządzanie i zdecentralizowana realizacja HNS. Głównym organizatorem wsparcia w państwie jest rząd, który gwarantuje sojusznikom realizację zapotrzebowanego wsparcia.
3. Oparcie narodowego systemu HNS na terytorialnej organizacji OT z uwzględnieniem ustalonego zakresu zadań wojsk OT. Integracja organów i sił logistyki wojskowej z terytorialnymi organami dowodzenia w jednolity system terytorialnego zarządzania HNS na wszystkich poziomach dowodzenia OT.
4. Integracja i wzajemne uzupełnianie działań sił zbrojnych i sektora cywilnego.
5. Partnerstwo OT i sfery cywilnej – wyrażające się autonomicznością zarządzania i działania podmiotów wojskowych i cywilnych, wyważaniem ich interesów, potrzeb i możliwości oraz przyjęciem reguły uzgadniania (porozumienia) wspólnych działań w ramach HNS, bez narzucania woli jednej ze stron. Wspólne działania koordynują specjalnie powoływane organy mieszane – komitety, komisje, zespoły i grupy.
6. Podział obszarów działania i odpowiedzialności pomiędzy dowódców NATO i narodowych dowódców terytorialnych oraz określenie ich kompetencji w zakresie HNS. Jest to warunek przejrzystości dowodzenia i środek zapobiegania ewentualnym konfliktom. Jednocześnie umożliwia precyzyjne określenie uprawnień dowódców NATO i obowiązków wykonawców HNS. Priorytetem są działania wspierające misje NATO, z uwzględnieniem niezbędnego bezpieczeństwa i warunków bytowania ludności.
7. Przygotowanie obrony terytorialnej oraz sektora cywilnego do realizacji pełnego zakresu usług, dostaw i pomocy, spełniającego oczekiwania Sojuszników.
8. Zapewnienia zdolności narodowego systemu HNS do funkcjonowania w warunkach pokoju, kryzysu i wojny, z uwzględnieniem różnej skali zaangażowania wojsk NATO.

9. Uniwersalność i elastyczność narodowego systemu wsparcia odpowiednio do charakteru zagrożenia, rodzaju działań wojsk NATO i rejonu (obszaru) ich zaangażowania. Chodzi o zdolność systemu wsparcia do manewru sił i zasobów dla tworzenia punktów ciężkości udzielanego wsparcia.
10. Ekonomiczność struktur HNS polegająca na wyzyskaniu istniejących organów i sił wojskowych i cywilnych. Tworzyć od nowa należy wyłącznie brakujące elementy. Niezbędne jest gromadzenie, opracowanie i dystrybucja baz danych, tzw. *katalogu możliwości* HNS, o siłach, obiektach infrastruktury i zasobach.
11. Przestrzeganie reguł gospodarki rynkowej w kontraktowaniu cywilnych dostaw i usług.
12. Przygotowanie podstaw prawnych. Realizacja wsparcia wojsk NATO musi opierać się na regulacjach ujętych w dokumentach prawa powszechnie obowiązującego – Konstytucja, ustawy, rozporządzenia, ratyfikowane umowy międzynarodowe, stosowane dotychczas akty normatywne z mocą ustawy (dekrety i rozporządzenia z mocą ustawy), akty prawa miejscowego stanowionego przez organy administracji samorządowej, wojewodę i organy administracji niezespolonej na obszarze działania organów, które je ustanowiły.

Załącznik 1

Rola wojskowa terytorium Polski w działaniach NATO

Podział ogólny teatru wojny (obszaru działań wojennych)

Strefa wsparcia	Strefa komunikacji	Strefa działań bojowych

1. POLSKA

- STREFĄ WSPARCIA

- działania ratownicze
- działania ewakuacyjne i humanitarne
- operacje reagowania kryzysowego
  nie pozostające w związku z artykułem 5

ZASILANIE Z BAZ NA TERYTORIUM RP

2. POLSKA

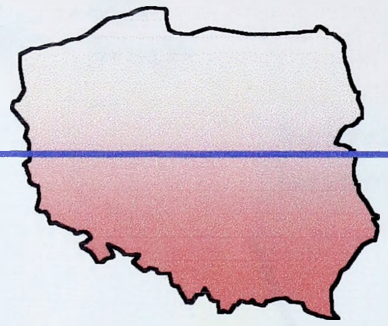

- STREFĄ KOMUNIKACJI

ZAPEWNIENIE SWOBODY
DZIAŁANA, OCHRONA
I UTRZYMANIE LINII KOMUNIK.

3. POLSKA

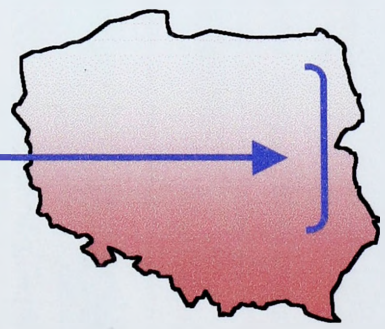

- STREFĄ DZIAŁAŃ

- operacje obrony wspólnej
- działania ratownicze i ewakuacyjne
- działania humanitarne

Źródło: opracowanie własne

Załącznik 2

Współpraca w ramach funkcji pośredniczącej terytorialnych organów dowodzenia

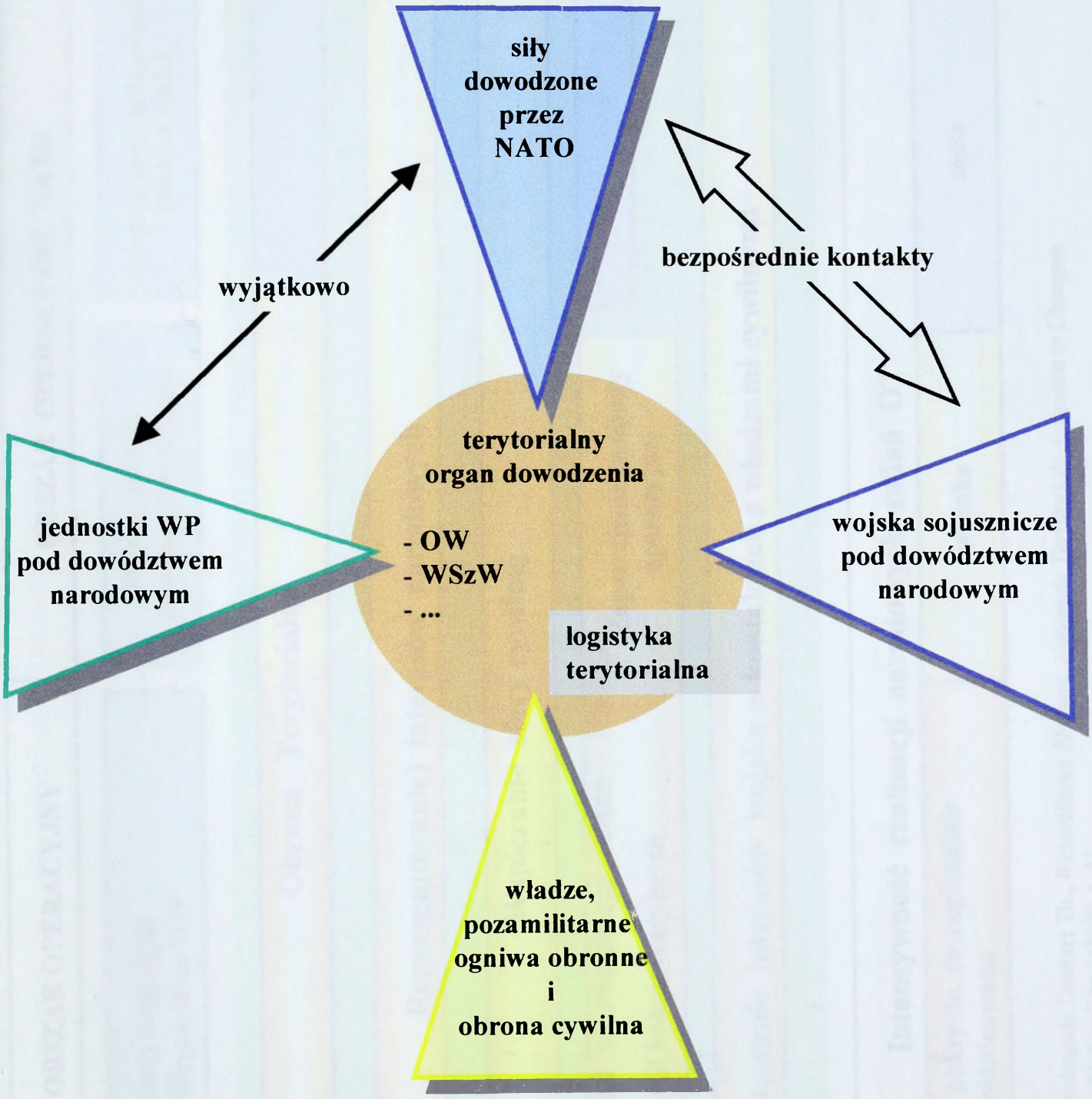

Źródło: HDv100/500*: Nationale Territoriale* ..., op.cit., zał.12.

Realizacja zadań OT w obszarze operacyjnym NATO i w narodowym obszarze operacyjnym

Załącznik 3

NARODOWY OBSZAR OPERACYJNY	OBSZAR OPERACYJNY NATO	
STREFA KOMUNIKACJI **- dowództwo terytorialne OW**	**Obszar tyłowy** **- dowódca terytorialny**	**Przednia strefa dz.bojowych** **- dowódca NATO**
Obrona Terytorialna		
Reprezentowanie) interesów narodowych		
Wspieranie sfery cywilnej		
Wkład w realizację zadań NATO **Ochrona linii komunikacyjnych**	**Zapewnienie swobody operacyjnej**	
Reprezentowanie interesów wojska w kontaktach z władzami cywilnymi		

Intensywność realizacji narodowych zadań OT		
Równomierne pokrycie, ew.regionalnie zróżnicowane	**wysoka**	**mała**

Źródło: opracowanie własne na podstawie Deckert Th., *Wesentliches Element. Nationale Territoriale Aufgaben in Übungen.* „Truppenpraxis / Wehrausbildung" nr 1/2000, s. 11

Załącznik 4

Miejsce, rola i odpowiedzialność narodowych dowódców terytorialnych w operacji wielonarodowych połączonych sił Sojuszu

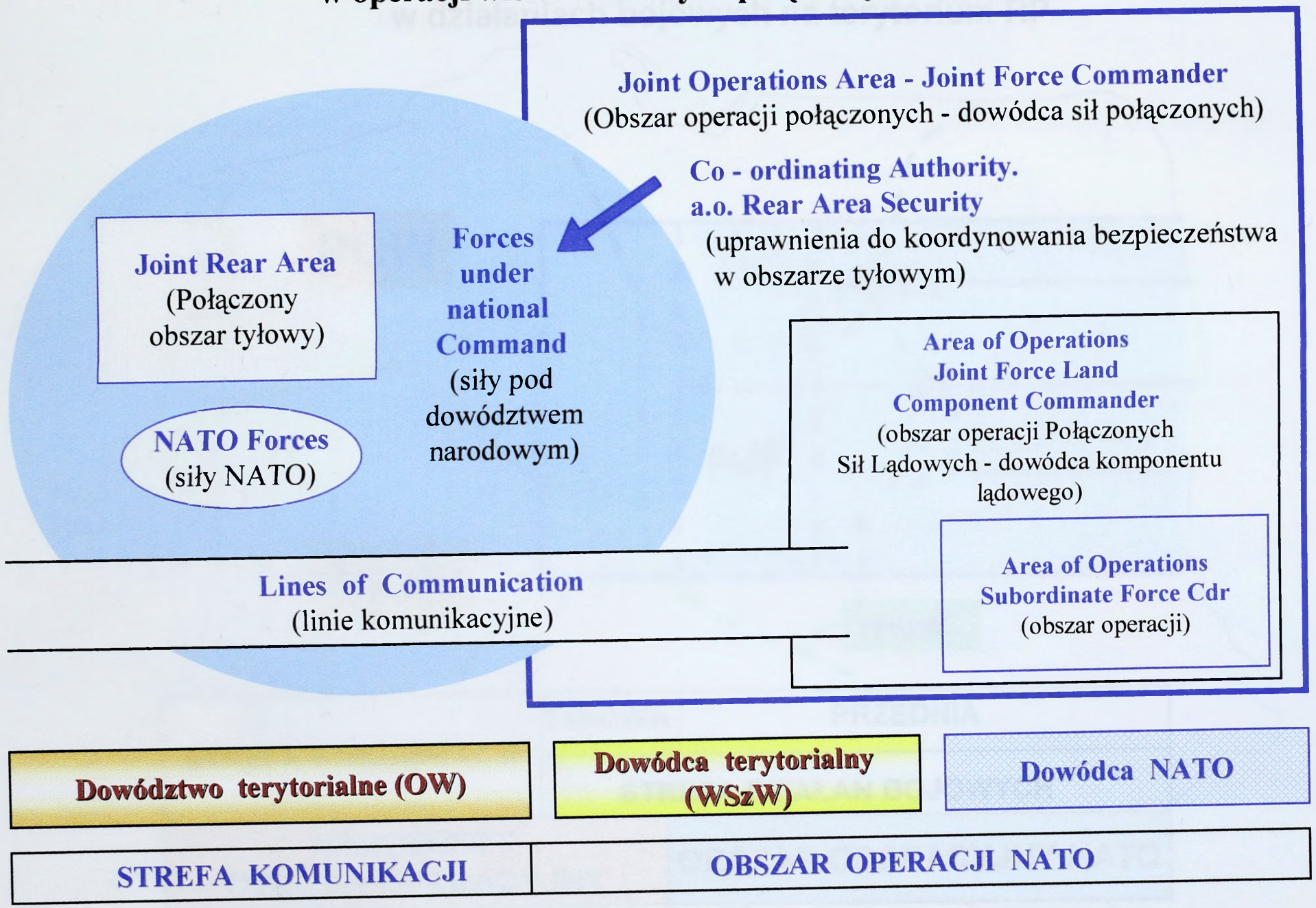

Źródło: opracowanie własne na podstawie Deckert Th., *Wesentliches Element. Nationale Territoriale Aufgaben in Übungen.*„Truppenpraxis / Wehrausbildung" 2000, Nr 1, s. 13

Terytorialny podział kompetencji między dowódcami NATO i narodowymi (polskimi) w działaniach bojowych na terytorium RP

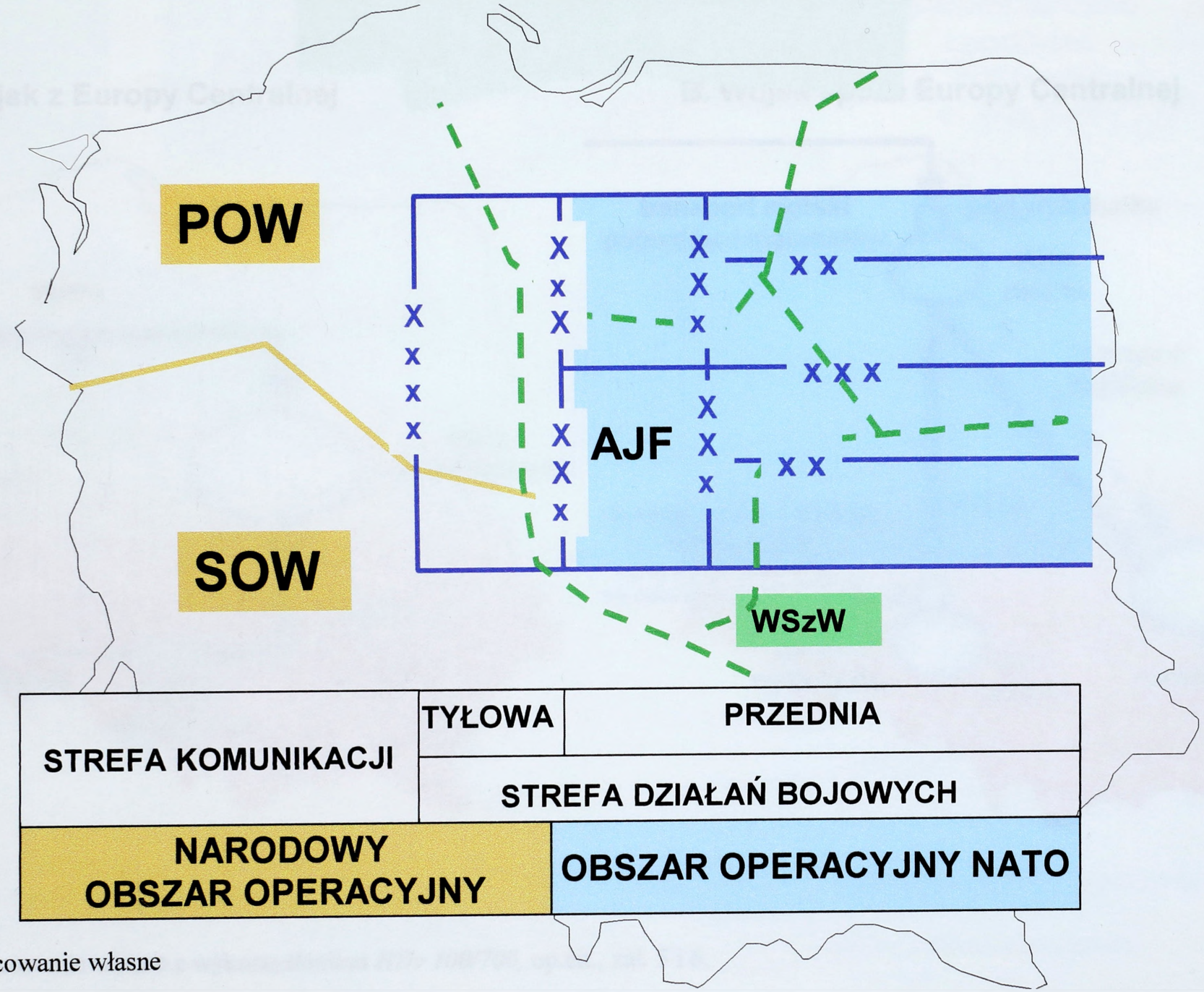

Źródło: opracowanie własne

Zasadnicze sposoby przemieszczania i przyjęcia sił wzmocnienia NATO na terytorium Polski

A. Wojsk z Europy Centralnej

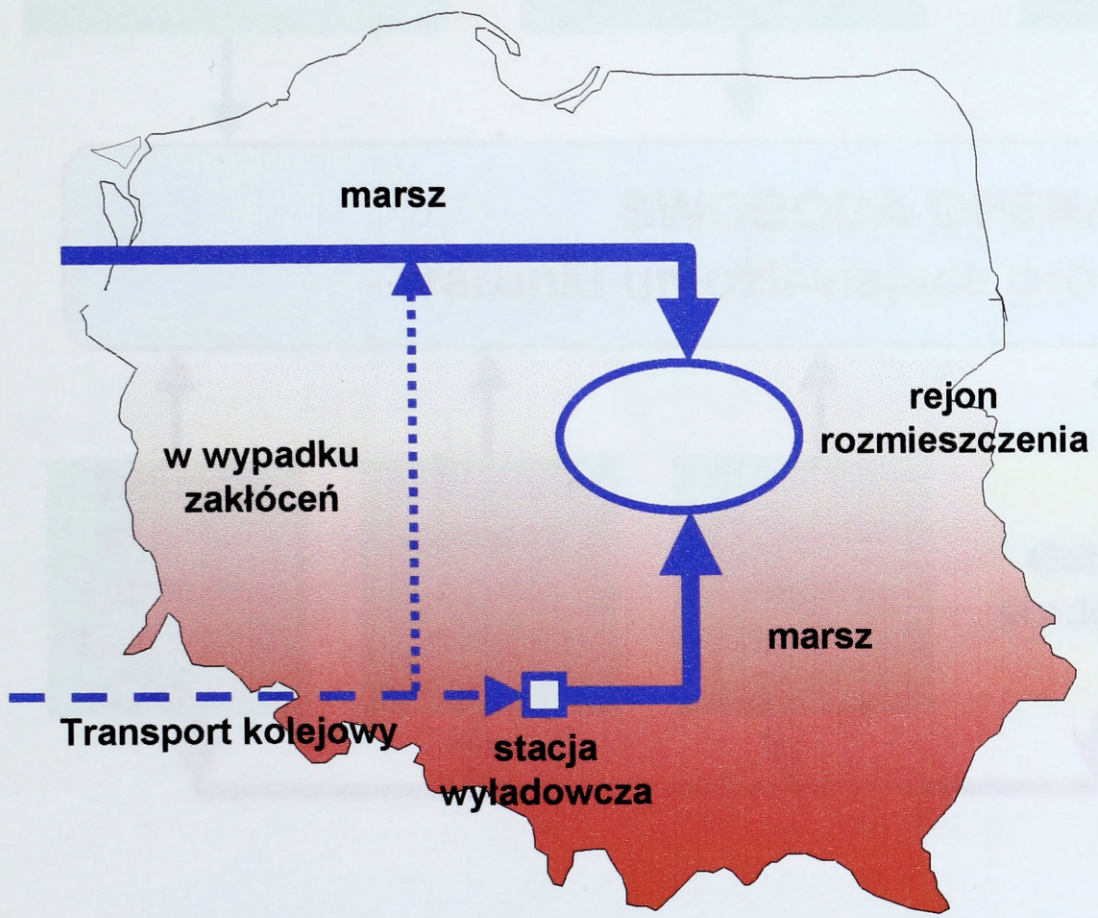

B. Wojsk spoza Europy Centralnej

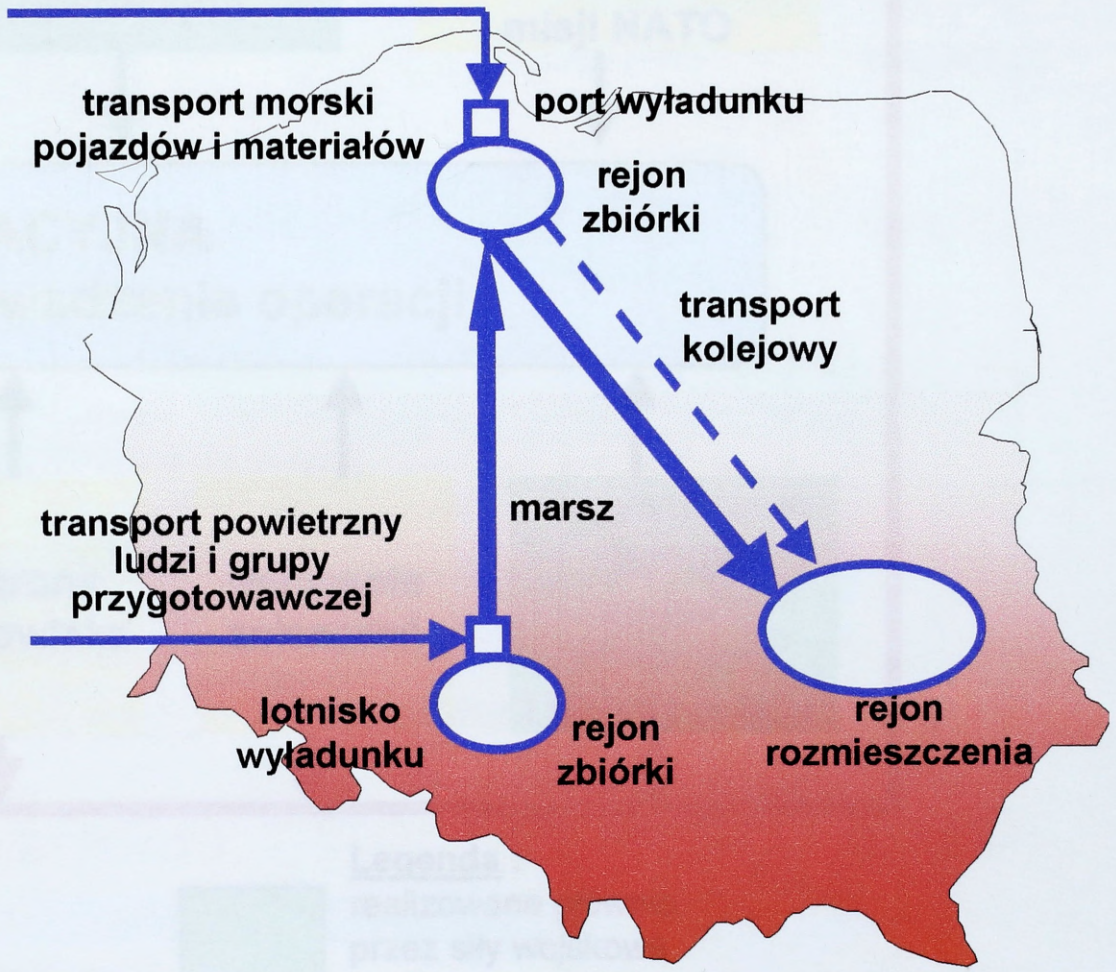

Ź r ó d ł o: opracowanie własne z wykorzystaniem *HDv 100/700,* op.cit., zał. 5 i 6.

Zapewnienie swobody operacyjnej wojskom NATO przez OT państwa gospodarza

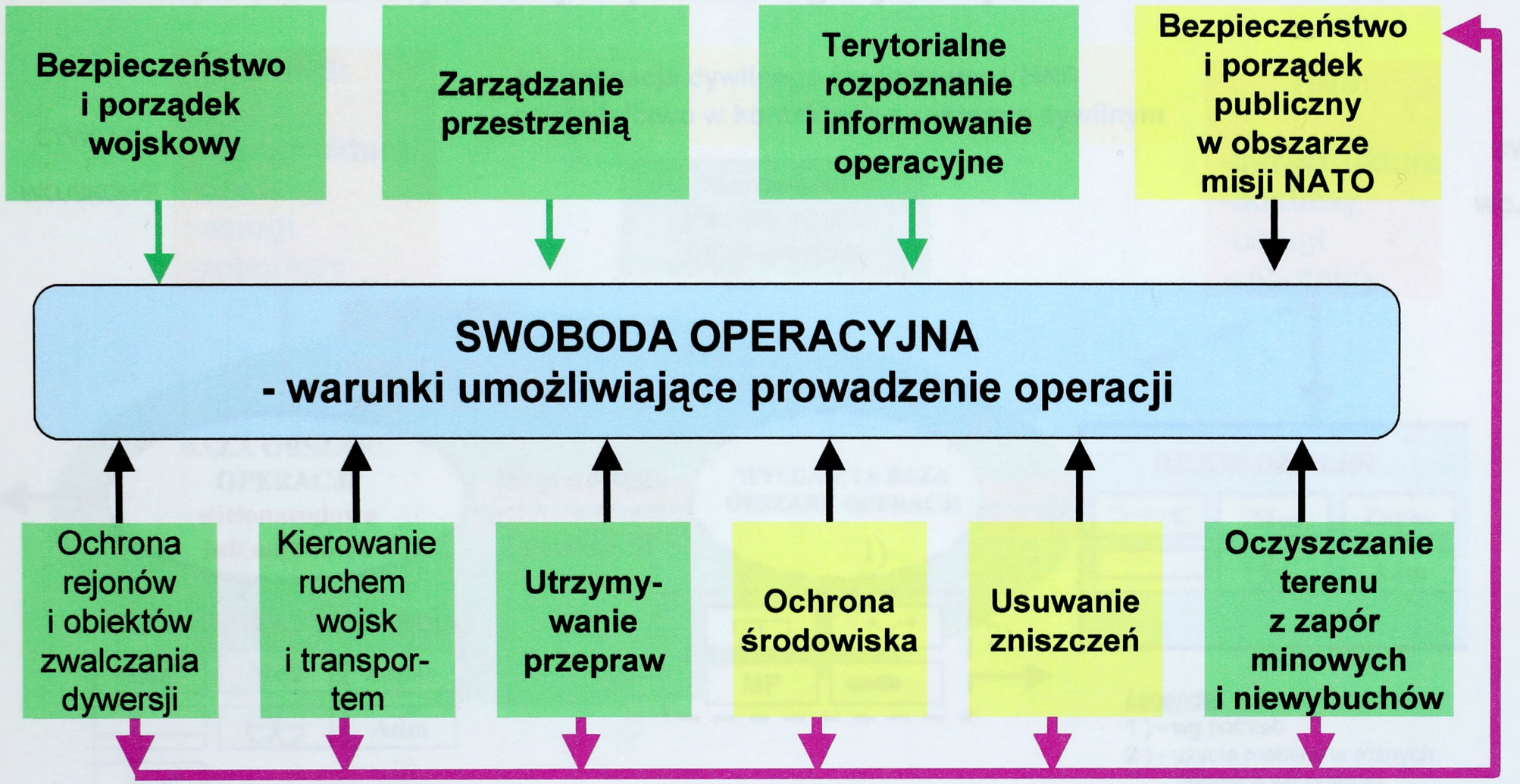

Źródło: opracowanie własne na podstawie materiałów Bundeswehry : *Die Wahmhmung der Nationalen Territorialen Aufgaben durch die Territoriale Wehrorganisation*. Material w zbiorach Katedry OTiC AON.

Załącznik 8

Miejsce i rola HNS w zabezpieczeniu terytorialnych potrzeb logistyki wojsk wzmocnienia NATO

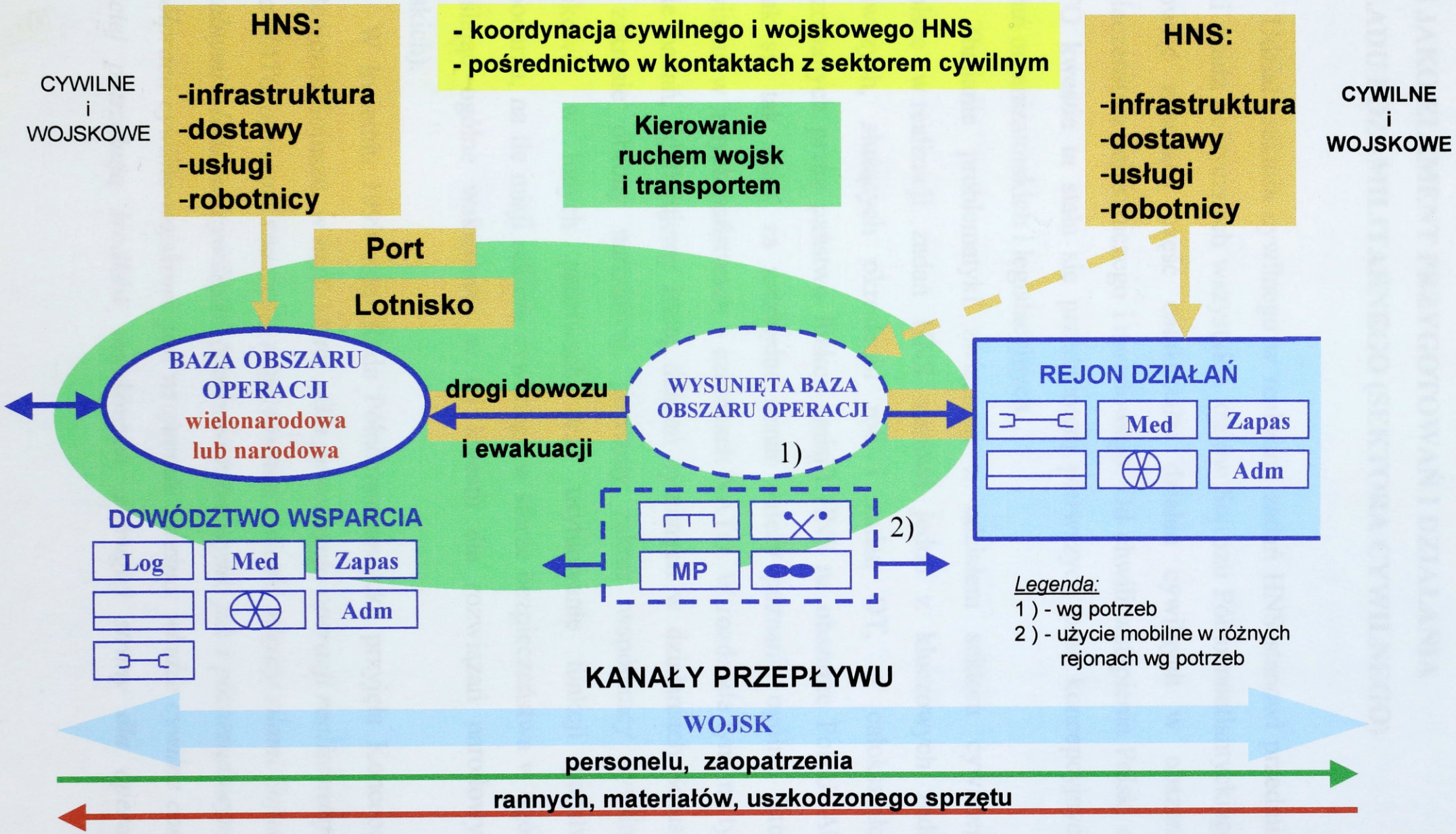

Źródło: opracowanie własne na podstawie *HDv 100/700,* op.cit., zał.4, *HDv 100/400*, op.cit., zał. 1/4, 4/4, 4/6.

Rozdział IV

HNS JAKO ELEMENT PRZYGOTOWAŃ I DZIAŁANIA UKŁADU POZAMILITARNEGO (SEKTORA CYWILNEGO)

Udział sektora cywilnego w realizacji zadań HNS stanowi przedmiot troski władz politycznych wszystkich krajów Sojuszu Północnoatlantyckiego, stanowiąc znaczącą część całokształtu działań cywilnych w obszarze bezpieczeństwa sojuszniczego i narodowego. Od chwili wstąpienia Polski do NATO kwestia ta stała się przedmiotem pierwszych prac koncepcyjnych, działań organizatorskich i legislacyjnych.

Zbadanie problematyki związanej z udziałem sektora cywilnego w Polsce w realizacji zadań HNS stanowi jedno z kluczowych zadań badawczych, służących określeniu roli i zadań OT, w całokształcie realizowanych przez państwo funkcji (misji) HNS na obszarze Polski. Aby jednak się tak stało, za niezbędne uznać należy poznanie ogólnej istoty rozwiązań w innych państwach – członkach NATO. W rozdziale tym, na tym etapie badań, zdefiniujemy istotę działań cywilnych w działaniach Sojuszu i w zakresie obrony narodowej, poznamy zakres współpracy cywilno-wojskowej w innych państwach oraz usytuowanie funkcji państwa gospodarza, na tle misji sektora cywilnego w sferze bezpieczeństwa w ogóle, określając ogólne wskazówki w tej kwestii dla rozwiązań narodowych (polskich).

W kwietniu 1999 roku Rada Północnoatlantycka przyjęła Koncepcję Strategiczną Sojuszu, w myśl której „*Dla powodzenia operacji realizowanych przez NATO ogromne znaczenie mają również związki między siłami Sojuszu i lokalnymi władzami cywilnymi (zarówno rządowymi, jak i pozarządowymi). Współpraca cywilno-wojskowa jest wzajemnie zależna: władze cywilne coraz częściej potrzebują środków wojskowych, z drugiej strony* ***dla operacji***

***militarnych ogromne znaczenie ma wsparcie cywilne**, jak np.: logistyka, komunikacja, wsparcie medyczne i poparcie społeczne (...)"*[1] (wytł. – W.K.).

Wiele państw natowskich z wieloletnią „praktyką" w Sojuszu radzi sobie z problemami HNS lepiej, aniżeli ma to miejsce w Polsce, chociaż nie oznacza to wcale, ze problem ten można uznać za rozwiązany. W wielu państwach, tych które liczyły się z przybyciem na ich teren wojsk sojuszniczych (głownie Niemcy), zagadnienia HNS rozwiązano staranniej, zaś w innych problem albo nie istnieje w ogóle (USA, W. Brytania) albo też jest traktowany marginalnie (Francja, Hiszpania).

Szczególną trudność napotyka zrozumienie roli władz i instytucji cywilnych w tej materii. Jednym z powodów jest często spotykane „fałszywe" przekonanie o swoistym rozdzieleniu spraw wojskowych i spraw cywilnych[2]. Konsekwencją takiego podejścia staje się opinia, iż sektorowi cywilnemu powierzone mają być sprawy bezpieczeństwa w czasie pokoju, zaś sektorowi militarnemu sprawy czasu wojny.

Trudno zgodzić się z takimi poglądami w sytuacji, gdy żadne z państw na świecie, tym bardziej żaden z członków NATO, nie posługuje się taką retoryką zważywszy szczególnie na fakt, iż w wielu z nich, jeśli nie w większości, stosuje się szerokie podejście do problematyki bezpieczeństwa i obrony. W konsekwencji idea obrony narodowej (totalnej, powszechnej) łączy w sobie kwestie obrony militarnej i obrony cywilnej (niemilitarnej) w jedną logiczną całość.

1. Sektor cywilny (układ pozamilitarny) w działaniach sojuszniczych i w obronie narodowej (totalnej, powszechnej)

W NATO działalność sektora cywilnego określana jest jako „planowanie cywilne" (gotowość cywilna), którego zadaniem jest

---

[1] *Koncepcja Strategiczna Sojuszu. Przyjęta przez głowy państw i szefów rządów biorących udział w spotkaniu Rady Północnoatlantyckiej w Waszyngtonie, 23-24 kwietnia 1999 r.* (tłumaczenie M.Kaźmierski)

[2] Spotykamy to w uzasadnieniach projektowanej ustawy o gotowości cywilnej i cywilnym zarządzaniu kryzysowym w czasie pokoju, a także w czasie decyzyjnych gier obronnych na Wyższych Kursach Obronnych w AON – na szczęście są to niezbyt częste opinie.

„zagwarantowanie odpowiedniej zdolności całego sektora cywilnego państwa do podjęcia planowego i zorganizowanego działania w przypadku zagrożenia klęską, katastrofą lub wojną".

Tak sformułowane zadanie jest znacznie szersze niż samo świadczenie usług przez układ pozamilitarny na rzecz sił zbrojnych, sił resortu SWiA oraz UOP, co stanowiło kluczowy element dotychczasowego postrzegania roli sektora cywilnego.

Stosowane w Polsce określenie „układ pozamilitarny" nie oddaje rzeczywistej jakości ról i funkcji, jakie spełniają cywilne (niemilitarne) podmioty prawa państwowego, na które poza sektorem państwowym (rządowym) składają się prywatne podmioty gospodarcze oraz podmioty tzw. trzeciego sektora - organizacje pozarządowe i samoorganizujące się społeczeństwo.

Współcześnie konieczne staje się zredefiniowanie misji sektora cywilnego, jako rzeczywistego współkreatora bezpieczeństwa narodowego we wszystkich jego aspektach. Wyrazem tegoż jest wzrost rangi działań cywilnych w przedsięwzięciach NATO, stanowiących obecnie około 70% ogólnych przedsięwzięć Sojuszu[3].

Nawiążmy choćby na chwilę do kilku najistotniejszych faktów dotyczących planowania cywilnego na wypadek zagrożeń w Sojuszu Północnoatlantyckim.

Koncepcja strategiczna Sojuszu i Kategorie Środków Oddziaływania w Sytuacjach Zagrożeń (w tym szczególnie – Wykaz Przedsięwzięć Zapobiegawczych – NACC/PfP [COEC] D[96]1) wywierają znaczący wpływ na poziom gotowości cywilnych zasobów na potrzeby Sojuszu. Chodzi tu zarówno o działania dyplomatyczne, jak i gospodarcze, jako środki polityki, jak i o cywilne wsparcie dla logistyki NATO. Cywilne środki transportu, paliwa, żywność, środki medyczne i artykuły sanitarne, artykuły przemysłowe i wiele innych asortymentów stanowi przedmiot zainteresowania sojuszników

---

[3] Na podstawie *Informator Obrony Cywilnej,* maj 1999, s. 42.

w trakcie wykonywania różnego typu misji i zadań. Obszar cywilnego wsparcie obejmuje jednak nie tylko sferę logistyki. To także kwestie jurysdykcji karnej, ochrony ludności, wymiany informacji, kwestie ochrony, zabezpieczenia medialnego i szereg innych przedsięwzięć.

Cele planowania cywilnego NATO (zał. 1) zmierzają do:

- doradzania, w ramach Sojuszu, we wszystkich sprawach dotyczących gotowości cywilnej;
- wspierania działań antykryzysowych, tak w aspekcie przygotowawczo-zapobiegawczym, jak i w obszarze reagowania;
- wspierania i współdziałania z siłami zbrojnymi w okresie pokoju, kryzysu i wojny z misjami pokojowymi włącznie;
- zapewnienia ciągłości funkcjonowania rządu i innych istotnych instytucji publicznych w okresie kryzysu i wojny;
- ochrony ludności i jej zaopatrywania w sytuacjach zagrożeń, w tym wojny;
- zapewnienia zdolności społeczeństwa do przeciwstawienia się zagrożeniom czasu pokoju i wyzwaniom współczesnego świata;
- wspierania międzynarodowych akcji humanitarnych;
- zapewnienia możliwego do zaakceptowania poziomu życia społecznego i gospodarczego w okresie kryzysu.

Wiodącą rolę w tym zakresie odgrywa wysoki Komitet Planowania Cywilnego na Wypadek Zagrożeń, koordynujący działalność dziewięciu zarządów i komitetów planowania (Planning Boards and Committees – PB&Cs).

Należą do nich:

- **Zarząd Planowania Żeglugi Oceanicznej** (Planning Board for Ocean Shipping – PBOS), zajmujący się zagadnieniami planowania transportu ludzi i towarów drogą morską w sytuacjach kryzysowych i konfliktów tak wewnątrz, jak i na zewnątrz obszaru odpowiedzialności NATO;

- **Zarząd Planowania Transportu Śródlądowego Europy** (Planning Board for European Inland Surface Transport – PBEIST), koordynujący wykorzystanie na czas kryzysu i wojny portów morskich, transportu lądowego i śródlądowego, amunicji, paliw, materiałów wybuchowych, olejów, smarów itp.;
- **Komitet Planowania Lotnictwa Cywilnego** (Civil Aviation Planning Committee – CAPC), do którego należy głownie dbałość o ochronę lotnictwa cywilnego, o zapewnienie dyspozycyjności środków lotnictwa cywilnego, tak na potrzeby cywilne, jak i wojskowe;
- **Komitet Planowania Rolnictwa i Zaopatrzenia w Żywność** (Food and Agriculture Planning Committee – FAPC), który monitoruje stan gotowości narodowych planów cywilnych w zakresie żywności i rolnictwa na wypadek zagrożeń i na tej podstawie przygotowuje zalecenia dla SCEPC do podjęcia odpowiednich działań przez p0oszczególne kraje, oczywiście na zasadach współpracy i współdziałania;
- **Komitet Planowania Przemysłowego** (Industrial Planning Committee – ICP), opracowujący plany zapewniające ciągłą, równą i efektywną dystrybucję wewnątrz Sojuszu istotnych artykułów przemysłowych i usług zarówno na potrzeby cywilne, jak i wojskowe;
- **Komitet Planowania Ropy Naftowej** (Petroleum Planning Committee – PPC). Komitet ten zwiększa do maksimum gotowość NATO na wypadek niedostatku ropy naftowej, a także zapewnia na okres kryzysu i wojny ciągłość dostaw i zasadny (żeby nie powiedzieć sprawiedliwy) rozdział produktów przetwórstwa naftowego pomiędzy wojsko a pion cywilny;
- **Połączony Komitet Medyczny** (Joint Medical Committee – JMC). Zadaniem JMC jest opracowywanie wspólnych planów cywilno-wojskowych, które nie mogą być przygotowywane przez poszczególne kraje z osobna, gdyż wymagają współpracy i uzgodnień w ramach działań Sojuszu;

- **Komitet Planowania Łączności Cywilnej** (Civil Communication Planning Committee – CPCC). Komitet ten zapewnia łączność cywilną na potrzeby działań NATO na wypadek zagrożeń. Planowanie łączności cywilnej prowadzi do utrzymania wysokiego poziomu usług w zakresie łączności na potrzeby o znaczeniu politycznym, gospodarczym i militarnym. Łączność cywilna w tym znaczeniu jest rozumiana jako usługi i środki telekomunikacyjne, usługi pocztowe i inne odpowiednie usługi świadczone przez państwa NATO, wyłączając odpowiadające im elementy pozostające w posiadaniu wojska i NATO;
- **Komitet Ochrony Cywilnej** (Civil Protection Committee – CPC). To właśnie ten komitet, który w ramach planowania cywilnego na wypadek zagrożeń odpowiada za międzynarodową współpracę dotyczącą ochrony ludności i pomoc w razie wystąpienia katastrofy. Komitet pełni również funkcję centralnego punktu zbiorczego dla wszystkich krajów NATO i partnerskich w zakresie planowania na wypadek katastrof i analiz po ich zakończeniu.

Przy okazji mała uwaga. Zdarza się otóż dość często, że planowanie cywilne w NATO utożsamia się jedynie z zagadnieniami ochrony ludności. Nawet w Vademecum NATO spotyka się, że tę ostatnią sferę planowania cywilnego, czyli ochronę cywilną, określa się nazwą „obrona cywilna".

Członkostwo w NATO nie może stanowić jedynej płaszczyzny analiz i ocen roli sektora cywilnego w okresie kryzysu i wojny, stanowi bowiem tylko jedną ze sfer aktywności państwa w zakresie bezpieczeństwa.

Przewartościowaniu ulega pojmowanie obrony cywilnej – tak w ujęciu natowskim, jak i narodowym, którą traktuje się jako interdyscyplinarną aktywność całego sektora cywilnego (niemilitarnego) we wszystkich dziedzinach bezpieczeństwa narodowego.

Jaką zatem misję i cele powinien realizować układ pozamilitarny w czasie kryzysu i wojny?

Szeroko pojmowana **obrona narodowa** oznacza **sumę wszystkich cywilnych i wojskowych zabezpieczeń oraz środków przeciwdziałających zagrożeniom kraju i ludności.**

Tak pojmowana **obrona narodowa składa się z dwóch równorzędnych komponentów: obrony militarnej** i **obrony cywilnej (niemilitarnej)**. Materialnym ucieleśnieniem tychże są odpowiednio: siły zbrojne czasu „P" wraz z ich zapleczem mobilizacyjnym na czas „W" oraz wszystkie siły i środki cywilne (niemilitarne), zarówno rządowe jak i prywatne oraz pozarządowe, a więc wywodzące się z trzeciego sektora.

Misja sektora cywilnego w sferze obrony narodowej polega na zapewnieniu warunków dla zapobiegania i przeciwstawienia się wszelkim zagrożeniom godzącym w interes narodowy.

Główne **cele obrony cywilnej (niemilitarnej)** (zał. 2) polegają na:

- *zapewnieniu ochrony ludności cywilnej w sytuacjach zagrożeń, w tym wojny;*
- *zapewnieniu zdolności społeczeństwa do przeciwstawienia się zagrożeniom czasu pokoju i wyzwaniom współczesnego świata;*
- *zapewnieniu możliwego do zaakceptowania poziomu życia społecznego i gospodarczego w okresie kryzysu;*
- *zagwarantowaniu ciągłości funkcjonowania istotnych instytucji państwa (organów władzy i administracji, ważnych obiektów gospodarczych i użyteczności publicznej) w okresie kryzysu i wojny;*
- ***utrzymaniu stosownego poziomu wspierania operacji sił zbrojnych w czasie pokoju, kryzysu i wojny;***
- *wspieraniu pomocy humanitarnej w skali międzynarodowej;*
- *edukowaniu społeczeństwa na rzecz bezpieczeństwa narodowego.*

Sektor cywilny realizuje cele szeroko pojętej obrony cywilnej we wszystkich stanach i okolicznościach funkcjonowania państwa, tak w czasie pokoju, zagrożenia, kryzysu jak i wojny.

Ta krótka analiza istoty bezpieczeństwa i obrony narodowej pozwala nam na wysuniecie wniosku, iż nie ma możliwości rozdzielenia kwestii bezpieczeństwa na dwa oddzielne segmenty, a co za tym idzie - w każdym przypadku, z interesującym nas wspieraniem sił sojuszniczych włącznie, udział sektora cywilnego jest wręcz bezdyskusyjny.

2. HNS jako element planowania cywilnego na zagrożenia w państwie. Przykłady wybranych państw

Państwa członkowskie NATO zagadnienia wsparcia państwa-gospodarza wpisują w całokształt przedsięwzięć planistycznych, zwanych krótko *planowaniem cywilnym* albo *planowaniem cywilnym na sytuacje nadzwyczajne (ang. Civil Emergency Planning - CEP).* Na czym polega owo planowanie, jaka jest jego istota i konstrukcja organizacyjna, poznamy na przykładzie kilku wybranych państw – członków NATO.

BELGIA[4] (zał. 3):

Cała odpowiedzialność za CEP w Belgii spoczywa na rządzie i ministrach. Każdy minister jest odpowiedzialny za CEP w ramach swojego działania. w związku z czym przyjęto zasadę, że w każdym ministerstwie znajduje się Zarząd (Biuro) CEP, którego zadaniem – w zależności od typu ministerstwa – jest przewidywanie i przeciwdziałanie kryzysom o dużej intensywności.

W zakresie kryzysów narodowych (wewnętrznych), minister spraw wewnętrznych tworzy specjalną wykonawczą agencję. Minister odpowiedzialny jest za całokształt koordynacji i kierowanie stałym Rządowym Koordynacyjnym Centrum Kryzysowym *(permanent Co-ordination and Crisis Center of the Government – CGCCR*). Odpowiada

[4] Na podstawie, *International CEP Handbook 1999-2000, Civil Emergency Planning in the NATO/EAPC countries,* Svenska Tryckcentralen, 2000, s. 22-23.

także za zarządzanie bezpieczeństwem wewnętrznym i posiada kompetencje (władzę) w zakresie uruchamiania środków Policji, służb ratowniczych, Ochrony Cywilnej i Żandarmerii. Policja i służby ratownicze podporządkowane są władzom municypalnym lub ich związkom (gminom lub związkom gmin).

W zakresie kryzysów międzynarodowych, cała odpowiedzialność leży w gestii Rady Ministrów, kierowanej przez premiera. Przy Radzie Ministrów funkcjonuje Komisja ds. Obrony Narodowej (*The Commision on National Defence Matters - CPND*), wspierająca RM także w zakresie CEP. Komisja ta jest stałym międzyministerialnym ciałem, a jej przewodniczący podlega bezpośrednio RM. Jest on także oficjalnym przedstawicielem Belgii (tzw. „przedstawicielem stolicy") w SCEPC.

W normalnym czasie CPND, we współpracy z zarządami CEP w ministerstwach, **przygotowuje CEP Belgii, zgodnie z planem sojuszniczym NATO**. Rola CPND w czasie pokoju polega też na koordynowaniu i stymulowaniu działań CEP na rzecz podległych władz w kraju, a także koordynowaniu Narodowego Planu Alarmowania, opartego na Środkach Ostrożności NATO *(NATO Precautionary System - NPS)*. Przygotowuje także ćwiczenia zarządzania kryzysowego, takie jak NATO CMX.

W czasie poważnego kryzysu międzynarodowego lub wojny, i w czasie ćwiczeń, tworzy Techniczny Sekretariat Obrony (*Technical Defence Secretariat*), a w ramach tego centrum kryzysowe Rządu i działa jako koordynator na rzecz zarządów CEP, komitetów miedzyministerialnych (*COMIX*), NGO's i organizacji rządowych (Governmental Organisations - GOs).

Cele i zadania CEP (*w ujęciu szerokim tzn. w ramach cywilnej aktywności Sojuszu) oprócz dyplomacji*:

- zapewnienie ciągłości działań rządu;

- ochrona ludności;
- zapewnienie warunków społeczno-ekonomicznych przeżycia ludności;
- **wypełnianie zobowiązań międzynarodowych**;
- **realizacja multi- oraz bilateralnych porozumień**;
- **branie udziału w działaniach sojuszniczych (NATO, UZE)**[5].

Szczególne znaczenie w Belgii ma współpraca cywilno-wojskowa. Dla uzyskania pełnej jakości owej współpracy utworzono międzyministerialną komisję o nazwie „**COMIX**". Członkowie tej komisji reprezentują poszczególnych ministrów a także najważniejsze w kraju instytucje cywilne o naturze usługowej i produkcyjnej. Komisja posiada również swoich przedstawicieli w zarządach i komitetach (PB&C) SCEPC.

Pośród wielu zadań, które realizuje komisja, znajdują się:

- **koordynacja wspólnych działań sił zbrojnych, władz cywilnych oraz organizacji pozarządowych**;
- **wsparcie operacji wojskowych belgijskich i sojuszniczych sił zbrojnych**.

COMIX jest rządowym liderem w zakresie wsparcia dla sił zbrojnych własnych i sojuszniczych, współpracując w tym zakresie z Międzyministerialną Komisją Ekonomiczną, kierowaną przez belgijskiego ministra gospodarki.

KANADA[6]:

Na strukturę organizacyjną CEP w Kanadzie składają się podstawowe grupy: Biuro Ścisłej Rady (*the Office of the Privy Council*), federalne departamenty i agencje oraz Kanadyjski Urząd ds. Przygotowań na Sytuacje Nadzwyczajne[7] (*Emergency Preparedness Canada - EPC*). Aspekty

---

[5] Wytłuszczonym drukiem wskazujemy na aktywność cywilną związaną bezpośrednio lub pośrednio z kwestiami HNS.

[6] International...., op.cit. s. 31-33.

[7] Tę trudno tłumaczalną na język polski nazwę można by także traktować jako *„Kanadyjski Urząd ds. Gotowości na Wypadek Sytuacji Nadzwyczajnych."*.

operacyjne CEP oraz sprawy reagowania zapewnione są przez jednostki departamentów znajdujących się w prowincjach i na szczeblu lokalnym.

Buro Ścisłej Rady, które odpowiedzialne jest za wsparcie premiera, gabinetu i nadzór Rządu Federalnego, uczestniczy w koordynacji nowej polityki i legislacji w gabinecie. Dodatkowo, Biuro to informuje premiera o wszystkich sprawach w zakresie CEP oraz reagowania na zagrożenia, a także zapewnia koordynację wysiłku reagowania pomiędzy premierem a kierownictwem departamentów.

EPC „ulokowana" jest w departamencie (ministerstwie) obrony narodowej (Departament of National Defence) i podporządkowana jest bezpośrednio zastępcy szefa sztabu obrony[8]. Zapewnia bezpośrednie wsparcie dla Ministra ds. Przygotowań na Sytuacje Nadzwyczajne (*Minister Responsible for Emergency Preparedness – MREP*).

Kanadyjski Urząd ds. Przygotowań na Sytuacje Nadzwyczajne zarządza także Kanadyjskim Uniwersytetem ds. Zarządzania w Sytuacjach Wyjątkowych (*The Canadian Emergency Preparedness College*).

Koordynacja w ramach CEP na poziomie narodowym realizowana jest przez **miedzyministerialne komitety**. Na najwyższym poziomie znajduje się Doradczy Komitet ds. Przygotowań na Sytuacje Nadzwyczajne[9] (*Emergency Preparedness Advisory Committee – EPAC*), który odpowiada za wytyczanie ogólnych kierunków polityki i kierowania. EPAC podlega **Miedzyministerialny Komitet Koordynacyjny**[10] (*Interdepartamental Co-ordinating Committee – ICC*), kierowany przez dyrektora Egzekutywy (Rady) Dyrektorów EPC (*Emergency Preparedness Canada's Executive Director*). ICC wdraża politykę i wytyczne dostarczane przez APAC w program działania.

---

[8] Znajdujemy także wyjaśnienie, że urząd ten podlega bezpośrednio zastępcy szefa personelu departamentu obrony, Zob., *Administracja wobec sytuacji kryzysowych"* , materiał na polsko-kanadyjską konferencję w KSAP, 6-8 maja 1998, s. 21.

[9] Zwany też „*Komisją Doradczą ds. Gotowości Nadzwyczajnej"*, Zob., jw., s. 22.

[10] Miedzydepartamentowa Komisja Koordynująca, jw., s. 22.

Na poziomie centralnym działa także Miedzyministrialna Komisja ds. Testowania Koordynacji (*Interdepartamental Exercise Co-ordinating Committee IECC*), której zadaniem jest przygotowanie i stosowanie międzysektorowego programu wsparcia całego programu CEP (ogólnego programu gotowości nadzwyczajnej).

W razie rzeczywistego lub nadciągającego zagrożenia, rząd federalny, pod przewodnictwem wiodącego ministra, tworzy **Narodowe Centrum Wsparcia** (*National Support Center - NSC*), które zarządzałoby udziałem władz federalnych. w zależności od charakteru zagrożenia NSC obejmowałoby wszystkie lub wybrane z niżej wymienionych elementów:

- Grupę Wykonawczą (opartą na EPAC), kierowaną przez wiceministra wiodącego ministerstwa;
- Grupę ds. Koordynacji i Działań (na bazie ICC); kieruje departament wiodący;
- Techniczną Grupę Doradczą, kierowaną przez departament wiodący;
- Grupe ds. Publicznych (jw.);
- Grupę ds. Publicznych (jw.);
- **Zespoły: Wsparcia Finansowego** i **Administracyjnego** (jw.); **Prawny**; **Łączności**; **Telekomunikacji**;
- **Komórkę Zarządzania Logistyką Operacji** (tworzona na bazie J4 Logistyki Sztabu Głównego Obrony).

Cele i zadania CEP:

- cztery główne zasady CEP w Kanadzie:

1) przygotowanie i reagowanie zależne jest od tego, które władze posiadają kompetencje pierwszeństwa w reagowaniu, od rozmiarów zagrożenia i poziomu ingerencji władz nadrzędnych,
2) **całość planowania na wypadek zagrożeń (ryzyka) stosowane jest w celu optymalizacji użycia zasobów narodowych**,
3) plany na wypadek zagrożeń (emergency plans) i przygotowania oparte są na bazie istniejących struktur organizacyjnych i procedur postępowania,

4) kierowanie i koordynacja mają charakter scentralizowany; wprowadzenie w życie (wykonanie) oraz reagowanie jest zdecentralizowane.

Odpowiedzialność EPC z ramienia Ministra ds. Przygotowań na Sytuacje Nadzwyczajne (MREP):

- kształtowanie polityki i programów CEP;
- wsparcie prowincjonalnych i lokalnych działań przygotowawczych;
- edukacja i szkolenie;
- kształtowanie świadomości społecznej;
- analiza i ocena niebezpieczeństw (ryzyka);
- prowadzenie badań na rzecz CEP;
- koordynacja i wsparcie rozwijania i testowania planów reagowania cywilnego przez instytucje rządowe;
- ochrona i zapewnianie ciągłości działań rządu;
- monitorowanie i tworzenie sprawozdań z zakresu cywilnej gotowości na sytuacje nadzwyczajne.

DANIA[11] (zał. 4):

CEP w Danii obejmuje dwie części: **przygotowania cywilne** (***Civil Preparedness*** - *CP*) oraz przygotowania ratownicze (*Rescue Preparedness - RP*). Organem odpowiedzialnym za koordynację narodowych przygotowań ratowniczych oraz doradzanie władzom w zakresie CEP jest Agencja Zarządzania w Sytuacjach Nadzwyczajnych[12] (*The Emergency Management Agency - EMA – Beredskabsstyrelsen*).

W każdym regionie (siedem) istnieje Regionalny Administracyjny Zarząd ds. Sytuacji Nadzwyczajnych, który tworzą prefekt regionu, regionalny dowódca wojskowy, dowódca narodowych przygotowań ratowniczych oraz regionalny szef policji.

---

[11] International ,...,op.cit., s. 43-45.

[12] Nazywana też „Agencją Zarządzania Sytuacjami Niebezpiecznymi", Zob., E.Jendraszczak, *Dania*, informator, Wyd. „Adam Marszałek", Warszawa 1995, s. 103.

Duńska CEP polega na przygotowaniach na rzecz zapewnienia ciągłości działań społeczeństwa w czasie kryzysu lub wojny, a także **na rzecz wsparcia obrony kraju**. Stanowi to konsekwencję totalnego podejścia do obrony państwa. Duńska Total Defence składa się bowiem z: sił zbrojnych, przygotowań ratowniczych (gotowości ratowniczej), przygotowań cywilnych (gotowości cywilnej) .

Przygotowania cywilne (*Civil Preparedness*) definiuje się jako plan na rzecz funkcjonowania społeczeństwa w sytuacjach nadzwyczajnych, stanowiąc bardziej koncepcję planistyczną, aniżeli organizację sformalizowaną w odniesieniu do kryzysu i wojny. Ich celem jest zapewnienie społeczeństwu normalnej egzystencji i działalności w okresie kryzysu i wojny oraz zapewnienie efektywnego wykorzystywania zasobów cywilnych przez społeczeństwo w ramach Obrony Totalnej Danii. CP obejmuje m.in. zagadnienia żywności, opieki medycznej, energetyki, transportu, wody etc.

Za planowanie w ramach CP odpowiedzialni są poszczególni ministrowie, każdy w zakresie swojej działalności. Powierzane im w tym zakresie zadania polegają na zapewnieniu ciągłości funkcjonowania rządu i administracji publicznej, przygotowywaniu niezbędnej legislacji, wdrażaniu planowania CP w koncepcję Obrony Totalnej oraz na przygotowywaniu wytycznych dla władz regionalnych i municypalnych.

Przygotowania ratownicze służą zapobieganiu, redukowaniu oraz naprawianiu szkód godzących w zdrowie, mienie i środowisko spowodowanych przez wypadki lub katastrofy, włączając w to czas wojny i wynikających z niej niebezpieczeństw.

Zadania prewencyjne obejmują ostrzeganie ludności, przygotowywanie ukryć i ewakuację oraz przygotowania na wypadek katastrof nuklearnych.
Agencji Zarządzania w Sytuacjach Nadzwyczajnych powierzono następujące zadania:

- kierowanie w dziedzinie przygotowań administracyjnych;
- koordynacja w zakresie:
  - współpracy władz centralnych
  - władz centralnych, regionalnych i municypalnych
  - **władze cywilne a Obrona Totalna**
  - **władze cywilne a NATO**.

Struktura CP (przygotowań cywilnych) na szczeblu:

- centralnym

Każdy minister, w swoim zakresie, odpowiada za planowanie i podejmowanie niezbędnych środków na rzecz przygotowań cywilnych. Minister spraw wewnętrznych odpowiedzialny jest za koordynację planowania przygotowań cywilnych (CP) w celu zapewnienia możliwości używania określonych sił i środków przez poszczególne władze, w zależności od potrzeby i danej sytuacji. Agencja Zarządzania w Sytuacjach Nadzwyczajnych gwarantuje tę koordynację w imieniu i pod kierownictwem ministra spraw wewnętrznych. Koordynuje także działania ministerstw w ramach NATO CEP (SCEPC).

- regionalnym

Przygotowania cywilne na poziomie regionalnym realizowane są w siedmiu regionach cywilnych[13]. Gubernator każdego regionu cywilnego (hrabstwa) mianowany jest prefektem regionalnym, który odpowiada za koordynację i planowanie wszelkich działań w zakresie CP na poziomie regionu.

- municypalnym (gminnym)

Społeczeństwo uzależnione jest głównie od działań i planów na poziomie municypalnym. Władze tego szczebla zobowiązane są, w zgodzie z ustawą o przygotowaniach (o gotowości cywilnej) (Preparedness Act), do

---

[13] Regiony cywilne stanowią jednostki administracji kraju, którym powierza się tylko zadania. terytorialnie odpowiadają zaś podziałom pod względem wojskowym, policyjnym oraz ratownictwa. Przypomina to rozwiązania francuskie na poziomie strefy obrony niemilitarnej, odpowiadającej terytorialnie wojskowego poddokręgowi obrony.

przygotowania planu działania wszystkich podmiotów na obszarze gminy zarówno na czas pokoju, jak i na czas kryzysu oraz wojny.

Konsekwentnie do struktury CP występuje także struktura Rescue Preparedness, której z uwagi na interesującą nas problematykę, nie będziemy omawiać.

NIEMCY[14] (zał. 5):

Ze względu na federacyjny charakter, odpowiedzialność za zarządzanie w razie cywilnych lub militarnych zagrożeń rozkłada się na cztery poziomy władzy rządowej: państwa federalnego, kraju związkowego (*Länder*), miast i regionów oraz struktur lokalnych.

Cele i zadania CEP, wyrażone w federalnym planie zarządzania cywilnego:

- zapewnienie ciągłości władzy – ciągłości pracy rządu;
- ochronę ludności;
- dostarczenie towarów i usług;
- **wsparcie sił zbrojnych własnych i sojuszniczych.**

Za zagadnienia CEP w czasie kryzysów militarnych i wojny odpowiadają wszyscy ministrowie, każdy w zakresie swoich kompetencji. Za całokształt działań rządowych w tej materii odpowiedzialny jest minister spraw wewnętrznych. Ministrowi temu podlega Federalna Agencja Obrony Cywilnej (*Bundesamt für Zivilschutz*), która nie jest jednak, jakby się mogło zdawać, agencją ds. obrony cywilnej utożsamianej z prawnomiędzynarodową ideą ochroną ludności.

W ramach powszechnej obrony przygotowywane są wytyczne do obrony powszechnej stanowiące podstawę działań i współpracy pomiędzy jej podmiotami. Koordynatorem całości jest minister obrony, który ściśle współpracuje z ministrem spraw wewnętrznych. Wytyczne krajowe opracowywane są z uwzględnieniem wytycznych ministerialnych ds. CEP opracowywanych w NATO. Obejmują one trzy zasadnicze elementy:

---

[14] *International* ..., op.cit., s. 66-68.

- ochronę ludności (ostrzeganie ludności, służba zdrowia, reagowanie na katastrofy, samoochrona, schronienia, ochrona dóbr kultury, prawo międzynarodowe);
- przygotowania na zagrożenia (dostawa energii, surowców oraz surowców ropopochodnych);
- Obronę Cywilną (dostarczanie towarów, dostarczanie usług w sektorze transportowym, dostarczenie usług telekomunikacyjnych, zaopatrzenie w żywność i wodę, inne).

Federacyjny charakter państwa niemieckiego sprawia, że odróżnia się kwestie planowania cywilnego na zagrożenia w czasie pokoju od planowania cywilnego na zagrożenia czasu wojny. Te pierwsze, a w konsekwencji i działania ratownicze, leżą w gestii landów, posiadających swoje własne parlamenty i rządy. CEP na czas zagrożeń polityczno-militarnych (przygotowania cywilne) koordynowany jest zaś przez rząd federalny we współdziałaniu z poszczególnymi landami. Organem bezpośrednio odpowiedzialnym za łączenie obydwu tych obszarów w każdym z landów jest minister spraw wewnętrznych, a wszyscy ministrowie tworzą wspólny stały komitet czuwający nad wdrażaniem postanowień planu CEP.

Koordynacja zagadnień bezpośrednio związanych z HNS leży w gestii administracji wojskowej, lecz bezpośrednie czerpanie z zasobów cywilnych (rządowych, prywatnych) wymaga udziału dostawców tychże usług. Własnością administracji samorządowej i osób prywatnych są obiekty infrastruktury cywilnej, urządzenia, instytucje usługowe środki transportowe, łączności, linie telekomunikacyjne, artykuły pierwszej potrzeby i inne, których udostępnienie możliwe jest tylko przy ich udziale i za ich zgodą.

Z uwagi na to, że planowanie HNS, może mieć charakter planowy lub doraźny[15] istnieje konieczność koordynowania przygotowań HNS na bazie

---

[15] Zob. H. Szafran *Wsparcie pobytu i działań wojsk sojuszniczych na terytorium Polski (Host Nation Support)* AON, Warszawa 2000, s. 25.

komisji połączonych, których istota polega na łączeniu różnych ról i funkcji, różnych podmiotów, w jeden układ funkcjonalny.

Przy okazji określania ról dla poszczególnych „aktorów" problematyki HNS, musimy pamiętać o tym, że niemiecka Bundeswehra dysponuje licznym potencjałem administracji cywilnej (około 150 tys. osób), której zadania związane są m.in. z zaopatrzeniem materiałowym sił zbrojnych. *„Terenowa administracja obronna zapewnia przede wszystkim dopływ kadr dla sił zbrojnych oraz wykonuje różnego rodzaju usługi natury finansowej, materialnej i organizacyjnej (...) Miejscowe placówki administracji obronnej zajmują się kwestiami inwestycji i zaopatrzenia garnizonów, korzystając nierzadko z pomocy inwestorów cywilnych."*[16]

Państwo niemieckie zatem gros zadań przypisuje cywilnej administracji wojskowej (obronnej), lecz tylko (i głównie) dlatego, że jest to jeden z możliwych sposobów wykorzystania administracji stanowiącej część administracji Niemiec w ogóle.

NORWEGIA[17]:

Ostatnim państwem, w którym problematyka CEP i w konsekwencji HNS stanowi interesujące źródło inspiracji jest Norwegia.

Obrona narodowa Norwegii opiera się na zasadach obrony totalnej (powszechnej) i łączy dwa istotne elementy: obronę militarną oraz planowanie cywilne na sytuacje nadzwyczajnych zagrożeń (CEP). Definicja obrony totalnej (narodowej) Norwegii określa ją, jako wspólne zasoby (materialne, ludzkie, wojskowe i cywilne) niezbędne do obrony kraju.[18] Zadaniem CEP Norwegii jest ochrona ludności w czasie wojny oraz w sytuacjach kryzysów czasu pokoju. Oprócz tego **drugim ważnym jej zadaniem (celem) jest planowanie cywilnego wsparcia na rzecz**

---

[16] R. Baumgärtel, *Bundeswehra w okresie przełomu (1992-1993)* w: *W służbie...*, op.cit., s. 128-129.
[17] International ,...,op.cit., s. 98-102.
[18] s. 99.

wzmocnienia obrony militarnej.[19]

CEP Norwegii składa się z:

- *przygotowań administracyjnych* zapewniających gotowość administracji centralnej i terytorialnej do realizacji jej zadań w tym zakresie;
- *przygotowań gospodarczych* zapewniających efektywne wykorzystanie wszystkich zasobów na potrzeby obrony totalnej i społeczeństwa;
- *obrony cywilnej* zapewniającej ochronę ludności, dóbr i majątku narodowego;
- *przygotowań policyjnych* w celu zapewnienia porządku publicznego i zapobieganiu aktom sabotażu;
- *przygotowań medycznych na zagrożenia* w celu ochrony zdrowia ludności;
- *przygotowań informacyjnych* na rzecz realizacji celów *public relation.*

Na szczeblu centralnym za zagadnienia CEP odpowiada rząd i poszczególni ministrowie. Za koordynację CEP odpowiada minister sprawiedliwości i podległa mu agencja - Dyrektoriat Obrony Cywilnej i Planowania Cywilnego na Sytuacje Nadzwyczajne.

Na szczeblu regionalnym koordynacja CEP leży w gestii gubernatorów, zaś na lokalnym – władz samorządowych. W ramach owych zadań znajdują się też kwestie wsparcia logistycznego i transportowego sił zbrojnych.

Problematyka HNS nie stanowi oddzielnej płaszczyzny działalności sektora cywilnego w sferze obrony narodowej[20]. Nie wywołuje zatem potrzeby tworzenia dodatkowych „super struktur" zajmujących się li tylko tymi zagadnieniami. Istotne jest jednak wpisanie HNS-u do funkcji poszczególnych podmiotów cywilnych, zastosowanie obowiązujących w nim reguł i procedur, a także gotowość do praktycznej realizacji wynikających z tego zadań.

---

[19] Pamiętamy przy tym i o tym, że obrona militarna oznacza w NATO nie tylko orężne używanie sił zbrojnych, ale także kwestie operacji innych niż wojenne (humanitarne, przeciwterrorystyczne, pokojowe itd.).

[20] Używamy celowo wyrażenia „obrony narodowej" bowiem w żadnym z tych państw nie ma zamiennika dla polskiego wyrażenia „obronność".

3. Ogólne założenia realizacji zadań HNS przez sektor cywilny w Polsce

Problematyka HNS dla sektora cywilnego w RP jest podobnie złożona i „dziewicza" jak i dla podsystemu militarnego. HNS bowiem sprowadza się do zabezpieczenia dowódcom NATO lub państwa wysyłających wsparcia w postaci sprzętu i materiałów, infrastruktury i udogodnień oraz usług wraz z zabezpieczeniem w zakresie bezpieczeństwa i obsługi administracyjnej, zgodnie z wynegocjowanymi warunkami pomiędzy państwami wysyłającymi i (lub) NATO a rządem państwa przyjmującego.[21] Korzystanie z zasobów cywilnych, wbrew pozorom, ma charakter nie tylko logistyczny[22]. Przypomnijmy, że korzystanie ze świadczeń cywilnych może obejmować:

- transport kolejowy i samochodowy;
- prace załadunkowe i wyładunkowe w portach morskich, na lotniskach i stacjach kolejowych;
- tworzenie składów i magazynów;
- obsługę, ewakuację techniczną i remonty pojazdów i niektórych urządzeń;
- udostępnienie obiektów infrastruktury cywilnej;
- usługi pocztowe i telekomunikacyjne oraz informatyczne;
- usługi socjalno-bytowe, komunalne oraz kulturalno-rekreacyjne;
- prace i usługi kwaterunkowo-budowlane;
- zaopatrywanie w artykuły pierwszej potrzeby (żywność, energię, wodę, paliwa, materiały sanitarne i medyczne etc.);
- usługi medyczne, weterynaryjne;
- wsparcie natury operacyjnej (głównie przez straże, służby, inspekcje i policje);
- personel cywilny – prace administracyjne, tłumacze, usługowe itp.;

---

[21] Zob. *Zasady i główne kierunki działania NATO w zakresie wsparcia państwa-gospodarza (HNS). Nota Sekretarza Generalnego,* Dokument C-M (2000) 56.

[22] Por. St.Filipiak, *Współpraca cywilno-wojskowa w ramach wsparcia wojsk Sojuszu ze strony państwa-gospodarza* w: opr.zb. *Współpraca cywilno-wojskowa*, MON, Warszawa 1999, s.53. Tenże autor zaprzeczając swojej tezie o logistycznym charakterze wymienia możliwe zadanie MSWiA polegające m.in. na „zapewnieniu osłony i regulacji ruchu dla przegrupowujących się wojsk oraz zapewnienie bezpieczeństwa w strefie tyłowej dla wszystkich elementów ugrupowania". Niestety, nie jest to zadanie logistyczne.

- wsparcie moralne (posługi religijne, opieka psychologiczna, wymiar sprawiedliwości) i wiele innych[23].

Problematyka HNS w Polsce w wymiarze cywilnym wymaga pilnej instytucjonalizacji, będącej wynikiem działań prawno-organizacyjnych w skali kraju i poszczególnych działów administracji rządowej. Sytuacja HNS jest pochodną stanu planowania cywilnego na sytuacje nadzwyczajne, które stanowić będzie część szerszego zjawiska przygotowań obronnych. Te z kolei dotyczą jednak nie tylko sektora cywilnego, ale całego potencjału obronnego w ogóle.

3.1. Szczebel centralny

Zgodnie z postanowieniem strategii obronności, przygotowania obronne składają się z: planowania i programowania obronnego oraz bieżącego utrzymania i doskonalenia systemu obronności. **Koordynatorem przygotowań obronnych w całości jest minister obrony narodowej**[24].

Koordynacyjna rola ministra obrony narodowej wynika głównie z ustawy o urzędzie Ministra Obrony Narodowej oraz rozporządzenia Rady Ministrów w sprawie szczegółowego zakresu działania Ministra Obrony Narodowej. Świadczą o tym zapisy:

„Art.2. Do zakresu działania Ministra Obrony Narodowej należy:

2) przygotowywanie założeń obronnych Państwa...,

3) realizowanie generalnych założeń, decyzji i wytycznych Rady Ministrów w zakresie obrony Państwa i ***koordynowanie realizacji wynikających z nich zadań*** (wytł. – W.K.),

4) sprawowanie, w zakresie powierzonym przez Radę Ministrów,

---

[23] Zob. H.Szafran, *Wsparcie pobytu...,* op.cit., s. 24.

[24] Fakt ten wpływa na potrzebę rozróżnienia dwóch typów przygotowań w sektorze cywilnym: przygotowań cywilnych, koordynowanych przez ministra obrony narodowej oraz przygotowań ratowniczych koordynowanych przez inny organ np. ministra spraw wewnętrznych i administracji. Jest to jedno z możliwych rozwiązań w tej materii. Oczywiście nie ma wątpliwości co do koordynacji przygotowań ratowniczych, lecz wątpliwości budzi gotowość ministerstwa obrony narodowej w RP do przejęcia funkcji koordynacyjnej nad wszystkimi działami administracji rządowej. Możliwe by to było jedynie po stworzeniu międzyministerialnej instytucji w MON merytorycznie przygotowanej do pełnienia takiej funkcji.

ogólnego nadzoru nad realizacją zadań obronnych przez organy administracji państwowej, instytucje państwowe, samorządy, podmioty gospodarcze i inne podmioty (wytł. – W.K.),

22) współdziałanie z innymi organami państwowymi, organami samorządu terytorialnego i organizacjami społecznymi[25].

Szczegółowe zapisy w tej materii znajdujemy w rozporządzeniu RM, z których wynika, że Minister Obrony narodowej:

- *przygotowuje projekty założeń polityki obronnej, z programami rozwoju systemu obronnego oraz planów obrony państwa;*
- *wypracowuje zasady wykonywania zadań obronnych przez organy administracji państwowej, instytucje państwowe, organy samorządu terytorialnego, podmioty gospodarcze i inne podmioty;*
- ***koordynuje realizację zadań w zakresie obrony państwa przez ww. podmioty;***
- ***koordynuje przygotowania ww. podmiotów do funkcjonowania w okresie zewnętrznego zagrożenia bezpieczeństwa państwa i wojny***[26].

Fakt koordynacyjnej roli ministra obrony narodowej (zamiennie - ministra obrony) stanowi konsekwencję reformy centrum administracyjnego i odejścia od proresortowych ról poszczególnych naczelnych organów administracji rządowej (ministrów).

Koordynacyjna rola ministra obrony nie wyklucza konstytucyjnego władztwa Rady Ministrów, jako organu realizującego politykę państwa w zakresie bezpieczeństwa i obronności.

W projekcie ustawy o powinnościach obronnych przewiduje się, że Rada Ministrów[27] planuje i realizuje przygotowania obronne zapewniające funkcjonowanie państwa w czasie zewnętrznego zagrożenia bezpieczeństwa

---

[25] *Ustawa z dnia 14 grudnia 1955 r. o urzędzie Ministra Obrony Narodowej,* Dz.U. Nr 5, poz. 56.

[26] *Rozporządzenie Rady M9nistrów z dnia 9 lipca 1996 r. w sprawie szczegółowego zakresu działania Ministra Obrony Narodowej,* DzU. nr 94, poz. 426..

[27] Zob. *Ustawa z dnia ... o obowiązku wojskowym i innych powinnościach obronnych.* Projekt, stan na kwiecień 2000, dział V – annex do tekstu jednolitego ze stycznia 2000 (na prawach maszynopisu).

(kryzysu) i w czasie wojny, w tym planuje przedsięwzięcia gospodarczo-obronne oraz **zadania wykonywane na rzecz Sił Zbrojnych i wojsk sojuszniczych.**

Każdy z ministrów zaś – każdy w zależności od działu m.in.:

- *w dziale administracja publiczna:* określa zadania obronne i organizuje ich wykonanie przez nadzorowane organy administracji rządowej oraz podległe, podporządkowane i nadzorowane jednostki organizacyjne i komórki organizacyjne;
- *architektura i budownictwo:* tworzy warunki do gromadzenia i przechowywania zasobów geodezyjnych i kartograficznych na potrzeby obronne państwa;
- *finanse publiczne:* określa zasady polityki celnej i skarbowej;
- *gospodarka:* opracowuje zasady i koordynuje funkcjonowanie gospodarki oraz kontroli obrotu z zagranicą w razie zagrożenia i w czasie wojny; opracowuje i aktualizuje CPMG; zapewnia bezpieczeństwo energetyczne; zapewnia wymagany stan rezerw państwowych i zapasów obowiązkowych paliw, opracowuje zasady utrzymania potencjału produkcyjnego i usługowego na potrzeby obronne, nadzoruje realizację zadań obronnych przez spółki przemysłu obronnego; **HNS w tym dziale to m.in.**: charakterystyka systemu paliwowego (produkcja, przetwórstwo, przechowalnictwo, rurociągi), zasoby i źródła energii elektrycznej, regulowanie taryf celnych, obrotu towarów i technologii, zasady funkcjonowania i procedury współpracy z Agencją Rezerw Materiałowych;
- *gospodarka morska:* określenie zasad funkcjonowania transportu morskiego oraz portów i przystani morskich, a także korzystania z obszarów morskich; **HNS w tym dziale to m.in.**: charakterystyka techniczno-eksploatacyjna infrastruktury morskiej (porty, przystanie), środków transportowych oraz właściwości wybrzeża morskiego, a także sprawy ochrony środowiska morskiego;

- *gospodarka wodna:* określa zasady przygotowania śródlądowych dróg wodnych, obiektów hydrotechnicznych; zapewnia techniczne i nawigacyjne warunki śródlądowych dróg wodnych; gospodaruje rezerwami mobilizacyjnymi; **HNS w tym dziale to m.in**.: przeprawy – charakterystyka i konstrukcje, stałe i doraźne, usługi (prognozy, ostrzeżenia, monitoring) meteo-, aero-, hydrologiczne, pomiary wód;
- *łączność:* określa zasady funkcjonowania systemu telekomunikacyjnego i pocztowego w razie zewnętrznego zagrożenia bezpieczeństwa państwa (kryzysu) i w czasie wojny; ustala zasady organizacji łączności na potrzeby systemu obronności państwa; zapewnia wydzielanie zasobów krajowej infrastruktury telekomunikacyjnej na potrzeby kierowania; koordynuje usługi w tym zakresie; odpowiada za zapewnienie wymaganego stanu rezerw państwowych[28]; **HNS w tym dziale to m.in**.: usługi pocztowe i telekomunikacyjne, odtwarzanie łączności, charakterystyka dostępności do systemów łączności, telefonia cyfrowa;
- *rolnictwo*: ustala zasady produkcji roślinnej i zwierzęcej oraz skupu płodów rolnych w razie zewnętrznego zagrożenia bezpieczeństwa państwa (kryzysu) i w czasie wojny;
- *rozwój wsi:* opracowuje zasady przygotowania, zabezpieczenia i zapewnienia dostaw wody na potrzeby obronne;
- *rynki rolne:* tworzy warunki organizacyjne i techniczne do gromadzenia i przechowywania produktów rolno-spożywczych w ramach rezerw państwowych; **HNS w tym dziale to m.in**.: zaopatrywanie w żywność i produkty do jej produkcji, charakterystyka zasobów żywności, systemu jej magazynowania (magazyny, chłodnie, hurtownie itd.), konserwacji i przetwarzania; usługi gastronomiczne, giełdy produktów rolnych; „liderzy" produkcji rolnej, stan prawny i organizacyjny oraz procedury

[28] Zapewnienie odpowiedniego poziomu rezerw państwowych należy do powinności wielu ministrów; nie będziemy więc tego powtarzać w dalszej części analizy.

współpracy z Agencją Rynku Rolnego, Inspekcją Skupu i Przetwórstwa Artykułów Rolnych;

- *Skarb Państwa:* gospodaruje mieniem Skarbu Państwa; organizuje zadania obronne w przedsiębiorstwach państwowych;
- *transport:* określa zasady funkcjonowania transportu i żeglugi śródlądowej oraz przepraw promowo-mostowych; **HNS w tym dziale to m.in.**: charakterystyka możliwości transportowych kraju z żeglugą śródlądową włącznie, świadczenie usług transportowych (z wyjątkiem transportu morskiego), charakterystyka przejść granicznych, węzłów komunikacyjnych itd.;
- *środowisko:* ustala zasady wykorzystania w lasów, parków narodowych, rezerwatów przyrody i innych zasobów naturalnych; **HNS w tym dziale to m.in.**: surowiec drzewny i inne zasoby naturalne, łowiectwo, bytowanie wojsk na terenach zalesionych;
- *sprawy wewnętrzne:* zapewnia warunki funkcjonowania określonych organów kierowania państwem w razie zagrożenia (kryzysu) i wojny; prowadzi bazę informacyjną rejestru pojazdów i kierowców (Centralna Ewidencja Pojazdów i Kierowców – CEPIK) planuje, organizuje i zapewnia realizację przedsięwzięć na rzecz mobilizacyjnego rozwinięcia sił zbrojnych; określa zadania obronne i organizuje ich wykonywanie przez nadzorowane organy administracji rządowej oraz podległe, podporządkowane i nadzorowane jednostki i komórki organizacyjne; **HNS w tym dziale to m.in.**: świadczenie usług z zakresu CEPIK, świadczenie wsparcia przez siły Policji, Straży Granicznej i Państwowej Straży Pożarnej i inne rodzaje wsparcia o operacyjnym charakterze;
- *zdrowie:* ustala zasady organizacji i funkcjonowania służby zdrowia w razie zagrożenia (kryzysu) i w czasie wojny; określa zasady wykorzystania kadr medycznych; **HNS w tym dziale to m.in.**: charakterystyka możliwości w zakresie świadczeń leczniczych, charakterystyka infrastruktury i urządzeń systemu opieki zdrowotnej

(szpitale, sanatoria, lekarze, personel medyczny, łóżka, sale operacyjne etc.), zasoby krwi, rezerwy środków farmaceutycznych, materiałów medycznych i inne, możliwości ruchomych oddziałów służby zdrowia i ich wykorzystanie;

- **wszyscy ministrowie** – organizują wykonywanie zadań przez podległe, podporządkowane i nadzorowane jednostki organizacyjne w zakresie dostaw, usług i świadczeń na rzecz sił zbrojnych; zapewniają realizację inwestycji przewidzianych do wykorzystania przez siły zbrojne[29].

Podstawę dla udzielania wsparcia wojskom sojuszniczym stanowi ratyfikowana w 1998 r. *Umowa między stronami Traktatu Północnoatlantyckiego dotycząca statusu ich sił zbrojnych*[30], która w art. I ust.2 przewiduje zastosowanie Umowy w stosunku do władz administracyjnych umawiających się stron w granicach administrowanych przez nie terenów.

Zasadnicze znaczenie ma art. IX przewidujący możliwość nabywania na miejscu towarów i usług **na tych samych zasadach i – z zasady – przez te same organy, które dokonują zakupów na potrzeby SZ RP**. Ust.3 tego artykułu ustala, że udostępnienie przez „władze państwa przyjmującego" potrzebnych gruntów, budynków i urządzeń będzie się odbywało na zasadach dotyczących zakwaterowania SZ państwa przyjmującego. Z kolei ust. 4 reguluje sprawę świadczeń osobistych („cywilnej siły roboczej"), przewidując zastosowanie przepisów kraju goszczącego (Polski).

Wykładnię i uszczegółowienie trybu postępowania wobec goszczących wojsk daje *Ustawa z dnia 23 września 1999r. o zasadach pobytu wojsk obcych na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej oraz zasadach ich przemieszczania się przez to terytorium*[31]. Także i ona odwołuje się do stosowania zasad przyjętych wobec SZ RP (np. w sprawach świadczeń

---

[29] Szczegółowe informacje w projekcie ustawy.
[30] Tzw. SOFA, DzU. RP Nr 97 z 1998r., poz. 504.
[31] DzU. RP nr 93 poz. 1063. W szczególności reguluje ona sprawy szkolenia na polskich poligonach, choć może mieć zastosowanie do realizacji zadań HNS.

zdrowotnych udzielanych przez publiczne zakłady opieki zdrowotnej, korzystania z dróg publicznych, przewozu materiałów niebezpiecznych oraz korzystania z linii i urządzeń telekomunikacyjnych, a także pasm częstotliwości).

„Powyższe pozwala sądzić, że **zabezpieczenie potrzeb jednostek NATO na terytorium Polski będzie odbywało się w ogóle w ramach zadań realizowanych przez administrację publiczną na rzecz SZ RP i na tych samych zasadach** (a już co najmniej do standardu tego powinniśmy dążyć)."[32]

Rola i zadania organów administracji rządowej i samorządowej w zakresie udzielenia wsparcia uzależnione będą od charakteru i rodzaju potrzeb, które mogą zgłaszać wojska NATO.

Zatem, ze względu na to, że pozostali ministrowie, każdy w zakresie swoich kompetencji, uczestniczą w procesie realizacji zadań obronnych, istnieje pilna konieczność innego, interdyscyplinarnego i międzyinstytucjonalnego podejścia do instytucjonalizacji zagadnień planowania cywilnego na zagrożenia.

Z uwagi na to, że partnerami ministra obrony są równorzędne organy, istnieje konieczność utworzenia **międzyministerialnej komisji ds. przygotowań cywilnych (KPC)**[33]. Zdajemy sobie sprawę z faktu, iż najlepiej byłoby, gdyby owa komisja podporządkowana była bezpośrednio premierowi (Zob. wcześniejsze uwagi dotyczące projektu ustawy o powinnościach

---

[32] W.Kitler, H.Szafran, *wsparcie cywilne dla sił zbrojnych,* w: W.Kitler kier. nauk., *Współczesny wymiar obrony cywilnej RP w świetle integracji ze strukturami zachodnioeuropejskimi cz. II, Warszawa 2000*, na prawach maszynopisu (praca ta ukaże się niemal w tym samym terminie co niniejsze dzieło).

[33] Używamy tu wyrażenia „międzyministerialny" zamiast „międzyresortowy" głównie dlatego żeby oddać istotę nieresortowego traktowania zagadnień obrony narodowej. Doskonały przykład takiego podejścia znajdujemy w innych państwach, np. we Francji istnieje Międzyministerialna Komisja ds. Obrony Terytorium Kraju, która podlega jednak premierowi a nie ministrowi obrony. Przyczyną tego stanu rzeczy jest to, że minister obrony jest, w zasadzie, ministrem właściwym ds. sił zbrojnych. Rolę wiodącą w zakresie obrony narodowej pełni zaś francuski premier. Komisja ta, z wyłączeniem spraw przygotowania i prowadzenia operacji wojskowych, zajmuje się problematyką obrony terytorium kraju, formułuje wnioski dotyczące zadań poszczególnych ministrów, czuwa nad zgraniem środków i działań podjętych przez państwo z działaniami władz terytorialnych, opiniuje i formułuje propozycje zapisów budżetowych tzw. pozawojskowych kredytów inwestycyjnych w dziedzinie obronnej, uczestniczy w procesie organizacyjnym ćwiczeń miedzyministerialnych itd. Zob. W. Kitler, *Obrona narodowa Francji,* wyd. Adam Marszałek, Warszawa-Toruń 1997, s. 50-51.

obronnych), lecz w obecnym stanie prawnym jej „miejsce" przy ministrze obrony jest po prostu naturalną, choć niezbyt racjonalną koniecznością.

Członkowie KPC powinni reprezentować wszystkie lub najważniejsze organy i instytucje odpowiedzialne za kwestie przygotowań cywilnych, a szczególnie przedstawiciele:

1. ministra obrony narodowej – przewodniczący w randze sekretarza (podsekretarza) stanu;
2. kancelarii prezesa Rady Ministrów;
3. ministrów kierujących działami: obrona narodowa, administracja publiczna, architektura i budownictwo, budżet, finanse publiczne, gospodarka morska, gospodarka wodna, łączność, gospodarka przestrzenna i mieszkaniowa, praca, rolnictwo, rozwój regionalny, rynki rolne, Skarb Państwa, transport, środowisko, sprawy wewnętrzne;
4. przedstawiciel szefa Sztabu Generalnego oraz centralnych organów administracji rządowej.

Z uwagi na to, że kierowanie nawet kilkoma działami powierza się jednemu ministrowi, liczba członków komisji nie byłaby taka duża, jakby to wynikało z powyższej listy. Prace tejże komisji powinny być „obsługiwane" przez stały sekretariat.

Odpowiedzi wymaga pytanie o to, kto będzie wydzielał ów sekretariat. Nasuwa się skojarzenie, że mógłby to być Departament Systemu Obronnego MON, lecz w sytuacji tworzenia inspektoratu wsparcia terytorialnego wątpliwości pozostają niewyjaśnione. Tymczasem DSO MON jest instytucją najwłaściwszą z uwagi na to, że materię jego działalności stanowią m.in. sprawy planowania obronnego, programowania obronnego, a także interesującego nas HNS. Organizacyjne i instytucjonalne wydzielenie HNS z całokształtu przygotowań cywilnych byłoby działaniem nieracjonalnym i prowadzącym do rozdzielenia na dwie części jednej integralnej całości.

Komisja przygotowań cywilnych powinna pracować w ścisłym związku z KSORM oraz właściwymi komisjami przygotowań cywilnych

w innych ministerstwach. Konsekwencje więc, każdy minister powinien tworzyć komisję przygotowań cywilnych w zakresie swoich kompetencji. Komisje te powinny również mieć charakter międzyministerialny, jeśli tylko udział przedstawiciela innego ministra w danej komisji jest niezbędny.

Komisja przy ministrze obrony i innych organach naczelnych pracuje przy merytorycznym wsparciu określonych departamentów lub podobnych instytucji. Szczegółowe wnioski w tej materii wymagają dalszych badań i przedstawione zostaną w drugim etapie badań.

3.2. Szczebel terytorialny

Gotowość sektora cywilnego do sprostania problemom przygotowań cywilnych (planowania cywilnego w znaczeniu sojuszniczym) powoduje także konieczność podjęcia w tej materii stosownych kroków organizacyjnych.

Na szczeblu województwa realizacja zadań obronnych, a zatem i przygotowań cywilnych leży w gestii wojewody. Wojewoda koordynuje wykonanie zadań przez jednostki podległe i nadzorowane, przez organy samorządu terytorialnego, przedsiębiorców i inne jednostki organizacyjne prowadzące działalność na terenie województwa. Wojewodę postrzegamy jako organizatora i koordynatora stosownych przedsięwzięć planistycznych i wykonawczych, także w zakresie dostosowania celów i zadań HNS do miejscowych warunków, animatora współdziałania zainteresowanych organów i reprezentanta w lokalnych kontaktach oficjalnych z przedstawicielami Sojuszników[34]. „Jest to możliwe dzięki organizacyjnemu, finansowemu, osobowemu i kompetencyjnemu zespoleniu administracji wojewódzkiej, co umożliwia m.in. wydzielanie środków finansowych na zadania zlecane w zakresie obronności (dot. też HNS), a także ewentualne dobrowolne wykonywanie tych zadań w wyniku zawartych porozumień”[35].

---

[34] Zob. *Ustrój administracji publicznej.* Wyd. Prawnicze PWN, Warszawa 2000, s.87-88.
[35] W.Kitler, H.Szafran, *wsparcie cywilne...,* op.cit., s.30 materiału roboczego.

Zadania wojewody dotyczące wsparcia dla sojuszników dotyczyć będą jednak głównie użycia (określenia zadań) dla służb, inspekcji, straży i policji oraz jednostek organizacyjnych, dla których jest organem założycielskim. W tym przypadku chodzi głównie o czas pokoju czyli tzw. ***niski stan świadczeń***.[36]

W gestii wojewody leżą sprawy stanowiące właściwość wielu różnych organów szczebla centralnego.[37] Z tego też względu wojewoda i podległa mu administracja rządowa zespolona, a w szczególnych przypadkach i niezespolona muszą posiadać zdolność organizacyjną do poradzenia sobie z problemami przygotowań cywilnych, a w tym z zagadnieniami HNS.

W sytuacjach nadzwyczajnych wojewoda zyskuje pełnię władzy nad wszystkimi formami administracji na terenie województwa, a tym samym jego koordynacyjna, a wręcz „dowódcza" rola staje się szczególnie wyraźna. Dotyczy to zarówno stanu klęski żywiołowej, stanu wyjątkowego jak i wojennego. W stanie wojennym zmienia się sytuacja prawna państwa, a co za tym idzie wojewoda będzie mógł realizować zadania obronne „z większą swobodą", a tym samym zapewnić wymagania tzw. ***wysokiego stanu świadczeń***.[38]

Partnerem wojewody w zakresie przygotowań cywilnych (w tym głównie wsparcia dla sił zbrojnych własnych i sojuszniczych) jest samorząd województwa oraz szef administracji wojskowej w województwie – szef WSzW. Z tego też względu podobnie jak na szczeblu centralnym, tak i w województwie, istnieje potrzeba powołania stałej lub tworzonej *ad hoc* **komisji roboczej ds. przygotowań cywilnych.**

Na szczeblu landów niemieckich występują *mieszane komisje*

---

[36] Zob. *Poradnik planowania i przygotowania umów/porozumień w sprawie wsparcia ze strony kraju-gospodarza (HNSA),* Sztab Międzynarodowy NATO-Dyrektoriat Logistyki, Bruksela 1993; *Koncepcja wykonywania przez Ministerstwo Obrony Narodowej oraz inne organy administracji rządowej i samorządowej zadań wynikających z obowiązków Państwa-Gospodarza w zakresie wsparcia wojsk sojuszniczych na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (HNS),* MON, Warszawa listopad 2000, s.6.

[37] Zob. *Dział V projektu ustawy o obowiązku wojskowym i innych powinnościach obronnych*, stan z kwietnia 2000 r.

[38] Zob. *Poradnik planowania...,* op.cit..; *Koncepcja wykonywania...,* op.cit., s. 7.

koordynacyjne (a w ich składzie grupy robocze)[39] zaś we Francji, na szczeblu departamentu - *komisje obrony niemilitarnej.*[40] W jednym i drugim przypadku komisje te w mają swoim składzie przedstawicieli wszystkich liderów administracji danego szczebla i pracują, głownie, w grupach roboczych reprezentujących poszczególne dziedziny odpowiedzialności władz danego szczebla.

I tak w komisji landu niemieckiego są to grupy problemowe: *przemieszczenia ludności; ochrona obiektów i dyslokacja wojenna; świadczenia osobiste i rzeczowe; kierowanie ruchem i transportem; służba zdrowia; zabezpieczenie inżynieryjne i infrastruktura; łączność; ochrona ludności i ratownictwo; mas media; planowanie ćwiczeń i pokojowa dyslokacja wojsk; obsada personalna; komunikacja lotnicza; ochrona środowiska*. Mogą być również powoływane specjalne grypy robocze m.in. tylko ds. pobytu wojsk sojuszniczych i HNS.

W komisji obrony niemilitarnej departamentu francuskiego prowadzone są prace we wszystkich dziedzinach obrony niemilitarnej, a więc w dziedzinach: *ochrony ludności; gospodarczej; wyżywienia; sanitarnej i społecznej; łączności i telekomunikacji; mediów; systemów informacyjnych; przemysłowej; transportu, ruchu drogowego i prac budowlanych.* HNS nie jest najważniejszym problemem administracji francuskiej, głównie z uwagi na samodzielność militarną Francji, lecz gdyby zaistniała taka potrzeba, zarówno departament jak i inne szczeble administracji terytorialnej poradziłyby sobie z tym problemem bez większych trudności. Podstawę takiej opinii stanowi klarowny system prawny o powinnościach władz cywilnych w zakresie obrony narodowej oraz system struktur, funkcji i procedur w tej materii, mający swoje wieloletnie tradycje[41].

---

[39] Zob. H.Szafran, *Współpraca cywilno-wojskowa w obronie terytorialnej Niemiec (doświadczenia i wnioski)* w: *Współpraca cywilno...,* op.cit., s. 94.

[40] Zob. W.Kitler, *Obrona narodowa...,* op.cit., *s. 70.*

[41] Na potrzebę tworzenia takich komisji i grup roboczych (w ramach komisji) wskazują autorzy wspominanej koncepcji HNS, w części dotyczącej działu „rynki rolne" wskazując na konieczność stworzenia terenowych zespołów ds. szerokopojętej problematyki rolnej. Jest to jednak wniosek branżowy, który należy uwzględnić, analizując zagadnienia w szerszym kontekście.

W polskim stanie prawnym występuje Wojewódzki Komitet Obrony (WKO), do niedawna ciało właściwe w sprawach obronnych w województwie, zaś po reformie ustrojowej pozbawione mocy decyzyjnych na rzecz wojewody. Istnieje dzisiaj pilna potrzeba przewartościowania funkcji WKO, traktowanego jako ciało opiniodawczo-doradcze wojewody[42], lecz nie jest logiczne aby pełnił on rolę takiej komisji. Komisja bowiem jest ciałem roboczym, a zatem - powinna być niejako przywiązana do WKO[43] jako jego organ roboczy (pamiętamy cały czas o jednoosobowym władztwie wojewody). Komisja ta nie zastąpiłaby jednak ani roli WKO, ani tym bardziej WZKOLiSO.

Prace *komisji roboczej ds. przygotowań cywilnych* muszą być również zabezpieczone przez stałe biuro na prawach wydziału urzędu wojewódzkiego. Taką rolę może pełnić Wydział Zarządzania Kryzysowego, Ochrony Ludności i Spraw Obronnych (WZKOLiSO), być może w zmienionej strukturze i zasadach działania lub inny wydział np. zajmujący się sprawami WPMG, lecz nie byłoby to najlepsze rozwiązanie.

Zagadnienia przygotowań cywilnych dotyczą także administracji samorządowej, tak szczebla wojewódzkiego, jak i tych niżej. Samorządy te realizują także zadania natury obronnej, lecz szczególnie w przypadku szczebla wojewódzkiego nie ma w Polsce jeszcze doświadczeń i stosownego prawa wykonawczego do już istniejących ustaw. Samorządy te musza być także organizacyjne przygotowane do podjęcia wyzwań w zakresie wykonania zadań obronnych o charakterze wojewódzkim, powiatowym i gminnym. Często bowiem, szczególnie w związku ze wsparciem cywilnym dla sił zbrojnych (w tym HNS), samorządy będą bezpośrednio zainteresowane

---

[42] Zob. np. *Statut Warmińsko-Mazurskiego Urzędu Wojewódzkiego w Olsztynie,* Załącznik do zarządzenia Nr 63 Wojewody Warmińsko-Mazurskiego z dnia 2 czerwca 1999 r.

[43] Z uwagi na zmienione relacje (i kompetencje) pomiędzy wojewodą a WKO, a także rozległy zakres kompetencji wojewody w szerokim kontekście obrony narodowej (bezpieczeństwa narodowego) przedstawiałem już propozycję zmiany istoty WKO, określając go mianem „wojewódzki komitet obrony narodowej" lub krótko „wojewódzki komitet bezpieczeństwa". Konsekwentnie do tego także WZKOLiSO mógłby mieć nazwę i właściwości „wydziału obrony narodowej" lub „wydziału ds. bezpieczeństwa narodowego" (wydziału bezpieczeństwa).

ofertą sił zbrojnych i władz rządowych w tej materii.

Samorząd województwa uczestniczy w realizacji zadań obronnych, a także w wykonaniu usług publicznych na rzecz HNS. Rzeczowym zakresem zadań można tu objąć przede wszystkim określone w ustawach kompetencje dotyczące:

- udostępnienia dróg wojewódzkich (i części dotychczasowych krajowych; pozostałe – wykorzystywane w ramach HNS znajdują się w gestii krajowej administracji specjalnej oraz samorządów terytorialnych – drogi powiatowe i gminne) i organizacji ruchu po nich;
- korzystania z baz danych wchodzących w skład krajowego systemu informacji o terenie.

Samorząd powiatowy może być głównym wykonawcą publicznych zadań ponadgminnych w zakresie:

- udostępnienia terenów i nieruchomości na czasowe rozmieszczenie sojuszniczych i własnych jednostek wojskowych oraz magazynowanie uzbrojenia, urządzeń i środków materiałowych. Przy czym pamiętamy o uprawnieniach przewodniczących zarządów innych jednostek samorządu terytorialnego, dyrektorów regionalnych dyrekcji lasów państwowych, Prezesa Agencji Własności Rolnej Skarbu Państwa oraz innych osób fizycznych i prawnych będących właścicielami nieruchomości[44];
- wykorzystania powiatowych obiektów i urządzeń użyteczności publicznej;
- zapewnienia ochrony przeciwpożarowej i kontroli przestrzegania przez sojuszników przepisów o ochronie środowiska;
- współpracy wojskowych organów porządkowych z komendą powiatową policji.

Podstawową rolę głównego wykonawcy cywilnego wsparcia spełniać mogą **samorządy gminne**, w zakresie tzw. a*dministracji świadczącej:*

---

[44] *Ustawa z 22 czerwca 1995r. o zakwaterowaniu SZ RP.* DzU. nr 86 z 1995r. poz.433, art.66.

- usługi polegające na dostawie mediów komunalnych (wody, ogrzewania, gazu, energii elektrycznej, przy czym pamiętamy tu o istniejących ograniczeniach);
- usługi w zakresie czystości i właściwych warunków sanitarnych (wywozu ścieków i śmieci);
- możliwość korzystania z niektórych urządzeń i obiektów infrastruktury szczególnej, np. cmentarzy.

* * *

Dokonaliśmy ogólnej analizy problematyki HNS na tle szerszego kontekstu cywilnej aktywności w zakresie przygotowań cywilnych, stanowiących znaczącą część przygotowań obronnych. Podstawowe **wnioski**, jakie się nasuwają, dotyczą konieczności:

1. Nowego podejścia do istoty obrony narodowej (totalnej, powszechnej), głównie poprzez stworzenie właściwych podstaw prawnych i rozbudzenie świadomości elit politycznych w tym zakresie;
2. Traktowania cywilnej części HNS jako integralnego elementu przygotowań cywilnych i szeroko pojętej obrony cywilnej (niemilitarnej);
3. Regulacji legislacyjnych w zakresie kompetencji, finansowania i dysponowania majątkiem o różnych formach własności;
4. Zabezpieczenia interesów narodowych w związku z ujawnianiem informacji chronionych prawem krajowych (dane osobowe, gospodarcze, społeczne etc);
5. Podjęcia działań organizacyjnych, mających na celu zapewnienie instytucjonalnych i funkcjonalnych zdolności państwa (organów władzy, przedsiębiorców a nawet organizacji pozarządowych) do podjęcia trudów w zakresie przygotowań cywilnych, a w tym wsparcia dla sił zbrojnych własnych i sojuszniczych.

Kolejne kroki badawcze służyć powinny zweryfikowaniu dotychczasowych wniosków w tej materii i przedstawieniu optymalnego modelu aktywności sektora cywilnego w zakresie HNS. Z uwagi na to, że zespół stoi na stanowisku, iż HNS nie może stanowić kolejnego powodu do podejmowania „oderwanych od życia" działań organizatorskich[45], cywilna część problematyki HNS przedstawiana będzie jako integralna część przygotowań cywilnych. Jedną z metod weryfikacji tejże problematyki stanowić będą, tak jak do tej pory, gry decyzyjne na Wyższych Kursach Obronnych w AON, a także merytoryczny udział w pracach realizowanych w różnych instytucjach, seminaria naukowe i inne przedsięwzięcia poznawcze.

[45] Podobnie jak w przypadku problematyki kryzysowej.

Obszary aktywności cywilnej w działalności NATO

DZIAŁANIA CYWILNE NATO
ujęcie rzeczowe

Źródło: opracowanie własne

Załącznik 2

Możliwe działanie sektora cywilnego dla wsparcia wojsk NATO na terytorium RP

NARODOWE DZIAŁANIA CYWILNE W OBRONIE NARODOWEJ

Źródło: opracowanie własne

Załącznik 3

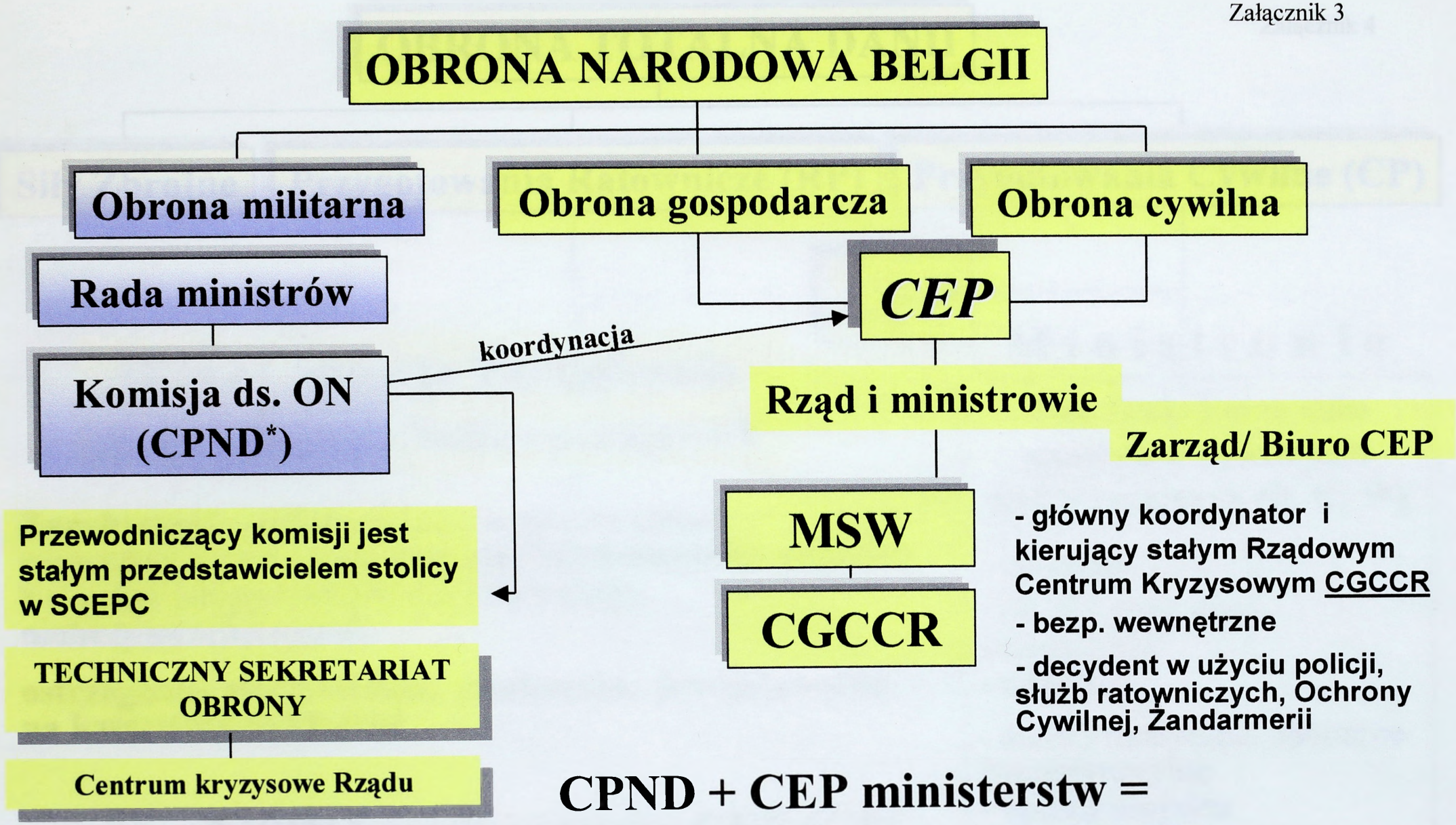

Źródło: opracowanie własne

Załącznik 4

OBRONA TOTALNA DANII

Siły Zbrojne | **Przygotowania Ratownicze (RP)** | **Przygotowania Cywilne (CP)**

CEP

(EMA) Agencja Zarządzania w Sytuacjach Nadzwyczajnych

Zapobieganie, redukowanie, naprawa szkód spowodowanych przez wypadki lub katastrofy, włącznie z czasem wojny i wynikającymi z niego niebezpieczeństwami;

ostrzeganie, alarmowanie, ewakuacja, przygotowanie na katastrofy nuklearne

MSW koordynatorem CEP (CP)

Ministrowie

Plan funkcjonowania państwa w sytuacjach nadzwyczajnych (P, K, W)

- żywność
- opieka medyczna
- energetyka
- transport
- środki medyczne, sanitarne i weterynaryjne
- opieka socjalna
- edukacja, opieka nad dziećmi

Źródło: opracowanie własne

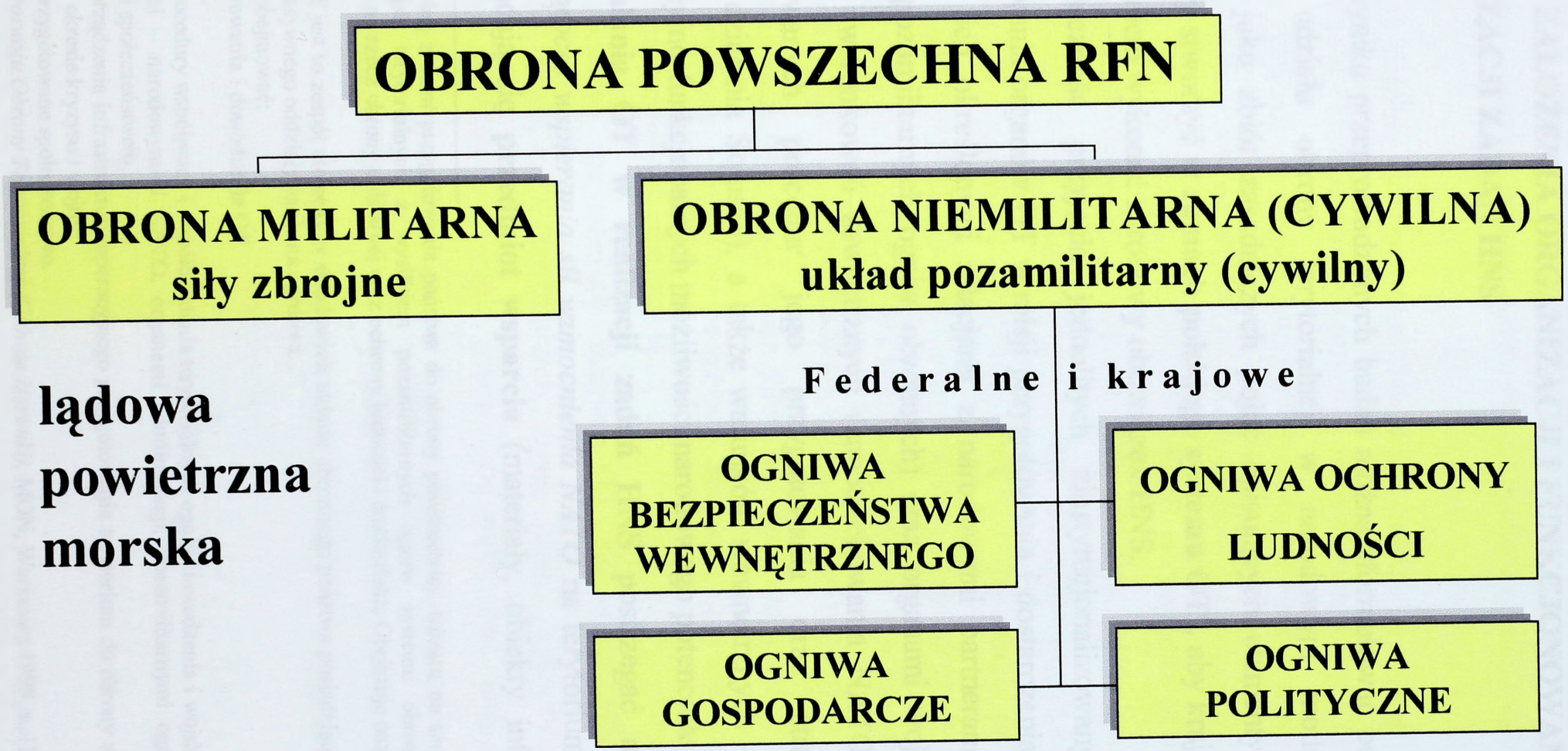

Źródło: opracowanie własne

Rozdział V

OGÓLNE ZAŁOŻENIA ORGANIZACJI I FUNKCJONOWANIA OT W REALIZACJI ZADAŃ HNS

W wyniku przeprowadzonych badań można sformułować podstawowe założenia udziału obrony terytorialnej w narodowym modelu **HNS,** rozumiane jako zbiór zasadniczych pojęć opisujących elementy i relacje, które należy stworzyć **w ramach polskiego systemu OT**[1]**,** aby kraj nasz mógł z powodzeniem wykonać narodowy obowiązek HNS.

Konieczność przyjęcia jednolitych zinstytucjonalizowanych zasad funkcjonowania organów OT w misji przygotowania i dostarczenia HNS oraz połączenia ich określonymi relacjami z narodowymi partnerami ze sfery cywilnej (pozamilitarnych ogniw obronnych) oraz organami wojsk NATO, wynika z uwarunkowań zewnętrznych (zapotrzebowania NATO na HNS, sformalizowanych procedur jego przygotowania oraz strategicznych koncepcji działania Sojuszu), a także warunków wewnętrznych – prawnych i organizacyjno-funkcjonalnych możliwości narodowego potencjału HNS.

Działania OT w realizacji zadań HNS postrzegać należy jako *jednolity proces wspierania sił wzmocnienia NATO* na terytorium Polski, na który składają się **przedmiot wsparcia** (materiały, obiekty infrastruktury,

---

[1] „**OT** jest jedną z form przygotowania państwa do obrony powszechnej, łączącą na szczeblu lokalnym działania wojsk terytorialnych z wysiłkiem pozamilitarnych ogniw systemu obronności i ogółu społeczeństwa na rzecz obrony militarnej oraz ochrony ludności i środowiska. Obejmuje ona całe terytorium kraju".

„**System OT** jest to zespół elementów składowych układu obronnego państwa posiadających właściwości aktywnego i pasywnego oddziaływania na agresora..."

Winien on obejmować:

1. Organa kierowania i dowodzenia OT.
2. Wojska OT.
3. Relacje i procedury współpracy i współdziałania terytorialnych ogniw dowodzenia i wojsk OT z wojskami operacyjnymi – narodowymi i NATO, organami administracji, pozamilitarnymi ogniwami systemu obronności i społeczeństwem.
4. Obiekty i urządzenia infrastruktury operacyjnego przygotowania terytorium do obrony utrzymywane lub tworzone w okresie kryzysu i wojny.
5. Obronnie przygotowane społeczeństwo.

- *Koncepcja rozwoju Obrony Terytorialnej (Główne kierunki).* MON, Warszawa 1999, s. 13-14.

urządzenia, sprzęt, usługi, zabezpieczenie bojowe działań, pomoc), **czynności** (określenie potrzeb, wskazanie źródła ich zaspokojenia, dostawa, księgowanie kosztów, wystawianie faktur, refinansowanie, rozliczenie szkód i roszczeń) oraz **funkcje** (organizowanie, planowanie, motywowanie, wykonawstwo, kontrola)[2].

Celem działań OT na rzecz HNS jest udział (realizacja zadań OT i koordynowanie świadczeń cywilnych) w gwarantowanym przez rząd gospodarza optymalnym zaspokojeniu potrzeb wojsk NATO koniecznych dla realizowanych przez nie na terytorium Polski działań.

Istota działań OT na rzecz HNS polega na przygotowaniu zawczasu odpowiedniego rozmieszczenia i urzutowania zasobów (dóbr materialnych), obiektów i urządzeń infrastruktury, potencjału wykonawczego (sił i środków systemu OT i cywilnych, przewidzianych do realizacji przedsięwzięć zabezpieczenia bojowego, dostaw, usług i pomocy) oraz skoordynowaniu ich użycia i efektywnym wykorzystaniu ich możliwości w procesie zaspokojenia potrzeb wojsk NATO koniecznych w ich działaniach na terytorium Polski.

Treścią działań OT na rzecz HNS jest zharmonizowanie i udzielenie wsparcia wojskom NATO w procesach zasilania materiałowego, usług, zabezpieczenia bojowego, pomocy itp.

Zapewnienie racjonalnych działań OT na rzecz HNS wymaga opracowania naukowo uzasadnionych reguł, zasad, sposobów i metod efektywnego działania, ustalenia jednolitych przepisów, norm, jednostek kalkulacyjnych i kryteriów oceny oraz wdrożenia właściwej organizacji strukturalno-funkcjonalnej, z jednoznacznym określeniem zadań, przejrzystym podziałem kompetencji poszczególnych organów i sił oraz stosownym ich wyposażeniu i wyszkoleniu.

---

[2] Procesualne podejście do HNS (traktowanie wsparcia jako proces) przyjmujemy za poglądami z obszaru logistyki – zob. S.Abt, *Zarządzanie logistyczne w przedsiębiorstwie,* Warszawa 1998, s. 15 i n.

W wyniku badań dostrzeżono potrzebę systemowego traktowania HNS i utworzenia w ramach OT narodowego systemu (modelu) HNS, z wykorzystaniem kooperacji międzyorganizacyjnej[3].

System HNS, powinien składać się z podsystemu normalizacji i zarządzania HNS oraz podsystemu wykonawczego HNS (rys. 1).

Rys. 1. Elementy systemu HNS

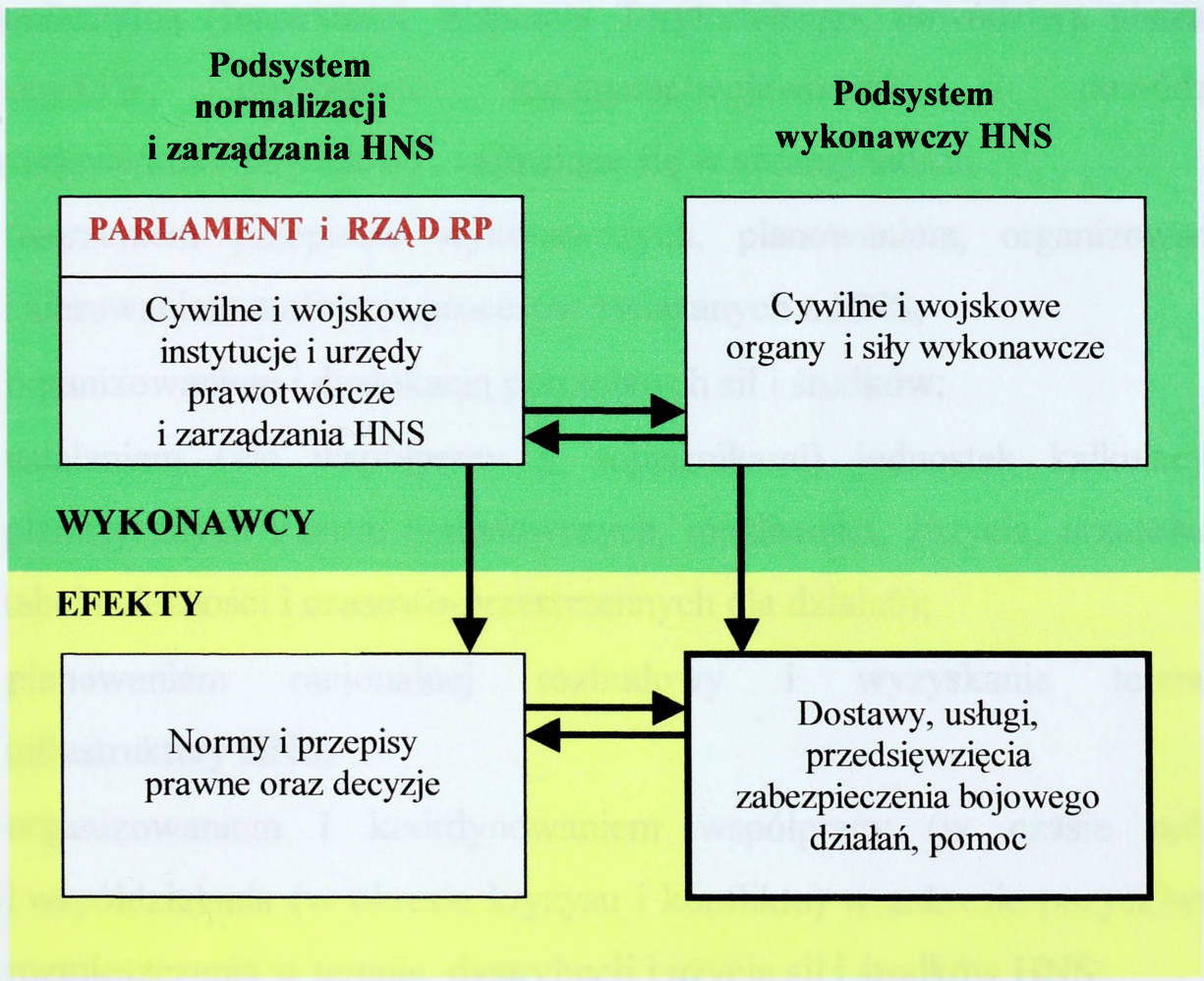

Źródło: opracowanie własne z wykorzystaniem S.E.Dworecki, *Logistyka w wojsku,* Warszawa 1996, rys.2.1., s.31.

W podsystemie normalizacji i zarządzania HNS powinien występować zbiór cywilnych i wojskowych instytucji (i komórek) – w tym obrony terytorialnej – zajmujących się tworzeniem formalno-prawnych podstaw funkcjonowania narodowego systemu HNS oraz wyposażeniem

[3] **Kooperacja międzyorganizacyjna** – to forma współdziałania niezależnych podmiotów (między którymi nie zachodzą relacje służbowe) podejmowana dla osiągnięcia wspólnego celu. Nie wymaga tworzenia organu zwierzchniego. Jest cechą współczesnych organizacji opartą na zrozumieniu społecznych potrzeb i misji.

organów i sił wykonawczych w odpowiednie przepisy i zbiory informacji umożliwiających racjonalne działanie oraz narzędzia (miary i wskaźniki) oceny skuteczności i efektywności tych działań.

Koordynatorem tych działań na szczeblu państwa powinien być Rząd RP.

Podsystem wykonawczy HNS w OT powinny tworzyć organy decyzyjne – *terytorialne organy dowodzenia* – ujęte w hierarchiczną strukturę organizacyjną (Inspektorat Wsparcia Terytorialnego, dowództwa obszarów obrony/OW, dowództwa regionalne/wojewódzkie i dowództwa obwodowe/kilku powiatów)[4], zajmujące się w szczególności:

- tworzeniem przepisów wykonawczych, planowaniem, organizowaniem i kierowaniem realizacją procesów związanych z HNS;
- organizowaniem i dyslokacją potrzebnych sił i środków;
- ustalaniem (we współpracy z sojusznikami) jednostek kalkulacyjno-planistycznych i norm (załadowczych, możliwości, zużycia, urzutowania, tabel należności i czasowo-przestrzennych dla działań);
- planowaniem racjonalnej rozbudowy i wyzyskania terenowej infrastruktury HNS;
- organizowaniem i koordynowaniem współpracy (w czasie pokoju) i współdziałania (w okresie kryzysu i konfliktu) w zakresie pozyskiwania, rozmieszczenia w terenie, dystrybucji i użycia sił i środków HNS;
- przygotowaniem mobilizacji sił wydzielanych do HNS i utrzymywaniem zapasów niezbędnych środków;
- wojskowym, administracyjnym podziałem obszaru kraju, który – opierając się na podziale administracji publicznej – powinien uwzględnić także potrzeby operacyjne i HNS.

Podsystem wykonawczy HNS powinien objąć: zbiór organów wykonawczych zorganizowanych w cywilne (pozamilitarne) instytucje, organy i jednostki, przedsiębiorców i usługodawców; oddziały gospodarcze

---

[4] B.Komorowski, *Walczę o dobry program,* Polska Zbrojna 2000, Nr 39, s. 17.

garnizonów, jednostki OT, przedsiębiorstwa, zakłady; składnice, magazyny i inne placówki wojskowe i cywilno-wojskowe; obiekty i urządzenia wojskowej i cywilnej infrastruktury.

Do ich zadań powinny należeć:

- pozyskiwanie, wytwarzanie, magazynowanie, dystrybucja i dowóz materiałów;
- świadczenie różnego rodzaju usług i opieki;
- racjonalne rozmieszczenie w terenie (usytuowanie) stacjonarnego potencjału, ze względu na lokalizację, zakres i skalę działalności;
- powiązanie elementów wsparcia: cywilnych i wojskowych oraz stacjonarnych i mobilnych;
- uporządkowanie obiegu informacji;
- realizacja przedsięwzięć zabezpieczenia bojowego działań;
- udzielanie pomocy organizacyjnej, prawnej i administracyjnej;
- utrzymywanie i udostępnianie infrastruktury stacjonarnej i urządzeń;
- zapewnienie możliwości manewru sił i środków (przemieszczania i ewakuacji);
- wyszkolenie organów i personelu.

Organizacja oraz zasady funkcjonowania podsystemu wykonawczego muszą zapewnić współpracę z bliższym i dalszym otoczeniem systemowym, muszą gwarantować **niezakłócone i efektywne (wydajne) wsparcie w czasie pokoju oraz w trudno przewidywalnych warunkach kryzysów polityczno-militarnych i niemilitarnych i zagrożeń wojennych.**

Założenia udziału OT w HNS powinny wynikać z oceny potencjalnych zagrożeń, sojuszniczej doktryny HNS, strategii obronnej RP oraz zobowiązań przyjętych w umowach i porozumieniach. Zależą one również od organizacji i możliwości organów i sił OT, administracji publicznej, pozamilitarnych ogniw obronnych i gospodarki narodowej.

Uwzględnić należy ponadto wpływ zmieniających się uwarunkowań wewnętrznych i zewnętrznych (otoczenia), dlatego koncepcje działania OT

w ramach tworzonego systemu HNS powinny być uniwersalne i elastyczne, zdolne do działania w sytuacjach zagrożeń o różnym charakterze i w różnej skali, w bliższej i dalszej przyszłości. Będą też podlegały modernizacji – dostosowania do zmieniających się standardów NATO oraz ewoluujących możliwości, w związku z modernizacją wojska i restrukturyzacją gospodarki.

Wyniki przeprowadzonych badań sugerują, aby przyjąć następujące **założenia organizacyjne** do realizacji HNS przez polska obronę terytorialną:

1) narodowy system HNS powinien stanowić integralną i kompatybilną część systemu OT (jego podsystem);
2) zasadniczymi elementami składowymi systemu HNS powinny być: podsystem normalizacji i zarządzania oraz podsystem wykonawczy HNS;
3) wojskowe elementy zarządzania HNS w podsystemie normalizacji powinny mieć strukturę hierarchiczną i szczeblową. Mogą i powinny nimi zostać **terytorialne organy dowodzenia.** Między elementami tego podsystemu wystąpią więzi służbowe, funkcjonalne, kompetencyjne i informacyjne;
4) wojskowe elementy zarządzania HNS (terytorialne organy dowodzenia - TOD) powinny mieć na wszystkich szczeblach porównywalną i komplementarną strukturę organizacyjną i jednakowe lub zbliżone piony funkcjonalne;
5) Ich struktury należy zoptymalizować pod względem liczby komórek organizacyjnych i ich hierarchicznego usytuowania, zakresu odpowiedzialności, kompetencji i wyposażenia technicznego;
6) (pod)system dowodzenia przyjęty w wojskowych elementach zarządzania HNS powinien zapewnić ciągłość, operatywność i odporność na zakłócenia, np. przez utworzenie dodatkowych elementów funkcjonalnych (centrów, zespołów, komórek, grup i oficerów łącznikowych, punktów kontaktowych);

7) podsystem wykonawczy HNS należy zorganizować w układzie terytorialnym. Powinien charakteryzować się modułowością, rejonową autonomicznością, elastycznością działania i funkcjonowania struktur;
8) cywilne elementy podsystemu, wojskowe elementy podsystemu normalizacji i zarządzania HNS oraz podsystemu wykonawczego tworzą sektor wojskowy HNS, cywilne – sektor cywilny (pozamilitarny);
9) sektor cywilny musi być spójny z sektorem wojskowym. Należy zinstytucjonalizować ich współpracę i utworzyć mieszane organy koordynujące na szczeblach państwowym, wojewódzkim, powiatowym (kilku powiatów) i garnizonowym;
10) system HNS w czasie pokoju powinien posiadać zdolność do realizacji potrzeb *stanu niskiego* (ćwiczenia, tranzyt i reagowanie na kryzysy) i stanowić podstawę i bazę organizacyjną do rozwinięcia sił i środków do *stanu wysokiego* w sytuacji konfliktu zbrojnego (wojny);
11) struktury czasu pokoju nie powinny zasadniczo odbiegać od struktur czasu wojny. Mogą natomiast ulec zmianie zakresy działania, stopień odpowiedzialności, podział kompetencji i stany osobowe oraz wyposażenie poszczególnych elementów.

Model narodowego systemu HNS (zał. 1) zbudowany w oparciu o powyższe założenia powinien zapewnić sprawne zarządzanie HNS i realizację wsparcia. Jedynie rozwiązania systemowe i prakseologiczne zapewnią ciągłe i niezakłócone wsparcie oraz zagwarantują skuteczne zaspokojenie potrzeb Sojuszników.

W tworzeniu koncepcji realizacji HNS przez OT racjonalnym wydaje się zastosowanie zasad sztuki wojennej (bo HNS też jest sztuką!)[5]:

- celowości;
- ekonomii sił i środków;
- koncentracji wysiłku;

---

[5] Wg rozważań S.Mossora o problemach zasilania wojsk można stwierdzić, że HNS jest „odwrotną kartą" sztuki wojennej w grupie działań (przedsięwzięć) zapewniających osłonę i prawidłowe funkcjonowanie wojsk – Zob. S.Mossor, *Sztuka wojenna w warunkach nowoczesnej wojny,* Warszawa 1986, Wyd.III, s. 197.

- rozśrodkowania potencjału (zasobów i infrastruktury);
- wydajności systemu;
- elastyczności struktur;
- terytorialności;
- jedności dowodzenia (kierowania);
- współdziałania (kooperacji) różnych sił;
- prostoty działania (funkcjonowania);
- mobilności;
- żywotności (ochrony);
- partnerstwa sfery cywilnej i wojskowej.

Podkreślenia wymaga zasada ostatnia. Zawsze i wszędzie należy wyważać i godzić potrzeby i interesy Sojuszników i narodowe, cywilne i wojskowe. Pierwszorzędne znaczenie powinna mieć troska o ludność.

Niekiedy źródłem nieporozumień może być motyw zysku, *clou* gospodarki rynkowej. Należy stworzyć relacje prawne i motywacyjne, zapewniające, że producenci cywilni będą nie tylko zainteresowani, ale i odpowiedzialni za efektywność, sprawność i jakość dostaw, usług lub pomocy.

Wyniki przeprowadzonych badań pozwalają także sformułować następujące **założenia funkcjonowania OT w realizacji zadań HNS.**

1. **Wsparcie państwa gospodarza** polega na:
   - zapewnieniu (utrzymaniu) swobody działania;
   - realizacji zadań zabezpieczenia logistycznego i pomocy administracyjnej;
   - realizacji zadań narodowej współpracy wojskowo-cywilnej.
2. **W zakresie zapewnienia swobody działania** państwo gospodarz:
   - zarządza przestrzenią (terenem);
   - organizuje rozpoznanie terytorialne i wymianę informacji;

- wydziela jednostki do wsparcia lub wzmocnienia wojsk NATO. Może też przyjmować takie wsparcie (wzmocnienie) od nich;
- organizuje ochronę kluczowych rejonów i obiektów;
- zapewnia bezpieczeństwo i porządek wojskowy (przestrzeganie dyscypliny);
- organizuje kierowanie ruchem wojsk i transportem;
- nadzoruje stosowanie zapór i niszczeń oraz oczyszczanie terenu;
- udostępnia stacjonarną sieć łączności;
- zapewnia ochronę środowiska (realizację przedsięwzięć OPChem, ochrony ppoż, informacji meteo, pomoc w akcjach ratowniczych).

3. **Zarządzanie przestrzenią** – dowódcy NATO i narodowi dowódcy OT (terytorialnych organów dowodzenia) sprawują w uzgodnionych obszarach (pasach, rejonach) odpowiedzialności.

O wszelkich planowanych działaniach należy informować stronę współdziałającą z odpowiednim wyprzedzeniem.

Organami właściwymi do współdziałania na określonym poziomie są:

- korpus (AJF) – dowódca obszaru obrony OT (okręgu wojskowego);
- dowódca dywizji – dowódca regionalny OT (szef WSzW);
- dowódca brygady – dowódca obwodu OT lub dowódca garnizonu.

Zajęcie uzgodnionego rejonu (przybycie) należy zgłosić w tzw. *meldunku obecności.* Należy zgłaszać także każdą planowaną zmianę położenia.

4. **Rozpoznanie i wymiana informacji:**

Terytorialne organy dowodzenia organizują terytorialny system rozpoznania (gromadzenia i wymiany informacji wojskowych i pozamilitarnych) w przydzielonym rejonie (obszarze) odpowiedzialności. Zależnie od sytuacji i zadania wojsk NATO posiadane informacje udostępnia się regularnie lub doraźnie. W szczególności dane wpływające na swobodę działania – informacje o bezpieczeństwie i porządku publicznym i wojskowym oraz sytuacji pozamilitarnej.

W pozyskaniu informacji od służb specjalnych gospodarza pośredniczą terytorialne organy (komórki) WSI.

5. **Wydzielanie i przydzielanie jednostek:**

Powinien obowiązywać tryb TACON (kontrola taktyczna). Potrzebne jest ustalenie, kto wyraża zgodę na wydzielenie i podporządkowanie jednostek OT dowódcy NATO.

Przekazywanie jednostek należy uzgadniać na właściwym szczeblu. Uprawnienia do zlecenia dowódcom OT wykonania zadań OT we współpracy z dowódcą NATO i w ich obszarze operacyjnym posiada dowódca obszaru obrony (OW).

6. **Ochrona kluczowych rejonów i obiektów:**

Ochrona stanowi część zadań operacyjnych i powinna być uzgodniona. Dowódcy terytorialni odpowiadają za ochronę w ich rejonach odpowiedzialności na terytorium Polski, także w obszarze operacyjnym NATO.

Z zasady ochronie podlegają:

- obiekty wojskowe – przez ich wojskowego użytkownika;
- obiekty cywilne o znaczeniu obronnym – przez OT;
- inne obiekty cywilne – przez policję i służby ochrony.

Należy przestrzegać norm *ustawy o ochronie osób i mienia,* w tym użycia środków przymusu adekwatnych do popełnionego czynu. Dowódcy terytorialni i dowódcy NATO odpowiadają za ochronę linii komunikacyjnych w ich obszarach odpowiedzialności. Dowódcy OT pośredniczą we współdziałaniu z policją.

7. **Bezpieczeństwo i porządek wojskowy:**

Każdy dowódca jest odpowiedzialny za utrzymywanie bezpieczeństwa w powierzonym mu obszarze. ŻW wojsk NATO ma prawo podjąć wszelkie kroki dla utrzymania bezpieczeństwa i porządku w granicach przydzielonych wojskom NATO obiektów, zgodnie z prawem gospodarza. Jest uprawniona do patrolowania i interwencji w miejscach publicznych.

Można tworzyć patrole mieszane NATO i gospodarza w obszarze działań. Niezbędna jest bliska współpraca z polskimi władzami oraz z organami bezpieczeństwa i porządku publicznego.

Dowódcy (szefowie) obszarów obrony (OW) i regionów (WSzW) mogą zabronić żołnierzom NATO wstępu na określone obszary. Nie dotyczy to ŻW obu stron. Jedynie OT i ŻW gospodarza mogą tworzyć *tymczasowe rejony bezpieczeństwa* dla potrzeb działań przeciwdywersyjnych.

8. **Kierowanie ruchem wojsk i transportem:**

Dowódcy terytorialni organizują:

- kontrolę ruchu lądowego;
- koordynację ruchu pojazdów cywilnych wykorzystywanych przez wojsko;
- współdziałanie z ŻW i policją.

Wyróżnia się drogi:

- manewru wojsk;
- transportu zaopatrzenia;
- zastrzeżone do użytku narodowego.

Dowódcy NATO realizują kierowanie ruchem wojsk i transportem wyłącznie w przydzielonym obszarze działań. Należy przy tym wziąć pod uwagę zastrzeżenia (potrzeby) dowódców terytorialnych i władz cywilnych. Wszelkie ruchy należy zgłaszać z wyprzedzeniem do OT i wymienić się zespołami łącznikowymi. Dowódcy terytorialni zabezpieczają ruchy wojsk zgodnie z uzgodnionymi priorytetami. Można zastrzec wykorzystanie określonych dróg do narodowego użytku gospodarza (wojskowego i cywilnego).

Korzystanie w ramach HNS z usług transportu cywilnego odbywa się za pośrednictwem organów kierowania ruchem gospodarza, które wydają zezwolenia na ruch i zapewniają jego kontrolę.

9. **Nadzór nad stosowaniem zapór i niszczeń oraz oczyszczanie terenu:**

Znaczenie priorytetowe ma zachowanie infrastruktury cywilnej. Planowane zapory i niszczenia należy uzgodnić z gospodarzem.

Zabrania się używania na terytorium Polski min przeciwpiechotnych.

Dowódcy NATO przedstawiają dowódcom terytorialnym gospodarza:

- rejestr i plany zapór minowych;
- jedną kopię każdego meldunku o polach minowych przeciwnika lub nie zidentyfikowanych.

Informacje o zniszczeniach wymieniać należy na bieżąco. Dowódcy NATO powiadamiają dowódców terytorialnych o zniszczeniach infrastruktury w pierwszej kolejności.

10. **Wykorzystanie stacjonarnej sieci łączności:**

- uzgadnia się z dowódcami terytorialnymi gospodarza, którzy prośbę mogą odrzucić.

Dowództwa NATO włącza się w sieć informatyczną gospodarza. W szczególności udostępnia się bazę danych z *katalogiem możliwości HNS.*

W łączności radiowej można używać wyłącznie częstotliwości przydzielone w odpowiednich porozumieniach.

11. **Ochrona środowiska:**

Dowódcy terytorialni gospodarza organizują działania wspierające ochronę środowiska przez wojska NATO i pomagają właściwym organom inspekcyjnym gospodarza (w tym cywilnym) w kontroli przestrzegania stosownych przepisów.

W obszarach odpowiedzialności wyznaczają punkty odkażania i przygotowują urządzenia do przechowywania skażonych materiałów.

Przybywającym wojskom dostarcza się informacje (prognozy) meteorologiczne i o skażeniach. Zapewnia się także osłonę przeciwpożarową i ratownictwo.

12. **W zakresie realizacji zadań zabezpieczenia logistycznego i pomocy administracyjnej:**

Zabezpieczenie logistyczne zapewniają wojskom NATO bazy logistyczne – wspólne lub narodowe, jedna lub więcej.

Rejony ich rozwinięcia uzgadnia się z wyprzedzeniem z właściwymi dowódcami terytorialnymi gospodarza.

Zapotrzebowania szczegółowe na wsparcie (DSOR) organy NATO (lub państw wysyłających wojska) składają z co najmniej 3 miesięcznym wyprzedzeniem.

Wsparcie udziela się zgodnie z zawartymi porozumieniami, procedurami NATO i narodowym modelem HNS, z zastosowaniem prawa polskiego. Należy przy tym zabezpieczyć (zadbać o) interesy państwa polskiego i ludności cywilnej.

Terytorialne organy dowodzenia występują zawsze w roli pośrednika między dowódcami NATO i polską sferą cywilną. Wsparcie państwa gospodarza uzupełnia organiczne możliwości logistyki przybywających wojsk.

W pierwszej kolejności wsparcie realizuje się z wykorzystaniem sił i środków terytorialnej logistyki wojskowej. Z usług i środków cywilnych korzysta się, gdy zachodzi potrzeba zachowania sił i środków wojskowych w odwodzie lub są one niedostępne.

Wsparcie cywilne może objąć usługi cywilne, dostawę towarów z zasobów cywilnych oraz zatrudnienie pracowników cywilnych (cywilnej siły roboczej).

Wojska NATO i dowództwa terytorialne gospodarza wymieniają w granicach obszarów odpowiedzialności grupy łącznikowe. Zmiana rejonu działań (przejście w obszar odpowiedzialności sąsiada) wymaga wymiany łączników.

Reprezentują oni interesy swoich dowódców. Wyposażenie łączników zapewniają jednostki macierzyste. Warunki do pracy i zabezpieczenie

logistyczne dostarczają dowództwa, przy których pracują (na zasadzie wzajemności).

13. **W zakresie realizacji zadań narodowej współpracy wojskowo-cywilnej:**

Dowódcy terytorialni współpracują z dowódcami NATO w zakresie CIMIC i pomagają im w nawiązywaniu kontaktów. Organizuje się wzajemną wymianę informacji o sytuacji pozamilitarnej i potrzebie współpracy ze sferą cywilną przez wymianę meldunków, oficerów i grup łącznikowych oraz udział w odprawach.

Koordynuje się wszystkie plany dotyczące sfery cywilnej. W podejmowanych działaniach uwzględnia się warunki bytowania ludności i jej potrzeby, dąży do zapewnienia jej maksymalnej ochrony i minimalizowania skutków działań wojennych.

Władze gospodarza i dowódcy NATO współpracują w zakresie kontaktów z mediami. Odpowiedzialność za informowanie społeczeństwa spoczywa na władzach narodowych.

* * *

Do zagadnień organizowania i funkcjonowania HNS należy podejść w sposób systemowy i kompleksowy. Przyjmowane rozwiązania powinny wynikać z pogłębionych interdyscyplinarnych studiów i analiz.

Dla potrzeb praktyki konieczne jest jednoznaczne, formalno prawne określenie kompetencji i zakresu odpowiedzialności organów OT i cywilnych w realizacji zadań HNS oraz zinstytucjonalizowanie współdziałania obu sfer.

Wdrażanie wypracowanych zasad powinno łączyć się z kształceniem kadr oraz szkoleniem i zgrywaniem organów zarządzania HNS i wykonawczych. Wspólne ćwiczenia należy wykorzystać także dla weryfikacji i doskonalenia przyjętych rozwiązań organizacyjno-funkcjonalnych.

Model narodowego systemu HNS
(propozycja)

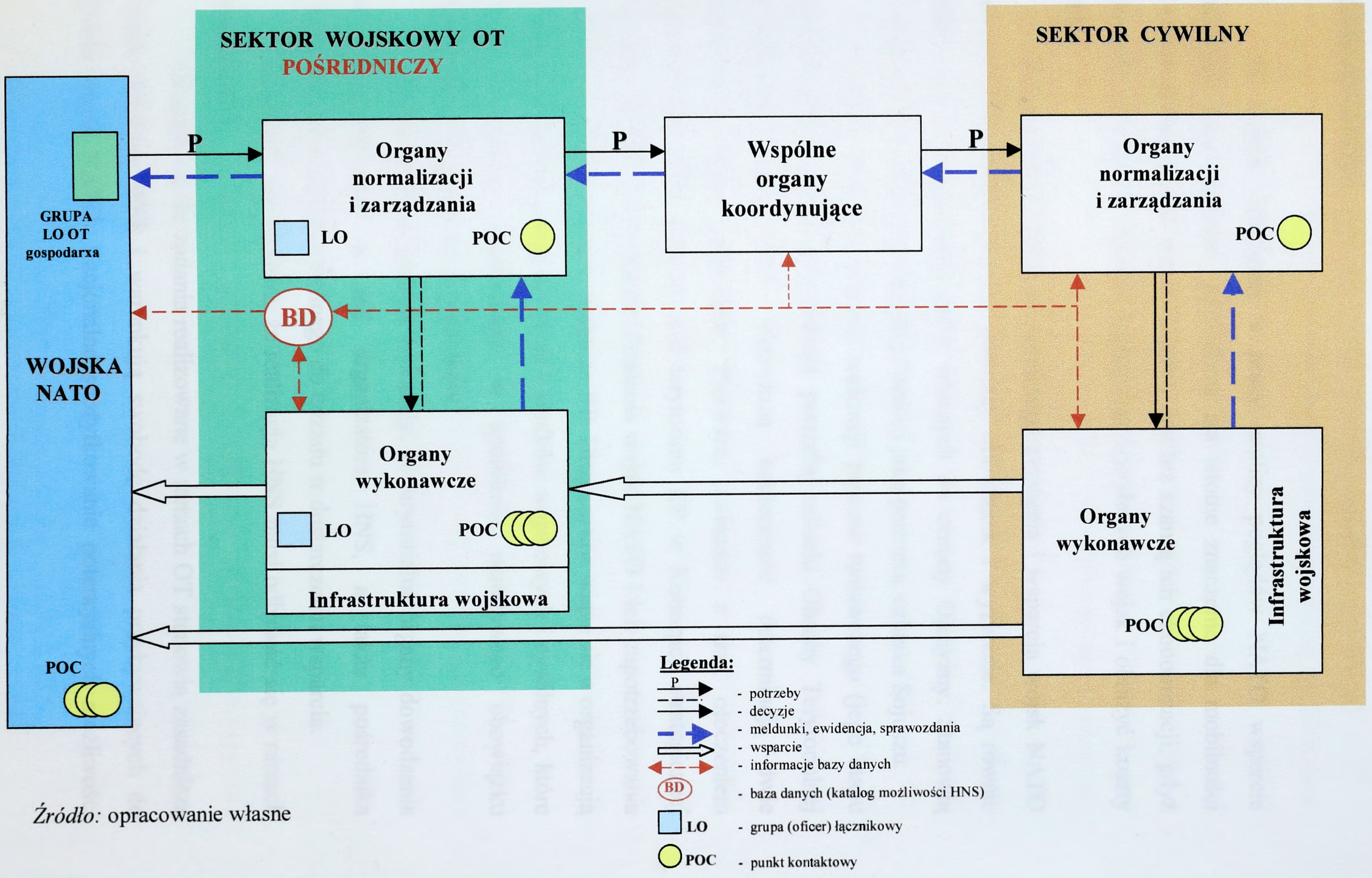

Źródło: opracowanie własne

ZAKOŃCZENIE

W świetle dokonanej w pracy analizy poglądów NATO wsparcie udzielone przez państwo gospodarza ma istotne znaczenie dla mobilności i efektywności działań wojsk Sojuszu, jest też szansą ich ekonomizacji, gdyż pozwala zmniejszyć zaplecze logistyczne wysyłanych wojsk i obniżyć koszty misji.

Przygotowanie kraju do sprawnego przyjęcia i wsparcia wojsk NATO na terytorium Polski stanowi poważny obowiązek i wyzwanie. Są równie ważne jak przygotowania wojsk własnych do obrony Ojczyzny. Stanowią o wiarygodności Rzeczypospolitej Polskiej jako partnera, członka Sojuszu.

Wyniki uzyskane podczas realizacji procesu badawczego (jego etapu pierwszego) w pełni potwierdzają potrzebę udziału Obrony Terytorialnej w realizacji zadań HNS. Powyższą konieczność determinują dwie podstawowe grupy czynników. Pierwsza, związana z tzw. otoczeniem zewnętrznym HNS, dotyczy roli terytorium RP w Koncepcji strategicznej Sojuszu, możliwych sposobów działania wojsk NATO i ich zapotrzebowania na HNS w czasie pobytu w obszarze RP. Druga grupa wiąże się z organizacją i funkcjonowaniem narodowych sił i środków wojskowych i cywilnych, które mogą i powinny uczestniczyć w spełnieniu narodowego obowiązku dostarczenia wsparcia dla Sojuszników.

Przeprowadzone badania wykazały, że terytorialne organy dowodzenia są niezastępowalne w roli organizatora HNS, a także pośrednika w angażowaniu sektora cywilnego do udziału w dostarczeniu wsparcia.

Dowiodły one również, że realizacja HNS musi odbywać się w ramach systemu OT.

Okazało się, że zadania realizowane w ramach OT stanowią zasadniczą część składową HNS i warunkują swobodę działania przybywających do Polski wojsk NATO. Racjonalne spożytkowanie potencjalnych możliwości

kraju w zakresie HNS wymaga zintegrowania wysiłków wojskowych i cywilnych oraz włączenia logistyki terytorialnej w skład systemu OT.

Analiza uzyskanych wyników badań pozwala stwierdzić, że HNS musi być przygotowane zawczasu już w okresie pokoju. Należy przyjąć rozwiązania systemowe, łączące normowanie i zarządzanie HNS ze sprawnym wykonawstwem zadań. Konieczne są dobre podstawy prawne dla HNS. Przygotowanie HNS to zadanie ogólnopaństwowe i wyzwanie, które powinien podjąć rząd, który gwarantuje Sojusznikom w zawieranych umowach, że uzgodnione wsparcie zostanie dostarczone.

Należy podkreślić, że wyniki badań wskazują na konieczność podziału odpowiedzialności między dowódcami NATO i narodowymi dowódcami terytorialnymi w czasie działań w Polsce oraz potrzebę określenia ich kompetencji. Pochodną dokonanych regulacji będą zadania i sposoby ich realizacji, które trzeba będzie skoordynować z działaniami wspieranych wojsk.

Treścią pierwszego etapu badań była identyfikacja zapotrzebowania Sojuszników na HNS, wyjaśnienie i opis warunków i możliwości ich realizacji przez polską OT. Był to zatem etap poznawczy, który miał na celu określenie roli OT w HNS i ogólnych założeń sposobu realizacji płynących zeń zadań.

W etapie drugim, który będzie miał charakter utylitarny, zespół badawczy planuje podjąć wysiłek opracowania wizji narodowego (polskiego) modelu HNS i udziału OT w przygotowaniu i realizacji wsparcia dla Sojuszników.

Dalsze badania zostaną poprowadzone w kierunkach:

- wypracowania struktur zarządzania HNS i wykonawczych;
- opracowania modelu procedury współpracy cywilno-wojskowej dla realizacji HNS oraz modelu koordynowania HNS z działaniami wspieranych wojsk;

- wypracowania sposobów zarządzania HNS i realizacji zadań zapewniających Sojusznikom swobodę działania i wsparcie logistyczne;
- ustalenia zakresu i sposobu realizacji przedsięwzięć przygotowujących HNS, w tym szkolenia kadr, sztabów i wojsk.

WYKAZ CYTOWANYCH PUBLIKACJI

Abt S., Zarządzanie logistyczne w przedsiębiorstwie, Warszawa 1998.

AC/23-D/83: Nadzór nad przemieszczaniem ludności.

Administracja wobec sytuacji kryzysowych. Materiał na polsko-kanadyjską konferencję w KSAP, 6-8 maja 1998.

Administracja Wojskowa Bundeswehry. Zadania i organizacja. Sztab Generalny WP, Warszawa 1987.

AJP-1(a): Doktryna operacyjna wielonarodowych połączonych sił sojuszu.

AJP-4.5: Alied Joint Host Nation Support Doctrine & Procedures. Draft-26.5.2000.

ALP-35(B): Doktryna taktyczna sił lądowych.

ALP-9(B): Doktryna logistyczna sił lądowych.

Balcerowicz B., Sojusz a obrona narodowa, Warszawa 1999.

Benedykt E., Kosieliński S., NATO spółka akcyjna. Generała-menedżera zatrudnimy od zaraz. Polityka nr 42(22150) z 16.10.1999 r.

Clausewitz C.v., O wojnie, Lublin 1995.

C-M(77)52: NATO Stay-Put Policy.

Deckert T., Wesentliches Element. Nationale Territoriale Aufgaben in Übungen, Truppenpraxis/ Wehrausbildung 2000, Nr 1.

Drążczyk W., Założenia i zakres kontraktów wojskowo-cywilnych w logistyce Sił Powietrznych NATO (Third Party Logistic Support Services), AON, Warszawa 1999.

Dworecki S.E., Logistyka w wojsku, Warszawa 1996.

Filipiak St., Współpraca cywilno-wojskowa w ramach wsparcia wojsk Sojuszu ze strony państwa-gospodarza [w:] opr.zb. Współpraca cywilno-wojskowa, MON, Warszawa 1999.

Gülich W., Gra w puzle. Po zjednoczeniu Niemiec: rozważania na temat podziału terytorium kraju na okręgi wojskowe. Truppenpraxis 1991, Nr 1.

HDv 100/400: Einsatzunterstützung im Heer (regulamin logistyczny Bundeswehry), październik 1998.

HDv 100/500: Nationale Territoriale Aufgaben, maj 1997.

HDv 100/700: Nationale Aufgaben des Heeres bei Auslandseinsätzen październik 1998.

Hopf H., Wartime Host Nation Support – WHNS, Unterrichtsblätter für die Bundeswehrverwaltung 1985, Nr 10.

Informator Obrony Cywilnej, maj 1999.

International CEP Handbook 1999-2000. Civil Emergency Planning in the NATO/EAPC countries, Svenska Tryckcentralen, 2000.

International Military and Defence Encyclopedia. Brassey's (US)Inc. Washington, New Work 1993.

Jak i dlaczego chronić środowisko naturalne. Przewodnik dla sił zbrojnych państwa wysyłającego. Warszawa 1999.

Jendraszczak E., Dania, informator, Wyd.Adam Marszałek, Warszawa 1995.

Kitler W., Obrona narodowa Francji, wyd.Adam Marszałek, Warszawa-Toruń 1997.

Kitler W., Szafran H., Wsparcie cywilne dla sił zbrojnych, [w:] W.Kitler kier. nauk., Współczesny wymiar obrony cywilnej RP w świetle integracji ze strukturami zachodnioeuropejskimi. Cz.II, Warszawa 2000.

Komański J., Sprawozdanie z wyjazdu do Królestwa Belgii w dn.26-28.05.1999r. Maszynopis w zbiorach KOTiC.

Komorowski B., Walczę o dobry program, Polska Zbrojna 2000, Nr 39.

Koncepcja eksperymentu „GARNIZON", Sztab Generalny WP, Warszawa 1998.

Koncepcja rozwoju Obrony Terytorialnej (Główne kierunki). MON, Warszawa 1999.

Koncepcja strategiczna Sojuszu. Przyjęta przez Szefów Państw i Rządów uczestniczących w spotkaniu Rady Północnoatlantyckiej w Waszyngtonie

w dniach 23 i 24 kwietnia 1999 r. Przegląd NATO – Dokumentacja, Lato 1999.

Koncepcja wykonywania przez Ministra Obrony Narodowej oraz inne organy administracji rządowej i samorządowej zadań wynikających z obowiązków Państwa – Gospodarza w zakresie wsparcia wojsk sojuszniczych na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (HNS), DSO MON, Warszawa-listopad 2000.

Mossor S., Sztuka wojenna w warunkach nowoczesnej wojny, Wyd.III, Warszawa 1986.

MC 334/1: Zasady i polityka NATO odnośnie wsparcia ze strony państwa gospodarza.

NATO Civil.Military Co-operation (CIMIC) Doctrine (fourth draft), TBP 2000.

NATO Civil-Military Co-operation (CIMIC) Policy (project nowelizacji), listopad 2000.

NATO MC 36/2: Podział odpowiedzialności w czasie wojny pomiędzy dowódcami sił narodowych a MSCs.

Ochrona i obrona obiektów wojskowych i ważnych obiektów dla obronności państwa w okresie wojny – optymalizacją rozwiązań. Praca studyjna. Dowództwo Wojsk Lądowych, Warszawa 2000.

Poradnik planowania i przygotowania umów/porozumień w sprawie wsparcia ze strony kraju-gospodarza (HNSA), Sztab Międzynarodowy NATO-Dyrektoriat Logistyki, Bruksela 1993.

Raport końcowy z badań prowadzonych w ramach trójstronnego projektu badawczego MON RP-RAND-IABG nt.: Polska polityka obronna oraz struktury sił zbrojnych RP w warunkach rozszerzania NATO. 1997.

Rozporządzenie Ministra Obrony Narodowej z dnia 24 sierpnia 1992 r. w sprawie zasad i trybu wykonywania zadań przez Wojskową Ochronę Przeciwpożarową.

Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 9 lipca 1996 r. w sprawie szczegółowego zakresu działania Ministra Obrony Narodowej, DzU RP nr 94, poz. 426.

Rüddenklau G., Ein langer, beschwerlicher Weg. Vertragliche Regulungen über die Aufteilung der Zuständigkeiten und die Zusammenarbeit zwischen Nationalen Befehlshabern und NATO – Befehlshabern auf deutschem Hoheitsgebiet in Krise und Krieg. Konzept, Entstehungsgang und Sachstand, Truppenpraxis 1989, Nr 2.

Słownik języka polskiego, t. 1,2,3, PWN, Warszawa 1978 - 1981.

STANAG 2363: Doktryna bezpieczeństwa.

STANAG 2067: Kontrola i poszukiwanie osób, które oddaliły się od swych jednostek.

STANAG 2844: Procedury kontrwywiadowcze.

STANAG 2149: Zapotrzebowanie na informacje rozpoznawcze.

STANAG 2936: Zasady ogólne rozpoznania.

STANAG 2085: Żandarmeria wojskowa.

Statut Warmińsko-Mazurskiego Urzędu Wojewódzkiego w Olsztynie, Załącznik do zarządzenia Nr 63 Wojewody Warmińsko-Mazurskiego z dnia 2 czerwca 1999 r.

Stein C.J., Home Guard Forces in NATO. Military Review 1990, Nr 2,

Strategia bezpieczeństwa Rzeczypospolitej Polskiej. Przyjęta na posiedzeniu Rady Ministrów w dniu 4.1.2000 roku.

Strategia obronności Rzeczypospolitej Polskiej. Przyjęta na posiedzeniu Rady Ministrów w dniu 23.5.2000 roku.

Struktura organizacyjna oraz zadania sił lądowych Bundeswehry. Streszczenie artykułu: Das Heer der Bundeswehra, Wehrtechnik 1988, Nr 4 [w:] Wojskowy Przegląd Zagraniczny 1989, Nr 1.

System Obrony Terytorialnej III Rzeczypospolitej Polskiej, Zeszyty Naukowe AON, Numer specjalny 1998.

Szafran H., Wsparcie pobytu i działań wojsk sojuszniczych na terytorium Polski (Host Nation Support). AON, Warszawa 2000.

Szafran H., Współpraca cywilno-wojskowa w obronie terytorialnej Niemiec (doświadczenia i wnioski) [w:] Współpraca cywilno-wojskowa (Civil Military Cooperation-CIMIC. Materiały z konferencji naukowej zorganizowanej w Departamencie Społeczno-Wychowawczym MON w dniu 23 marca 1998 r., DW Bellona, Warszawa 1999.

Szydłowski A., Interoperacyjność – co to takiego?, Myśl Wojskowa 1998, Nr 5.

Uchwała KOK nr 09 z dnia 18.06.1984 r. w sprawie szczegółowej ochrony i obrony obiektów gospodarki narodowej w czasie podwyższania gotowości obronnej państwa.

Umowa między stronami Traktatu Północnoatantyckiego z 19 czerwca 1951 roku dotycząca statusu ich sił zbrojnych, DzU RP nr 21 z 2000 r., poz.257.

Ustawa z 22 czerwca 1995r. o zakwaterowaniu SZ RP, DzU RP nr 86 z 1995r., poz.433.

Ustawa z dnia ... o obowiązku wojskowym i innych powinnościach obronnych (projekt, stan na kwiecień 2000).

Ustawa z 14 grudnia 1995 r. o urzędzie Ministra Obrony Narodowej, DzU RP nr 5 z 1995 r., poz. 56.

Ustawa z dnia 22 sierpnia 1997 r. o ochronie osób i mienia., DzU RP nr 114 z 1997 r., poz.740.

Ustrój administracji publicznej. Wyd. Prawnicze PWN, Warszawa 2000.

W służbie pokoju. Bundeswehra 1955-1993, Warszawa 1993.

Wiatr M., Między strategią a taktyką, Toruń 1999.

Witzke K.P., Niemiecka obrona terytorialna u schyłku XX w. Wykład wygłoszony 6.11.1997 r. w AON podczas seminarium nt.: Współczesna obrona terytorialna Polski i sąsiadów. Skrypt wykładu w zbiorach KOTiC.

Wnioski z praktyki HNS przekazane przez ppłk SZ Królestwa Holandii Rooijen'a J.A. – Materiał z „warsztatów" nt. „Wsparcie ze strony państwa

gospodarza (HNS)", które odbyły się w dniach 27-29.09.2000 r. w Gdyni, w zbiorach KOTiC.

Wojskowy Przegląd Zagraniczny. Wydanie jubileuszowe 1987, Nr 5-6.

Wskazówki do zabezpieczenia wsparcia państwa gospodarza. Holenderski narodowy aneks do modelu HNS-NATO (Model NTC). Maszynopis w zbiorach KOTiC.

Wybrane elementy organizacji i funkcjonowania RSzW (WKU). Dowództwo Pomorskiego Okręgu Wojskowego, Bydgoszcz 1994.

Zajk T., Koncepcja funkcjonowania komend rejonów logistycznych w świetle restrukturyzacji Logistyki SZ RP. Praca końcowa studium podyplomowego, WAT, Warszawa 1999.

Zakres działania komendy rejonu logistycznego (tymczasowy). Dowództwo Wojsk Lądowych, Warszawa 1999.

Zasady i główne kierunki działania NATO w zakresie wsparcia państwa-gospodarza (HNS). Nota Sekretarza Generalnego, Dokument C-M (2000) 56.

BIBLIOTEKA GŁÓWNA
Nr ewid.
Działu Zbiorów Jawnych - Akademii O
BIBLIOTEKA GŁÓWNA - ARCHIWUM
Nr ewid. 61049
II
Akademii Obrony Narodowej